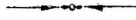

A

PÉCSI JOGAKADÉMIA

MULTJA S JELENE.

A nagyméltóságú vallás- és közokt.
magy. kir. ministerium 1893. évi 61847. sz. rendelete
alapján hozott tanártestületi határozat folytán, tények és okmányok világában
feltünteteti s a magyar állam ezeréves fennállásának
emlékünnepe alkalmából ismerteti

Dr. KOPCSÁNYI KÁROLY

nyilvános rendes jogtanár Pécsen.

KIADJA

A PÉCSI IRODALMI ÉS KÖNYVNYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1897.

ELŐSZÓ.

A pécsi főiskolával a sajtó terén eddig vajmi keveset foglalkoztak. A közöny és érdeklődéshiány sűrű ködpárája vette körül a legujabb időkig ezen, egy félszázad előtt alapított, a *nyilvánosság* jogával felruházott felső tanintézetet, a mely ép azért nélkülözvén a közérdeklődés melegét, és nem táplálkozhatván eléggé a nyilvánosság és közszellem termékenyítő áramlatainak éltető elemeiből, üvegbura alatti tengéletre látszott kárhoztatva lenni. Valóban feltűnő jelenség! Mig más tanintézetek legalább akkor engednek bepillantást szervezetükbe, a midőn működésükről évenként sajtó útján számolnak, addig e főiskolát, melyhez pedig oly sok fontos érdek fűződik, az elszigeteltség és lemondás néma csendje vette körül a legujabb időkig, mintha létjogosultsága tudatának hiányában önmaga zárkózott volna el a nyilvánosság kritikája elől! Pedig tanárai megtették kötelességüket, nem egy jeles tanerő működött és működik ma is benne, a tanuló ifjúságra is elég vonzerőt gyakorolt és gyakorol ~~ma~~ is ezen intézet, hisz ez idő szerint a látogatottabb jogakadémiák egyike. Hogy pedig a létjogosultság és életképesség tudata a legmostohább időkben is élt benne, eléggé kintinik abból, hogy a 80-as évek elején Trefort alatt a jogakadémiák ellen indult kedvezőtlen áramlattal szemben a védelmi harcz ép ebből a lassú halálnak szánt intézetből indult ki, még pedig oly erővel és eredménnyel, hogy ma már a jogakadémiák fentartásának és továbbfejlesztésének szükségességét senki sem vonja kétségbe. — Ily körülmények közt a pécsi jogakadémia iránt még a város műveltebb elemei részéről is a mai napig tapasztalható érdeklődés- és rokonszenvhiány okát csakis azon jelenségből lehet kimagyaráznunk, hogy intézetünk a jelen munkából megismerhető sajátságos viszonyainál fogva ugyyszólván a *nyilvánosság kizárásával* levén kénytelen inkább vegetálni mint existálni, — annak szervezetét, jogi természetét, bajait *nem ismerték elég alaposan még azon körök és tényezők* sem, a kiknek ezen intézet iránt kötelességszerűen is érdeklődniök kellett volna, és így annál kevésbé ismerhette a nagy közönség, a mely még befolyásolva lehetett a 80-as évek elején oly buzgón terjesztett azon tévfogalmak által, melyek szerint a vidék még attól a néhány szellemi gócponttól is megfosztandó, melyeket a jogakadémiákban birt.

De honnét is ismerhette volna a nagy közönség a hazai jogakadémiák és különösen a pécsi jogakadémia szervezetét, jogi természetét, bajait sat., a mikor a közoktatási kormány 1872-ben maga is szükségesnek látta, hogy az intézet hű története levéltári adatok alapján irassék meg, és azt

1872. évi január 5-én 334. sz. a. k. leiratával el is rendelte. Az ezen rendelet folytán 1873-ban megjelent mű (»A magyar királyi jogakadémiák és joglyceumok története. Hivatalos adatok alapján. Pest, 1873.«) azonban legalább a pécsi jogakadémiát tárgyzó néhány lapon (258 s. k. l.) oly csekély adat- és okmányanyagot tartalmaz, hogy általa az ezen intézetet körülvevő homály legkevésbé sem oszlattatott szét.

A pécsi akadémia megalapításának 50. évfordulója (1883. évi nov. 9.) is jó alkalom lett volna arra, hogy ezen intézet, történetének megírása által eddigi elzárkozottságából kilépve, megkereste s megtalálta volna érintkezését a nyilvánossággal; a statarium azonban, mely alá intézetünk a megismertetendő 1881. évi »püspöki szabályzattal« helyezettett, ily vállalkozásnak nem kedvezett.

Végre az ezredéves ünnepély, mint sok üdvösre úgy arra is meghozta az alkalmat, hogy intézetünk viszonyai, állapotai valahára a roszakaratuságnak és bizalmatlanságnak egyaránt tápot nyújtó homályból a nyilvánosság ítélőszéke előtt feltárássanak. A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium ugyanis 1894. évi márczius 31-én 61847/1893. sz. a. a következő rendeletet intézte intézetünk igazgatóságához: »Hazánk ezredéves fennállásának ünneplése alkalmából 1896. Budapest fő- és székvárosban rendezendő országos kiállításon az oktatásügy céljára építendő csarnok egyik elkülönített részében a hazai felsőbb oktatásügy lesz bemutatva. — A kiállításnak ezen csoportozata részére a kiállítás közoktatásügyi orsz. bizottsága külön programot dolgozott ki és állapított meg, melyet ./. a. küldök meg az igazgatóságnak, elvárván, hogy a felső oktatásügyi kiállítás minél teljesebb sikeréhez saját hatáskörében lelkes buzgalommal fog hozzájárulni. — Egyuttal felhívom, hogy az e célból szükséges költségekre nézve pedig részletes javaslatot tegyen.«

E magas rendelethez csatolt »az 1896. évi ezredéves orsz. kiállítás felső oktatásügyi alcsoportjának programja« szerint bemutatandó a felső oktatásügynek és így a tanintézetnek 1867. óta való fejlődése s mai állapota, de egyuttal a szerzőre bizza, hogy a midőn a tanintézet mai állapotának megértéséhez egyes korábbi intézmények feltárása szükségesnek mutatkozik, azokat is ismertesse.

A tanári testületnek consensualis határozata s megbízása alapján hozzáfogtam a pécsi akadémia története megírásához szükséges adatok gyűjtéséhez, a mi az okmányanyag szétszórtsága, részben hozzáférhetetlensége miatt és mert az intézetnek irodája, rendszeresen kezelt levéltára nincs, nagy nehézséggel és fáradsággal járt. A hivatalos adatok hiányossága folytán munkámban itt ott észlelhető hézagokat talán szóbeli közlések nyomán pótolhattam volna, de nem tettem, mert csak ügyiratokból és tényekből akartam meríteni.

A helyben és a fővárosban levő levél- és könyvtárakban az adatok felkeresése nem csekély költséggel is járt. És mégis midőn mindezen nehézségek leküzdésével és a költségeknek sajátomból történt előlegezésével a munkát elkészítettem, ezek és a szükséglendő nyomdaköltség utalványozása iránt benyújtott kérvényem felterjesztése megtagadtatott, daczára

annak, hogy a munka miniszteri meghagyás alapján tanári consensualis megbízás folytán készült, és hogy az idézett miniszteri leirat azt az utasítást is tartalmazza, miszerint »a szükséges költségekre nézve javaslat tétessék.« — Ily körülmények közt e mű megjelenését csak az tette lehetővé, hogy Pécs szab. kir. város köztörvényhatósági bizottságának 1896. évi szeptember 10. tartott rendes közgyűlésében 126/9994. jkvi sz. alatt 50 példányra előfizetési díj czimén nagylelkűen 150 frtot szavazott meg, a munka kiadására pedig Telegdi Ármin pécsi nyomdatulajdonos, illetőleg annak jogutóda a »pécsi irodalmi és könyvnyomdai részvénytársaság« — bár szerzői díjra igényt nem tartok — mégis még mindig elég nagy kockázattal vállalkozott.

Ugy a nemes városnak, mint az említett kiadónak áldozatkészségükért, a magam és főiskolánk barátai nevében e helyütt is hálás köszönetemet nyilvánítom azon óhajjal és reményben, hogy bizonyára velem együtt ők is kárpótolva érzendik magukat azon bármi csekély haszon által, a mely művemből a pécsi főiskolára esetleg háramolni fog.

Végül megjegyzem, hogy az 1894. év utáni eseményekre — csekély kivétellel — nem reflectálhattam, mert már az 1895. és 1896. évi ügyiratok rendelkezésemre nem állottak; mindazonáltal a névsorba még a millenniumi évben jelentkezett joghallgatóink neveit is felvettem.

Pécs, 1896. évi október 16.

A szerző.

I.

A pécsi egyetem.

Pécs város kulturpolitikai jelentőségét már a XIV. században ismerték fel; itt alapította Nagy Lajos királyunk a »studium generale«-t. Az alapítási okmány nem ismeretes, megerősítését, melyet ama kor szokásához képest a római pápától kért, V. Orbán pápa Avignonban 1367. évi szeptember 1-én kelt bullája tartalmazza.¹⁾ A tudományok terjesztésére s ápolására épen Pécs városát legalkalmasabbnak találták, miről ez, valamint a nyomban említendő pápai bulla tesz tanúságot.

Az oktatás és tanulmányozás tárgyát képezé a római s kánoni jog és egyéb tudományok, kivéve azonban a theológiát. A tanulók a vizsgálatok sikeres letétele után a tudományosság fokozatait (doktoratust, vagy magisteriumot) elnyerhették, és ennek alapján bármely más egyetemen nyilvános előadások tartására jogot szereztek. A felavatás joga ama kor szokása szerint a pécsi püspököt, székiüresség esetében pedig a káptalani vicáriust illeté.²⁾ A király a tanárokat és a tanítókat, kik e főiskolát látogatták, valamint hozzátartozóikat kiváltságokban részesíté;³⁾ miben állottak azok, a privilegialis oklevél híján meg nem állapítható, bár vám- és tizedfizetések alóli mentességre következtetni lehet az 1458. X. t. cz. alapján, mely már régi szokásra hivatkozik. A tanárokat a király díjazta, erre a pápa által is felhivatott.⁴⁾ Benoniai Galvano Bethini, a kánoni jog tanárának, Vilmos pécsi püspök a püspökség jövedelméből még évi 300 ezüst márkát, vagy 600 magyar arany forintot is utalványozott; továbbá neki s örökösének Yruch (Ürög) Pécs melletti falut, illetve annak minden földesuri jövedelmét, mely évi 70 arany forintra rugott, valamint Pécs városában azt a házat, melyben lakott, a káptalan beleegyezésével adományozta; e rendelést XI. Gergely pápa, a tanár érdemeire való tekintettel jóváhagyta, de csak Gal-

1) Jos. Koller Hist. Episcopatus Quinqueecclesiarum tom. III. p. 89, ebből átvette Fejér Cod. Dipl. Tom. 9. Vol. 4. pag. 65.

2) A bécsi egyetemet megerősítő, szintén V. Orbán pápa által 1365-ben kibocsátott bulla hasonló rendelkezést tartalmaz; a hittudományi előadások tartásának jogát a pápa szintén megtagadta, a felavatás joga fen van tartva „Praeposito Ecclesiae omnium Sanctorum dictae Villae, qui pro tempore fuerit, vel praepositura ipsius Ecclesiae vacante illi, qui ad hoc per dilectos filios, Capitulum ejusdem Ecclesiae, deputatus fuerit.“ — „Datum Avinion XIII. kal. Julii. Pontificatus nostri anno tertio.“ Ad. Fr. Kollár Anal. morum omnis aevi vindobon. Tom. I. pag. 54.

3) Kivehető V. Orbán pápa 1367. szeptb. 2. kelt bullájából. Szövege Koller i. m. III. 99 és Fejér Cod. D. tom 9. vol. 4. pag. 69.

4) L. idézett pápai bullát. Fejér (C. D. 9. 5. pag. XXI.) megjegyzi: „Salaria professorum aetate illa pinguissima erant“ mi most ezzel kiegészíthető: gloria in praeteritis!

vano életére korlátozva.⁵⁾ Ugyanez a pápa 1376. január 16-án kelt bullájával a pécsi egyetem tanárainak és tanítóinak, kik javadalmasok és azért lakhelyhez kötve valának, megengedte, hogy tanulmányozás céljából Pécssett 5 esztendeig lakhassanak és e mellett javadalmuk jövedelmeit is élvezhessék.⁶⁾

Az egyetem hire terjedésével tanárai újabb és újabb előnyökben részesültek. A pápa ugyanis megengedte a pécsi püspöknek, hogy a pécsvári Szt. János és a pozsegi Szt. Péter egyházi prépostságot a pécsi egyetem doctorainak adományozhassa.⁷⁾ — Így a király által alapított s általa és utódai által fenntartott, a római pápák által is kegyelt egyetem, mely ekkép volt megerősítve »ut in dicta civitate Quinqueecclesiensi perpetuis temporibus vigeat«, körülbelül 162 évig állott fenn.

A mohácsi csatában az egyetem mintegy 300 tanulója tanáraikkal együtt küzdött a hazáért, még 14 évvel később 1540 körül 2000 látogatója volt az egyetemnek,⁸⁾ midőn a híres jogtudós Illicini Péter — utóbb⁹⁾ esztergomi kanonok és prépost — 6 éven át vezette az igazgatóságot; távozása után az intézetről többé említés nem tétetik.¹⁰⁾

Az egyetem épülete a város déli várfala mellett, a régi püspökkert területén állott. Epigrammáját a püspökkert falazatának bontása alkalmával töredékben megtalálták, rajta az akadémia végszavai olvashatók s a könyv, mint a tudomány, a csillagcsoport, mint a művészet jelképe látható. Közel állott a benczések zárdatemploma, kiknek kezelésére az egyetem bizva volt.¹¹⁾

II.

Királyi akadémia Pécssett. Visszahelyezése Győrbe.

Egyházi ép ügy, mint világi hatóságok óhajták, hogy Pécs városában újból állíttassék fel egy főiskola.

Baranya vármegye karai s rendei már 1751. évben kívánták, hogy a külföld mintájára hazánkban is több egyetem és akadémia állíttassék fel, a mi az 1751. évi virágvasárnapra vagyis április 18-ára Pozsonyba egybehívott országgyűlésre küldött követek utasításának egyik pontját képezé.¹²⁾

⁵⁾ XI. Gergely pápának 1372. szeptember 30. kelt bulláját közli Koller id. m. III. kötet 129. lapján, innen átvette Fejér C. D. 9. 4. 429. — Galvano pécsi jogtanár fizetése akár Katona szerint 7200 frt, akár Szalay szerint 20.000 frtra becsüljük, minden eset e fényes volt, az első-rangu egyetemek tanárainak akkori fizetésével (Heidelbergben 80 frt) szemben. L. Dr. Abel Jenő Egyetemek a középkorban. Budapest 1881. 9. s. k. 1.

⁶⁾ Fejér Cod. D. tom. 9. vol. 5. pag. 107.

⁷⁾ Az okmányt közli Köller i. m. III. kötet 380. lapján.

⁸⁾ Koller Hist. Ep. Quinqueecl. tom. VIII. pag. 146. Palma Car. Fr. Notitia rerum hung. 1785. editio III. pag. 130 Memoria Studii Generalis Quinque-Ecclesiensis a Ludovico Magno Hungariae rege saeculo decimo quarto erecti e monumentis fide dignis confecta. Quam excitat Aloysius Kardos de Kardosfalva, Scientiarum Philosophicarum secundum in annum auditor ac Stipendiatius regius. Quinqueecclesiis typis Christinae Engel, viduae. — Előszava szerint 1799-ben írta.

⁹⁾ Kollányi Ferencz, Századok XXIX. (1895.) 244. l.

¹⁰⁾ Fessler die Geschichte von Ungarn 8. köt. 442. l.

¹¹⁾ Juhász László „Baranya vármegye és Pécs város régészete”. Pécs 1894. 39. l.

¹²⁾ Instructio pro dominis ex parte J. Cottus de Baranya ad imminentem generalem regni diaetam ablegatis nunciis.

28. Ut in regno isto plures adhuc universitates et academiae instituantur, in quibus non tantum studia literarum, verum aliae quaevis artes liberales et scientiae ad normam aliorum regnorum fundentur taliterque juvenus patria ad quaevis publica munia obeunda magis habilitetur. Ex generali congregatione die 15. mensis martii Anno Domini 1751. in episcopali civitate Quinqueecclesiensi celebrata.

Klimó György pécsi püspök is a legfelsőbb helyre tett felterjesztésében oly főtanoda felállítását kérelmezte, melyben a hittudományokon kívül a kánoni jogot, az egyháztörténetet, bölcsészetet és a mennyiségtant nyilvánosan előadni s azokat, kik a szigorú vizsgálatokat sikeresen kiállották, graduálni lehetne.¹³⁾ A magyar királyi helytartótanácsnak 1769. január 23. az ügyben kelt leirata folytán a püspök a káptalan véleményét kérte; a szükséges alap és jövedelem kimutatásáról volt a szó. A pécsi káptalan 1769. április 18. kelt jelentésében¹⁴⁾ kimutatta, hogy a székesegyháznak 48050 frt 80¹/₂ kr. évi jövedelméből az összes kiadások fedezése után 6400 frt, — továbbá Domsits Mátyás kanonok¹⁵⁾ hagyatékának egyharmada a felállítandó akadémiára fordítható; hogy idővel a székesegyház és a papnövelde javainak jövedelméből könyvnyomda is szerezhető. Klimó püspök tervét 1777-ben bekövetkezett halála miatt nem valósíthatta meg.

Baranya vármegye ismét kérelmezte a bölcsészeti s jogi akadémia felállítását; 1784. évi márczius havában tartott közgyűlésében határozta, hogy az ország primása Battyán József gr. és az udvari alkancellár Pálffy Károly gróf a megye kérelmének támogatására kéressenek fel.¹⁶⁾

Ezen kérelmeknek meg is volt az eredménye: a királyi akadémia, mely 1774-ben Győrött nyitattatott meg, 1785. évben Pécsre helyeztetett át. 1785. november 1-én tartották a megnyitó ünnepély vigiliáját. Az akadémia termében előkelő közönség jelenlétében Schwarzl Zsigmond, főgymnasiunai tanár tartott hosszabb beszédében,¹⁷⁾ melyben a szerzetes II. Józsefnek népei boldogítására irányzott fáradhatlan munkásságát, intézkedését kiemelve, neki hálákat mond. Az akademiát széki gr. Teleki József tanulmányi királyi főigazgató nagyszabású beszéddel¹⁸⁾ 1785. november 2. megnyitottnak nyilvánítá, melyre Hersching Dániel kanonok,¹⁹⁾ gymn. igazgató (localis director) röviden válaszolt.

¹³⁾ Helytartótanács 1769. október 2-án 3944. sz. a. k. leirata.

¹⁴⁾ A pécsi püspöki levéltárban 22/1769. alatt.

¹⁵⁾ Meghalt 1768. május 24. Hagyatéka 23200 frt értékű volt. Aigl, Historia brevis venerabilis Capituli Cathedr. Eccl. Quinque-Ecclesiensis 1838. 97. l.

¹⁶⁾ Prot. Congregationum I. Cottus Baranya annor. 1783. et 1784. No. 91. (12. pont.)

¹⁷⁾ Megjelent kinyomatva: „Sigismundi Schwarzl e clericis regularibus scholarum piarum in archi-gymnasio Quinque-ecclesiensis senioris hamaniorum professoris, oratio ad litterarios adolescentes, coram nobilissimis utriusque rei publicae viris habita Quinque-Ecclesiis in auditorio academico kal. Novembribus anno MDCLXXXV. dum solemnium inaugurationis Academiae Jaurino Quinque-Ecclesiis transpositae haberentur. Pestini ex officina Josephi Godofredi Lettner.

¹⁸⁾ Sajtó útján is megjelent: Oratio quam Illustrissimus Dominus Josephus S. R. J. Comes Teleki de Szék, Sacratissimae Caes. Reg. et Ap. Maiestatis Camerarius, J. Comitatus Ugochensis supremus comes, Tabulae in Transsylvania Regiae Judiciariae Assessor et sup. Regius Districtus Quinqueecclesiensis Director, dum sup. Regii studiorum Directoris munus per introductionem Academiae Quinqueecclesiensis auspicaretur, in publico eiusdem Academiae auditorio IV. Non. Nov. anno nati salv. MDCLXXXV. dixit. Pestini ex officina Josephi Godofredi Lettner.

¹⁹⁾ Később nyitrai prépost. Pécs városnak a polgári ápoló intézet javára 1000 frtot rendelt. L. Pécs város tanácsának 1817. évi január 28-án tartott üléséről felvett jkv. 297. száma és Baranyavármegye 1796. évi 576. sz. alatt.

Az akkori akadémia viszonyainak taglalásába, adatok híján nem bocsátkozhatunk. Az akadémia személyzete Kardos i. m. szerint 1799-ben következő volt: Novák Chrysostom, Sz. Benedek r. pap, bakonybéli apát, tanulmányi királyi főigazgató. 1. A jogi karnál: Auer Nep. János, Győr egyházmegyei pap, az egyetemes és államtörténet tanára, egyuttal pro-director. Péch-ujfalusi Péchy Ernő, jogtudor, ügyvéd, Sáros megye táblabírája, a magyar magánjog és büntetőjog tanára, Sax Nep. János, jogtudor, a politikai tudományok és tiszta írásmód tanára. Hirsch Mihály, jogtudor, ügyvéd, a természet- és államjog, továbbá a magyar közjog tanára. 2. A bölcsészeti karnál: Branischa (Branicza) József, sz. m. és bölcs. tudora, a tiszta s alkalmazott mennyiségtan tanára. Szarka József, sz. m. és bölcs. tudora, a természettan tanára. Krainer József, sz. m. és bölcs. tudora, a logika, metaphysika s gyakorlati bölcsészet tanára. Csonka Nep. János István, sz. m. és bölcs. tudora, az egyház- és irodalomtörténet tanára. Molnár János, jogtudor, ügyvéd, a magyar nyelv és irodalom tanára. Billisits Alajos, sz. m. és bölcs. valamint a sz. hittan tudora, a pálosok pécsi conventjében a theologia tanára, akadémiai hitszónok.

1794-ben már híre járt annak, hogy a kir. akadémia Pécsről Győrbe vissza fog helyezettetni, mi a városi hatóságot és a tanácsot nem csekély aggodalommal tölté el. Sietett is a városi tanács 1794. április 26-án tartott üléséből kelt határozata folytán ő Felségéhez azon kérelemmel járulni, hogy a tervezett áthelyezésből a városra és környékére eredő csapás elháríttassék; indokul hozván fel, hogy már I. Lajos király éppen Pécs városát szemelte ki az egyetem székhelyéül, mely közel két évszázadon át virágzott és az országnak számos jeles férfit nevelt, hogy a mohácsi csatában több mint 300 egyetemi tanuló a hazáért küzdve, vérért ontá; hőstettük, mely a hazai történelemben eltörülhetlen betűkkel van megírva, az egyetem dicsőre is vált; a 140 évig tartott ellenséges járom alól a város felszabadulván, a királyi akadémia felállítása szintén tényezője volt annak, hogy a különben egészséges fekvésű, körülbelül hét vármegye központját képező város jólétben emelkedett, lakossága szaporodott. Utalt a Klimó György püspök által tetemes költséggel berendezett nyilvános könyvtárra és könyvnyomdára, a pécsi tanítók javára (Makay által²⁰⁾ tett alapítványra, épületeire, nevezetesen a Jézustársaságiaknak nagyobb-szerű házára, mely az akadémia elhelyezésére alkalmas, az eltörölt pálosoknak, döméseknek és a capicinusoknak a város közepén levő kolostoraira s templomaira, végül azon előnyös körülményre, hogy az ifjúságnak a magyar, német és illyr nyelv tanítására egyaránt nyílik alkalom. Győr ellen felhozták, hogy onnan Bécs és Pest, hol egyetemek vannak, vízi uton könnyen elérhető, továbbá Pozsonyhoz, mint szintén akadémia székhelyéhez is közel fekszik; különben is a többi akadémia amúgy is az ország éjszaki részeiben van elhelyezve.²¹⁾

²⁰⁾ L. erről XXIV. a.

²¹⁾ A felsőfolyamodvány szövege a függelékben I. sz. a. olvasható.

A városi tanács a felségfolyamodvány egy példányának áttétele mellett 1794. május 9-én Gr. Eszterházy Pál László pécsi püspököt is közbenjárásra kérte²²⁾ indokait még azzal toldván meg, hogy nemcsak az anyaország dunántúli része, de Slavonia is akadémia híján van, mely körülmény szinte az akadémiaának ittmaradását javalja.

Még 1797. évben azzal nyugtatták meg a várost, hogy a királyi akadémia áthelyezéséről nincs szó.²³⁾

1802-ben Baranyavármegye arról értesülván, hogy Győr város lakói a királyi akadémia visszahelyezését kérelmezik, legfelsőbb helyre felterjesztést intézett, melyben az akadémiát Pécssett meghagyni kérte, indokai sorát azzal fejezte be, hogy ha Győr város régi joga révén a studium philosophicumot óhajtja, úgy az teljesíthető és emellett az akadémia Pécssett meghagyható volna; mert a mennyiben a megszüntetett jezsuitarend vagyona mind a kettőre nem elegendő, a hiány más alapból, akár a pécsi székesegyház jövedelméből pótolható.²⁴⁾

Az 1802. év május 28-án 5137. sz. a. kelt királyi resolútióval a királyi akadémia mégis Győr városába lett áthelyezve,²⁵⁾ hol az előadások 1802. évi november 1-én megkezdődtek.²⁶⁾

A kir. akadémia áthelyezésének ügyét Baranyavármegye sérelmei közé vette fel; mert már az 1790. évi XV. t. cz. által kiküldött bizottság az akadémiáknak oly elhelyezését javasolta, hogy az ország egyes kerületei számára könnyen hozzáférhetők legyenek,²⁷⁾ mert az akadémia eredetileg 1774-ben Győrött alapított ugyan, de érettebb megfontolás után 1785-ben Pécsre vitetett át, honnan azon a czímen, mivel Győrött bölcsészeti tanulmányok részére egykor alapítvány létezett, a vármegye kérelmének mellőzésével a kir. helytartótanács és a kir. kancellária véleményének ellenére ismét Győrbe helyeztetett vissza. Kiemeli, hogy a tanuló ifjúság kihágásai, melyeket az áthelyezés indokául felhozni szoktak, másutt is, talán nagyobb mérvben is előfordulnak és különben nem annyira a helynek, mint inkább az időnek tulajdonítandók.²⁸⁾

²²⁾ A pécsi püspöki irattárban 117/1794. alatt.

²³⁾ Extractus Intimati Ex. Camerae Regiae Hungarico Aulicae sub No. 13598. dno. 5. Octob. 1797. ad Civicum Magistratum Quinque-Ecclesiensem emanati: Quod demum ad reliquas civici Magistratus propositiones attinet: eidem Altissimo Nomine Regio hisce significatur, petito eiusdem in eo, ut Regia Scientiarum Academia ultro quoque in civitate hac relinquatur, et respective desiderio: alioquin tanto magis satisfieri quod memorata Academia de facto etiam in gremio sui persistat et relate ad transpositionem ejusdem nihil plane constet. Sub. No. Prot. 1327. de anno 1797.

²⁴⁾ Baranyavármegye felterjesztése a függelékben 2. sz. a. olvasható.

²⁵⁾ „Nullo nostro accedente demerito“ így panaszkodék Pécs városa.

²⁶⁾ Prot. Congr. Inclut. Comitatus Baranyensis anno 1802. 1346. Simile quod notum redditur, suam Majestatem Sacratissimam clementer decernere dignatam esse, ut Academia Quinque-Ecclesiensis juxta desiderium complurium Regni Comitatum ad priorem suam sedem Comitatus illis Trans-Danubianis, in quibus major est studiosae juventutis et nobilitatis numerus, vicinior Jaurinum quippe ubi olim fundata et per augustam Imperatricem Mariam Theresiam stabilita fuerat, ea ratione revehatur ut cum 1. novembris 1802. ibidem praelectionum academiarum initium fiat. Idipsum suo modo publicabitur.

²⁷⁾ §. 94. „tot et ita esse regno toto distribuenda lyceá et academias, ut publicae hujus beneficentiae fructus ad omnes ejusdem partes facile perveniat“ — mit azután az 1827. VIII. t. cz. alapján kiküldött bizottság is véleményének 147. §-ába átvett.

²⁸⁾ A vármegye „speciale gravamen“-jét l. a függelékben 3. sz. alatt.

A pécsi káptalan is²⁹⁾ 1802. évben folyamodott ez ügyben a királyi udvari cancelláriához; beadványa csak 1829-ben nyert elintéztést.³⁰⁾

Ezzel a királyi akadémiának ügye Pécsre nézve végkép eldőntöttnek látszott. Azonban csak látszott, mert már 1817-ben akadt egy férfiú Pécsen, a ki ezen ügynek Pécsre nézve oly kedvezőtlenül történt elintézésébe nem tudván belenyugodni, azt 1817. évi február 5-én Pécs város tanácsához intézett átiratával újból szőnyegre hozta. Ez a lelkes férfiú pedig, kinek emlékét e helyütt szívesen adjuk át az utókornak, Horváth Dániel, a pécsi kir. gymnasium igazgatója volt, ki átiratában³¹⁾ így nyilatkozik: a sorsnak valódi csapása az, hogy Pécs városa 14 év előtt jegyesétől, a kir. akadémiától megfosztatott, s e miatt folyton bús fájdalomra emészt. Meggyógyította volna az ejtett sebet a zirczi apát, ha a háboru csapásai annyira nem sujtották volna az apátságot, egyébiránt minden tőle kitelhető segedelmet nyújtani kész. A tanács hívja fel adakozásra a város lakosait, Baranya vármegyét, mely ez ügyben úgy is felterjesztést tett; ha a főiskola eltartására elegendő alap létezik, a király engedélye bizvást remélhető.

E lelkesítő felhívás a városi közgyűlésben felolvastatván, ott eddig nem tapasztalt örömet keltett, hisz a királyi akadémia elvesztése által ejtett sebet és fájdalmat akarta az meggyógyítani! Oly életbevágónak találták ez átiratot, hogy annak eredeti latin szövegét magyar és német nyelvre lefordították,³²⁾ a városi lakosokat, a környékbeli birtokosokat és Baranya vármegyét pedig e célból adakozásra hívták fel. Továbbá határozták, hogy miután a bölcsészeti tudományok tanszékeit a ciszterciarendűek ellátják, a jogi karnak mind a négy tanára járandóságait a városi pénztárból fogják fizetni. Kimondták, hogy a jogtanárok állása, ellátása, az ő és özvegyeik nyugdíja azon módon és összegekben legyen megállapítva, amint azok a királyi akadémiáknál vannak rendszeresítve. A tanács bizalommal fordul a városi polgárokhoz, a szomszéd földbirtokosokhoz, Baranya vármegyéhez, Király József pécsi püspökhöz, a pécsi káptalanhoz, e hazafias célból adakozásra szólítván fel őket. Egyszersmind kebeléből bizottságot³³⁾ választott, a mely a már eddig tett ajánlatokat nyilvánírtassa és e hazafiui cél elérését buzgalommal elősegítse.

E bizottság eljárásának eredményéről ügyiratot nem találtam.

A német-bólyi uradalom akkori birtokosa, Gr. Batthyán Iván a városi tanácsnak 1817. évi június 2-án 1386. sz. a. k. felszólítására³⁴⁾ 1817. évi november 10-én kelt okiratban a pécsi akadémia céljaira 5000 frt tőkét akkép ajánlott, hogy a tőke az ő vagy utódai tetszéséhez ké-

²⁹⁾ A pécsi püspöki szék gróf Eszterházy Pál László 1799. november 7-én bekövetkezett halálától 1808-ig betöltetlen maradt.

³⁰⁾ L. III. 2. jegyzet.

³¹⁾ Pécs város levéltárában és közgyűlési jegyzőkönyvében 1817. évi 410. szám alatt.

³²⁾ Olvasható u. o. az 1817. évi 410. sz. ügyiratnál.

³³⁾ Tagjai: judex (Matejkovits Ign.), consul (Spiesz János), — senátorok: Laczkovits, Pajnádi, ordinarius notarius, tribunus plebis; — választott tagok (electi viri): Petróczy, Zöld, Czírer, Szilágyi, Sütkey, Ranits, Blauhorn, Antzérer, Pucher, Gyurkovits. (Tanácsi jkv. 1817. évi 410. sz. a.)

³⁴⁾ Az eredeti kiadványt, mely a német-bólyi uradalom levéltárában őriztetik, Tichay Alfréd joghallgató szíves közbenjárása folytán olvashattam, miért neki ezuttal köszönetemet nyilvánítom.

pest lesz törlesztendő, addig azonban évi 6% kamatja a városi tanács rendelkezésére álland. Kérésére e nyilatkozatról a városi tanács 1817. évi november hó 14-én 2651. sz. a. hiteles kiadványt³⁵⁾ állított ki; ő volt az első adakozó e célra és a város őt hálaérzetének kifejezéséül polgárjoggal diszíté.

Baranyavármegye Pécs városa tanácsának megkeresését a közgyűlésen tárgyalván, késznek nyilatkozott mindent elkövetni, mi az óhajtott célhoz vezethet, hivatalos levelek által adakozásra felkérte Somogy, Tolna, Bács és Verőcze vármegyéket, Szabadka, Zombor, Ujvidék szab. kir. városokat, herczeg Eszterházyt, gróf Eszterházyt, gróf Batthány Antalt, gróf Batthány Ivánt és a pécsi püspököt, a káptalant és a többi megyebeli uradalmakat és »külömböztetett sorsu személylyeket.«³⁶⁾

A megindított eljárásnak további nyoma nincs. A kellő alapot elő nem teremtették, az akadémiát fel nem élesztették.

III.

A püspöki magánjellegű bölcsészeti tanfolyam. Nyilvánossági jogú főiskola alapításának indító okai.

A pécsi káptalannak már fönnebb érintett kérése, hogy a »studium academicum« Győrbe ne helyeztessék át, esetleg Pécssett legalább »studium philosophicum« hagyassék meg, elintézését nyerte azon kir. resolútióval, melyről a magyar királyi udvari kamara 1829. évben értesíté báró Szepesy Ignác³⁷⁾ püspököt, a ki a pécsi püspöki széket 1828. márczius 13-án foglalta el és a mely szerint a királyi akadémia áthelyezése köztekintetből történt, a studium philosophiumnak kért felállítása a tanulmányi alapból nem telik ki; egyébként engedély megadását helyezi kilátásba arra, hogy a káptalan a studium philosophiumot — a váczi s nyitrainak mintájára — alapíthassa.³⁸⁾

Időközben báró Szepesy püspök engedélyt kért a bölcsészeti tanfolyamnak a papnöveldében leendő megnyitására (studium domesticum), a gymnasium bevégezése után növendékpapoknak felvétetni kért ifjak³⁹⁾ részére. E tanfolyamban két tanárt alkalmazna, kik díjazásukat a papnöveldé alapjának jövedelmeiből nyernék. Kérését a magyar királyi helytartótanács annyival inkább teljesíthetőnek s a legfelsőbb jóváhagyást is reménylhetőnek találta, mivel a papnöveldéi alap, cselekvő s szenvedő állapotának egybevetése szerint kellő takarékoság mellett a két tanár díjazását elbirja. Egyuttal figyelmeztette a püspököt, hogy világiak a tanfolyamot nem láto-

³⁵⁾ L. a 34. jegyz. — Pécs város tanácsi jkv. 1817. évi 1386. és 2651 szám alatt.

³⁶⁾ Baranyavármegye közgy. jkvben 1817. évi 664. és 1229. sz. a. és irattárában 1817. évi 1229. sz. a.

³⁷⁾ Született Egerben 1780. aug. 13.; 1803-ban pap, később egri plébános, 1808-ban egri kanonok, 1819-ben erdélyi püspök, 1820-ban val. belső titkos tanácsos, 1828-ban pécsi püspök. Meghalt 1838. július 16.

³⁸⁾ E leiratot l. a függelékben 4. sz. a.

³⁹⁾ „Auditores sunt solummodo ecclesiastici et religiosi alumni“. A püspöknek 1828. évi november 16-án 1188. sz. a. felterjesztése.

gathatják; a tanulók magasabb tanulmányok folytatásánál csak magántanulóknak tekintetnének, felvétel előtt minden tantárgyból vizsgát kell tenniök. Ily visszás helyzet elkerülése céljából tanácsolja a magyar királyi helytartótanács, hogy e magán és házi tanfolyamot saját jövedelméből díjazandó még két tanár alkalmazása mellett, előbb kieszközölt királyi jóváhagyás alapján nyilvános, a világiak által is látogatható liceummá fejlessze.⁴⁰⁾

A magánjellegű bölcsészeti két éves tanfolyam királyi jóváhagyás alapján⁴¹⁾ az 1828/9. tanév kezdetével a papnövelde épületében mind a két osztállyal egyszerre nyitattott meg. Aligazgató volt Koller József káptalani nagyprépost; a két tanár pedig Jónás József pécsi egyházmegyei áldozár, a történelem, elméleti s gyakorlati bölcsészet részére, — Schneider G. pécsi egyházmegyei áldozár, a tiszta s alkalmazott mennyiségtan, természet- és gazdaszáttan részére. Mindakettőt a magyar kir. helytartótanács e minőségökben megerősíté, előbbi azonban azon kikötéssel, hogy a kellő qualificatiót a pesti egyetemnél szerezze meg.⁴²⁾

A papi pályára készülő ifjaknak eddig nem volt Pécsen alkalmuk, a bölcsészeti disciplinákban kellő oktatást nyerni; enélkül pedig theológiára át nem mehettek. Most e bajon segített a püspök; házi bölcsészeti tanfolyamot létesített, a tanárok a papnövelde alapjánól díjaztattak. A papnöveldeek itt megszakítás nélkül oktatásban részesülhettek, a gymnasiumtól egészen a papirend felvételéig. A papok felnevelése körüli hézag pótolva lett. — Ezen egyedül a papnevelés érdekében történt intézkedésekkel azonban sem a közkívánat kielégítve nem lett, sem pedig a közjóért lelkesülő, a haza javát előmozdítani akaró püspök itt megállapodni nem tudott.

A közkívánat nyilvános főtanodára irányult. Történeti alapja is volt. Pécs tanulmányi kerület székhelyének volt kiszemelve, kir. akadémia itt fenn is állott. Ilyennek megnyitása ismét szükségesnek mutatkozott. Ugyanis a magánjellegű bölcsészeti tanfolyamba világiak közül annyian jelentkeztek, kik azonban nyilván. hallgatók gyanánt felvehetők nem voltak, hogy a városi tanács előtt indítvány tétetett aziránt, hogy eszközölné ki a püspöknél, miszerint a studia humaniorákat végzett világi ifjak, a bölcsészeti tanulmányokat a papnöveldeben mégis hallgathassák. A tanács az indítványt elutasítja, nem lévén remény ily engedélyre; kísértse meg minden érdekelt fél maga, kérését a püspöknél előterjeszteni.⁴³⁾ A püspök mindezekből egy nyilvános főtanoda szükségességéről jobban és jobban meggyőződven, ilyennek alapítására még inkább kötelezve érezte magát hazai törvényeink által is, melyeknek alapos ismerője volt.⁴⁴⁾ Ha ezen indító okok tekinteté-

⁴⁰⁾ H. T. 20809/1829. sz. leirata a függelékben a 9. sz. alatti transsumpták közt B. alatt olvasható.

⁴¹⁾ H. T. 1830. jan. 4. 759. sz. a. leirata a függ. 9. sz. C. a.

⁴²⁾ L. a 40. alatti jegyz. hiv. leir. — Can. Visit. Cathedralis. Eccl. Quinque-Eccl. anni 1829. 88. lap. Jónás az előírt qualificatiót nem szerezte meg, mégis utólag tanárnak „elismertetett“.

⁴³⁾ Pécs szab. kir. város tanácsulési jegyzőkönyvében 1829. augusztus 7. 2060. sz.

⁴⁴⁾ Hazai törvényeinket tartja szem előtt, midőn püspöki jövedelmét az akadémia alapjának adja: „quum ecclesiasticos redditus a Sacratissima Apostolica Maestate meae fidei creditos secundum patrias leges dispensare meae sit obligationis“ ... 395/1832. sz. felterjesztésében az udvari kanczelláriának 1832. márczius 24-én 597. sz. a. leiratára.

ben bármi kétség forogna fen, eloszlatja azt az első ízben legfelsőbb helyre felterjesztetett, 1830. évi szeptember 1-én kelt alapító levelének⁴⁵⁾ bevezetése:

Memoriae commendatur atque notum redditur, ad quos praesentium tenor attinet, universis inclitorum Comitatum Baranya, Tolna, Simegh, Bács et Verőcze commune desiderium etiam in regni comitiis enuntiatum et coram me, quoties trium annorum decursu occasio aderat, manifestatum, — nec non anni 1548. art. 6. §. 4. »Praelati pro facultatibus ipsorum scholas erigant« — fundandae Quinqueecclesiis e redditibus episcopatus Quinqueecclesiensis philosophicae et juridicae facultati causam praebuisse. cui ardenti voto plurimorum . . . satisfiet ordine sequenti . . .

A vármegyéknek óhajta, mely az országgyűlésen is nyilvánult, és a hazai törvény rendelése indították tehát a püspököt a pécsi nyilvános főiskola alapítására!

IV.

Az akademia (lyceum) alapítványához tartozó épületek.

Báró Szepesy püspök, ki a tudományok iránt mindig lelkesült és azokért minden jövedelmét feláldozni kész volt, nyilvános bölcsészeti s jogi főiskola alapítását tehát elhatározta és e végből mindenek előtt az alapítandó főiskola céljaira szükséges vagyoni alap előteremtésére irányozta minden igyekezetét és fordította minden erejét. A létesítendő főtanoda számára ugyanis a következő ingatlanokat szerezte meg:

1. A nyilvános könyvtár épületét (Szepesy-utca 3. sz.)

A főiskola helyül a városi elemi iskola mellett elterülő üres telek, akkor városi tulajdon, volt kiszemelve. Ezt Pécs városa a püspöknek nagylelkűen felajánlotta;⁴⁶⁾ az eljáró városi bizottságnak a tanács előtt szóval tett jelentése⁴⁷⁾ folytán az átadást tartalmazó okiratot hiteles alakban kiállítván, jóváhagyás végett a magyar kir. udvari kamarához felterjeszteni határozták.⁴⁸⁾

A város áldozatkészségét a püspök a tanácshoz intézett átiratban megköszönte.⁴⁹⁾

⁴⁵⁾ Legfelsőbb jóváhagyás előtt módosítások követeltettek: „quae eo unice tendunt, ut plena sit hanc inter piam Excellentiae Vestrae foundationem, et caeteros publicos obtutus praevidentesque altissimas ordinationes consensus.“ 1832. április 24-én 597. sz. a. kelt udvári leirat.

⁴⁶⁾ Pécs város tanácsülési jkv. 1829. évi május 11. 1218. sz.

⁴⁷⁾ Electa civium communitas medio exmissae e gremio sui deputationis oraliter declarat, quod in id, ut fundus publicus penes aedem normalium scholarum pro aedificatione per Suam Excellentiam Dominum Dioecesanum Episcopum L. Baronem Ignatium Szepesy, aedificii altiorum studiorum cedatur.

Quod ipsum hisce protocollatur. Pécs város tanácsülési jkv. 1829. évi 1239. sz. a.

⁴⁸⁾ U. o. 1829. évi május 25. 1413. sz.

⁴⁹⁾ L. a függ 5. sz. alatt.

Ezen a telken építtette a főiskolának szánt házat, mely 40.000 p. frtba került.⁵⁰⁾

Az épület hamarosan készült el, mert a püspök már 1830. márczius 30-án tudatja a tanári karral, hogy ebben az új épületben a jövő tanév kezdetétől fogják a hittani, bölcsészeti s jogi tudományokat előadni,⁵¹⁾ mi fennforgott akadályok miatt azonban tavaszra lett elhalasztva.

Az egész épület egy emeletes, 51 m. hosszú, 48 ablakkal; belső felosztása 3 nagy és egy kisebb tereméből, és 11 lakszobából áll.⁵²⁾

A bölcsészeti tanfolyam a papnövendékből ide 1831. évi április 6-án helyeztetett át⁵³⁾ és ott az 1831/2. évi tanév végeig maradt, azután végleges helyét a lyceum épületben t. i. a pálosok klostromában foglalta el.

Azóta az előbbi épület főképp nyilvános könyvtár czéljának szolgál; azonkívül lakik ott 3 theologiai tanár és 1883-ig a theologia két tanterme is abban volt elhelyezve. Ugyanott az egyházmegyei alapítványi pénztár hivatali helyiségei elhelyezték.⁵⁴⁾

A kertben levő 3 ablakos kis épületben a házi szolgál lakik.

2. *A feloszlott pálosok kolostora, temploma s majora.*

a) A kolostor (Király-utca 42. sz. alatt, közönségesen „lyceum“).

A pálosoknak 1786. február 6. kir. leirat által elhatározott felosztása folytán pécsi kolostorukat a hozzátartozó majorral együtt 1819. évben árverésen Baranyavármegye vette meg 37.245 váltó frtéért,⁵⁵⁾ abból megyeházat szándékozván alakítani. Ezt a tervet a vármegye később elejtven⁵⁶⁾ az épületet mint bérházat kezelte. A beterjesztett jelentések-ből meggyőződve a vármegye, hogy a befektetett tőkének nem csak kamatait nem kapja, hanem még beruházásokra is költenie kell, 1831-ben az ingatlanok elárvereztetését határozta el. E végből az épület állapotának megvizsgálására 1831. évi 1912. közgyűlési szám alatt bizottságot küldött ki, mely 1831. október 5-én jelentését be is adta. Időközben a megye arról értesülve, hogy báró Szepesy püspök az

⁵⁰⁾ Felterjesztése Nagy János kanonok, aligazgatónak 1842. okt. 28. 232. sz. a. a győri tanulm. kir. főigazgatóhoz. (Prot. Missilium 142. I. a jogakad. könyvtárában.)

⁵¹⁾ Opitulante Deo in novo scholarum aedificio, quod nunc struitur et hoc anno fors consummabitur, non modo theologia, sed et omnia philosophiae non minus ac jurisprudentiae studia secundum morem in regis academii receptum a distinctis professoribus praelegentur. (Prot. fac. theol. lyc. epp. v. Eccles. pag. 29.)

⁵²⁾ Ezen adatok az 50. alatt idézett aligazgatói felterjesztésből vannak véve, csak a régi hossz mérték méterre lett átszámítva.

⁵³⁾ A város az egész utcának azonnali kikövezéséről gondoskodott. Ezt is megköszönte a püspök. Városi tanácsülési jkv. 1831. évi 2531. sz.

⁵⁴⁾ Évi bér fejében a lyceumi alapnak 300 frtot fizet. (Az 1886. évi június 16-án tartott gazdasági ülés jegyzőkönyve.)

⁵⁵⁾ Az eltörölt Szent Pál szerzetbeli atyák pécsi klostroma tek. nemes Baranyavármegye által a hozzá tartozandó majorral együtt 1819. esztendőben a kőtyavetyének útján megvételre és azon esztendei márcziusban által is vétetett, melynek ára volt 36.715 frt. v. czéd. Ismét a fel-séges kincstártól azon klostornak udvara közepén annak költségén épült kenyérsütőház 530 frt. v. czéd. Összesen 37.245 frt. v. czéd. — Barthos József főadószedőnek Baranyamegyéhez 1831. okt. 14. beadott jelentése. Baranyavármegye levéltárában 1454. közgy. 1833. L. 1817. évi közgy. jkv. 785. sz.

⁵⁶⁾ Mi okból? „Locum enim hunc antea uliginosum fuisse antiqua traditio refert, nunc tamen humiditatis nulla vestigia comparent.“ (Ezt olvasni a jogakadémiának — sajnos soha rendbe nem szedett irat-, illetve könyvtárában talált, gondosan szerkesztett, aláírás nélküli kéziratban, mely összehasonlítás alapján Jónás József, a lyceum alapítása óta tanár, később aligazgató s kano-noktól eredő.

ingatlant főiskola céljára megvenni akarná, 1832. szent György hava 5. napján tartott közgyűlésen⁵⁷⁾ elhatározták, hogy tekintettel a közczélra, árverés mellőzésével neki eladják és a főispánt felkérték, hogy a vételár iránt a püspökkel értekezzen. A vételár 30.000 v. frtban lett közösen megállapítva⁵⁸⁾ s a vevő 1832. szent György hava 24. napján annak birtokába be is vezettetett.⁵⁹⁾ Az épület helyreállítatván és berendeztetvén⁶⁰⁾ 1833. évben főiskola céljára átadatott és használatba is vétetett.

Maga az épület saroképület, két emeletes, éjszaki oldalának hossza 52 m., a keletié 42 m., a nyugatié szintén 42 m.⁶¹⁾ Az épületben van 53 helyiség és pedig földszint 8 bolti és 9 egyéb tanítóképző tantermekül és szolgálakásokul használt helyiség, — az első emeleten 17 helyiség, ezek közt 6 jogi tanterem, 2 szoba lakásnak, egy kis szoba pedig tanári conclave-ul használtatik. A többi helyiség állandólag üresen áll.

A második emeleten 19 terem van és pedig 1 jogi tanterem, tanító képezde helyiségei, jogász-segélyző-egylet és jogászok olvasóköriének helyiségei, végül két teremben a jogakademia könyvtára van elhelyezve.

Az épület alatti terjedelmes pincze állandóan bérbe van adva.

A lyceumi épületnek külön vízvezetéke volt, a vizet a lyceum- és Perczel-utca sarkán épült medenczébe vezették és oda sz. Ignác kőszobrát állították. Mindezeket Pécs szab. kir. városa részint e célra gyűjtött pénzen, részint saját költségén készítette.⁶²⁾ A pécsi általános vízvezeték behozatalával, illetve az 1892. évi általános forrásvezetési szabályrendelet életbeléptetésével e kut s szobor eltávolított.

Ugyanczen szabályrendeletek értelmében a jogakademia a vizdíjak fizetése alól fel van mentve.⁶³⁾ Egyébiránt az épületnek minden városi adó alóli mentességét igazolja az alább említendő, a függelékben 10. sz. a. közölt alapító okirat első pontja.

Az épület kapuja a király-utczai oldalon van; a kapu felett levő márványtáblába bevészt MDCCCXXXII. évszám és kissé magasabban a pálosok ismert czimere látható.

⁵⁷⁾ 1832. évi közgyűlések jegyzőkönyvében 688. sz. alatt.

⁵⁸⁾ A „Társalkodó“ 1833. évi 56. sz. 221. lapján a vételár tévesen 35 ezer frt váltóban van kitüntetve, — helyesen Aigl-nál „12000 florenis monetae conventionalis“. (Hist. brev. 192. lap.)

⁵⁹⁾ A birtokbocsatási okirat Baranya vármegye levéltárában 1833. évi 1454. közgy. sz. a.

⁶⁰⁾ Ennek költségeit Jónás J. aligazgató 1850. évben 449. sz. a. hivatalos felterjesztésében 18000 p. frtra teszi (Protoc. Missilium 243. l. a jogakademia könyvtárában), ellenben „Néhány szó a pécsi lyceum és gymnasium kérdéséhez. Egy pécsvárosi polgártól“ czimű, Pécsen 1863-ban megjelent röpirat 4. old. 40.000 p. frtra, mi „A magyar királyi Jogakademiák és Joglyceumok története. Hivatalos adatok alapján. Pest, 1873.“ a 258. l. kitett 100.000 v. frt összeggel egyező.

⁶¹⁾ A ⁵²⁾ alatt idézett ügyirat nyomán.

⁶²⁾ Pécs város 1833. okt. 14. tanácsülésében tett jelentés szerint e célra 141 v. frt folyt be, a még künn levő 95 v. frt beszedése el lett rendelve. — Az 1833. évi 2217., 2606. és 1834. évi 118. sz. a. tanácsülési jkvek.

⁶³⁾ E szabályrendelet Pécs szab. kir. város köztörvényhatósági bizottságának 1892. augusztus 10-én tartott közgyűléséből kelt, és a magyar kir. belügyminiszterium által 1892. évi szeptember 12-én 72459/III.—5. sz. a. jóváhagyatott.

Az épület az akkori igényeknek megfelelőleg volt felszerelve, abban az állapotban van ma is; természetes, hogy a mai kor változott viszonyainak és igényeinek teljesen megfelelő állapotba csakis lényeges átalakítások által lehetne helyezni.⁶⁴⁾

b) *A templom.*

A kolostorépület nyugati oldalával össze van kötve a templom, melyet remete sz. Pál szerzete épített⁶⁵⁾ és a sz. Háromságnak dedikált. A pálosok távozása után sóraktárnak használtatott. Szepesy püspök a kolostorral együtt a templomot is megvevén, azt helyreállíttatá s 1832. október 15. Urunk színe változása tiszteletére felszentelé s az akadémiai ifjúság által végzendő isteni tisztelet céljára átadá. Plébániai funtiók itt rendszerint nem végeztek. Temetés alkalmával harangozás megrendelhető.⁶⁶⁾

A főoltár feletti képet Szepesy püspök 500 ezüst forintért vette;⁶⁷⁾ a kisebb oltárok egyikét Czírer Antal, Baranyavármegye tisztí főorvosa, másikat pedig id. Obadich József emeltette.⁶⁸⁾

A templom és a szomszéd (Király-utca 40. sz.) ház közötti területet a lyceumi gazdasági bizottság a városnak vízlevezetés céljára átengedte; köteles azonban a város tulajdonjog elismerése fejében évi 10 frtot a lyceumi alap javára fizetni⁶⁹⁾ és a szomszéd házra szerzett vízlevezetés szolgalmi jogát telekkönyvileg kiintettetni. A jelzáloghi-telezők azt ellenezvén, a per megindított⁷⁰⁾, s jogérvényes befejezése után a szolgalmi jog a pécsi 23. sz. tjkvbe ekkép lett bevezetve:

⁶⁴⁾ A helybeli lapokban a közönség köréből ismételtlen történetek felszólalások aziránt, hogy az épület, úgy belsejében mint külsejében a hygieniai követelményekre nem fordítottak elegendő figyelem. L. a Pécsi Napló 1893. évi 207. és 1895. évi 151. számát.

⁶⁵⁾ Mikor? Seitovszky püspök által 1845. okt. 4. 1974. sz. a. a lyceumi aligazgatónak küldött Canonica Visitatio szerint a templom alapkövét Gr. Berényi Zsigmond püspök 1741. november 25-én tette le, a templomot Krisztonich Imre olvasó kanonok 1756. június 13-án a Szt. Háromság előestéjén szentelte fel.

Jónás kézírata (l. fenn 56) szerint 1767. év körül épült azon felírás szerint, mely a templom alatti kriptá nyílását záró kőről kivehető volt: eXpeCto DoneC Venlal aLteratlo Mea. (Jób XIV. 14.) E kő a templom helyreállítása alkalmával eltávolított és a bejárat a templomból, valamint kívülről egészen befalaztatott, a nyugati oldalon csak kis ablaknyílás hagyatván meg. L. még Brüstle: „Recensio universi cleri dioecesis Quinqueecclesiensis“. Pécs, 1874. I. K. 181. s. k. l.

⁶⁶⁾ Dija 2 frt p. p.; a hitszónoknál előre fizetendő. Fele a harangozót illeti, fele a lyceumi templom kiadására fordítatik. Consess. lit. 16. oct. 1832. Protoc. fac. philos. pag. 23. Visít. Canonica de anno 1845. §. 7. — Mind a két toronyban van négy harang, (875 font súlyu.) N. Bold. Assz. — (500 font) Jézus, Mária, József. — (288 font) Kisasszony, és (169 font) Jézus szent szíve tiszteletére felszentelve. E súlyok összege (1832 font) adja a fenti évszámot. Cau visita 1845. §. 3.

⁶⁷⁾ L. Társalkodó. Második évi folyam. 1833. évi 56. sz. 221. lap.

⁶⁸⁾ „Significatum est, in templo academico piorum benefactorum munificentia duas aras minores erectas esse, et quidem: alteram in B. M. V. assumtae per Sp. ac. Cl. Dominum Antonium Czírer ord. incl. Com. Baranyensis physicum, alteram SS. Trinitatis pia liberalitate circumspici civis mercatoris Dom. Josephi senioris Obadich.“

B. Szepesy püspök elnöklése alatt 1837. május 14. tartott lyceumi gazdasági bizottság üléséről felvett jkv (Protocollum consessum generalium lycei quinqueecclesiensis 22. lapján.)

⁶⁹⁾ U. o. 303. lapján. A lyceumi gazd. bizottságnak 1877. október 5. ülésben hozott e határozatát l. a függelékben 6. sz. alatt.

⁷⁰⁾ Jelentette a lyc. gazd. biz. 1878. január 29. ülésében a polgármester.

»Bead. 1886. június 22. J. sz. 10303. Pécssett 1884. évi deczember 16. kelt elsőbirósági s Budapesten 1886. évi február 23. kelt 3-ad birósági ítélet alapján a király(fő)-utczából az összegyülcendő eső és mosadék vizek az eddig gyakorlott mérvben és jelenleg meglevő nyíláson át való levezetési szolgalmi joga a 35. hr. 23. számu ház és udvarra Pécs város közönsége javára bekebelezetett.«

E bekebelezés a 35/a hr. sz. fekvősségre a pécsi 4802. sz. tjkvben is C. 14. alatt ⁷¹⁾ van bevezetve.

C) A könyvnyomda. (Perczel-utczában 4. sz. a.)

A könyvnyomda telke eredetileg a pálosok kolostora- s kertjével összefüggő terület (majorság, vicinum allodium) volt, melyhez Szepesy püspök a keleti és déli szomszédos ingatlant 1837-ben 188 p. frton megvevén⁷²⁾ hozzá csatolta.

Az épület oldalainak hossza északon 33.20 m., keleten 32.60 m., nyugaton 37 m.⁷³⁾

Adómentesített a város tanácsának 1832. évi május 18-án tartott ülésében 1284. sz. a. hozott határozatával,⁷⁴⁾ melyet a magyar királyi helytartótanács 1832. évi október 9-én 26223. sz. a. jóváhagyott.

A könyvnyomdakiváltság (privilegium typographicum) a püspöknek 1834. évi február 11-én legfelsőbb helyre felterjesztett folyamodványa folytán a lyceum részére megadatott azzal, hogy minden egyes esetben a magyar királyi helytartótanács által kirendelt censornak engedélye előre eszközölcendő, és hogy minden kiadmány három példányban félékenként a királyi helytartótanácsnak felterjesztendő.⁷⁵⁾ A privilegium megadásáról a helytartótanács Pécs szab. kir. város tanácsát értesíté.⁷⁶⁾ Knezevich István jog-sérelemről panaszködék, felhozván, hogy ő 1773. évi február 5. privilegium typographicumot nyert Engel Józsefnek jogutódja; minthogy azonban kiváltságlevelet felmutatni képes nem volt, panasza mellőztetett.⁷⁷⁾

A lyceum részére 1834. évi június 19-én adott nyomdaprivilegium⁷⁸⁾ Pécs szab. kir. városnál 1834. deczember 29-én⁷⁹⁾, és Baranyavármegyében az 1835. május 18-án tartott közgyűlésén⁸⁰⁾ hirdettetett ki.

A nyomda felszerelésére⁸¹⁾ a püspök kiváló gondot és tetemes költséget fordított. Kezelését 1836. évi június 13. kötött szerződés alapján

⁷¹⁾ A szolgálcóm bekebelezését megelőző terhek a 23. 4802. sz. tjkvben törölvék.

⁷²⁾ Eladó Wiedemann Ferencz. Az átruházási okirat kelt 1837. évi febr. 9. Eredetije az akadémia levéltárában.

⁷³⁾ Az 50. jegyz. hivatkozott ügyirat nyomán.

⁷⁴⁾ Pécs város tanácsülési jkv. 1832. évi 1284. 2840. sz. a. Megszorítottatott az adómentesség Pécs város tanácsának 1875. évi május 11-én 4569. számu előterjesztése alapján 1875. évi 96. sz. közgyűlési határozattal, mely szerint a nyomdaépület elvileg adómentes maradt, de az abban levő lakás után a városi adót fizetni kell.

⁷⁵⁾ Udv. rend. kelt Bécsben 1834. júniás 19. 7861/681. sz. a.

⁷⁶⁾ H. T. 1834. július 15-én 19195. sz.

⁷⁷⁾ Pécs szab. kir. város tanácsának 1834. évi jkve 2300 sz. a.

⁷⁸⁾ Szövege függelékben 7. sz. alatt.

⁷⁹⁾ Pécs szab. kir. város tanácsa 1834. évi jkve 3024. sz. a.

⁸⁰⁾ Prot. fac. philos. lyc. episc. Quinquceeccl. 103. l.

⁸¹⁾ „Adesse prela typographica anglicana bina, bina item gallica, ac unum, quod in paucis Europae typographiis invenies, poliendarum in splendorem literarum jam impressarum. Adesse centum centenarios literarum, quos inter hebraicas, syriacas cum chaldaicis, in usum necessarias reperies; et 40 centenarios ornamentorum marginalium; totum non e nudo plumbo sed materia composita fusum.“ Aigl Paulus: Historia brevis ven. capituli cath. eccl. Quinquce-Eccl. 1838. 221. l.

szódói Nagy Benjamin factornak adva át évi 600 frt fizetés, természetbeni lakás és a jövedelem harmadának kikötése mellett. A nyomda igazgatását a bölcsészeti kar idősbjére bízta, ki ezért évi 100 frt p. p. tiszteltudjában részesült.⁸²⁾ Nagy Benjamin nyomós okoknál fogva állásától elmozdítottván,⁸³⁾ a nyomdaüzlet vezetését 1850. évi február 5-én Gözsi Máté vette át.⁸⁴⁾ A nyomda ily módon kezelve, a lyceumnak hasznát nem hajtott, sőt a lyceumi alap még ráfizetett.⁸⁵⁾ A gazdasági bizottság 1856. évi október 29-én tartott ülésében bérbeadását elhatározá. Az első bérleti szerződés hat évre kötött, az első két évben évi 1200 frt, a többi négy évben évi 1600 frt bérfizetés mellett. Jelenleg is bérbe van adva. Ez a három ingatlan az eredeti felvétel alapján szerkesztett és most még használt, pécsi 24. sz. telekjegyzőkönyvben akkép van kitüntetve:

A)

Pécsi püspökségi alapítvány.

I. Lyceumi birtok.

R. sz. H. r. sz.

1. 36. Házz. 24 (püspöki lyc.) udvartérrel, belváros, főutczában.
2. 38. Házi kert
3. 96. Házzám 62 (lyceumi könyvnyomda) udvartérrel, belváros, öreg posta-utczában.
4. 490. Házzám 321. (Püspöki könyvtár) udvartérrel, belváros, kisiskola-utczában.

□ öl.

100

Dr. Germann József s. k.,
mint a lyceumi alap kezelője.

Trixler s. k.

B és C lapok üresek.

V. Az alapítványi tőkék.

A) Midőn Pécs város tanácsa az elemi iskolák melletti telkét a püspöknek ajánlá, az akademia felállítása körüli közbenjárásra is felkérte a püspököt. A város a jogi facultás költségeihez hozzá is akart járulni; 1829. évi szept. 11. tartott tanácsülésében ő Felségét legalázatosabban megkérni határozá, miszerint a városi árvaalapítványnak e célra leendő fordítását engedné meg.⁸⁶⁾ E cél elérése érdekében Somogy és Baranya vármegyék is felterjesztéseket tettek.⁸⁷⁾

Az 1830. évi junius 30. kelt legfelsőbb elhatározással a kért engedély nem adatott meg.⁸⁸⁾ A királyi resolúciónak Baranyavármegye közgyü-

⁸²⁾ Casparum Schneider typographiae mox aperiendae directorem nominasse, quod munus imposterum semper seniores philosophiae facultatis cum 100 fr. honorario mansurum est. Consensus litt. 29. sept. 1836. (Prot. fac. philosoph. 152. lapon.)

⁸³⁾ Lásd a gazd. bizottságnak 1850. febr. 5. üléséből felvett jkv.

⁸⁴⁾ Így panaszkodik Nagy János kanonok, aligazgató az 1842. október 28. 232. sz. felterjesztésében. (Prot. Missilium 143. l.)

⁸⁵⁾ Mégis évi 200 ezüst forint kegydíjat szavazott neki a gazdasági bizottság 1849. évi decz. 6-án tartott ülésben.

⁸⁶⁾ Lásd a függelékben 8. sz. a.

⁸⁷⁾ Baranyavármegye 1830. évi közgy. jkv. 1373. sz. alatt.

⁸⁸⁾ Pécs város tanácsülési jkve aug. 6. 1830. 1891. sz.

Do. 30. junii a. c. N. 16842/16293. Suam Majestatem Sssam in merito factae circa transvestiendum fundum orphanotrophii gremialis in fundum erigendae in lyceo episcopali facultatis juridicae. sub. N. 2358. 1829. remonstracionis elter resolvere dignatam esse: quod . . . in petitam dotationem erigendae facultatis juridicae converti nequeat.

lésén történt kihirdetésekor jelen volt Szepesy püspök legott kijelenté, hogy a szükséges költségeket ő viselendi.⁸⁹⁾ A püspök ezen elhatározását Pécs város tanácsának 1830. évi augusztus 21-én tartott ülésében Pirger Mihály, város bírása közlé azzal, hogy a püspök az alapítandó akadémia dotálására kötből 100.000 frtot akar a városnál letenni, ha a város 6°/o kamat fizetésére magát kötelezi.⁹⁰⁾ A város erre annál szivesebben vállalkozik, mivel ez kedvezőnek mutatkozik arra, hogy ebből adósságait kifizethesse, új városházat építhessen; a netaláni fölösleget pedig lakóainál gyümölcsözőleg elhelyeztetni véli.⁹¹⁾ És a felsőbb jóváhagyás mindezekre elvileg megadatott.⁹²⁾

Az első 50.000 frtot a püspök nyolcz részletben fizette le Pécs város pénztáránál, és pedig a) 5000 frtot 1831. janár 31-én, mely naptól kezdve a 6°/o kamat is jár.⁹³⁾ b) 5000 frtot 1831. márczius 1-én.⁹⁴⁾ c) 5000 frtot 1831. márczius 15-én.⁹⁵⁾ d) 5000 frtot 1831. május 1-én.⁹⁶⁾ e) 5000 frtot 1831. június 1-én.⁹⁷⁾ f) 5000 frtot 1831. szeptember 14-én.⁹⁸⁾ g) 10.000 frtot 1832. január 1-én.⁹⁹⁾ h) 10.000 frtot 1832. márczius 1-én.¹⁰⁰⁾

Az utolsó két részletnek oly rövid idő alatti lefizetését a püspök nem tartá valószínűnek; hisz még 1831. október 28. uradalmi igazgatója Raisz József utján tudatá a városi tanácsal, hogy az 50.000 frthoz még hiányzó 20.000 frtot a következő 1832. év folyamán negyedévi 5000 frt részletekben befizeti.¹⁰¹⁾

Minthogy a bölcsészeti kar tanárai fizetésöket a letett tőke kamataiból a városi pénztárnál csak 1833. évi január 1-től fogva negyedévenként vették fel, — addig a püspöki pénztárból¹⁰²⁾ — az időközben lejárt kamatokból képződött 500 frtot mint újabb kölcsöntőkét a város, hivatkozással a magyar kir. udv. kamarának 1829. évi deczember 30. 41165. sz. a. engedélyére átvette s arról 1834. évi ápril 1-én kelt kötvényt állított ki.¹⁰³⁾ Ekkép Pécs városánál lyceumi alapítványi tőke fejében 50500 p. frt., vagyis 53025 osztr. ért. frt tétetett le, mely után a város 6°/o kamatot fizet. Szepesy püspök úgy tervezé, hogy az egész 100.000 p. frt. alapítványi tőkét Pécs városánál teszi le.¹⁰⁴⁾ 1830. szeptember 1-én kelt alapító levelét ily értelemben szerkeszté¹⁰⁵⁾ és megerősítés végett fel is terjeszté. Mielőtt ő Felsőge azt jóváhagyta volna, módó-

⁸⁹⁾ Baranyavármegye 1830. évi közgy. jkve. 1555. sz. alatt.

⁹⁰⁾ Pécs szab. kir. város tanácsülési jkv. 1830. évi aug. 21. 2011. sz.

⁹¹⁾ Id. h. 1830. évi aug. 23. 2023. sz.

⁹²⁾ Magy. kir. udv. kamara 1830. nov. 24. 38447. sz. — Pécs város tanácsül. jkv. 1830. évi decz. 23. 3294. sz.

⁹³⁾ Pécs város tanácsül. jkv. 1831. évi január 31. 350. sz. — Az erről kiállított nyugta szerint a pénz január 1-én lett a városnál befizetve. L. a függ. 9. sz. D. alatt.

⁹⁴⁾ Pécs város tanácsül. jkv. 1831. évi márczius 1. 633. sz.

⁹⁵⁾ U. o. 1831. márczius 21. 844. sz.

⁹⁶⁾ U. o. 1831. május 2. 1260. sz.

⁹⁷⁾ U. o. 1831. június 23. 1785. sz.

⁹⁸⁾ U. o. 1831. sept. 16. 2368. sz. A városi pénztár bevételezi azzal, hogy a 6°/o kamat okt. 1-től jár.

⁹⁹⁾ U. o. 1832. január 5. 59. sz.

¹⁰⁰⁾ U. o. 1832. febr. 24. 517. sz. Az összeg bevételeztetett azzal, hogy a kamat márczius 1-től foly.

¹⁰¹⁾ U. o. 1831. okt. 28. 2642. sz.

¹⁰²⁾ U. o. 1832. aug. 11. 2072. sz.

¹⁰³⁾ U. o. 1834. április 1. 828. sz.

¹⁰⁴⁾ L. fönt a 90. jegyzetet.

¹⁰⁵⁾ Bevezető részét l. a 9. oldalon.

sítások kívántattak, elvileg két tekintetben: egyik az, hogy az egész 100.000 frtnak felvétele aránytalanul terhelné Pécs városát; mert ha bármilyen célból kölcsönre szüksége van, azt kisebb kamat mellett is szerezheti, — egyébiránt az alapítandó főiskola előnyeit nem csak Pécs város, hanem egyéb törvényhatóságok is élvezendik, jogos és méltányos tehát, hogy ezek a teherviselésben is részesüljenek; a hátralevő alapítványi tőke elhelyezéséről tehát másképp kellend gondoskodni. A másik módosítás pedig a jelen alapítvány és egyéb köztekintetek, valamint az érvényben levő legfelsőbb rendelkezések közötti kellő összhang létesítése végett kívántatott.¹⁰⁶⁾ Erről Szepesy püspök, ki az időben Pozsonyban tartózkodott, úgy látszik, még az udv. leirat kiadványozása előtt értesülvén, a bölcsészeti fakultásra vonatkozó újabb alapító levelet 1832. évi márczius 1-én szerkesztette.¹⁰⁷⁾

A városi tanács 1832. évi májús 2-án tartott tanácsüléséből azon udvari leirat folytán, mely az egész 100.000 p. frt alapítványi tőkének felvételében a városnak tulságos megterhelhetését találta, felterjesztést intézett oly irányban, hogy az egész összeget a már kijelölt célokra felhasználni akarná, felvételre tehát ismét engedélyt kér.¹⁰⁸⁾ Midőn az udvari kamara a várost jelentéstételre felszólította,¹⁰⁹⁾ vajjon a városház építésére s az adósságok lefizetésére nem szerezhet-e kisebb kamatra kölcsönt? A városi tanács így nyilatkozott:

»Ezen tanács a még hátralevő 50 ezer frt iskolai hagyomány tőkének felvételét annál inkább hasznosnak lenni találván, mert az örök időkre ezen városé marad, a kamatot pedig, habár 6 forintjával vagy azért is örömet fizetheti, mert már régóta ezen város a főiskoláknak kebelében leendő felállításakor két törvénytudó tanító urat pénztárából fizetni szándékozott, ezáltal pedig nagyobb teher hárult volna a városra, mintha 6 frt kamatot fizet az iskolai hagyomány pénzektől.«¹¹⁰⁾

Feltűnő, hogy a püspök az alapítványi tőkét nem a káptalanál helyezte el, hanem a nehézségek dacára, szívésen ragaszkodott ahhoz, hogy Pécs városa az egész alapítványt vegye át; még 1833. évben megkereste a városi tanácsot, tudósítaná őt, vajjon a »főiskolák tőkéletes megállapítására és jelesen a törvényre kívántató sommának másik fele részét«, a még hátralevő 50 ezer frt tőkét 6% kamatra kívánja-e felvenni?¹¹¹⁾ A város az 1834. évi aug. 7-én 9726/706. sz. alatt kelt királyi rendelet értelmében erre engedélyt nem nyervén,¹¹²⁾ a püspök az 50.000 p. frtot herczeg Eszterházy Pálnak szintén 6% kamat mellett adta kölcsön. Az adós uradalom a kölcsönt nem sokára visszafizette, az alapítványi tőke 51.000 frt. összegben, melybe a Miskolczy András káptalani nagyprépost által adott 1000 frt. is befoglaltatott, ugyancsak Szepesy püspök akarata s utasítása folytán gróf Festetics Lászlónak Kesz-

¹⁰⁶⁾ L. fönt a 45. jegyzetet.

¹⁰⁷⁾ Ez az alapító levél és az ahhoz tartozó A--L. alatti okmányoknak a pécsi káptalan által kiállított hiteles másolata (transsumpta) a függelékben 9. sz. alatt olvasható.

¹⁰⁸⁾ Pécs város tanácsül. jkv. 1832. évi 1184. sz.

¹⁰⁹⁾ Udvari kamarai leirat 1832. október 31-én 36218. sz.

¹¹⁰⁾ Pécs város tanácsül. jkv. 1832. évi nov. 12. 2835. sz.

¹¹¹⁾ U. o. 1833. évi ápril 26. 1008. sz.

¹¹²⁾ U. o. 1834. évi okt. 2. 2409. sz.

helyen 1837. augusztus 1-én kiállított kötelezvényre adatott kölcsön. Az 1857. évben a tőke földtehermentesítési kötvényekben visszafizettetvén,¹¹³⁾ azt a pécsi káptalan vette át és azóta kezeli.¹¹⁴⁾

B) A pécsi papnövelde alapja két lyceumi tanár díjazásához királyi jóváhagyás alapján¹¹⁵⁾ évenkénti 700 forintot fizetett. A papnövelde idők folytán e fizetést beszüntetvén, a lyceum gazdasági ügyeit intéző bizottságnak 1851. évi január 28. tartott ülésében a polgármester az iránt kérdést intézett; a fizetés beszüntetése okául felhozták, hogy a papnövelde az urbéri viszonyok megszüntével jövedelmének egy részét elvesztette.¹¹⁶⁾

C) Miskolczy András a pécsi káptalan nagyrépostja 1000 p. frttal járult a lyceumi alapítványhoz.

VI.

A bölcsészeti kar 1831—32. és 1832—33. tanévben, nyilvánossági joga, szervezése, személyzete, költségvetése, fegyelmi szabályok, alapító oklevél, pecsét.

A studium philosophicum domesticum-nak bölcsészeti facultássá leendő szervezése s annak nyilvánosság jogával felruházása iránt a püspök 1831. évi szeptember 15-én tett felterjesztést; és ámbár annak folytán a magyar királyi helytartótanács csak 1832. évi február 21-én 3532. sz. a.¹¹⁷⁾ értesítette a törvényhatóságokat arról, hogy a Felség a pécsi bölcsészeti karnak a nyilvánosság jogát megadja, mégis annak reményében már az 1831. október 15-én kezdődő tanévben az előadások teljes számú tanárokkal kezdettek meg.

Szervezet, tanulmányi rend és fegyelem tekintetében az egyéb királyi akadémiáknál érvényes királyi rendeletek ennél a facultásnál is mindenben kötelezőkké tétettek; alárendelve pedig a győri tanulmányi királyi főigazgatónak.¹¹⁸⁾ Az első tanári ülés (consensus litterarius) 1831. október 10-én Szepesy püspök elnöklete alatt tartatott, melyen Grotzky István kanonok aligazgató, Németh János kanonok, a hittani kar négy tanára és Jónás József, Schneider Gáspár, Klivényi Jakab, Kleiszner Sebestyén, Va-

¹¹³⁾ Dr. German József gymn. igazgató s alapítv. kezelőnek 1857. nov. 14-én Pécs város polgármesteri hivatalához intézett átirata szerint. Jogakad. irattárban.)

¹¹⁴⁾ E ténynek a „gazdasági bizottság” jegyzőkönyvében azonban semmi nyoma nem található, ámbár ez az ügy az alapító levél értelmében kizárólag az ő hatásköréhez tartozott volna — Erről a gazdasági bizottságról l. VIII. alatt

¹¹⁵⁾ L. függelékben 9. számú transsumták közt a B. alattit, valamint szintén a függelékben 10. és 11. sz. a. között alapító okirat 4. pontját

¹¹⁶⁾ Protoc. consensusum generalium lycei quinqueseclensis 112. lapján.

A lyc. alapítvány nem csak hogy e járuléktól elesett, hanem az 50-es években a papnöveldei tanárok fizetéseinek feljavítására évi 400 frtot adott is. Ezt felhozták érvül a gymn. tanárok (pécsmegyeházi papok) midőn 1855-ben folyamodtak, hogy fizetésök a királyi gymnasiumok tanárainak fizetéseivel egyenlőssé tegyék. — Ugyancserre reflectál Girk pécsi püspök is 1861. febr. 14. 379. sz. alatt a magyar kir. helytartótanácsához tett felterjesztésében.

¹¹⁷⁾ Pécs város levéltárában 1832. évi 777. sz. a. — Baranyavármegye 1832. évi közgy. jkv. 668. sz. a.

Jogakad. könyvtárában levő „prot. fac. philosoph. a 10 oct. 1831.” 13. lapján.

¹¹⁸⁾ Az 1832. márczius 1. kelt alapító levél 8. pontjában. Függelékben 9. sz. alatt.

govits Bertalan, Ihász György bölcsészeti tanárok voltak jelen; közölték a tanárokkal az 1791. évi október 2-án 22150. sz. a., valamint azóta az oktatásügyre nézve kibocsátott királyi rendeletek és azonfelül a »Ratio Educationis« (P. I. Sec. VI. c. 2. — P. II. Sec. I. c. 3. 4. — P. II. Sec. II. c. 3. 4.) intézkedései¹¹⁹⁾ követendőknél nyilvánítottak. Megszerezték a győri királyi akadémián érvényes tanrendet és itt változatlanul életbeléptették. Az előadásokat reggeli 8—10 óráig, néha 11-ig és délután 2—4-ig tartották; kedden délután és csütörtökön egész nap szünet volt.

Az előadott tantárgyak a Ratio Educationis 127—129. §§. értelmében voltak, és pedig az első évi tanfolyamban első félévben: a) hittan (doctrina religionis), b) bölcsészet (logica), c) Magyarország oknyomozó története (historia pragmatica Hungariae), d) mennyiségtan (mathesis pura), e) magyar nyelv; a második félévben az a) b) c) d) alattiak és mértan (geometria pura practica). A második évfolyamban pedig az első félév alatt adatott elő: a) hittan, b) methaphysica, c) természettan, mezőgazdaságtan természettörténettel kapcsolatban, d) egyetemes történet (historia universalis), e) alkalmazott mennyiségtan (mathesis applicata), f) magyar irodalom; a második félév folyamán pedig az a) c) d) e) f) alattiak és még gyakorlati bölcsélettan (philosophia practica).

Minden félévben kétféle vizsgálatok tartottak az illető tanár és aligazgató vagy helyettese jelenlétében; a havi vizsga (mensura examina) a félév folyamán minden tantárgyból — a hittan, a magyar nyelv és irodalom kivételével — kétszer tartott; a félév végén pedig a zárvizsga. Mindenki felelt; a megfektendő tételt a tanuló húzta.

A tanári állások betöltése kinevezés útján történt. A kinevezés helyesebben praesentálás jogát a pécsi püspök és zircz-cisterczita rend apátját egyenlőképpen illeti; az előbbi 4 tanárt, utóbbi a hitszónokot, ki egyszersmind a hittan tanára is, továbbá a magyar nyelv és irodalom tanárát nevezi illetve jelöli ki. Püspöki szék üresedése esetében ezt a jogot a káptalani vicarius gyakorolja; ha pedig a zirczi apát e jogáról lemondana, a püspökre illetve a káptalani vicariusra száll.¹²⁰⁾

A facultás élén állott a püspök által a pécsi káptalan tagjai közül kinevezett aligazgató (pro director).¹²¹⁾

Mindezek a kinevezések helyesebben kijelölések megerősítés végett a magyar királyi helytartótanácsához felterjesztendők voltak.¹²²⁾

A facultásnak közvetlen felettes hatósága a győri tanulmányi királyi főigazgató volt, kihez minden ügyet fel kellett terjeszteni és ki a kormány rendeleteit közölte s végrehajtásuk felett őrködött. Kir. főigazgató volt Dresmitzer József, pápóczi prépost és győri kanonok.

¹¹⁹⁾ A »Ratio Educationis« egyedül 1828. évi kiadása van könyvtárunkban; a hivatkozás csak arra történhetett.

¹²⁰⁾ A függelékben 9. sz. alatt levő alapító levél 6. pontja szerint.

¹²¹⁾ Id. h. 7. pont.

¹²²⁾ Hogy ez a felterjesztés nem pusztán forma volt, kitűnik abból, hogy a győri tanulm. királyi főigazgató a püspök által kinevezett Kelemen József kanonokot aligazgatónak el nem ismerte, mielőtt felsőbb helyen e minőségben megerősítve nem lett. Kir. főigazg. rendelete 148/183 h. (Prot. fac. phil. 39. l.)

A facultás személyzete: aligazgató (pro-director) Grotzky István, később¹²³⁾ Németh János pécsi kanonok;¹²⁴⁾ tanárok és pedig a) a pécsi püspök által egyházmegyei papjai sorából kinevezettek: Jónás József, bölcsészet (logica, metaphysica, philosophia practica) tanára, Schneider Gáspár természettan, mezőgazdaságtan és természettörténet tanára, — Kleiszner Sebestyén mennyiségtan, Klivényi Jakab történet tanára; b) a zircz-czistercita rend apátja által a rend tagjai közül kinevezettek: Vagovits Bertalan hit-tan, Ihász György magyar nyelv és irodalom tanára.

A bölcsészeti facultás költségvetése¹²⁵⁾ a következő volt: Az aligazgató évi díja 100 frt, a tanárok idősbjének díja 600 frt, prosenior díja 550 frt, első junior díja, ki egyszersmind tollnok¹²⁶⁾ 150 frt, második junior díja, ki egyszersmind a görög nyelv tanára 150 frt, hitszónok díja, ki egyuttal hittanár 350 frt, magyar nyelv és irodalom tanára 350 frt, curator díja 150 frt, egy segéd díja 100 frt, egy szolgáló díja 50 frt, a templom szükségleteire 50 frt, kiadásokra, u. m. tantermek fűtésére, természettani kísérletekre s egyéb felszerelésekre 200 frt, épület igazítására 100 frt, számadó díja 100 frt, összesen 3000 frt. E szükségletet a Pécs városánál elhelyezett 50.000 frt. tőkének 6⁰/₀ kamatai épen fedezték.

Lakbér előirányozva nem volt, mert a tanárok papi személyek lévén, a részükre átengedett természetbeni lakást használták.

Pedellusi állás csak a második tanév elején lett rendszeresítve; kötelességévé tettett a tanuló ifjúságra az aligazgató utasítása szerint ügyelni s egyszersmind a házban rendet és tisztaságot fentartani.¹²⁷⁾

A tanuló ifjúság száma e két tanévben volt:

Tanév	Évfolyam	Növendék-papok (alumni) száma	Szerzetesek (religiösi) száma	Világiak (semlares) száma	Összeg	Egész összeg
1831-2	Első évi bölcsészek	5	3	64	72	125
	Másod évi bölcsész.	11	2	40	53	
1832-3	Első évi bölcsészek	17	2	95	114	166
	Másod évi bölcsész.	15	3	34	52	

A tanuló ifjúság köteles volt az előadások megkezdését előzőleg reggeli 1/28 órakor tartandó misén, — vásár- és ünnepnapokon előbb szent beszéden s azután misén, délután pedig 3 órakor catechesisen s ezután létánián (ex officio Rákócziano) jelen lenni.¹²⁸⁾

¹²³⁾ A facultásnak első, 1831. október 10. tartott ülésében (consensus litterarius) az arról felvett jegyzőkönyv tanuságaként mint aligazgató részt vett. Meghalt 1831. decz. 4.

¹²⁴⁾ Megerősítését a magy. kir. helytartótanács 1832. okt. 24. 27107. sz. a. kelt intézkedése tudatja. Meghalt 1835. július 11-én.

¹²⁵⁾ A függelékben 9. sz. a. közölt alapító levél 4. pontja alapján.

¹²⁶⁾ A két ifjabb tanár mindegyike teljes ellátást és évi 200 frtot a pécsi papnövendéktől kapott; az ellátás 150 frtban vétetvén, összes járandósága 500 frt. volt.

¹²⁷⁾ Consensus litterarius die 16. oct. 1832. (Prot. fac. phil. 23. lap.) I. még alább XII. a

¹²⁸⁾ Id. h.

A fegyelmi törvények, melyek minden félév kezdetén a tanuló ifjuság előtt ünnepélyesen hirdették ki, a két karú akadémia megnyitásakor elfogadott, 13 §-ban foglalt szabályokkal azonosak¹²⁹⁾, és a »Ratio Educationis« 274—280. §§. rendelkezéseivel egyezők.

A bölcsészeti karra vonatkozó alapítási oklevelet b. Szepesy Ignác püspök 1832. évi márczius 1-én állította ki. Eredetijét és az ahhoz tartozó 11 okmányt a pécsi káptalannál mint hiteles helynél letette, hiteles másolatát hét példányban a káptalan által kiállította s tudomásvétel valamint megőrzés végett a lyceumi irattárnak,¹³⁰⁾ Baranyavármegyének,¹³¹⁾ Pécs szab. kir. városnak¹³²⁾ és m. átküldte.

A bölcsészeti kar nyilvános előadások megkezdése előtt az aligazgató hivatalos pecsétet készíttetett,¹³³⁾ mely jobb kezében két összekötött kulcsot, baljában keresztet tartó Sz. Péter álló alakját feltünteti azon körülírással: »Sigillum Lycei Episcopalis Quinque Ecclesiensis 1831.« E pecsét a jogakadémiánál ma is használatban van.

VII.

A jogi facultás megnyitása. Két karú akadémia. Alapító levél. Előadások.

B. Szepesy püspök már 1833. évi április 29-én legfelsőbb helyen engedélyt kért a jogi facultás megnyitására. Az erre 1833. évi július 15-én 775. P. sz. a. kibocsátott udvari rendelet a jogtanoda megnyitását a jövő tanév kezdetével azzal engedélyezi, hogy a többi királyi, nevezetesen a győri kir. akadémia szabályai ezen intézetre nézve is érvényes és kötelező erővel birjanak, mi a törvényhatóság útján még a folyó tanév befejezése előtt közhírré tehető. Későbbi rendelet¹³⁴⁾ pedig intézkedik aziránt is, hogy a m. királyi helytartótanács erről úgy a törvényhatóságokat,¹³⁵⁾ valamint a tanulmányi kir. főigazgatókat értesítse.

A bölcsészeti kar tanároknak 1833. évi július 27-én tartott ülésében tudtul adatott, hogy a jogi facultás az 1833—34. tanévben meg fog nyitni; ehhez képest a leczkerend és egyéb szükséges utasítások és szabályok életbeléptetés céljából a felettes hatóságtól kérettek.

A jogi kar első ülését, melyen a hittani s bölcsészeti kar tanárai is részt vettek, 1833. évi szeptember 23-án tartá, melyen a »Veni Sancte« október 1-ére s az előadások megkezdése október 5-ére tűzetett ki. A Pozsonyban tartózkodó püspök az intézetnek most már harmadizben történő

¹²⁹⁾ Olvashatók XII. a.

¹³⁰⁾ Nincs meg!

¹³¹⁾ Az 1832. évi ápril 9-én 339. sz. a. k. átíratával együtt a vármegye levéltárában 1832. évi 905. sz. a. őriztetik. L. még a vármegye 1832. évi közgyűl. jkvben is 905. sz. a.

¹³²⁾ Irattárban 1832. évi 988. sz. a.

¹³³⁾ L. Prot. fac. theolog. lyc. epp. Q. Eccl. Consensus litterarius die 10. Oct. 1831. celebratus. Jogakad. könyvtárában.

¹³⁴⁾ Ud. rend. 1833. július 16. 8762/L. 202.

¹³⁵⁾ Baranyavármegyének 1822. mindszent hava 22. tartott közgyűlésében a jkv. 2741. sz. alatt kihirdettét.

megnyitása feletti örömét e szép szavakban fejezte ki: »ut severiorum disciplinarum, quae in academiis tradi solent, vice jam tertia, Quinqueecclesias revectarum annus primus semper memorabilis sit et quinqueecclesienses scholae iterum illam consequantur celebritatem, qua olim duobus sacculis floruerunt.«¹³⁶⁾

A bölcsészeti s jogi kar — lyceum¹³⁷⁾ — együttes alapítását tartalmazza b. Szepeszy Ignác püspök által 1835. augusztus 8. kelt oklevél, mely u. a. hó 27. privilegium alakjában királyi jóváhagyást nyert.¹³⁸⁾ Önként értendő, hogy ezen alapító levél a korábbi vagyis az 1832. évit abrogálta.

Kihirdetése céljából Kelemen József kanonok aligazgató elnöklete alatt 1835. október 29. gyűlés tartatott, melyen a hittani, bölcsészeti s jogi facultás tanárai, továbbá Pécs szab. kir. város bírása s két senatora, valamint az akadémiai ifjuság jelenlétében az alapító oklevél felolvastatott és kihirdettetett.¹³⁹⁾ Maga a püspök, ki e gyűlés megtartását és az ünnepélyes kihirdetést kívánta,¹⁴⁰⁾ jelen nem volt; ez alkalmából irt levelében a tanároknak szívére köti, hogy minden adott alkalommal az akadémiai ifjuságban a király és a hazai törvények iránti ragaszkodást ápolni törekedjenek.

Az alapító oklevél eredetijét a püspök a pécsi káptalannál mint hiteles helynél tette le; egyszersmind a káptalan által kiállított hiteles kiadványát a pécsi káptalannak, Kelemen József Lyceumi aligazgatónak,¹⁴¹⁾ Villax Nándor zirczi apátnak, Baranyavármegyének és Pécs szab. kir. városnak küldte meg.¹⁴²⁾

A jogi facultásnak a győri tanulmányi kir. főigazgató a győri királyi akademián érvényes tanrendet életbeléptetés végett átküldvén, e szerint akadémiákon is mindegyik évfolyamban két-két tanár által a következő tantárgyak adattak elő:

Az első évi tanfolyamban: az egyik tanár által a) ausztriai monarchia s egyéb európai államok statistikája, Holzgethan György könyve szerint, b) a bányajog, Jurjevich József tankönyve szerint, — a másik tanár által: c) észjog, általános államjog és nemzetközi jog B. Martini könyve szerint (jus naturae, publicum univ. ac gentium), d) magyar közjog (jus publicum Hung.)

¹³⁶⁾ Szepeszy püspöknek Pozsonyban 1833. septbr. 4. kelt, Kelemen József aligazgatóhoz intézett levele. L. „Prot. fac. philosoph. a 10. oct. 1831.“ 55 lapján.

¹³⁷⁾ A „lyceum“ elnevezés használatott, midőn egyedül a theologiai intézet létezett; később a hittani s a házi (magán) bölcsészeti tanfolyam együttléve s egyenkint is „lyceum“ névvel jelöltetett, — a nyilvánosság jogával felruházott bölcsészeti, valamint a később alapított jogi facultás egyenkint de együttesen is lyceumnak nevezetett; ebben az alapító levélben „lyceum episcopale“ elnevezés indokolva van azzal, hogy az alapító ezt az alapítványt püspöki jövedelméből létesíté. Az 1832—36 XXIV. t. cz. ugyanezen intézetet akademiának nevezi. Az 1865. történet visszaállítása óta lyceum, jogakadémia, jog- és államtudományi kar, sőt „lyceum jog- és államtudományi kara“ elnevezés is felváltva használtatik. E tarkaságot még növeli a pécsi egyházmegye schematismusa (pl. 1881. évről), mely szerint lyceum episcopale általános fogalma alá „I. studium theologicum, II. studium juridicum, III. gymnasium majus“ tartozik, tehát majdnem minden pécsi tanintézet „lyceum“! — Az 1832—36. törvény értelmében ezen intézetnek törvényes hivatalos neve „akadémia“; ez okból én a jelen dolgozatomban ezen intézetet következetesen jogakadémia névvel jelölöm meg.

¹³⁸⁾ Latin szövege a függelékben 10. sz., magyar fordítása 11. sz. a.

¹³⁹⁾ Prot. fac. philos. pag. 113.

¹⁴⁰⁾ Pécssett, 1835. okt. 27. kelt, Kelemen kanonok aligazgatóhoz intézett levelében.

¹⁴¹⁾ „Fine eo, ut haec quotidianis usibus inservitura, lycei tabulario inferre velit“ — a levéltárban ez sincs meg!

¹⁴²⁾ Szepeszy püspök Pécssett 1835. decz. 17. 1510. sz. a. kelt intézkvénye.

A másod évi tanfolyamban és pedig az egyik tanár által: a) politikai tudományok (*scientia politicae civitatis, commercii politici et rei aerariae*) Sonnenfels és Henfner könyve szerint, b) váltó- s kereskedelmi jog (*jus cambiomercantile*) és a másik tanár által: c) magyar magánjog (*jus civile hungaricum*), tankönyvül előírva Markovich »*Epitome juris priv. Hung.*»; mint nevezetesebb munkák ajánlatnak, Kelemen és Frank munkái, d) magyar büntető jog és tiszti írásmód (*jus criminale hung. et stylus curialis*).

Az előadások mindkét facultáson mindennap 8—10-ig sőt 11-ig és délután 2—4-ig¹⁴³⁾ tartattak. Kedden délután és csütörtökön egész nap szünet volt. Minden felvett tanuló az előadásokon mindig megjelenni köteles.

Az előadási nyelv latin, 1845. évi márczius 4-től kezdve magyar volt.¹⁴⁴⁾ A jogi facultáson nyilvános vizsgálatokat csak egyszer, minden tantárgyból a tanév végén tartottak; az év folytán tanúsított előmenetel- és a vizsgán adott feleletekből érdemsorozatot állapítottak meg, mi az évi (1845. óta magyar nyelven kiállított) »tanodai bizonyítványba« bejegyeztetett.

Magántanulók (*auditores benevoli*) részt vehetnek-e a nyilvános előadásokon, és bocsáthatók-e vizsgálatokhoz? eziránt a tanári kar 1832. évi november 29. tartott üléséből kérdést intézett a királyi főigazgatóhoz, ki erre 1832. decz. 30. tagadólag válaszolt, mert ily benevoli az előadásokon tetszésök szerint meg- vagy meg nem jelenvén, a fegyelmet meglazítanak. Ez csak kivételesen tűrhető olyannál, ki nős, városnál vagy vármegyénel alkalmazva van; azonban neve a tanulók névsorában elő nem fordulhat.¹⁴⁵⁾ A jegyzőkönyvek tanúságaképp magántanulók akademiánkon vizsgákat tettek; neveik, a vizsga tárgya, a vizsgán jelen volt aligazgató vagy helyettese és a szaktanár neve, valamint a vizsgán nyert calculus a jogi facultás jegyzőkönyvébe pontosan bejegyeztetni határoztatott,¹⁴⁶⁾ mi 1841—42. tanévig meg is tartatott. Valjon ezen időig a bölcsészeti facultáson is voltak-e magántanulók és vizsgáztak-e, arról szóló feljegyzésekre nem akadni. — Az 1841—42. tanévtől kezdve külön jegyzőkönyv »*Protocollum privatim studentium ab anno 1841—42*« nyitvatott, melybe a bölcsészeti, valamint jogmagántanulók, neveik és vizsgálataik kimerítően ki vannak tüntetve. Megjegyzendő, hogy az utolsó rovatok felvilágosítást adnak »a magántanítónak neve, kora, vallása, lakhelye s állapota, ezen hivatalának évéről;«¹⁴⁷⁾ ennek czélja azon rendelet ellenőrzése lehetett, mely szerint nyilvános tanároknak szigorúan meg volt tiltva, tanulóknak magánoktatást (*correpetitiones privatae*) adni.¹⁴⁸⁾

¹⁴³⁾ Az időt a lépesőn felállított órának ütése jelzé, melyet Szepesy püspök mohácsi kastélya részére szerzett, de ott hasznát nem vevén, a lyceumi épülethez vitette át. E czélra szolgál az ott ma is. L. Szepesy püspök Pozsonyban 1833. okt. 7. k. levelét (*Prot. fac. philos.* 57. lapján.)

¹⁴⁴⁾ Az nap lett hirdetve „a kir. tudomány fő Igazgatóságából Győrött Bőjt elő hó 10. 1845. kelt“ (magyar nyelven első) rendelete, hogy az 1844. évi 2. t. cz. értelmében „minden belső, ugy külső hivatalos foglalatosságokban egyedül a magyar nyelv használandó.“ (Az napon tartott tanári ülés jegyzőkönyvében).

¹⁴⁵⁾ *Prot. fac. philos.* 26. lap.

¹⁴⁶⁾ *Prot. fac. juridicae* 3. lap 2. alatt.

¹⁴⁷⁾ Ki magántanítót nem vett igénybe, a rovatok ekképp kitöltvék: „ön szorgalma által“.

¹⁴⁸⁾ A győri tanulm. ker. kir. főigazgatója 1835. septbr. 30. 433. sz. a. k. rendeletében ismétli e tilalmat, melyet már az 1825. évi márczius 28. 7272. sz. kir. rendelés és 1835. febr. 3. 2400 sz. intimatium tartalmaz.

VIII.

Az akadémia (lyceum) főhatósága, vagyonának kezelése.

Az akadémia (lyceum) mint főtanoda s mint alapítvány is első sorban a királynak illetve a királyi kormánynak volt alárendelve; a kormány-
nak rendeletei, vonatkoznak azok akár az alapítvány kezelésére, akár a
tanulmányi szervezetre, az intézet anyagi s szellemi részére feltétlenül kö-
telezők. Így rendeli ezt maga az alapító levél, ily értelemben erősítette
azt meg a király a következő jóváhagyási záradékkal:

» . . . salvo tamen supremo, quod relate ad quarumvis foundationum
administrationem Maiestati nostrae competit, salvis item et praeexistentibus,
et quas in futurum defigere nobis visum foret, in re literaria altissimis
dispositionibus nostris.«

A kormány (főkormányzók) és az akadémia közt közvetítő állami
hatóság a győri tanulmányi királyi főigazgató¹⁴⁹⁾ (superior studiorum di-
rector regius, a ratio educationis szerint »Director regius provincialis« is);
kinevezését a királytól nyeri,¹⁵⁰⁾ vezeti az akadémia kormányzását, az
akadémiai aligazgatóval közvetlenül levelez, az akadémia állapotáról a
helytartótanácsot értesíti, s ennek rendeleteit az aligazgatóval közli. A
tanuló ifjúságról és a tanárokról semestralis értesítést követel és ezt saját
intézkedései felemlítésével a helytartótanácsnak felterjeszti. Legalább min-
den második esztendőben megvizsgálja az iskolai épületeket, museumokat,
intézkedik a hiányok pótlásáról és mindezekről a helytartótanácsnak jelen-
tést tesz.¹⁵¹⁾

A két karú akadémia megnyitásakor mint királyi főigazgató működött
Dresmítzer József, (lásd 18. l.) 1841—42. tanév végeig, — Deáky Zsigmond
caesareai felsz. püspök, sz. Péter és Pál apostolokról nevezett kácsi czimz. apát,
hittudor. Főigazgatónak kineveztetett 1842. évi június 25. kelt legfelsőbb
elhatározással. (Helytartót. 1842. július 19. 26093. sz. intézv.)

Az akadémia (lyceum) mint alapítványnak gazdasági ügyeit az alapító
levél és pedig annak 10. pontja külön ugynevezett gazdasági bizottság¹⁵²⁾
elé utalja. Hatásköre kiterjed arra, hogy az aligazgató és a számvevő¹⁵³⁾
évi számadásait megvizsgálja, s ha helyesli, a felmentvényt megadja; to-
vábbá tőkék elhelyezése iránt s a mindennapi csekély kiadásokat megha-
ladó összegek tekintetében határoz. E gazdasági bizottság 8 tagból áll,
ezek: 1) a pécsi püspök; ő vagy a vicarius összehívja a bizottságot,¹⁵⁴⁾

¹⁴⁹⁾ Alapító levél 9. pontja.

¹⁵⁰⁾ Ratio Educ. 204. §. Pars secunda sectio prima, cap III.

¹⁵¹⁾ Id. h. 246. §.

¹⁵²⁾ „Consensus“ és „consensus generalis“, gazdasági közgyűlés, lyceumi gazd. közgyűlés,
lyceumi nyolczas bizottság, lyceumi gazdasági bizottság megnevezések husználtatnak. Utóbbihoz
ragaszkodunk.

¹⁵³⁾ A számvevő a városi pénztárnok, ki Pécs városánál és az alapításkor h. Eszterháznál
elhelyezett tőkék kamatainak beszedéséről gondoskodott, s a tanárok díjait negyedévenként kifí-
zette, ezekről a kimutatást a gazdasági bizottságnak évenként betérjesztette. Díja ezért az alapító
levél 5. pontja g. szerint 200 frt. p. p., melyet ma is élvez. — Jelenleg e tisztség és díjazása
egészen felesleges, mert csak a városnál levő alapítványi tőkét s kamatot mutatja ki, azt pedig
ugy is a városi számvevőség évenként közzétett számadásaiban hivatalból megteszi s a kamatokat
a tanács a pénztárnál utalványozza.

¹⁵⁴⁾ Az alapító levél 10. p.

2) a zircz-cistercita-rend apátja, 3) a lyceumi aligazgató, 4) a bölcsészeti kar idős tanára, 5) a jogi kar idős tanára, 6) Pécs szab. kir. város bírája (judex), 7) Pécs szab. kir. város tanácsnoka (consul),¹⁵⁵⁾ 8) az akadémiai tollvivő¹⁵⁶⁾ (actuarius lycei). A mit e bizottság közmegegyezéssel határoz, végrehajtandó, — a határozatokat a tollvivő külön e célra nyitott és aligazgató által őrzött jegyzőkönyvbe — protocollum consessuum generalium lycei quinqueecclesiensis — íktatja és valamennyi jelenlevő aláírja. A bizottság első ülését — consessus generalis — melynek határozatait e jegyzőkönyvbe iktatvák, 1826. évi november 13-án, az utolsót pedig 1887. évi július 17. tartá. Ezen idő alatt összesen 90 ülése volt (ezek közt 18 egyedül a nyomda ügyeivel, beruházása-, bérbeadásával foglalkozott).¹⁵⁷⁾ A jegyzőkönyv tanúságot tesz arról, hogy a gazdasági bizottság az akadémianak összes anyagi ügyeit intézé, az egész alapítvány rá lett bízva;¹⁵⁸⁾ azért Pécs szab. kir. városa sulyt is fektetett arra, hogy abban két tanácsbeli tagja részt vegyen és ez uton befolyását érvényesíthesse. Midőn ugyanis e jogait több éven át nem gyakorolhatta, a városi közgyűlésen 1872-ben e miatt felszólaltak, kiemelvén, hogy az alapított intézet a város javára is szolgál és hogy a gazdasági bizottságnak évenként kell ülést tartani,¹⁵⁹⁾ minek folytán határozatilag¹⁶⁰⁾ utasított a polgármester, hogy a gazdasági bizottság összehívására a püspököt kérje fel és eljárásáról a legközelebbi közgyűlésen tegyen jelentést. — És továbbá midőn a gazdasági bizottság ülésére a város két tagja meg nem hivatott, ebben jogsérelmet talált, e miatt óvást emelt, mert az akadémia »a városra nézve életkérdésü tárgy« és ügyei elintézésénél részt akar venni.¹⁶¹⁾ Viszont a gazdasági bizottság többi tagjai a város e jogát tiszteletben tarták, ezek meghívása nélkül tárgyalni magukat jogosítva nem érezték.¹⁶²⁾

¹⁵⁵⁾ Judex és consul a törvényhatóságok rendezése folytán nem lévén, azért a városi polgármester és az árvaszéki elnök tagjai a bizottságnak.

¹⁵⁶⁾ Az jelenleg a jogi kar sorrend szerint legifjabb tanára. — A bizottságnak 1852. decz. 15. tartott ülésében hozott határozata értelmében a jegyzőkönyvvezető valóságos tag is, tehát szavazati joggal is bír. — Téves Gerecze állítása (Négyesi báró Szepesy Ignác pécsi püspök és emlékszóbra Pécsen: Pécsen 1893. 8. 1.), hogy e gazd. bizottság tagja Pécs város pénztárosa s a hittudományi kar tanára; az alapító levél azokat tagokul nem jelöli meg.

¹⁵⁷⁾ A gazdasági bizottság nem tartott ülést 1840., 1861., 1869., 1870., 1871., 1883. években, valamint 1887. óta sem; — ellenben 1836., 1844., 1850. 1851., 1853., 1854., 1856., 1860., 1868., 1874., 1878., 1879., 1882. években kétszer, 1838., 1852., 1857., 1875., 1876., 1877., 1880. években háromszor, 1837., 1865., 1873. években négyszer, 1852. évben ötször, sőt 1862. évben hatszor tartott ülést.

Kizárólag e bizottság hatásköréhez tartozó számos ügy, pl. gr. Festetics L. által visszafizetett 51.000 frtnak elhelyezése (l. fönt V. 114 jegyz.), sőt utóbb még a lyceumi nyomdának bérletügyei sem terjesztettek már e bizottság elébe.

¹⁵⁸⁾ Jónás József kanonok, a lyceum első tanárának állítása szerint, . . . »Szepesy a lyc. közgyűlésre bízta alapítványát.« L. Dr. Lósz Antal »Báró Szepesy Ignác és Pécs városa.« Pest 1965. 20. lap.

¹⁵⁹⁾ Pécs szab. kir. város 1872. évi 166. kgy. sz.

¹⁶⁰⁾ Az 1872. évi július 15. tartott városi közgyűlésből.

¹⁶¹⁾ Pécs szab. kir. város polgármesteri hivatalának 1850. okt. 15. 3182. sz. a. kelt, a lyceumi aligazgatósághoz intézett átirata. (A gazd. bizottságnak 1850. febr. 5. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv.)

¹⁶²⁾ Consessus generalis 10. Dec. 1844 Hunc autem consessum tamquam qualitibus generalis consessus non instructum pro tali haberi non posse. Dr. Lósz. i. m. 17. lapján.

IX.

Az akadémia becikkelyezése. Az alapító Szepesy püspök érdemeinek méltatása.

A bölcsészeti facultás megnyitása után Pécs szab. kir. város tanácsa 1832. márczius 30. Baranya vármegyét aziránt kereste meg, hogy »a főiskola megállapíttatván és megnyíttatván, kiváltképen ezen szabad királyi Pécs városa egész harmincz esztendeig szenvedett aggodalma után óhajtásai sommját szerencsésen már elérte; annál fogva ily dicső tettnek örök hálaival való megtiszteltetését óhajtván . . . a közelébb tartandó országgyűlésére kiküldendő követ uraknak kegyesen meghagyni méltóztassék, hogy ő nagyméltósága megyés püspök igen dicső és a késő maradékokat is hasonló szent áldozatokra serkentő nagylelkűségének a törvényünk könyvébe való beiktatását szorgalmazza.«¹⁶³⁾ Baranyavármegye e megkeresésnek eleget tett,¹⁶⁴⁾ sőt erre a többi vármegyét is megkérte. A távol fekvő vármegyék is méltányolták Szepesynek a haza oltárára hozott áldozatait; annak igazolásául szolgáljon Ugocsa vármegyének határozata: » . . . valamint a nagylelkű alapítónak a haza oltárára tett áldozatját valódiilag becsüli s örök emlékezetében tartandja, úgy e remek tettnek a késő maradék előtt is dicső például leendő tündöklötése végett törvénykönyvünkbe leendő iktatását országgyűlési követje által eszközöltetni szent kötelességének lenni ismeri.«¹⁶⁵⁾ Az 1832—36. országgyűlésen 17 vármegye »kivánatai«, közé felvette Szepesynek az ország részére¹⁶⁶⁾ tett alapítványa becikkelyezését. Az országos küldöttség a kívánatot ekkép terjesztette be:

»Nem titkolhatja el az országos küldöttség örömét, midőn a szerkesztetésben érdeklett tárgy ohajtott alkalmasságot nyújt neki, egy oly dicső, nagylelkű és örök emlékezetű tettet, mely mind a nagy áldozatra, mind pedig ezen jótéteményre nézve, mely nem csak azon törvényhatóságokra s ország részeire, melyek eddig sajnosan érezték minden eddigi felsőbb oskolák távolabb létét, de az egész országra is közönségesen kiáradott, nagy emlékezetű gróf Szechenyi Ferencz halhatatlan ajánlásának méltó vetélkedő társa, az ország rendjeinek ajánlani; minthogy pedig ily fényes nagylelkűségnek fényesebb és öröklőbb jutalma nem lehet a közmegesmerésnél, azt tartja az országos küldöttség, hogy ha nem is tündöklőbb, de bizonyosan hasonló érdekű levén a pécsi akademiának felállítása mint a magyar nemzeti muzeum alapítása, a magában is nagy tekintetű tárgy még nagyobb érdeme megkívánja, hogy az örök időkre törvényeink lapjaiban beiktattasson és pedig épen oly fényes és a közmegelégedést kimagyarázó kifejezésekkel mint 1807-ben a 24. t.-cz.-ben a nemzeti muzeum beiktattatott.«¹⁶⁷⁾

¹⁶³⁾ Pécs város levéltárában 1832. évi 845. sz. a.

¹⁶⁴⁾ Baranyavármegye 1832. évi közgy. jkv. 800. sz.

¹⁶⁵⁾ Baranyavármegye 1832. évi közgy. jkv. 2770. sz.

¹⁶⁶⁾ „ . . . in promovendam rei literariae, bonarumque artium incremento, publicam patriae prosperitatem“ — az alapító levél bevezetésében.

¹⁶⁷⁾ Acta Com. Regni Hung. 1832. tomus II. pag, 100.

Ezt a bizottsági indítványt a karok és rendek egészben magukévé tették¹⁶⁸⁾ és az erre kelt királyi kegyelmes válaszbán a kívánság teljesíthetőnek találtatott.¹⁶⁹⁾ Ezen előzmények után alkottatott a »Négyesi báró Szepeszy Ignác pécsei püspök által Pécsen alapított akademiáról« rendelkező 1836. évi XXIV. t.-cz.:

»Hálaérzéssel fogadják az ország rendei négyesi báró Szepeszy Ignác, pécsei püspöknek a közjó előmozdításában bizonyított munkás buzgóságát, melynél fogva Pécs városában tulajdon költségein bölcselkedést és törvényt tanító intézetet állított fel; mely jeles és követésre méltó alapítványt ő Felsége kegyelmes megegyezésével örök emlékül a törvénybe iktatják.«

E törvény meghozatala s a megelőző tárgyalások bizonyosságát adják annak, hogy Szepeszy ezt az alapítványt nem felekezetnek, hanem az országnak tanügyi czélokra ajánlotta fel; mert különben az országos rendek hálájukat örök emlékezetül törvénybe nem iktatták volna, a törvény létre sem jöhetett volna.

A királyi Felső Szepeszyt érdemeinek elismerése jelül a Szent István vitézrend közép keresztjével tüntette ki.¹⁷⁰⁾

Pécs városa az alapító iránti háláját azáltal is kívánta leróni, hogy arczképét festetése 1834. évi ápril 15-én tanácsstermében ünnepélyesen behelyeztetése, mely alkalommal Pirger Mihály városi bíró, Horváth János kameralis fiscalis és Hegyessy László püspöki titoknok¹⁷¹⁾ dicsbeszédeket tartának.¹⁷²⁾

Az ünnepély harmad napon az akadémia épületében nagyszámu közönség és az akadémiai ifjuság jelenlétében folytatott. Érdekességét emelte az a körülmény is, hogy lomniczai Skerlecz Károly, Baranyamegye főpénztárnoka s táblabíró, három jutalomdíjat¹⁷³⁾ tűzött ki akadémiai polgárok által nyomban szavalandó, legsikerültebb dicsbeszédekre. Miután előbb Kelemen József székesegyházi kanonok és aligazgató az alapítónak »a közjó s a város érdekében« tett áldozatait kiemelte volna,¹⁷⁴⁾ az akadémiai ifjuságot szónoklati versenyre¹⁷⁵⁾ hívta fel.

Baranyavármegye előbb is, de különösen a jogi facultás alapítása

¹⁶⁸⁾ Az 1836. évi márczius 28-án 446. ülésről irások.

¹⁶⁹⁾ Benigna resolutio regia: 4873/573. 1836. Suam Majestatem sacratissimam huic DD. SS. et OO. desiderio perlubenter deferre et tenores substrati eatenus articuli projecti cum benigno suo assensu in legum tabulas referendos effe. Viennae die 12. aprilis 1836.

¹⁷⁰⁾ Udv. R. kelt 1835. évi május 21-én 7181/461.

¹⁷¹⁾ Jelenleg plebános Hosszu-Hetényben, Baranya-megyében.

¹⁷²⁾ Ezen „örömmünepi gyűlekezethen“ tartott beszédek egész terjedelmökben iktatvák Pécs szab. kir. város közgy. jegyzőkönyvében 1834. évi 972. sz. alatt.

¹⁷³⁾ Az első díj arany, a második ezüst óra, a harmadik pedig Cicero beszédei Wieland német fordításával és Plinius Junior beszédei Schäffer János Adám fordításával.

¹⁷⁴⁾ Beszédjéből csak e mondat legyen itt idézve: „Szepeszy, qui detractis sibi, quandoque etiam necessariis, adeo omnia sua in promovendum commune bonum, in oxornandam civitatem hanc consecraverat, ut totus pro bono publico et pro civitate hac vivere videatur.“

¹⁷⁵⁾ Ugy Kelemen kanonoknak valamint a dietiokkal pályázók beszédei folians nagyságu füzetben Pécsen 1834. Knezevich Istvánnál kinyomatvák ily czím alatt: Concertatio panegyrica juventutis lycei episcopalis quinque ecclesiensis in ejusdem loco habita dum effigiem excellentissimi, illustrissimi ac reverendissimi domini domini Ignatii e L. B. Szepeszy de Négyes, miseratione divina et apostolicae sedis gratia quinque-ecclesiarum episcopi, S. C. et R. A. Majestatis actualis intimus status consilarii, Philosophiae ac SS. Theologiae Doctoris. Libera R. Civitas Quinque-Ecclesiensis documentum pietatis datura in domo sua praetoria die XV. aprilis MDCCCXXXIV. locaret. A moecenat in lucem publicam editum monumentum.

után jegyzőkönyveiben hálás szavakkal megörökitette az alapító emlékét.¹⁷⁶⁾

Pécs város közönsége lankadatlan hálaérzetének jeléül B. Szepesy Ignác emlékének 1892-ben a legszebb téren Kiss György hazai szobrászunk művészetét is megörökítő ércszobrot állított.¹⁷⁷⁾

X.

A Szepesy-alapítvány elégtelensége. A királyi kincstár hozzájárulása. Szepesy végrendelete.

Az alapító levél 5. pontja szerint az egész alapítvány 101.500 frtot tevén¹⁷⁸⁾, jövedelme 6⁰/₁₀₀ kamatja, vagyis 6090 frt volt. Fedezendő pedig ugyancsak az alapító levél értelmében: a jogi facultás 4 tanárának fizetése 2300 frt, a bölcsészeti facultás 6 tanárának fizetése 2250 frt, aligazgató fizetése 200 frt, museum physicum szükségleteire 50 frt, curator fizetése 150 frt, 4 szolga fizetése 400 frt, templomszolga fizetése 50 frt, templom szükségleteire 50 frt, tanterem fűtése, egyéb szükségletei és világítás 150 frt, háztartározásra 340 frt, városi pénztárnok díja 200 frt, összesen: 6140 frt. Ezeket az illetményeket nem fedezte a fönti kamat, ugy szintén a bölcsészeti kar idősbjének a lyceumi nyomda igazgatásáért biztosított évi 100 frt, valamint a segédszemélyzetnek díjjait sem.¹⁷⁹⁾ Jövedelmeztek ugyan a bérbeadott bolthelyiségek, a lyceumi templom harangjai, továbbá fűtés és tisztogatás költségeihez minden joghallgató 3 és minden bölcsészethallgató — mert többen voltak, 2 v. frtot fizettek;¹⁸⁰⁾ mindez kevésnek bizonyult már az alapító halálozási évében, annál inkább később, a midőn azon bő forrás, mely a hiányt pótolta, kiszáradt.¹⁸¹⁾ A 40-es években a hiány már nagyon érezhető volt; a tanári fizetések feljavítása, mely a királyi akademiák tanárainak 1841. decz. 4. kelt legfelsőbb elha-

Sorshuzás által előre megállapított sorrendben ezek szónokoltak: Horváth Zsigmond (pesti születésű I. éves bölcsész, latin szónoklatáért nyerte a második díjat), Domonkos László (I. é. b. szónokolt magyarul), Kolozsvári József (I. éves bölcsész magyarul), Böhm Vilmos (I. éves bölcsész latinul), Csajághy Károly (pécsi növendékpap, II. éves bölcsész magyarul, később plebános Szászvároton), Gruics Mihály (I. éves bölcsész, latin szónoklatáért nyert az első díjat), Sprántzki Ferencz (Veszprém egyházm. növendékpap, II. éves bölcsész latinul), Simon Ferencz (II. éves bölcsész magyarul), Kovács József (II. éves bölcsész magyarul), Predl István (pécsi papnövendék II. éves bölcsész, szónokolt latinul, nyerte a harmadik díjat), Perger János (Veszprém egyházm. növendékpap II. éves bölcsész magyarul), Horváth Illés (II. éves bölcsész magyarul), Horváth László (Pécs egyházmegyei növendékpap II. éves bölcsész magyarul, később plebános Szakcs), Zöld Sándor (I. éves bölcsész magyarul és Szűry Lajos II. éves bölcsész magyarul).

¹⁷⁶⁾ Baranya vármegye 1832. évi közgy. jkv. 252. sz. — 1835. évi közgy. jkv. 2553. sz.

¹⁷⁷⁾ L. erről Gerecze Péter dr. i. m.

¹⁷⁸⁾ Szepesy püspök alapítványait felsorolja „Turul” XI. 1893. 200 l.

¹⁷⁹⁾ Fölhozza maga Szepesy 1835. okt. 27. 1275. sz. iratában azzal, hogy azoknak díjjait, míg a megfelelő tőkét letenni képes leendő, sajátjából fizetendő. — Hogy pedig az alap elégtelenségéről meg volt győződve, kitűnik abból is, hogy eltökélt szándéka volt a mágoesi uradalmat is a lyceumi alap részére 100.000 frttal megvenni, miben közbenjött halála megakadályozá. L. Gerecze Péter dr. i. m. 7. l.

¹⁸⁰⁾ Consess. lit. fac. phil. 30. sept. 1835. c. jkv. 112. l.

¹⁸¹⁾ A gazd. bizottságnak 1838. okt. 23. tartott ülésében elnöklő káptalani vicarius ez okból ismét és ismét takarékosagra int. L. c. jkvét.

tározással utalványoztatott¹⁸²⁾ és a melyre az itteni tanárok is joggal tart-
hattak igényt, az alapítvány jövedelmeiből ki nem telt, — tanáraink
tehát segélyért a királyhoz folyamodtak, kérésüket azzal is támogatták,
hogy az alapítvány, mint Szepesy örököse¹⁸³⁾ a hagyatékából mitsem kapott,
így legalább azon 9839 frt 36 $\frac{6}{8}$ krral, mely Szepesy hagyatékából a királyi
kincstárba kincstári követeléskép befolyt, az alapítványt gyarapíttatni kérték.

A győri tanulmányi kerület királyi főigazgatója kérésök felett vélemény-
adásra felszólíttatván, az akadémiai aligazgatót 1842. okt. 8. 397. sz. a.
kelt rendelvényével jelentéstételre hívta fel. Nagy János kanonok aligazgató
1842. okt. 28. 232. sz. a. jelentésében körülményesen kimutatja a Szepesy-
alap elégtelenségét, — utal arra, hogy az épületek fenntartása tetemes
költséget igényel, a könyvnyomda alig jövedelmez, a tanárok fizetései
csekélyek és ezek is csak úgy kerülnek ki, hogy a papnövelde alapja
királyi jóváhagyás alapján évi 700 frttal járul ahhoz, nyugdíj kilátásba van
helyezve, de alapítva nincs; mindezek folytán a főigazgatót a tanárok kérésé-
nének teljesítése érdekében közbenjárásra kéri.

Scitovszky püspök is 1842. július 3-án 1221 sz. a. felterjesztésében¹⁸⁴⁾
az ország nádoránál járt közben, hogy a királyi kincstár a lyceumi alap
növeléséhez hozzájáruljon.

Az erre 1844. évi május 21. k. királyi resolutio szerint a lyceumi alap-
nak különös kegyelem folytán a királyi kincstárból 9186 frt 17 $\frac{6}{8}$ kr. adomá-
nyoztatott.¹⁸⁵⁾ Ezzel az összegegyl tehát a lyceumi alapítványi tőke szaporodott.

Meg kell jegyezni, hogy Szepesy fenkölt szelleme előrelátta, hogy a
főiskola, amint ő alapította, szűk korlátok közé van szorítva, s azoknak az
idő s tudományok haladásával tágulni kellend. Életében összes jöve-
delme feláldozása daczára többet nem tehetett. Ép azért végrendeletében,
melyet 1836. sept. 23. királyi engedélylyel¹⁸⁶⁾ tett és melynek végre-
hajtóul a nemes alapítónak intézete tanárai iránti tiszteletét igen jel-
lemzően feltüntetöleg a három facultás senior tanárait nevezte ki, tiszta
hagyatékának harmadát a lyceumi alapítványnak hagyta örököül.¹⁸⁷⁾ Hagya-

¹⁸²⁾ Ortway, Száz év egy hazai főiskola életéből. Budapest 1884. 203. l.

¹⁸³⁾ Az alapító levél 6. p. szerint.

¹⁸⁴⁾ Orsz. levéltárban, helytartótanácsi 26077/1842 számmál.

¹⁸⁵⁾ Udvari leirat kelt Bécsben 1844. június 20. 9158/L. 278. Orsz. levélt. Erről különben a
győri tanul. kerületi kir. főigazgató 1844. évi septembeer 7-én 418. Lat. sz. alatt k. rendeleté-
vel a lyceumi pro-direktort értesíté.

¹⁸⁶⁾ Kelt Bécsben, 1836. július 14-én 9771/711 sz. alatt.

¹⁸⁷⁾ A végrendelet e pontja ekképen szöl: „14. Reliqua mansura pecunia tota convenienter
foundationis litteris per Sacratissimam Caesaream Regiam Apostolicam Majestatem benigno privi-
legio adprobatis pro supplemento foundationis cedet quinqueecclesiensis episcopali lyceo ita ut
plena cum securitate fœnori detur, atque ex censu necessarii sumtus pro sartis tectis aedium
tam lycei quam bibliothecae promantur, typographiae lycei si fors opus fuerit — succuratur, vice
praefecto et adjuncto bibliothecae hodierna remuneratio quotannis praestetur, sacra supellex
pro templo academico comparetur, seculari aut ecclesiastico professori sufficientibus justis de
causis pensio addicatur.

... in aedibus seu lycei seu lyceo juntae bibliothecae nunquam mei memoria celebretur,
imo nec nominis mei amplius mentio fiat; imaginem meam in praetorio l. r. civitatis Quinqueecce-
lesiensis pendentem comburandam alia Augusti Francisci I. Imperatoris et Regis velut lycei statoris
substituatur. . . .“ A végrendelet 1839. márczius 27. 12122. sz. a. k. udvari rendelettel jóváhagyatott,
mégis a végrendelezőnek azon kívánata, miszerint szab. kir. Pécs városa tanácstermében létező
képe megégettessék és emléke ne ünnepeltessék, sőt neve se említettessék, teljesedésbe ne menjen.
Az egész végrendelet szövegét magyar fordításban l. a „Pécsi Napló“ 1893. évi 256. sz.

tékából azonban annak misem jutott; ugyanis a püspökségi javadalomból a püspök haláláig, vagyis 1832. július 16-ig utólagosan befolyt jövedelem a kir. kincstár követeléseire kiegyenlítésére elegendő nem lévén, a hagyaték elárvereztetésekor befolyt és a kir. kincstár által zár alá vett 20.352 frt 25¹/₂ krból 9839 frt 36⁶/₈ kr. a kir. kincstárba átvétetett, a többiből kifizettetésén a bejelentett követelések, maradt a lyceumi alapítványnak 143 frt 26¹/₂ kr.¹⁸⁸⁾ Ezt a gazdasági bizottság Jónás József jogtanárnak, ki a végrendelet végrehajtása körül különös buzgalmat, tapintatot és igazságérzetet tanusított »fáradalmi némi jutalmául felajánlá,« egyébkint neki s végrehajtó társainak köszönetét és elismerését nyilvánítá.¹⁸⁹⁾

XI.

A pécsi püspök, a zirczi apát jogai. Az aligazgató. A tanárok és fizetések.

Az alapító levél értelmében a pécsi püspöknek joga van: 1) négy tanárt a bölcsészeti facultáshoz, nevezetesen a bölcsészettan, történclem, mathesis és physica tanszékére, és két tanárt a jogi facultáshoz, t. i. a politikai tudományok, váltó s keresk. jog, valamint a hazai jog tanszékére kinevezni.¹⁹⁰⁾ Az ily tanári kijelölés a kormányhoz megerősítés végett mindenkor felterjesztendő; a tanároktól ugyanaz a képesítés kívántatik, mint a királyi akademiáknál alkalmazottaktól, — esetleg megszerzésének feltétele alatt adott a helybenhagyás.¹⁹¹⁾ E jog tehát a kormányi rendeletek szabta korlátok és feltételek mellett volt csak gyakorolható. 2) Kinevezi továbbá a pécsi káptalan tagjai közül az aligazgatót.¹⁹²⁾ 3) Felügyel az aligazgató gazdasági kezelésére,¹⁹³⁾ összehívja a gazdasági bizottságot¹⁹⁴⁾ (L. fönt VIII. alatt.)

Csak ennyi s nem több jogot tartott fenn magának az intézetre nézve s ruházott át utódaira is az alapító. Kegyuri czim vagy jog az alapító levélben említve nincs.

A püspöki szék üresedése esetében e jogokat a káptalani vicarius gyakorolja.¹⁹⁵⁾

A zircz-cistercita rend apátjának joga van csak úgy mint a püspöknek mindegyik facultáshoz 2—2 tanárt és pedig: 1) a vallásban, 2) a magyar nyelv és irodalom, 3) statisztika s bányajog, 4) észjog és magyar közjog

¹⁸⁸⁾ A végrendelet végrehajtóinak t. i. a három facultás idősbjeinek 1848. évi Sz. Mihály hava 24. kelt. jelentéséből. (Pécsi püspöki levéltárban.)

¹⁸⁹⁾ A gazdasági bizottságnak 1850. január 22. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv.

¹⁹⁰⁾ Az alapító levél 7. pontja.

¹⁹¹⁾ Számos rendelettel igazolható: „Az alapítvány legfelsőbb helyen jóváhagyatott, de nekem meghagyatott, hogy az intézetnél csak képesítéssel bíró egyének alkalmaztassanak.“ Győri kir. tanulm. főigazgató 1834. évi szeptember 26. 358. sz. a. k. rendelete. — Midőn a tanárok mind nem bírtak képesítéssel, a kir. főigazgató 1836. július 18-án 291. sz. a. leiratában ismétli „e scientiis quas docent, adprobatorium examen, veram etiam ad suscipiendum subseque suae facultatis gradum obligari . . .“ és hivatkozik a magyar kir. helytartótanács 1836. május 31. 15505. sz. a. k. rendeletére.

¹⁹²⁾ Az alapító levél 8. p. Kormányi megerősítés szintén kívántatott. L. fön. 18. l. 122. jegyz.

¹⁹³⁾ Alapító levél 8. pontja.

¹⁹⁴⁾ U. o. 10. p.

¹⁹⁵⁾ U. o. 7. p.

tanszékére kinevezni,¹⁹⁶⁾ továbbá a gazdasági bizottságban részt venni.¹⁹⁷⁾ (L. fönt VIII. alatt.) Ha az apát e jogáról lemondana, akkor az a pécsi püspökre illetve a káptalani vicariusra száll.

Az aligazgató (pro-director) állása a ratio educationis szerint van meghatározva,¹⁹⁸⁾ csak a királyi főigazgató által kijelölt ügykörben mozoghatott. Az alapító levél 8. pontja értelmében a vagyonkezelés képezte működésének főrészt; így tisztéhez tartozik az épületekre felügyelni, ő gondoskodik a templom, az iskolák szükségleteiről, az épületek fentartásáról, számol az azokra tett kiadásokról, intézi az alapítványi vagyonkezelés folyó ügyeit tekintettel a gazdasági bizottság részére fentartott jogokra, okmányszerű számadásait megvizsgálás végett évenként a gazdasági bizottság elé terjeszti, felfogadja s elbocsátja a szolgaszemélyzetet. Évi díja 200 frt.¹⁹⁹⁾

Mint aligazgatók működtek: Grotzky István, Némethy János (l. VI.). — Kelemen József kanonok, megerősítve a m. kir. helytartótanács 1833. decz. 17. 33476. sz. intézménye szerint. Előhaladott korára való tekintettel 1838. július 10. lemondott.

Aigl Pál kanonok (szül. 1775.); megerősítve a m. kir. helytt. 1839. febr. 22-én 4928. sz. a. k. intézvénye szerint. Meghalt 1839. decz. 17. Irodalmi munkássága: *Historia brevis venerabilis capituli cathedralis ecclesiae quinecclesiensis a prima ejusdem origine usque finem anni 1838.* — Felső-eőri Nagy János kanonok, (szül. 1777.), megerősítve magy. kir. helytartót. 1841. január 12 156. sz. a. k. intézvénye szerint. Előrehaladott kora s hanyatlott egészsége miatt 1847. septbr 30. lemondott. Meghalt 1853. — Jónás József (szül. 1797.), theologiai, bölcsészeti, jogi facultásnál tanár, 1845. címz., 1850. valóságos kanonok. Meghalt 1870. ápril 30.

Tanárok. A) A bölcsészeti facultásnál az egyes tanszékeket következő tanárok láttak el: 1) Vallástan: Vagovits Bertalan 1831—1834. Török István 1834/35—1837/38. Kunszt Tamás 1837/38—1842/43. Liebhard Lukács 1842/43—1848. A vallástan tanára mindig akadémiai hitszónok is. 2) Bölcsélettan: Jónás József, a jogi facultás megnyitásaig. Jankó János, 1834/35. tanév második felében Kárász község plébánosa lett. Plitzner Lőrincz, mint bogádi plébános 1875-ben meghalt. 3) Történelem: Klivényi Jakab, 1837. június havában Berkesdre plébánosnak ment, meghalt 1866. Haas Mihály 1837—1843. azután theologiai tanár lett. Mint szathmári püspök 1866-ban meghalt. Germann József 1843-tól. 4) Mennyiségtan: Kleiszner Sebestyén, 1843. január havában Nádasdon plébános lett. Horváth László. 5) Természettan: Schneider Gáspár, a bölcsészeti facultás seniora. 24 évi tanárkodása után mint testileg megfogyott, megtört²⁰⁰⁾ nyugdíjat kért; nyugdíjalap nem lévén, kegydíjban részesült. 6) Magyar nyelv és irodalom tanárai: Ihász Gábor György 1831/32—1836. Magyar nyelvtana jelességét a 26 kiadás, melyet elért,

¹⁹⁶⁾ U. o.

¹⁹⁷⁾ U. o. 10. p.

¹⁹⁸⁾ Pars Sec., Sect. Sec., Cap III. §. 247.

¹⁹⁹⁾ Alapító levél 5. a n. o. p. 8. 10. pontja.

²⁰⁰⁾ Az 1852. évi febr. 28. tartott tanári értekezletről felvett jkv. szerint szem és tüdőbajban szenvedett. — Tárgyát még a gymnasiumban is előadta. — L. még alább XXI. a.

elégge bizonyítja. Farkas György 1837—1841. Rudics Dénes 1841—1848. Megjegyzendő, hogy a 2—5 alatti tanárok Pécs egyházmegyei, az 1. és 6. alattiak pedig zircz-cisterci rendi áldozárok valának.

B) Jogi facultásnál: 1) A politikai tudományok, váltó- s keresked. jog tanára: Jónás József, a törvénykar idősbje, később aligazgató. 2) A hazai jog tanára: Radenich Ferencz (közép-dragonoseczi) ügyvéd, a törvénykar másod-idősbje. Irodalmi működésére vall azon felsőbb helyről nyert felszólítás, hogy »Alkotmánytan Elmélete« czimű munkáját újabban dolgozná át, hogy iskolai kézikönyvül használtathassék.²⁰¹⁾ A jogi facultás beszüntetése után is élvezte évi 600 frt fizetését 1852. év végeig. Ettől kezdve kegydíjban részesítettett.²⁰²⁾ 3) Statisztika s bányajog tanszékén: Mangin Károly 1833—1835. Czukovits Vincze 1835. október 9-től 1837-ig. Fiatal korában rögtöni halállal mult ki.²⁰³⁾ — Trenker Ferencz 1837—1841., 1841. nov. 28. halt meg.²⁰⁴⁾ — Török István 1841—1848. 4) Ész- és magyar közjog tanszékén: Winkler Engelbert 1833—1841/42. Bilkey Lambert 1842/43—1848.

A 3) és 4) alattiak zircz-czisterci-rendi áldozárok valának. Az akadémián alkalmazott összes tanárok közt csak Radenich volt világi.

Az aligazgató s minden tanár működésének megkezdése előtt a tanári testület ülésében tiszti esküt volt köteles letenni.²⁰⁵⁾

A tanári fizetések nem voltak egyenletesen, hanem tanszékek szerint különbözően megállapítva. A jogi karnál ugyanis a politikai tudományok, váltó- s kereskedelmi jog tanára, ki mindig a kar idősbje,²⁰⁶⁾ évi 700 frt fizetést huzott, — a hazai magán- és büntetőjog és tiszti írásmód tanára, ki mindig prosenior, évi fizetése 600 frt, — a statisztika s bányajog tanáráé 500 frt, — a természetjog és a magyar közjog tanáráé 500 frt volt.²⁰⁷⁾

A bölcsészeti karnál a senior fizetése 600 frt²⁰⁸⁾ a prosenioré 550 frt; a két ifjabb tanár mindegyike 150 frt a lyceumi alapból, a papnöveldében egész ellátást és a papnöveldé alapjából egyenkint 200 frtot kap, a miért az egyik a tollnoki, a másik a felügyeleti teendőket végzi. A hittan tanára, ki akadémiái hitszónok is, évi fizetése 400 frt, — magyar és görög nyelv

²⁰¹⁾ 1845. évi ápril 4. tartott tanodai ülés jegyzőkönyve.

²⁰²⁾ L. alább XXI. a.

²⁰³⁾ Prot. miss. 3. l.

²⁰⁴⁾ U. o. 103. l.

²⁰⁵⁾ A győri tanulm. kerület kir. főigazgatója 1833. jan. 18. 66. sz. a. rendélé, hogy az aligazgató, a tanárok és a pedellus a beküldött minta szerint a tanári testület ülésében nyilvánosan megeskettessenek, és rosszalja, hogy ez már előbb nem történt meg. — Az 1834. február 24. tartott ülésben először az aligazgató s a hittanár, azután valamennyi tanár és végül a pedellus esküdött. L. Prot. fac. philos 65. l. — A beküldött esküminta avagy másolata nem található.

²⁰⁶⁾ Radenich tanár ezt sérelmesnek találta, „az igazság és méltányosság egyaránt követelvén, hogy a tanító urak tanítási idejük szerint lépjenek az idősbiségre, névben úgy mint díj nagyobbításban“ — így nyilatkozván a tanári értekezleten, mire az ezen ülésben elnöklő kir. főigazgató Deáky Zsigmond e tekintetben orvoslást helyezett kilátásba. L. az 1845. június 9. tartott ülés jegyzőkönyvét.

²⁰⁷⁾ A fizetések tehát már akkor is ép oly összegekben és fokozatokban voltak rendszerezve, mint 1841-ig a királyi akadémiáknál; alapfizetés 500 frt, melyhez a kari előléptetési illeték hozzájárult és pedig a seniornál 200 frt, proseniornál 100 frt. L. Dr. Ortway T. Száz év egy hazai főiskola életéből. Bpest 1884. 203. és 205. l.

²⁰⁸⁾ A lyceumi könyvnyomda igazgatásáért külön évi díja 100 frt.

és irodalom tanáráé, ki bármely kar tanárát akadályoztatása esetén helyettesíti, szintén 400 frt.

Valamennyi tanárnak a kolostor (lyceum) épületében természetbeni lakása volt, az egy világít kivéve, a ki azonban azért mégis kárpótlásul lakbért nem kapott! A cistercita-rendi tanárok 1837-ben az apát meggyására többi rendtársaikkal pécsi házukban lakni köteleztetvén, a lyceumból kihurczolkodtak; az apát mégis két tanár lakhelyiségeit, és a jogot, mind a négy tanár lakását igénybe vehetni fentartotta.²⁰⁹⁾

A tanárok fizetéseiket 1832. év végeig a püspöki, ennek utána a városi pénztárból vették fel.²¹⁰⁾

XII.

Az akadémiai ifjúság iskolai fegyelme s társadalmi élete.

A akadémiai ifjúság fegyelmét a minden tanév folyamán kétszer kihirdetett »iskolai törvények«, felsőbb hatóságok rendeletei s a tanári kar határozatai szabályozták. A fegyelmi hatóságot képezte a tanári kar.

A győri tanulmányi kerület királyi főigazgatója még a bölcsészeti facultás megnyitásakor küldte az »oskolai törvények«-et, melyeknek szövege a következő:

1-ször. Mindenki az oskolai év kezdetét előző napon a mult évben tett előmenetelét tanusító hiteles tanodai bizonyítványát az igazgatónak benyujtsa, vagy ha helyben tanult, neki magát illő tisztelkedés végett bejelentse.

2-ször. Szinte ugy magát minden tanítójának is, kinek hallgatója leend, bemutassa.

3-szor. Az oskolai év kezdetétől számítandó egy hét alatt állandó szállást választand, és az utcának hol? és házi urának kinél? szállásol, nevét és lakházának számát — úgy a szállásáért, élelmezéséért, fűtésért fizetendő járandóságot, vagy más élelmezése módját szinte az igazgatónak őszintén feljegyezve bejelentendi.

4-szer. Az Úr félelme lévén a bölcesség kezdete, s hasznos előmenetelt isteni segély nélkül nem remélhetvén, mindenki törekedjék az Isten iránti ajtatosságot, mely szívét éleszti, minden alkalommal külső tettekkel is bizonyítani.

5-ször. Mind a két szertartású katholikusok naponként a szent mise áldozaton, vásár- és ünnepnapokon pedig a délelőtti s délutáni tanításokon és litánián ajtatos figyelemmel megjelenni; — hónaponként az előre kitűzött napon meggyónván a szent mise alatt áldozni, nagy hét első három napján a szokott ajtatossági gyakorlatokban részt venni; minden közkönyörgésekben is jelen lenni kötelesek, a vallásos menetekben a gimnáziumi ifjúságot követendőek.

6-szor. Minden tanítójukat, mint a tanulási pályán szülőjük helyetteseit, kész engedelmességgel tisztelni, a náluknál nagyobbakat, és hozzájuk hasonlókat megelőzőleg böcsülni fogják, senkit sem szóval, sem tettel soha meg nem sértvén.

7-szer. Oskolai napon az illető tanítói teremben idején megjelenvén az oktató tanítókat esendes figyelemmel végig hallgassák; — ha talán betegség miatt elmaradni, vagy távozni kényszerülnének, az akadály szüntével ennek okát legott az illető tanítókkal tudatni el ne mulasszák.

²⁰⁹⁾ A tanári testületnek 1837. július 17. tartott ülésében olvastatott Villax Ferdinand zirczi apátnak erre vonatkozó irata. (Prot. fac. phil. 177. l.)

²¹⁰⁾ Pécs szab. kir. város tanácsulési jkve 1832. aug. 11. 2072. sz.

8-szor. A tanodai intézet minden helyein tőlük a tisztaság mellett jeles és esendes magukviselete is kívántatik; sőt az ajtók, padok, ablakok és falak beirkálásától és rongálásától, mint szigorúan tiltottaktól őrizkedjenek, mindenkör emlékezetbe tartván azon jótéteményeket, melyeket ezen intézet által élveznek.

9-szer. A szent hit, tiszta erkölesség, hazai alkotmány és törvények, királyi rendeletek és előljárói parancsok ellen intézett minden beszéd, — úgy verekedésektől, gunyoló böcstelenítő, aljas és káromkodó szavaktól gondosan őrizkedjenek.

10-szer. Estennen ápril végéig 8, ezután 10 óraker rendes szálásaikon legyenek és lakházukból hajnal előtt kimenni ne merészeljenek.

11-szer. A korcsmákat, kávéházakat, színházakat, de még inkább az erkölességet s tudományos képződést rongáló más gyanus helyeket kerülendik.

12-szer. A botok és fegyverek használata, nyilvános helyeken és utcákon a dohányzás, a házakban, kertekben, szőlőhegyeken, szántóföldeken és réteken mindennemű kártétel, nemkülönben pénzre játszani, vadászni, adósságot csinálni, éjjel a közcsendet lármás kurjongatással, verekedéssel, zenével zavarni, mindenkinek keményen tiltatik.

13-szor. A tanuló ifjúság általi bárminő irányu társulatok alakítása a kegyes királyi rendeletek által legszigorubbán ellenéztetik.

Ezt megtoldotta akadémiánk tanártestülete azon határozatával, melyben az adósságcsinálást tiltják. Ebből kifolyólag a városban lakó iparosokat és kereskedőket ismételten figyelmeztette, hogy az akadémiái tanulóknak, szüleik beleegyezése nélkül ne hitelezzenek, tőlük zálogot el ne fogadjanak, mivel ily adósság miatt az illetők tanodai bizonyítványai visszatartatni nem fognak. (Prot. consess. 29. septbr. 1843.)

A tanári karnak közege a pedelus²¹¹⁾ volt; ő látogatta a kávéházakat, korcsma s egyéb nyilvános helyiségeket, az ott talált vagy egyébkint a fegyelmi szabályok ellen vétő akadémiái hallgatókat feljelentette.

A büntetés nemei voltak dorgálás, bebörtönözés²¹²⁾ és kizárás. Utóbbi rendszerint az erkölcsi magaviseletből nyert elégtelen (secunda) osztályzatnak volt következménye és azt is vonta maga után, hogy a kizárásra ítélt neve a városi hatósággal közöltetett azon megkereséssel, hogy a városból kiutasítsassék.

Az akadémiái ifjúság sokszor vétett ugyan a fegyelmi szabályok ellen, leginkább a korcsmák, kávéházak és színház látogatásának tilalmát szegte meg és ezért büntettetett is, amint azt a tanácskozmányi jegyzőkönyvek tanúsítják; másrészt meg volt benne a törekvés, a tudomány elveit, melyeket a tanárok előadásai alkalmával hallott, fejleszteni. E célra szolgált volna az 1842-ben alakítani szándékolt olvasókör is; tervét a tanári testületnek szabályszerűleg bejelentette s a lyceum épületében alkalmas helyiséget kért ezen beadványában.²¹³⁾

²¹¹⁾ A két karu akadémiát alapító levél 5. pontjában l. alatt „Curator“ állása van rendszeresítve évi 150 frt fizetéssel; de a tanári kar üléseiről felvett jegyzőkönyvekben már sokkal előbb 1832. okt. 16-án (Prot. fac. philos. 32. lap) pedellus említettik, mint a kinek járandóságai: évi 150 frt fizetés, öt öl fa, szabad lakás és világítás. Ugyancsak a pedellus feljelentése folytán a tanári kar 1833. decz. 3-án első ízben bírói széket ült. Mindig pedellus szerepelt, curator soha; sőt a pedellus a tanárok után a tanári karnak 1834. febr. 24. tartott ülésében hivatali esküt is tett. (Prot. fac. philos. 65. lapján.)

²¹²⁾ Börtön (carcer) az akadémia (lyceum) épületében földszint jobbra, a kertbe nyíló, alacsony helyiség volt; jelenleg konyha.

²¹³⁾ Eredetije a jogakad. irattárban.

»Nagyságos Prodirector és Főtisztelendő Professor urak! A tanuló ifjuság, mivel önállóság mindannyi czélszerű könyvek olvasásához nem juthat, kölcsönös bizodalom s barátság által egy 5—6 száz kötetből álló könyvgyűjteményt állított fel azon czélra, hogy belőle üres órákban minden magát művelni szerető egyed olvasandó műveket vihessen haza. De hogy az összehordott könyvek biztos helyen lehessenek, bátorkodik mély alázattal a tanuló ifjuság esedezni, hogy a tisztelt Elöljáróság méltóztatnék számára a lyceum üres szobái közül egyet kijelölni s egyszersmind igyekezetét kegyes oltalma alá venni. Melyek után kérelme valószínűsítéséért esedezve marad a tisztelt Elöljáróságnak Pécsett, február 7. 1842., igaz tisztelője a tanuló ifjuság. Kérésök elintézésének nyoma nincs. A kör nem jött létre. — Tánczmulatság rendezésére az első kísérletet 1837-ben tették, sikertelenül;²¹⁴⁾ 1840. évi február 24-én juristabált rendeztek a kir. főigazgató engedélyével, költségeit egyedül a jogászok viselték, a bölcsészethallgatók a bálra csak meghivattak.²¹⁵⁾

Az akadémiai ifjuság alkalomadtán a tanári testülettel karöltve hazafias érzületét is manifestálta; az 1848. mozgalmak hatása alatt elhatározta, hogy a városban a rend és csend fentartásában és a haza védelmében részt venni, a nemzetőrséghez csatlakozni óhajt. Határozatát választmány által tudatta a tanári karral azon kérelemmel, hogy az Pécs szab. kir. város tanácsát erről hivatalosan értesitse. Az aligazgató Jónás József ezt a városi tanácscsal 1848. márczius 20-án 406. sz. átiratával²¹⁶⁾ közlé, az ifjuság ajánlatát a városi tanács örömmel fogadta s hogy igénybe is vehesse, az ifjak névsora és lakhelyének közlését kérte, minek az aligazgató 1848. márczius 21-én 408. sz. a.²¹⁷⁾ meg is felelt.

XIII.

Az akadémia beszüntetése. Statisztikai adatok.

Az 1848—49. tanév elején a tanfolyam megnyitható nem volt, mert tanuló ifjuság nem jelentkezett és mert az akadémiai épület helyiségei katonaság által foglaltattak el.²¹⁸⁾ Bölcsészeti előadások azonban 1849. február 21-től kezdve a papnövelde épületében tartattak és pedig 5 első évi (2 világi s 3 növendékpap) és 11 másodévi (1 világi s 10 növendékpap) tanulóknak.²¹⁹⁾ A jogi facultás már többé meg sem nyitott; ugyanis a tanári karnak 1849. július 24. tartott ülésében felolvasott, Scitovszky megyés püspöknek 1849. július 3-án 1117. sz. a. k. intézvénye szerint²²⁰⁾ a jogtani előadások egészen megszűnendek — magántanulók vizsgákat mégis tet-

²¹⁴⁾ Prot. fac. philos. 191. lap.

²¹⁵⁾ Prot. Missilium 48. lapján. Mégis már a megelőző évben tartott bálról bizonyítékot nyújt dr. Ludvig Ferencz városi t. főorvos ur birtokában levő nyomtatott „Tánczrend a Pécsi joghallgatók tánczmulatságához január 28. 1839.”

²¹⁶⁾ Pécs szab. kir. város levéltárában 1476/1848. sz. alatt. Olvasható a függelékben 12. sz. a.

²¹⁷⁾ Pécs szab. kir. város levéltárában 1480/1848. sz. alatt.

²¹⁸⁾ Jelentése Jónás József, cz. kanonok, aligazgatónak 1849. ápril 15. 443. sz. a. a tanulmányi kerületi kir. főigazgatóhoz. (Prot. Miss. 237. l.)

²¹⁹⁾ Protoc 1842—1861. 223. l.

²²⁰⁾ U. o. 228. l.

tek, — a bölcsészeti facultás pedig a papnöveldében ismét házi studiummá reducáltatott. A tanári kar ebben a püspöknek jogtalan beavatkozását constatálta, s rendeletét el nem fogadhatónak találta.²²¹⁾ A magánjellegű bölcsészeti előadásokban 1849—50. tanév folyamán résztvett 43 első, 20 másodévi és az 1850—51. tanévben 47 első, 40 másodévi hallgató. Ennek befejeztével az önálló bölcsészeti facultás szintén megszűnt, beolvadt a gymnasium új szervezetébe.

A dolgok ezen új, a gymnasiumot érdeklő rendje az 1851—52. tanévvel vette kezdetét.

Az akadémiának bölcsészeti kara 20, a jogi 15 éven át állott fenn. Ha a 48-ki politikai események hatalma akkor még meg is kimélte volna az intézetet, az mégis az egészséges fejlődésnek oly kevés garantiáit foglalta magában, hogy az a kor követelményeinek eleget nem tehetvén, az életerő elégtelenségének hosszú, de biztos halálával kimult volna.

Az intézet egészséges továbbfejlesztésének ugyanis már eredeti szervezetében is számos akadályai állottak útjában.

Igy mindenek előtt az alapítónak az az intézkedése, hogy az intézet vezetője régi szokás szerint kanonok legyen, magában hordotta az intézet szakszerű vezetésének és ez által a kor kívánalmaival lépést tartó fejlődésének útjában álló nehézségek és ellentétek csiráit. Hisz alig képzelhető, hogy a pécsi káptalan kebelében minden időben találkozni fog jogi szak-képzettséggel bíró egyén, a kinek az ezen intézet vezetéséhez szükséges hivatásérzete s kedve is meg legyen. Ennek következtében csaknem rendszerint oly férfiak kezébe került ezen intézet vezetése, a kikben az intézet ügyei s érdekei iránti érdeklődésnek és buzgólkodásnak talán minden előfeltételei hiányzottak és a kik már állásuknál fogva is természet-szerűen inkább azon hatalmi jogokra fektették működésüknek súlypontját, a melyekkel fel voltak ruházva, mintsem az intézet emelésére, felvirágoztatására, ami tulajdonképeni érdekkörüikön kívül esett; mindez a tanároknak az intézet fejlesztésére irányuló minden igyekezetének s buzgóságának inkább ellensúlyozására, mintsem támogatására volt alkalmas. — Előrelátható volt, hogy az alapító e rendelkezése folytán egyrészt az intézet vezetősége közt, más részről az intézet korszerű fejlődése s az ezt hivatásszerűleg szíviükön hordó tanárok között előbb utóbb oly antagonismus létesülhet, a mely magát az intézetet életerejében is meg fogja zsibbasztani.

De továbbá a tanárok díjazása is egyrészt csekély, másrészt a különböző tanszékeknél különbözőleg volt megállapítva; magasabb fizetésre kilátás nem volt, mert az az alaptól nem telt; a fizetésjobbitásnak csak az volt a módja, hogy a tanárok tulajdonképi szakmájuk teréről a jobban dotált tanszékekre törekedtek, a mely tanszékcserék a tudomány intensív művelésére alkalmasak épen nem voltak.

Hozzájárult még, hogy a tanári állás felette bizonytalan volt, sem lakbér, sem nyugdíj rendszeresítve nem volt; a tanárok az állást nem életcélznak, hivatásnak, hanem csak átmeneti foglalkozásnak tekintették, melyből mielőbb szabadulni iparkodtak.

²²¹⁾ U. o.

A könyvtárnak sem gyarapításáról, sem jó rendben tartásáról eléggé gondoskodva nem volt.

Könnyen belátható, hogy ezek az állapotok, melyekről Plitzner tanár az 1845. évi június 9. tartott tanári értekezleten is panaszkodék, szükségkép stagnatiót idéztek elő és hogy az intézet ezek mellett még az akkori alacsony színvonalon sem lett volna képes magát sokáig fentartani!

A látogatottságról összeállított kimutatást lásd a 37. oldalon.

XIV.

A jogakadémia visszaállítása 1865-ben.

Pécs szab. kir. városa kiválóan érdeklődött a jogakadémia visszaállítása iránt; ha már 1802-ben nagy volt az elkeseredés a királyi akadémiának elvesztése felett, úgy az még fokozott mértékben vált érezhetővé, amikor ez a csapás 1849-ben az azóta megkétszereződött lakóságot érte. A városi közgyűlés már 1851-ben tárgyalta ezt az ügyet. A kormány csak azon határozott feltétel alatt volt hajlandó a jogakadémia újbóli megnyitását engedélyezni, ha ki lesz mutatva, hogy az alapítvány vagy a város a tanárok fizetéseit és egyéb költségeket teljesen fedezi. Minthogy pedig kiűnt, hogy az alapítvány erre nem elegendő, előállott annak szükségessége, »miként a városi közönség összes lakósága a hiánynak évenkénti pótlására magát kötelezze.« A hiányzó összeget aláírási ívek kibocsátása által előteremteni vagy legalább biztosítani határozták, — mi ha nem sikerülne, »a fedezendő fizetményi összeget e város kőzadójából már jelenre s mindenkorra s minden esetre megajánlják.«²²²⁾

Tíz évvel reá a város újabb felterjesztésére a magyar királyi helytartótanács szükségesnek tartja kiemelni, hogy mint egyéb tanintézetek, úgy a pécsi jogakadémia is csak a kor igényeinek és a változott viszonyoknak megfelelőleg állítható vissza, mi iránt csak biztos adatok alapján lehetend határozni.²²³⁾ Erre a pécsi püspök az alapítványról kimutatást terjesztett fel, melyben az alapítvány alkatrészeit és pedig a három ingatlant felszereléssel és a tőkék két osztályát sorolta fel, — az egyik, az u. n. nagyobb pénztár (fiscus major lycei), áll: 1) Pécs városnál elhelyezett 53025 frt. 2) Urbéri kötvényekben 54316 frt 50 kr. 3) Nagy János pécsi káptalani nagyprépost hagyománya 6300 frt, összesen: 113641 frt 50 kr, a másik pedig a kisebb pénztár (fiscus minor lycei), mely áll: a) készletben 1648 frt 75 kr. o. é., b) kötelezvényekben 48604 frt, c) hátralékban 91 frt 87¹/₂ kr, összesen: 50344 frt 62¹/₂ kr. »Ezen alapítványi kisebb pénztárnak czélja az alapítványhoz tartozó fentebb elősorolt nagyszerű épületeknek jó karban tartása, a nyomda rendkívüli szükségletei, mint betűk beszerzése, az isteni szolgálathoz tartozó szükségletek fedezése s a tanárok nyugdíjazása,²²⁴⁾ miért is e kisebb pénztár a fentebbi nagyobbikkal össze nem keverendő, hanem mint egy egészen különös, külön is kezelendő.«²²⁵⁾

²²²⁾ Szab. kir. Pécs városa 1851. febr. 20. tartott tanácsülés jegyzőkönyvében 561. sz. a. Volt-e az adakozásra való felhívásnak eredménye s minő? adatok híján ki nem mutatható.

²²³⁾ H. T. 1861. évi január 30. 871. sz. a. k. leírata.

²²⁴⁾ Itt a tanári nyugdíjalap első esirája.

²²⁵⁾ 1861. évi febr. 14. 379. sz. a. k. püsp. felterj.

Az akadémia látogatottságát jegyzőkönyvek alapján összeállított ezen kimutatás tünteti föl. (A 36. oldalhoz.)

Tanév	Nyilvános bölcsészeti hallg.			Nyilvános joghallgatók			Az összes akadémiai ifjúság száma	Magántanulók		Nyilvános joghallgatók vallásukra nézve					
	I. évi tanfolyam	II. évi tanf.	Összesen	I. évi tanf.	II. évi tanf.	Összesen		bölcsészeti tanf.	jogi tanf.	Összesen	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágost. helvét zsidó	Összesen
1831—32	72	53	125				125								
1832—33	114	52	166				166								
1833—34	100	68	168	21	17	38	206	4	4	4	36		1	1	38
1834—35	105	55	160	23	23	46	216	4	4	4	40		6		46
1835—36	104	68	172	34	32	66	238	9	9	9	52	1	11	2	66
1836—37	106	79	185	30	41	71	256	7	7	7	65		5	1	71
1837—38	107	84	191	39	45	84	275	16	16	16	73		4	1	84
1838—39	101	102	203	44	35	79	282	12	12	12	74		5		79
1839—40	98	93	191	46	45	91	282	17	17	17	87		4		91
1840—41	117	81	198	55	49	104	302	24	24	24	92		10	1	104
1841—42	107	84	191	56	56	112	303	18	18	18	109		3		112
1842—43	108	78	186	46	44	90	276	6	23	29	82		7	1	90
1843—44	112	96	208	48	31	79	287	9	35	44	68		10	1	79
1844—45	111	88	199	48	38	86	285	10	38	48	84		2		86
1845—46	87	73	160	56	46	102	262	17	38	55	99		2	1	102
1846—47	112	48	160	44	43	87	247	21	56	77	83		4		87
1847—48	86	93	179	25	45	70	249	11	23	34	65		5		70
	1747	1295	3042	615	590	1205	4247				1119	1	79	7	1205
1848—49	5	11	16					21	12	33					
1849—50	43	20	63					8	11	19					
1850—51	47	40	87					3		3					
	1842	1366	3208			1205	4413	106	347	453					

Pécs szab. kir. város közönsége 1863-ban újból folyamodott a kormányhoz a megszüntetett jogi tanfolyam megnyitásaért; hivatkozásként abban Pécsnek multjára, egyetemére, királyi akadémiájára, továbbá azokra az áldozatokra, melyek árán a gymnasiumot a maga házába a lyceumból áttétni, s a gymnasium épületéből, mely 1849 óta katonai laktanya volt, a katonaságot másutt elhelyeztetni kész.²²⁶⁾ Egyszersmind kebeléből bizottságot küldött ki a végből, hogy kérése teljesítését a kormánynál előmozdítsa.²²⁷⁾

A kir. helytartótanács nem idegenkedett a jogakadémia visszaállításától, ha állandósításának minden feltétele teljesen biztosítva lesz. Feltételtül kikötötte, hogy a szervezetnek s minden kellékeknek nevezetesen a tanárok képesítettsége, fizetése s nyugdíja tekintetében olyanoknak kell lenni, mint a királyi jogakadémiáknál, amint azt az 1850. október 4. kelt miniszteri rendelet (Bir. törv. lap 1850. évi 380. sz.) a kir. jogakadémiákra nézve előírja, — hogy a tanárok egyikének mint igazgatónak kell működni s hogy a tanárok és igazgató megerősítése a pályázati folyamodványok felterjesztése alapján a legfelsőbb elhatározástól fog függni; végül a szükségrendő kiadások fedezésének kimutatva kellend lenni.²²⁸⁾ Az első kikötés iránt mi nehézség sem forgott fen, mert az illetékes és érdekelt körök készséggel járultak hozzá, sőt óhajtották, hogy a megnyitandó jogakadémia szervezete a királyi jogakadémiákéval azonos legyen.²²⁹⁾ Az utóbbi követelménynek azonban azonnal megfelelni nem lehetett; az alapnak jövedelme a szükséges költségek fedezésére ugyanis elegendő nem volt. A kir. kormányshoz az iránt is aggodalom merült fel, hogy a 100500 frtnyi Szepes-féle alapítvány az akadémia szünetelésének daczára mégis csak 113641 frt 50 krt tesz ki.²³⁰⁾ Ügyiratok tanusítják, hogy a jövedelem részben a gymnasiumi tanárok fizetésére fordított, mi iránt a kormány csak aggodalmát, Pécs városa közönsége pedig sajnálkozását fejezte ki.²³¹⁾

A szükségelt nagyobb jövedelmet az alapítvány tehermentesítése s szaporítása által vélték elérhetni. Ugyanis terhelve volt az alapítvány azzal,

²²⁶⁾ 1854/1863. kgy. sz. A város „a gymn. épületében elhelyezve volt katonai hivatalok és legénység beszállásáról gondoskodott, a gymnasium kijavítására 1863. april 30. 1258/2258 sz. a. kgy. határozattal, mely 1864. febr. 11-én 2095. sz. kegyelmes udvari rendelettel helybenhagyatott, 4000 frt. o. ért., továbbá 100.000 téglát és a szükséges cserépszindelyt, homokot és követ ingyen megajánlott, a gymnasiumban működő ének, rajz és testgyakorló tanárok díjazásáról is gondoskodott és mindezt csak azon édes reményben tevők, mert hiszszük, hogy jogakadémiánk is vissza fog állíttatni.“ Pécs sz. kir. város közönségének 1863. évi Sz. Jakab hó 12. tartott közgyűléséből.

²²⁷⁾ A bizottság tagjai: Nagy József polgármester, Haksch Emil városi főjegyző, Polgár József, Dobszay Antal, Schapringier Joachim városi képviselők. Közbenjártak gr. Pálffy Móríczt helytartónál, Privitzer István helytartótanácsi elnöknel és Forgách Antal főkancellárnál. — Pécs városhoz 5415/1863. sz. a. beadott jelentésekből.

²²⁸⁾ H. T. 1864. april 24-én 33605. és 1864. évi június 24-én 38996. sz. a. k. leiratai.

²²⁹⁾ A lyc. gazd. bizottságnak 1865. febr. 7-én tartott üléséről felvett jkv., melyet Girk püspök még az nap (febr. 7.) 344. sz. a. a helytartótanácsához felterjesztett. — Polgár József, Ismét néhány szó a pécsi joglyceum kérdéséhez. Pécs 1865. 28. s. k. I. — Ugyanazt a helytartótanács mindig elengedhetlen feltételnek nyilváníta, pl. 38906/1864., 57947/1864., 65415/1865. sz. a.

²³⁰⁾ Helytt. 1864. april 4. 12580. sz. a. — Az 1854. évi számadás szerint a lyceumi pénztár állapota ez volt: 1) Gr. Festetics Lászlónál 51.000 frt tőke, jövedelme 6% 3060 frt, 2) Pécs városnál 50.500 frt tőke jövedelme 6% 3030 frt, 3) Pécs szab. kir. városnál 6000 frt tőke jövedelme 6% 360 frt, 4) Kötelezvényekben, pénztári maradv. stb. 45.387 46 kr., összes jövedelem 11.313 frt. Kiadások: gymn. tanári fizetésekre 5857 frt, egyéb szükségletekre 2736 frt.

²³¹⁾ Pécs szab. kir. város 6445/1864. 2258 kgy. sz. a. L. még Polgár József, id röpirata 18. l. és Haksch Emil Négyesi báró Szepes Ignác alapítványának főczélja. Pécssett 1865. 11. lap.

hogy 6 gymnasiumi tanár abból huzta fizetését²³²⁾ és a fizetések több ízben feljavítottak, míg azok az állami gymnasiumi tanárokéval egyenlőstettek; sőt az alapítvány még a pécsi theologiai tanárok fizetéséhez is évi 400 frttal hozzájárult. E terhet nem törölték el egészen, egyelőre csak leszállították azon megállapodás folytán, mely Girk György pécsi püspök és Rezutsek Antal zirczi apát közt 1863. évi április 29-én olykép jött létre, hogy a zirczi apát az egész gymnasium fentartását és ellátását átveszi, az akadémia négy tanára kinevezésének jogáról lemond; viszont az alapítvány neki a négy tanár dotációjára fejenként 400 frtot p. p. számítva, évenként 1600 frt összeget p. p. fizet.²³³⁾ E szerződés 1863. nov. 8. 18227. sz. a. kelt kegyelmes kir. udvari rendelettel helybenhagyatott.²³⁴⁾

A szerződés a jogakadémia iránt érdeklődők közt feltűnést keltett, és hírlapokban,²³⁵⁾ valamint Pécs város közgyűlésében vita tárgyát képezte. Igaz ugyan, hogy a lyccumi alapítvány törhét csökkentette, de általános volt az a meggyőződés, hogy a szerződést nem kötötték azok, kik az alapítványról rendelkezni jogosítvák. Az alapító levél ily jogot sem a pécsi püspöknek,²³⁶⁾ sem a zirczi apátnak nem ad; a káptalannak pedig az alapítványhoz semmi köze. Az illetékes forum az alapító levél 10. p. rendelkezéséhez képest a gazdasági bizottság; ezt pedig meg sem hallgatták! — A jogakadémia mielőbbi megnyitása iránti általános óhaj a további vitának egyelőre véget vetett; a városi közgyűlés is óvásának jegyzőkönyvbe való iktatásával érte be.²³⁷⁾

Nehezebb feladat volt, a meglevő tőkét azon magasságig gyarapítani, a mely a kormány által kívánt jövedelmet biztosíthatná. A város előbb a püspökhöz azon kérelemmel járult, hogy befolyásával a város óhajtásának teljesítését, a jogakadémia visszaállítását mozdítaná elő. A püspök készséggel tett a kormányhoz eziránt felterjesztést,²³⁸⁾ melyben az alapítvány tőkéjét 1863. évről 165000 frtban mutatta ki — itt már elejtván a 379/1861. sz. alatti felterjesztése szerint szigoruan követendő megkülönböztetést a fiscus major lycei s minor közt — melynek kamatjövedelme 9209 frt, bérjövedelme pedig 728 frt, nyomda jövedelme 1200 frt, az összes jövedelem 11137 frt, de egyuttal hangsúlyozta, hogy a joglyceum iránt leginkább Pécs városa van érdekelve, ennek áldozatkészségére is utalt. A m. kir. helytartótanács beható vizsgálat

²³²⁾ Pécsi püspöknek 1861. évi febr. 14. 379. sz. felterjesztése.

²³³⁾ Szövegét, melyet Polgár József röpiratában is közzétett, l. a függ. 13. sz. a. — Ilaksch Emil i. m. 6. l.

²³⁴⁾ H. T. 1863. nov. 19. 87.731. sz.

²³⁵⁾ Pesti Napló 1864. évi decz. 21-én 299—4462. számában dr. Lósz Antal pécsvárosi képviselő, s Petz Ferencz kultanácsos ügyavatottan figyelmeztetnek, hogy Pécs városának a magyar kir. helytartótanácsához intézett felterjesztéséből azon ténynek felemlítése maradt ki, miszerint a lyceumi alapítványt sem a püspök, sem a város, hanem csak az alapítvány felett örökdő nyolczas illetve a bölcsészeti kar hiányában a hetes u. n. gazdasági bizottság képviseli.

²³⁶⁾ Nyíltan bevallja Girk püspök 1864. dec. 20. 2630. sz. a. Pécs városhoz intézett átiratában. — Polgár József i. m. 27. l.

²³⁷⁾ Pécs bel- és kultanácsának 1864. aug. 7. t. közgyűlés jkve. 1705/4555. sz. a. „Ha a képviselőtestület elő a szerződés nyomban létrejötte után terjesztetett volna, nem pedig öt negyed év mulva, a felterjesztett szerződéshez ezen óvás csatlakoznék, akkor kétségtől jövahagyása elmaradt volna.” Dr. Lósz Antal „Báró Szepeszy Ignác és Pécs városa. Pest 1865.” 5. l.

²³⁸⁾ 1864. évi május 1-én 1007. sz. a.

után úgy találta, hogy itt tulajdonkép biztos jövedelem csak 6410 frt van, holott a királyi jogakadémiáknál legalább évi 8023 frt kívántatik; azonkívül hiányolta a nyugdíjalap kimutatását, melyet az egész szervezet lényeges részének tekint.

Ezt a püspök a várossal közlé; a város a hiány pótlására késznek nyilatkozott ugyan, de mivel a közel 50% tehát amugyis magas községi adót még emelni kellett volna, a kormány ehhez engedélyt nem adott,²³⁹⁾ a püspök pedig, ki az ügyben csak közbenjáró volt, hasonló áldozat készségét nemcsak hogy nem nyilvánítá, hanem felterjesztésében e terhet egyenesen a városra hárította, »miután Pécs városa leginkább van a joglyceummal érdekelve s áldozatot akar is hozni, fedezze a nemes város a hiányt sajátjából!«²⁴⁰⁾ Ily körülmények közt a helytartótanács nem akarta a jogakadémia visszaállítását a legfelsőbb helyen javaslatba hozni, míg csak a költségeket fedező biztos alap kimutatva nem leend.²⁴¹⁾ A helytartótanács intézvénnyéről Pécs városa a püspök útján értesülvén, be kellett látnia, hogy a kormány a jogakadémia visszaállításától nem idegenkedik, ha a királyi jogakadémiáknál szükségelt anyagi s szellemi előfeltételek biztosítva lesznek, de be kellett látnia azt is, hogy anyagi fentartásának költségeiről kellőleg gondoskodva nincs és hogy terhel-e valakit ily kötelezettség és kit? e kérdés az eddigi tárgyalások folyamán még csak fel sem vettetett. Megoldására tehát a város maga vállalkozott; nehogy a joglyceum alapjának elégtelensége azon mozdulatlan szirt legyen, melyen minden törekvése hajótörést szenved, elhatározta, hogy felhívja a közönséget, miszerint a hiányzó évi jövedelmet akár egyszer s mindenkorra adakozással, akár lekötelezendő évjáradékkal biztosítsa, minek foganatosítására választmányt küldött ki.²⁴²⁾ A választmány jelentése alapján a város 1864. évi október 30. 2258/6445. sz. alatt a kormányhoz kimerítő felterjesztést tett, melyben a jogakadémia megnyitását mint a városnak és az egész vidéknek mélyen gyökerező érdekét kiemeli, s fájlatja, hogy érdekét az alapító levél 10. pontjában rendelt gazdasági bizottságban, melyben két tagjának szavazati joga van, nem érvényesítheti, mivel a bizottság ülést nem tart; kénytelen tehát óhaját egyenesen a kormánynál előterjeszteni. A közérdeklődés igazolásául felhossa, hogy egyes polgárok részéről az alap növelésére minden felhívás nélkül tetemes pénzbeli segélyajánlatok tétettek. Ha mindez nem lenne elég, utal arra, hogy a város pénzügyi helyzete nem lesz mindig oly nyomott, mivel a dunagőzhajótársaság egy millió frtnyi tartozásából évenként 100.000 frtot törlesztend, mi nem 3%, hanem 5%-ot fog jövedelmezni, így azután a községi adópótlék eltűnik, s akkor a jogakadémia biztosítására is elegendő jövedelem álland rendelkezésre. Végül kiemeli,

²³⁹⁾ H. T. 38.906/1864. sz.

²⁴⁰⁾ Pécsi püspök felterjesztése a H. T.-hoz 1864. május 1. 1097. sz. a. (Pécs városnál 2606/1864. sz. a.)

²⁴¹⁾ H. T. 1864. évi július 17-én 57.948. sz.

²⁴²⁾ Pécs város közgyűlése 1864. július 10-éről 1448/4029. sz. a. jkv. — A választmány elnöke n polgármester, tagjai Virágh Mihály kanonok, Kajdi Imre, Szauder Antal, Várady Ferencz, Uray János, Cserny János, Csonka József, Pap József, Dobszay István, Polgár József, Plichta Ferencz városi képviselők.

hogy az ország e déli vidékén ez volna az egyedüli jogakadémia, mely azért is megérdemelné, hogy mint 80 év előtt, úgy jelenleg is a királyi közalapítványokból segélyeztessék.

A megbízott tizenkét polgár működését serényen folytatta, házról házra járván az aláírási ívekkel.²⁴³⁾

Girk György pécsi püspök a városnál két ezer forintot tett le,²⁴⁴⁾ adományát később 1868-ban 1000 frt földtehermentesítési kötvénnyel toldotta meg;²⁴⁵⁾ a pécsi nemzeti Casinó egyesület 500 frttal járult²⁴⁶⁾ e célra; egyéb részletes adatok híján legyen említve, hogy az 1865. február 7-én tartott lyceumi gazdasági bizottság üléséről felvett jegyzőkönyv szerint²⁴⁷⁾ 5200 frt, más egyidejű közlemény szerint²⁴⁸⁾ pedig 6277 frt gyűjtetett össze. Ezen előzmények után és főleg miután Pécs városa utóbbi felterjesztésében a jogakadémia alapjának elégtelenségét, melyet a kormány többször hangsúlyozott és a város belátott, adandó segélyével biztosította, a helytartótanács a jogakadémia visszaállítását a legfelsőbb helyen javaslatba hozta, mire ő cs. és ap. királyi Felsége 1865. évi augusztus 2. kelt legfelsőbb elhatározásával a pécsi joglyceum ismét megnyitását legkegyelmesebben engedélyezni, azt nyilvánossági jelleggel és közérvényességű bizonyítványok kiállíthatása jogával felruházni méltóztatott, mindazonáltal azon kikötés mellett, »hogy a magyarországi jogakadémiák iránt 1850. évi szeptember 29. kelt legfelsőbb elhatározás, valamint az e tárgyban már előbb kibocsátott és jelenleg is érvényben, vagy még czentul kibocsátandó rendeletek határozatai ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel birjanak.²⁴⁹⁾

A visszaállított jogakadémia 1865. október 15. vasárnapon, Girk Gy. püspök által tartott ünnepélyes isteni tisztelettel nyitattott meg,²⁵⁰⁾ és az előadások a következő napon vették kezdetüket.²⁵¹⁾

XV.

A jogakadémia tanulmányi rendje s szervezése az első két évben; második szervezése 1867-ben.

A pécsi akadémiát már az alapító a kormány közvetlen rendelkezése alá helyezé;²⁵²⁾ és midőn visszaállítását kérelmezték, az ügyeit intéző gazdasági bizottság szintén a királyi akadémiákkal egyenlően szerveztetni

²⁴³⁾ Polgár József id. röpirata 3. l.

²⁴⁴⁾ 1865. január 27. 198. sz. átiratát l. a függelékben 14. sz. alatt. Pécs városa ezért a püspöknek hálás köszönetét nyilvánítja 1865. febr. 3. 167/616. sz. a.

²⁴⁵⁾ 1868. ápril 4-én 701. sz. a. a lyc. aligazgatóhoz intézett levele.

²⁴⁶⁾ L. függelékben 15. sz. a. — Pécs város köszönete 1865. február 10-én 193/738. sz.

²⁴⁷⁾ L. Polgár József id. röpirata 30. l.

²⁴⁸⁾ L. Dr. Lósz Antal id. röpirata 3. l.

²⁴⁹⁾ A m. k. helytartótanács 1865. augusztus 25-én 65.415. sz. a. a pécsi püspökhöz intézett leiratában. E visszaállító okmány a függelékben 16. sz. a. közölve van.

²⁵⁰⁾ A püspöknek 1865. okt. 8. 1821. sz. a. átirata Pécs városához.

²⁵¹⁾ A tanári karnak 1865. okt. 22. tartott üléséről felvett jegyzőkönyvből kivettőlég.

²⁵²⁾ Az alapítólevél 9. pontja.

határozta,²⁵³⁾ ugyszintén Pécs szab. kir. városa is a magy. kir. helytartó-tanácshoz tett felterjesztésében külön hangsúlyozta, hogy a szervezet a királyi jogakadémiák szervezetével teljesen egyenlő legyen;²⁵⁴⁾ ugyanazt az 1865. évi aug. 2. kelt legfelsőbb elhatározás is egyenesen feltételül írta elő. — Ehhez képest akadémiánknál is a tanfolyam három éves volt. Az 1865—66. tanévben csak az első évi tanfolyam nyitott meg, melyben a következő tárgyak adtak elő s pedig az első félévben 1) a jog- és államtudományok encyclopaediája (tankönyvül Pauler Tivadar munkája szolgált) és az észjog Dr. Gross-nak Greguss által fordított munkája nyomán, heti 10 órában előadva Dr. Herczegh Mihály helyettes tanár által; 2) magyarok története Horváth Mihály munkája nyomán heti 10 órában Dr. Szeredy József helyettes tanár által. A második félévben 1) a római jogot heti 10 órában előadta Dr. Herczegh, 2) a statisztikát, különös tekintettel az európai statisztikára heti 10 órában Dr. Szeredy.²⁵⁵⁾ A következő 1866—67 tanévben a második évi jogtanfolyamra nézve a magy. királyi helytartótanács már előre, t. i. 1866. évi ápril 10. 26748. sz. a. kelt intézkedésével rendeli, hogy az első félévben 1) a politikai tudományok jelesen az alkotmányi politika, a közrendészet, a nemzetgazdaság heti 10 órában, 2) egyházjog heti 10 órában; a második félévben pedig 1) a magyar magánjog heti 10 órában, 2) a büntetőjog és eljárás heti 10 órában, 3) a bányajog heti 5 órában adandók elő és két új tanár nevezendő ki. E rendelkezésnek megfelelőleg Dr. Szeredy a magyarok története és az ausztriai birodalom statisztikáját, Dr. Herczegh a politikai tudományokat és a magyar magánjogot, Dr. Werner Rezső a jog- s államtud. encyclopaediáját, az észjogot, a büntetőjogot, eljárást és a bányajogot, Dr. Szele Andor az egyházjogot és a római jogot adták elő; Dr. Kuncz Ignác pedig rendkívüli helyettes segédtanár, könyvtárnok és tollvivő minőségében működött. Mindezt a magy. kir. helytartótanács 1866. évi okt. 25. 82726. sz. alatt helybenhagyta. Midőn az 1867—68. tanévvel a harmadik évfolyam is megnyílt, a jogakadémiánál a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumnak 1867. évi július 19-én 750. eln. sz., illetőleg 1867. évi szeptember 16-án 803. eln. sz. alatt kelt rendeleteivel új tanrendszer lett életbe lépve a következő tanrenddel:²⁵⁶⁾

Téli félévben és pedig az I. évfolyamban: Jog- és államtudományi encyclopaedia és az észjog hetenkint 5 órát (előadta Dr. Werner). Magyar állam- és jogtörténet hetenkint 8 óra (Dr. Kuncz). Római jog hetenkint 6 óra (Dr. Szeredy). II. évfolyamban: Egyházi jog hetenkint 4 óra, (Dr. Szeredy). Magyar polgári magánjog hetenkint 6 óra, (Dr. Herczegh). Büntetőjog hetenkint 5 óra, (Dr. Werner). Alkotmányi- s igazg. politika heti 4 óra, (Dr. Szele). III. évfolyamban: Magyar polgári peres és perenkívüli eljárás hetenkint 4 óra, (Dr. Herczegh). Váltó- s kereskedelmi jog hetenkint

²⁵³⁾ 1865. febr. 7. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv. — L. fönn XIV. 247. jegyz.

²⁵⁴⁾ 1863. évi karácson hava 13. 3124/7221. sz. a.

²⁵⁵⁾ A helytartótanács 65415/1865. sz. — A tanári testületnek 1865. okt. 22-én tartott ülésénél felvett jkv.

²⁵⁶⁾ Jóváhagyta a m. kir. vallás- és közokt. miniszter 939/1867. sz. leiratával.

4 óra, (Dr. Szele). Osztrák polgári jog hetenkint 5 óra, (Dr. Antal Gyula). Statisztika hetenkint 4 óra, (Dr. Szele). Közigazgatási törvények hetenkint 3 óra, (előadta Lechner Gyula segédtanár; 1869. okt. 1-től pedig Dr. Kuncz).

A nyári félév alatt és pedig I. évi tanfolyam: Római jog hetenkint 6 óra, (Dr. Szeredy). Közjog (állam- és nemzetközi jog) hetenkint 5 óra, (Dr. Werner). Magyar közjog²⁵⁷⁾ hetenkint 7 óra, (Dr. Kuncz). II. évi tanfolyamban: Egyházjog hetenkint 4 óra, (Dr. Szeredy). Magyar polgári magánjog hetenkint 4 óra, (Dr. Herczegh). Büntetőjog hetenkint 4 óra, (Dr. Werner). Politikai tudományok, nemzetgazdaszat és pénzügytan hetenkint 8 óra, (Dr. Szele). III. évi tanfolyamban: Magyar peres- és perenkívüli eljárás hetenkint 4 óra, (Dr. Herczegh). Ausztriai polgári jog hetenkint 4 óra, (Dr. Antal).

A következő tanévtől kezdve a harmadévi tanfolyamban a második semesterben előadta még az osztrák-magyar monarchia statisztikáját hetenkint 4 órán át Dr. Szele, a bányajogot heti 3 órában Dr. Antal, a pénzügyi szabályokat heti 3 órában Dr. Kuncz, végül a törvénytudományt heti 2 órában Dr. Koharics.

Tekintettel a tárgyak rokonságára s arra, hogy az egyes tanárok túlterhelve ne legyenek, hat tanár közt a tárgyak ekkép osztattak fel:

I. Ész- és büntetőjog, mihez a jog- és államtudományok encyclopaediája is csatoltatott, a téli szakban hetenkint 10, a nyáriban 9 órában előadta Dr. Werner tanár. II. A római s egyházi jog hetenkint 10—10 óra, (Dr. Szeredy). III. Magyar polgári jog és eljárás hetenkint 10—8 órával, (Dr. Herczegh). IV. Magyar állam- és jogtörténet, magyar állam- s igazgatási (pénzügyi) jog, hetenkint 11—10 órával, (Dr. Kuncz). V. Ausztriai polgári jog, magyar kereskedelmi-, váltó- és bányajog, heti 9—8 órával, (Dr. Antal Gyula). VI. Politikai tudományok és statisztika heti 8—12 órával, (Dr. Szele)

Az elősorolt kötelezett tantárgyakhoz járult még:

a) A vallás- és közokt. m. kir. miniszternek 1870. február 17. 2779. sz. alatt kelt rendelete folytán az 1869—70. tanév második felétől kezdve a törvénytudomány²⁵⁸⁾

b) Az államszámvitel; annak érdekében a vallás- és közokt. m. kir. miniszter 1868. nov. 29. 19514. sz. a. leirt az egyházmegyei hatóságokhoz, hogy a pénzügyminiszter e tudományt a pénzügyigazgatóságok székhelyein létező jogakadémiákon taníttatni óhajtja; azonban képesített egyén hiányában akadémiákon e tanszék a vallás- és közokt. m. kir. miniszter 1869. okt. 14. 19046. sz. a kelt leírata szerint felállítható nem volt.

c) Jogakadémiákon katonai tanfolyam életbeléptetését elrendelte a közoktatásügyi kormány,²⁵⁹⁾ a megállapított leczkerendet le is küldte;²⁶⁰⁾

²⁵⁷⁾ A kik az első és második évi tanfolyamot akadémiákon végezték, köteleztettek mint harmadévesek az első évesekkel e tárgyat hallgatni, mivel az az akadémia megnyitása óta még előadva nem volt.

²⁵⁸⁾ Előadásával 1870. március 9-én dr. Koharics Károly orvos évi 250 frt tiszteletdíj mellett bízott meg és azt hetenkint két órában adta elő.

²⁵⁹⁾ 1871. évi nov. 6. 24660. sz. a kelt rendeletével.

²⁶⁰⁾ 1871. évi nov. 20. 28069. sz. a.

czélravezetőnek azonban nem bizonyulván 1872—73. tanév első felének végével beszünttetett.²⁶¹⁾

Akadémiánk 1873—4. tanév végéig ily szervezetben teljesíté feladatát. Ujabb reformot sejdített a vallás- és közokt. miniszternek 1874. márczius 22. 8202. sz. alatt kelt leírata, melylyel tanácskozás végett 1874. márczius 30-ára Budapestre szakférfiakat hívott össze. E tanácskozásban akadémiánk részéről Dr. Mutschenbacher Victor r. tanár vett részt.

XVI.

A jogakadémia tanulmányi rendje az 1874-ki reform alapján.

A közoktatásügyi kormány a jogtanodákat a törvényhozás végleges intézkedéseig oly irányban akarta újra szervezni, hogy azok eddigi működési körük kibővítésével oly tanszervezeti alapra fektetessenek, melyen nemcsak egy szakiskola feladatának, hanem a főiskola azon magasabb rendeltetésének is megfellehessenek, miszerint a gyakorlati élet követelményein kívül egyszersmind a tudománynak művelői s terjesztői is legyenek s e szerint hazai ifjúságunk alaposabb kiképeztetésében a két magyar egyetemmel versenyre kelhessenek és hogy végre az egyetemi tanrendszer egyik sarkpontját képező akadémiai szabadság elve a jogakadémiákra is lehetőleg alkalmazást találjon.

Ezek az elveken alapul ő Felségének 1874. évi május 4. kelt legmagasabb jóváhagyása alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által 1874. évi május 19-én 12917. sz. alatt kibocsátott új szervezeti szabályzat,²⁶²⁾ mely jogakadémiánkon is az 1874—75. tanév kezdetével életbe lépett. Jogakadémiánk is jog- és államtudományi karrá alakult tehát át, a tanszékek száma nyolczra emeltetett, azok tantárgyainak újbóli állandó csoportosításával. A tanszékek közt az eddig működött hat tanár senium szerint választhatott, mi a tanári karnak 1874. évi június 5. tartott ülésében ekkép történt:

1) A római jog tanszékét választá Szeredy, utódja Friedel Károly. — 2) A jogbölcsezet és büntetőjog tanszékét Hajda Mihály; utána Szigeth Miklós, Chalnoky Sándor, Lukács Adolf, jelenleg Kasza József. — 3) A nemzetgazdaságtan, pénzügytan, a magyar pénzügyi törvények tanszékét Szele Andor; utána Szigeth Miklós, Horinka Imre, Loncsár József, Mihálffy Ernő. — 4) A magyar és ausztriai magánjog tanszékét Antal Gyula, utána Daempf Sándor, Kopcsányi Károly. — 5) A peres- és perenkívüli eljárás, váltó- s kereskedelmi jog tanszékét Mutschenbacher Victor. — 6) A magyar közjog, általános bevezetés a jog- és államtudományokba, politika tanszékét Szigeth Miklós, utána Bors Emil. A hátralevő két tanszék pályázat útján volt betöltendő; eredménykép 7) a statisztika s a magyar közigazgatási jog tanszékét elnyerte Schaurek Bódog, 8) a jogtörténet és egyházi jog tanszékét Horinka Imre, utána Szigeth Gábor, Kosutány

²⁶¹⁾ Tartattak-e a tudományszakból ezen másfél év alatt előadások, és hány hallgatónak? erre vonatkozó ügyirat, adat nincs.

²⁶²⁾ Szövege a függelékben 17. sz. alatt.

Ignác. — Négy évi tanfolyam hozatott be; a két utolsónál a jogtanuló szabadságára volt bízva, valjon előbb az államtudományi s azután a jogtudományi szaktanfolyamot, avagy fordított rendben akarja-e hallgatni. A nyolcz semester mindegyikében előadandó tantárgy és óraszám (kötelezett főkollegium) meg lett állapítva.²⁶³⁾ Ezeken kívül a bölcsészet és művelődési történet előadásáról is nálunk gondoskodva lévén, ezek is az első évi jogtanulókra nézve kötelezett főkollegiumok voltak.²⁶⁴⁾

A tanári karnak teendője volt a bányajog, a törvényszéki orvostan, az államszámviteltan és az európai államok statisztikája előadásáról special-collegiumok tartása által gondoskodni.²⁶⁵⁾ Hogy ezekre habilitált magántanárok szereztessenek, arra gondolni sem lehetett; elégtételt e rendelkezésnek akkép, hogy a bányajogot a fönti 4) alatti tanszék tanára magára vállalta, utódai pedig annak előadására köteleztettek és azt teljesítik is, — az európai államok statisztikáját a statisztika tanára adja elő; — a törvényszéki orvostan és az állami számviteltanról előbb XV. a. tétetett említés. Mindezekhez járult még a tételes nemzetközi jog, melynek előadása iránt, miután az időközben a tudori szigorlatok tárgyává tétetett, az 1875—76. tanév nyári felének beálltával szintén intézkedni kellett.²⁶⁶⁾ Előadta mindig a nyári félévben hetenkint 4 órai special-collegiumban Bors Emil, míg 1884. márczius 5. 4914. sz. a. kelt rendelettel a 4. semesternek kötelező tantárgyává tétetett.

Változás állott be egyes tanszékeknél az 1883. évi új tanulmányi s vizsgálati szabályzat²⁶⁷⁾ életbeléptetése következtében. E szerint ugyanis a jogbölcsészet, mely eddig a II. tanév első s második felében 5—5 órában lett előadva, ezentul csak első felében, de heti 8 órában, — a nemzetközi jog mint kötelezett tantárgy a II. tanév második felében heti 3 órában, — a pénzügytan, mely eddig az államtud. szaktanfolyam első felében heti 3 órában lett előadva, ezentul a II. tanév második felében heti 4 órában, — és a nemzetgazdaságtan eddigi 8 óra helyett heti 5 órában adandó elő.²⁶⁸⁾

További változás állott be az 1889. évi XXVI. t.-cz. meghozatala folytán, mely a katonai szolgálatot teljesítő jogtanulóknak a jogi tanfolyam 7 félév alatti elvégzését engedi meg; ezzel összhangzólag a tanulmányi rendet is módosítani kellett, ami e törvény végrehajtása tárgyában 1889. július 23. 28300. sz. a. kibocsátott szabályrendelet²⁶⁹⁾ által meg is történt. A kötelezett 23 főcollegium hét semesterre, a szabályrendelet 4. §-ban előírt rendben van összpontosítva; ezekhez járul még:

a) két történelmi collegium, melyek közül legalább az egyiknek az egyetemes történelem legújabbkori részéből kell vétetnie,

b) egy bölcsészeti collegium. Az a) és b) alattiakat is minden joghallgató tanpályája alatt és pedig mindegyiket heti 4 órában hallgatni kö-

²⁶³⁾ U. o. 14. l.

²⁶⁴⁾ U. o. 18. l.

²⁶⁵⁾ U. o. 17. l.

²⁶⁶⁾ V. és közokt. m. 1875. évi február 24. 4656. sz. a.

²⁶⁷⁾ 1884. márczius 5. 4914. sz. a. miniszteri rendelet.

²⁶⁸⁾ L. a függelékben 18. sz. a.

²⁶⁹⁾ L. a függelékben 19. sz. alatt.

teles,²⁷⁰⁾ csak a semester választása van tetszésére bízva, azok mindazonáltal a hallgatók által lehetőleg az első két évfolyam lezckerendjébe veendő fel.²⁷¹⁾

Tanrendeinkben azonban az a) alattiak közül az egyik »Művelődési történelem« cím alatt mindig a második félévben mint az első évesekre²⁷²⁾ kötelező, a másik pedig »A legújabb kor történelme a francia forradalomtól napjainkig«, mint specialcollegium;²⁷³⁾ a b) alatti pedig »Bölcsészeti erkölcsstan« cím alatt mint az első évesekre az első félévben²⁷⁴⁾ kötelezett collegium hirdettetik; holott mind a három kötelező ugyan, de semesterhez nincs kötve.

A 8. félévben kötelezett főcollegiumok a katonakötelezettekre való tekintetből nem tartatnak, hanem egyedül csak special collegiumok.

Azok a jogtanulók, kik 8 félévre kötelezvék, minden félévben hetenkint legalább 20 órát tartoznak hallgatni; ha az óraszám a kötelezett tantárgyakból ki nem kerül, special collegiumokkal pótlendő. Óraátszámításnak csak egymásra közvetlenül következő félévek között van helye. Öt óránál többre terjedő óraátszámítást csak a tanári kar engedélyezhet.²⁷⁵⁾

Azon joghallgatók, kik tanpályájuknak hét félév alatt való elvégzésére jogosultak, kötelesek ezen hét félév folyamában legalább 150 órát kimutatni s pedig olykép, hogy az utolsó 3 félévre összesen legalább 66 óra essék.²⁷⁶⁾

Eddig a jogtanulók az első 4 félév bevégezése után választhattak, hogy a következő jog- és államtudományi szaktanfolyamokat mily egymásutánban akarják hallgatni. E választás az 1890—91. tanévtől kezdve megszűnt; a harmadik ép úgy mint a negyedik tanév minden semesteréhez a tudomány-szakok kötve vannak, az előbbiben tulnyomóan jogtudományi, az utóbbiban pedig államtudományi előadások tartatnak.

A jogi tanfolyam a jogakadémiánál ép úgy végezhető el, mint az egyetemenél. Minthogy azonban a tudorozás és magántanárrá való képesítés joga az egyetemeknek van fentartva,²⁷⁷⁾ ez a jogakadémiák versenyképességére bénítólag hat, és érezhetővé vált főkép az 1874. évi XXXIV. t.-cz. életbeléptetése után, melynek 5. §. az ügyvédi vizsgára való bocsátás kellékeül beltöldi egyetemen elnyert jogtudorságot követel; mert mi természetesebb, mint hogy a tanuló ifjuság hajlandóbb azon tanárok előadásaira ott beiratkozni, kik előtt majdan szigorlatot is fog tehetni, mintsem oly intézetekben, a melyekben szigorlatokat nem tehet. Már akkor sejdíteni lehetett, hogy ez a rendszabály a joghallgatók számának az egyete-

²⁷⁰⁾ Az 1883. évi szabályzat 31. §.

²⁷¹⁾ Az 1889. évi szabályzat 4. §.

²⁷²⁾ Ez hibás annyiban, mennyiben a szabályrendelet szerint épen első évesekre nem kötelező.

²⁷³⁾ Hibás, mert ez nem special, hanem kötelezett collegium.

²⁷⁴⁾ Ép oly szabályrendelet ellenes ez, mint a 272. jegyzet alatt.

²⁷⁵⁾ 1883. évi szab. 28. §. — Vallás és közokt. miniszter 1884. marc. 5. 4914. sz. a. k. rendelete 8. p.

²⁷⁶⁾ 1889. évi szab. 1. és 2. §§.

²⁷⁷⁾ 1874. évi szab. 1. §.

meken nagy mérvben való növekedését, a jogakadémiákon ellenben ép oly rohamos csökkenését fogja maga után vonni. A tanári testület 1874. július 3. tartott ülésében ebbeli aggodalmának kifejezést is adott, akkor, a midőn magáévá tevén a nagyváradi kir. jogakadémia kezdeményezését, felterjesztést intézett aziránt, hogy jogakadémiánk is a jogszigorlatok tartására feljogosíttassék.

Az akadémiai szabadság elve a jogakadémiáknál egyedül csak abban érvényesül, hogy a jogtanuló a specialcollegiumok közt szabadon választhat. Specialcollegiumot minden rendes és rendkívüli tanár tartani köteles, ha a tanszékéhez kötött kötelező tantárgyak heti óraszám az egész éven át a 20-at meg nem üti, a mely esetben a hiány specialcollegiumokkal pótolandó.²⁷⁸⁾ Helyettes tanárookra e kötelezettséget a szabályzat ki nem terjeszti.

Mennyiben igyekezett jogakadémiánk a specialcollegiumok tartása iránti rendelkezéseknek megfelelni, igazolják tanrendjeink; specialcollegiumok mindegyik semesterben hirdettetnek, számuk 5—17 közt hetenkint 12—41 óra közt váltakozik. — A tanári testület köteles arról gondoskodni, hogy minden félévben két ingyenes collegium (publicum) hirdettessék. Ily publicum időnkénti tartására minden rendes és rendkívüli tanár van kötelezve.²⁷⁹⁾ A helyettes tanárokat a szabályrendelet erre nem kötelezi. — Tanrendjeink tanúsága szerint minden semesterben — kivéve mégis az 1882—83. tanév második semesterét — két publicum lett hirdetve.

XVII.

A vizsgálati rendszer. Államvizsgálati bizottságok. Kitüntetéssel vizsgálatot tett joghallgatók. Vizsgálatok kimutatása.

A jogakadémiánk megnyitása idején, 1865. évben érvényben volt rendszer szerint jogászaink eleinte minden félévben, később csak az év végén tettek az egyes tantárgyakból vizsgát. Államvizsgákat itt tenni nem lehetett, mert ezekre csak a pesti államvizsgálati bizottmány volt illetékes.²⁸⁰⁾ Csak az 1869. évi ápril 8-án 5223. sz. a és július 16-án 10535. sz. alatt kibocsátott miniszteri rendeletekkel lett itt is bírói államvizsgálati bizottmány szervezve; elnökiül kineveztetett Ocskay Antal, Baranyamegye törvényszékének elnöke, biztosokul: Bánffay Simon, Baranyamegye főügyésze, Lacza József, Lobmayer István, megyei törvényszéki ülnökök, Plainer Antal, Fesztl Rajmár, Danitz Antal, pécsi gyakorló ügyvédek, Werner Rudolf, Szele Andor, Antal Gyula jogtanárok. A bírói államvizsga tárgyai voltak: magyar közjog, magyar polgári jog, váltó- s kereskedelmi jog, polgári perrendtartás, büntetőjog, perenkívüli eljárás, osztrák polgári jog. Elnök és három vizsgálati biztos jelenléte volt szükséges. Az elnök a vallás- és közokt. miniszteriummal közvetlenül érintkezett.

²⁷⁸⁾ 1874. évi szab. 16. §.

²⁷⁹⁾ 1874. évi szab. 21. §. A special coll. és publicum közti különbséget utóbinak tandíjmentessége teszi.

²⁸⁰⁾ V. és közokt. min. 1868. július 15. 10397. sz. a. k. leirata.

A vizsgálati szabályzat szigorú alkalmazására ismételve figyelmeztet az 1873. évi október 5-én 27500. sz. a. kibocsátott miniszteri rendelet; hangsúlyozza azon közérdeket, hogy a ki nyilvános szakpályára való képesítést óhajt elnyerni, ismereteit vizsgálat által igazolja, — ezen vizsgálatok laza kezelése által az állam megfosztatik azon egyedüli biztosítéktól, miszerint az említett szakpályákra csak olyanok lépjenek, kik a megkívántató ismeretekkel bírnak. A vizsgálati bizottmány valamennyi tagjai köteleztetnek arra, hogy a vizsgálatoknál minden részrehajlás nélkül szigoruan járjanak el és csak azoknak szavazzák meg a képesítést, kik a vizsgálat követelményeinek minden tekintetben megfelelnek.

E bizottság az 1874. évi szerv. szabályzat életbeléptetéséig állott fen; akkor működése beszüntettetvén, a vallás. és közokt. m. kir. miniszter, 1876. október 18-án 24220. sz. a. leiratával utasította a bizottság elnökét, hogy a bizottság irományait, jegyzőkönyveit iratjegyzék kíséretében átvételi s átadási jegyzőkönyv mellett a jogakadémiai igazgatóságnak adja át, hogy azok azután a jogakadémia irattárában megőrzés végett elhelyeztesenek.²⁸¹⁾

A vizsgálati rendszert lényegesen megváltoztatta az 1874. évi »szabályzat a jogtanodák új szervezéséről«, valamint 1883. évi jelenleg is érvényben levő szabályzat, melyek a reájok vonatkozó lényegeseb rendeletekkel²⁸²⁾ a függelékben olvashatók, e helyütt csak annyi jegyeztetvén meg, hogy minden joghallgató köteles meghatározott időben két. alapvizsgát letenni, mivel különben a kellő időn túl eltöltött tanidő a quadrienniumba be nem számíttatik.

Létezik jogakadémiánknál két államvizsgálati bizottság,²⁸³⁾ melyek előtt a jog- illetőleg az államtudományi államvizsga letethető. Ezeknek az államvizsgálatoknak bármelyikéhez rendszerint csak az bocsátható, ki leczkekönyvecskét és végbizonyítványt előmutatni képes. A vallás- és közokt. m. k. miniszterium felette kivételes esetekben tanfolyam hallgatása alóli felmentéssel vizsgálati engedélyt ad; de akkor mind a két államvizsga letétele kívántatik, úgy hogy csak az egyiknek letételéről szóló bizonyítvány ki sem adható, hanem csak együttesen; az ekkép megvizsgáltakra nézve az a legmagasb qualificatio, melyet elérhetnek, — végbizonyítványt nem nyerhetvén, szigorlatokat nem tehetnek.²⁸⁴⁾

Az államvizsgálati bizottságok összes kültagjainak névsora ez:

Ocskay Antal, Baranyavármegye törvényszékének, később a pécsi kir. törvényszék elnöke, 1869—1874. a birói államvizsgálati bizottság el-

²⁸¹⁾ Sem iratjegyzéknek, sem átadási- illetve átvételi jegyzőkönyveknek, sem a bizottság irományainak, jegyzőkönyveinek nyoma intézetünk levéltárában nincs.

²⁸²⁾ Összesítésüket és összeegyeztetésüket kilátásba helyezi a v. s közokt. m. kir. miniszter 1889. július 23. 28300. sz. a. k. rendelete.

²⁸³⁾ A tanári karnak 1876. évi október 31. tartott ülésében Mutschenbacher tanár indítványozta, hogy ezek a bizottságok külön pecséttel láttassanak el. Határozatba is ment, de nem fogatosított.

²⁸⁴⁾ V. és közokt. m. 1885. sept 28. 24086. sz. a. rendelete. — Azok, kik az első alapvizsgálatnak tanfolyam hallgatása nélkül való letételére engedélyt nyernek, mindjárt ennek tudtul adása alkalmával végzésileg értesítendők arról is, hogy ez az engedély csak is a végzés keltét követő két rendes vizsgálati határidőre vonatkozik, melynek igazolatlan elmulasztása esetén az engedélynek hatálya megszűnik. Vallás és közokt. m. 1895. június 20. 16759. sz. a. k. rendelete.

nőke; 1869—1874. a birói államvizsgálati bizottság elnöke, s 1874—1887. tagja. — Bánffay Simon, Baranyamegye főügyésze, jelenleg kir. tanácsos és kir. közjegyző 1869—1876-ig. — Lacza József, Baranyamegye törvényszékének ülnöke, jelenleg ny. kir. curiai bíró, 1869—1874. — Lobmayer István, Baranyamegye törvényszéki ülnöke, jelenleg szegedi kir. főügyész 1869—1876. — Plainer Antal ügyvéd, később pesti kir. ítélő táblai bíró 1869—1874. — Fesztl Rajmár pécsi ügyvéd 1869—1876. — Danitz Antal pécsi ügyvéd 1869—1876. — Herczegh Antal kir. tanácsos, pécsi pénzügyigazgató 1874. — Radenich János pécsi ügyvéd 1875—1878. — Bodó István kir. törvényszéki bíró, később gyakorló ügyvéd 1875—1888. — Frank József Baranyamegye főjegyzője 1875—1882. Keserics Károly pénzügyigazg. titkár 1875—1884. — Koszits Szilárd ügyvéd 1875—1891. — Taray Andor Pécs szab. kir. város polgármestere, később országos képviselő, pénzügyi közg. bíróság bírója 1875—1876. — Dr. Illés Károly kir. ügyész 1877—1880. — Maleter Rudolf ügyvéd 1877—1878. — Erreth János ügyvédi kamara elnöke, 1878—1889. — Svaiczter László kir. tanácsos, pénzügyigazgató 1880—1881. — Bartosságh Imre Baranyavármegye főjegyzője 1886—1890. — Cseresnyés Sándor kir. ítélő táblai tanácselnök 1891—1893.

Az államvizsgálati bizottságok ez idő szerinti kültagjai a következők: Szikszay János kir. tanácsos, nyug. kir. törvényszéki bíró 1875 óta. — Aidinger János kir. tanácsos, Pécs szab. kir. város polgármestere 1877 óta. — Fekete Mihály Pécs szab. kir. város főügyésze 1877 óta. — Pilch Antal kir. ítélő táblai bíró 1877 óta. — Hinka László ügyvéd 1878 óta. — Zsolnay György kir. főügyészi helyettes 1882 óta. — Dragonescu Döme kir. tanácsos, pénzügyigazgató 1888 óta. — Majorossy Imre Pécs szab. kir. város főjegyzője 1889 óta. — Sável Kálmán kir. törvényszéki elnök, curiai bíró 1889 óta. — Dr. Lukács Adolf kolozsvári egyetemi tanár 1891 óta. — Blaskovich István kir. ítélő tábla elnöke 1891 óta. — Balogh Károly kir. ítélő táblai tanácselnök 1894 óta. — Opris Péter kir. posta és távirdaigazgató 1894 óta.

A közoktatásügyi kormány tapasztalván, hogy az államvizsgálatok részint a vizsgára jelentkezők átlagos készségének gyöngesége, részint a vizsgáló bizottságok enyhe eljárása folytán nagyon alantas színvonalra süllyedtek alá, holott azok az 1883. évi I. t. cz. értelmében fontos és a közigazgatás menetébe mélyen belenyúló hivatalok viselésére képesítettek, azoknak szigorubbá tételét tervezte, első sorban írásbeli vizsgákkal való kibővítésök által.²⁸⁵⁾ További intézkedések azonban ez irányban nem történtek.

Az alap- és államvizsgálatok nyilvánosak; az 1885—86. tanévtől kezdve a kitüntetéssel képesített joghallgatók nevei a közoktatásügyi kormány által a hivatalos lapban is közzétételnek,²⁸⁶⁾ és évenként a m. kir. igazságügyminiszteriumhoz is telterjesztendőek. Ez intézkedés a közpályára készülő ifjúság

²⁸⁵⁾ Vallás- és közokt. m. kir. miniszter 1888. ápril 17. 14688. sz. a. leirata.

²⁸⁶⁾ Vallás- és közokt. m. kir. miniszter 1806. márczius 19-én 46299/1886. sz. a. és 1886. aug. 7. 24468. sz. a. kelt rendeletei.

A jogakadémiának jogában van azonfelül szabadon választandó hirlapban vagy hirlapokban saját költségén a közzétételt eszközölni: nálunk azonban ez eddig nem történt.

buzdítását és ez által ily uton is az államszolgálat részére minél jobb erők biztosítását czélozza.²⁸⁷⁾

Az 1874—75. tanévtől kezdve akadémiánknál kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók névsora a következő:

Az első alapvizsgát kitüntetéssel tették le: Moldoványi István (1875. július 19.) Csonka Gyula, Krausz Jenő, Obetkó Károly, Kaufmann Imre, Ballus Zsigmond, Lieber György, Andrits Tivadar, Germann József, Grünwald Sándor, Áronffy Rókus, Kaufer Jenő, Csernyus Allan, Majer Sándor, Grosz Jenő, Porges Miksa, Korsós Elemér, Csabay Károly, Sandrinelli Hugó, Borsitzky Imre, Csutorás Ferencz, Kasza József, Rásky Béla, Angyal Béla, Littke Lajos, Obetkó Dezső, Rupp Lajos, Sággy János, Gözsy Máté, Lauber Rezső, Fesztl Nándor, Hász József, Kovács István, Bartha Kálmán, Szivér István, Vasváry Ferencz, Löbl Gyula, Szöllősi Gyula, Vio Antal, Gulyás György, Lukács Károly, Hinka Miklós, Nagy Jenő, Kovács Károly, Gasparics László, Lázár Gyula (1896. június 17.).

A második alapvizsgát kitüntetéssel tették le: Schäffer Károly (1875. július 28.). Visy Pál, Fekete Gyula, Krausz Jenő, Obetkó Károly, Kovács Gyula, Bölc Gyula, Kiss Emil, Kaufmann Imre, Szakmáry Lajos, Payr Vilmos, Miltényi Miklós, Hegyessy Ádám, Grubern Ferencz, Ballus Zsigmond, Adrián Antal, Szekrényessy Ferencz, Brenner Alajos, Gojkovits Sabbas, Germann József, Lieber György, Freyler Károly, Kul Gábor, Rüill Béla, Réder Károly, Mayer Sándor, Porges Miksa, Kasza Sándor, Rosenberg Manó, Radics Elek, Sonnewend Frigyes, Reeh Dezső, Borsitzky Imre, Sandrinelli Hugó, Unkelhäuser Károly, Krigl Imre, Csabay Károly, Balla Aladár, Frank Béla, Gálovits Zoltán, Csutorás Ferencz, Kasza József, Rásky Béla, Angyal Béla, Szinkovits Károly, Totth István, Pápé Dénes, Forszter István, Obetkó Dezső, Sonnenschein Tivadar, Schmidt István, Rupp Lajos, Narancsik Károly, Sággy János, Klié Lajos, Csák Károly, Philipp Ferencz, Éry Márton, Rásky József, Galovits Victor, Gözsy Máté, Lauber Rezső, Ehrentletzberger Gyula, Fesztl Nándor, Kovács István, Hász József, Kelemen László, báró Skerlecz Iván, Angyal Pál, Sey Tamás, Simon József, Mester József, Vasváry Ferencz, Szivér István, Martinecz Rikárd, Szöllősi Gyula, Vio Antal, Zsolnay Gyula, Günsberger József Ottó, Löbl Gyula, Csánk Dezső, Maléter István, Szivér Lajos, Gulyás György, Greiner József, Narancsik József (1896. június 11.).

Az államtudományi államvizsgát kitüntetéssel tették le: Burghardt József (1877. június 16. napján), Moldoványi István (1877. decz. 22.), Kiss Emil (1878. június 18.), Obetkó Károly (1879. febr. 13.), Kasza József (1889. jun. 3.), Simon József (1896. márcz. 11.), Topolits György (1896. jun. 11.), Gulyás György (1896. sept. 14.).

A jogtudományi államvizsgát kitüntetéssel tették le: Kenedi Géza (1875. július 19.), Kollay Gábor (1875. július 19.), Loeszl Géza (1875. július 26.), Karay Lajos (1876. május 20.), Rimanóczy Ferencz (1877. jun. 5.), Darázs Ödön, Moldoványi István, Vargha Lajos (1878. május 16.).

²⁸⁷⁾ Vallás- és közokt. min. 1889. okt. 3. 41398. sz. r.

Kaufmann Imre (1879. június 20.), Miltényi Miklós (1880. május 26.), Csonka Gyula (1880. június 22.), Lieber György (1881. okt. 3.), Ehrentletzberger Gyula (1893. okt. 3.), Hász József (1894. június 9.), Hunyadi Ignác (1896. március 2.).

Az akadémiánkon, visszaállításától vagyis 1865-től 1874-ig megtartott összes vizsgálatokról kimutatás — jegyzőkönyvnek híjján összeállítható nem lévén, az adatokat jegyzőkönyvek alapján csakis az 1874–75. tanévtől kezdve tüntethetjük fel a következőkben:

A vizsgálatokról szóló e kimutatást lásd az 52. oldalon.

XVIII.

Az 1881. évi püspöki szabályzat.

Az 1874. évi szerv. szabályzat egész tartalmából kétségtelenül kitűnik, hogy a kormány azzal a jogakadémiák fejlesztését és magasabb színvonalra emelését tűzte ki feladatául. És mégis a szab. életbeléptetése után már néhány évvel a pécsi jogakadémián a hanyatlás jelei mindig feltűnőbben mutatkoztak. A joghallgatók száma évről évre apadt, a tanárok közül pedig a ki mehetett, ment. Természetes okai e feltűnő hanyatlásnak alig lehettek. Három körülménynek majdnem ugyanazon időben véletlen találkozása adja meg a nyitját ennek a feltűnő jelenségnek.

Első az, hogy az 1874. évi szép reményekre jogosító reform életbeléptetése után néhány évvel új eszmék érdekében (ilyen a Pozsonyban felállítandó harmadik egyetem eszméje) háttérbe szorult. Felsőbb helyen egyszerre az a felfogás keletkezett és a sajtó terén is feltűnő buzgósággal terjesztetett, hogy a két tudomány-egyetemi jogi kar és a 13 jogakadémia az ország e részbeli szükségletét messze túlhaladja és hogy a szakképzés a jogakadémiákon nem áll a kor színvonalán. Ezen indoktól vezéreltetve, a vallás- és közokt. miniszter a pécsi püspököt is 1880. évi július 8-án 921. eln. sz. a. felhívta, hogy adja beleegyezését, miszerint a pécsi jogakadémia vagy egyszerűen megszüntetessék, vagy esetleg más hasonló irányú, jelesen valamelyik királyi jogakadémiával jog- és államtudományi karrá olvasztassék össze. És a püspök csakugyan felterjesztésében kifejtve, hogy a jogakadémia alapjának jövedelmei a hozzájuk járuló évi segély mellett sem elegendők, és hogy így a jogakadémia bár csak jelenlegi terjedelmében is huzamosb ideig fen nem tartható, — készséggel fogadva a miniszter azon ajánlatát, hogy a pécsi jogakadémia valamely királyi jogakadémia alapjával, előbb meghatározandó kikötések mellett egyesíttessék. Feltételül előre is jelzé, hogy a jogakadémiának mindenesetre Pécsen kell lennie.²⁸⁸⁾

Hogy ezen meglepő irányváltozás s avval kapcsolatosan a sajtó terén a jogakadémiák ellen indított mozgalom előnyös hatással ez intézetekre s így a pécsire is nem lehetett, könnyen belátható

²⁸⁸⁾ A pécsi püspöknek 1880. évi nov. 12. 2117. sz. a. kelt felterjesztése a v. és közokt. minisztériumnál 33510/1880. sz. a.

Az 1874/75—1895/96. megtartott vizsgálatok táblás kimutatása. (Az 51. oldalhoz).

Tanev	Első alapvizsgálat					Második alapvizsgálat.					Államtudományi államvizsga.					Jogtudományi államvizsga.				
	Jelent- kezők	Kitün- tetés- kép.	Képe- sített- tek	Felfüg- gesz- tettek	Vissza- vétel- tek	Jelent- kezők	Kitün- tetés- sél	Képe- sített- tek	Felfüg- gesz- tettek	Vissza- vétel- tek	Jelent- kezők	Kitün- tetés- sél	Képe- sített- fek	Felfüg- gesz- tettek	Vissza- vétel- tek	Jelent- kezők	Kitün- tetés- sél	Képe- sített- tek	Felfüg- gesz- tettek	Vissza- vétel- tek
1874—75	10	1	2	2	5	10	2	8	—	—	3	—	3	—	—	12	3	8	1	—
1875—76	32	3	18	8	3	20	1	11	6	2	14	—	8	3	3	4	1	3	—	—
1876—77	25	2	19	—	4	30	6	22	1	1	22	1	19	—	2	10	1	6	2	1
1877—78	49	2	29	8	10	32	6	17	4	—	22	2	15	3	2	25	3	18	1	3
1878—79	19	2	13	1	3	24	5	12	3	4	19	1	17	—	1	14	1	12	1	—
1879—80	21	3	14	2	2	22	2	18	—	2	22	—	17	3	2	18	2	12	1	3
1880—81	21	3	11	1	6	20	3	16	—	1	10	—	10	—	—	7	—	6	—	1
1881—82	9	—	5	2	2	14	2	10	2	—	16	—	14	1	1	9	1	8	—	—
1882—83	12	—	9	2	1	12	1	10	1	—	8	—	8	—	—	7	—	5	—	2
1883—84	18	1	15	—	2	6	1	4	1	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—
1884—85	16	3	13	—	—	17	3	12	1	1	3	—	3	—	—	4	—	4	—	—
1885—86	26	2	19	3	2	12	5	4	1	2	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—
1886—87	28	4	19	1	4	26	9	14	1	2	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—
1887—88	25	2	15	6	2	24	6	16	—	2	3	—	3	—	—	2	—	3	—	1
1888—89	27	1	14	7	5	19	7	9	—	3	9	1	6	1	1	5	—	3	—	1
1889—90	42	2	29	4	7	26	2	18	2	4	6	—	4	2	—	11	—	10	—	—
1890—91	24	1	16	6	1	23	3	19	1	—	3	—	2	—	1	2	—	2	—	—
1891—92	29	2	21	3	3	19	3	15	1	—	5	—	4	—	1	3	—	1	—	2
1892—93	27	1	16	3	7	21	4	11	5	1	6	—	5	—	1	11	—	10	—	—
1893—94	24	3	16	3	2	23	4	18	—	1	6	—	5	1	—	11	2	8	—	1
1894—95	36	1	25	5	5	26	8	15	1	2	3	—	3	—	—	10	—	8	—	1
1895—96	39	7	27	1	4	27	3	15	7	2	15	2	10	2	1	13	1	9	2	1
	559	46	365	68	80	453	86	294	43	30	197	7	158	16	16	182	15	138	12	17

A fönlemített hanyatlásnak második oka az volt, hogy 1881-ben egy, nem közönséges tehetségű, de rajongó természetű jogtanuló, ki egy évvel reá megtébolyodott és mint űrült a lipótmezei orsz. tébolydában szomorú véget ért — szövetkezve még három társával, kik pár év múlva szintén majdnem ilyen gyászos módon ifjan haltak meg, jogakadémiánkon sajnálatos botrányt okozott, mely ministeri biztos kiküldetésével²⁸⁹⁾ összekötött fegyelmi vizsgálatot és eljárást vont maga után, a mi a jogakadémia elleni ellenséges áramlat romboló hatását még csak fokozta.

A harmadik ok pedig az elősorolt előzmények hatásának kihasználásával létrejött az a szabályzat, melyet a pécsi püspök 1881. évi július 1. a pécsi jogakadémiára nézve bocsátott ki s melynek szövege a függelékben 20. sz. alatt olvasható. Célja tulajdonképen csak az akarhatott lenni, hogy általa az intézeti fegyelem jobban biztosíttassék a netalán ismétlődő hasonló esetek ellenében, de mely püsp. szabályzat mégis célú és hatás-kört tévesztve, sőt legtöbb pontjaiban egyenesen a hazai törvényekkel, államjogunk egyes tételeivel, királyi rendeletekkel, a tanárok magánjogi igényeivel ellenkezvén, egyrészt a tanári tekintély csorbitásával a jogakadémia beléletében visszaállapotokat idézett elő, másrészt meg alkalmas lett volna a pécsi jogakadémia romba döntésére is.

E szabályzatot a tanári karnak 1881. aug. 30. tartott ülésében kihirdették. Ez alkalommal Dr. Daempff Sándor, az intézetnek volt egyik jeles tanára, jelenleg kir. ítélő táblai bíró, ekkép nyilatkozott: »Ezen rendelet ellen a tanári tekintély és lelkiismereti szabadság nevében óvással élnék, ha annak a rendelet jogerejűsége mellett helye lehetne. Így csak kijelentem, hogy e rendelettel szemközt a szabad elhatározás jogát magamnak fentartom.« — Másfél hónap múlva beadta lemondását.

A többiek csak foházkodtak: mindenütt szorongattatunk, de nem esünk kétségbe. (Sz. Pál II. kor. 4. 8.).²⁹⁰⁾

Mi sem természetesebb, mint hogy egy ily tartalmu s irányu szabályzat, daczára annak, hogy ki lett hirdetve és hogy kibocsátása után a beiratkozott joghallgatóknak kézbesített, nem volt képes magát fentartani és egyes határozmányainak helytelenségénél és tarthatlanságánál fogva jó részben önmagától megszűnt, mit már abból is lehet következtetni, hogy körülbelül 10 év óta a használatból olyannyira visszavonatot, hogy annak nyomtatott példánya ma már nem is kapható; — mindazonáltal formailag mai napig sem vonatot vissza, sőt némely, épen a tanárok jogkörére s reputációjára vonatkozó pontjaiban, így különösen a vizsgálati bizottságok összeállítása sat. tekintetében még mai napig is alkalmazásban van.

²⁸⁹⁾ Trefort miniszter 1881. január 10. 54. eh. sz. a. Boncz Ferencz miniszteri tanácsost és közalapítv. kir. ügyigazgatót küldte ki, a ki a vizsgálatot meg is kezdte, azonban a családjában előfordult betegségi eset miatt be nem fejezte; minek folytán 1881. január 21. 157. eh. sz. a Dr. Forster Gyula miniszteri osztálytanácsos küldetett ki.

²⁹⁰⁾ Ennek a püspöki szabályzatnak jogi alapjával, rendelkezéseivel és következményeivel szükséges kissé behatóbban foglalkoznunk és azt az intézet jogállapotának törvényes alapjaival, nevezetesen a Szepesy-féle alapító levél, az 1865. évi királyi resolutio, az 1874. évi szerv. és 1883. évi vizsg. szabályzat határozataival összehasonlítani.

A püspököknek jogai, melyeket az alapító levél részére biztosít, már fenn a 29. l. felsorolva; azoknak vizsgálatából kitűnik, hogy a tanulmányi rendszerre s szervezésre vonatkozólag a püspököknek mi joga sincs, hogy tehát ily szabályzat kibocsátására sem jogosult, sőt az alapító levél 9. pontja őt attól egyenesen eltiltja, a mennyiben „norma sacrorum, studiorum et scholasticæ disciplinæ” határozottan csak királyi rendelkezések által állapítható meg, eltekintve attól, hogy ezt a jogot a király még külön a megerősítő záradékban is magá részére tartotta fen: „salvis in re literaria altissimis dispositionibus nostris.”

És a jogakadémia megnyitását legkegyelmesebben engedélyező 1865. aug. 2. kelt legf. elhatározás is azokat a szabályzatokat ruházza fel kötelező erővel a pécsi jogakadémiára nézve, a melyek a királyi jogakadémiák iránt már az előbb kibocsátottak, jelenleg érvényesek, vagy még ezentúl kibocsátatni fognak; az tehát a pécsi püspököknek ily szabályzat kibocsátására jogot szintén nem ad.

A mi a szabályzatnak egyes rendelkezéseit illeti, abban a püspököknek „kegyur”, „fentartó” joga említettik. Ez egészen új czím. „Kegyur, kegyuri jog” kifejezés az alapító levélben elő nem fordul; (Dr. Lósz i. m. I. l. ép azért ily czím és jog ellen tiltakozik) de nem lehet kegyuraságról szó már azért sem, mert az csak egyházjavadalom felett létezhetik, az akadémia pedig ilyennek nem tekinthető. Egyébiránt a jogakadémia visszaállítása érdekében a kormány, miután a hozzá felterjesztett kimutatásokból az alapítványt elegendőnek nem találta, kegyuraság létében bizonyára az azzal járó kötelezettségekre utalt, azoknak teljesítését követelte is volna. — a mit azonban egy alkalommal sem tett; viszont a püspök kegyuri joga s kötelessége érteében az alap hiánya pótlásáról való gondoskodást bizonyára szintén nem hárította volna Pécs városára. (L. pl. a pécsi püspököknek 1864. május 1-én 1007. sz. a. kelt felterjesztését a H T-hoz. Pécs város levéltárában 2606/1864. sz.-nál). — Igaz, hogy egyes miniszteri intézkedésben „a pécsi püspök kegyurasága alatti jogakadémia” említettik (első ízben a vallás- és közokt. miniszternek 1874. évi 12917. sz. leiratában); ámde ily incidens megállapíthatja-e a kegyuraságot, a kegyuri jogokat terhes kötelezettségeivel? (Részletesen tárgyalja az ily kegyuri kötelezettségeket Szeredy József, Egyházjog II. köt. 881. l. III. kiadás).

Az 1881. LIX. t. cz. 109. §. alapján 1883. május 31. kibocsátott igazságügy-, vallás- és közokt. miniszteri rendelet 23. §. szerint az elhunyt főpap által élvezett javadalom kegyuraságához tartozó iskolák és épületeik is összeirandók; ámde Dulánszky püspök elhalálása után felvett leltárba a püspöki joglyceum, a jogakadémia fel nem vétetett, honnan bizony, ha csakugyan a püspök kegyuraságához tartoznék, ki nem maradhatott volna azon pontosság- és szigorúnál fogva, melylyel ily leltár a különböző érdekeltek (vallás- és közokt. miniszteri biztos, közalapítványi kir. ügyész, kistéári jogügyigazgatóság küldöttje, képtalan két tagja, min. számvevőszégi tag, elhunyt főpap rokonai) közbenjöttével készül.

De fentartója sem az intézetnek a püspök, hanem a meglevő alapítvány; és ha a püspök a költségekhez bőkezűleg hozzájárul, ezzel csak nemzeti kulturintézetet segítyez és az alapító-előd iránti kegyelet oltárán hoz némi áldozatot, csak úgy mint Pécs szab. kir. városa.

A püspöki szabályzat 3. §-a szerint a kanonok pro-director köteles a tanárok előadásainak szellemi irányát ellenőrizni. Ehhez képest a theologiai képzettséggel bíró kanonok ellenőrzni szellemi irányát a tanároknak, kik nagyrészt a jog- és államtudományok terén minden létező qualificatióval: kettős (jog- és államtudományi) tudori fokozattal, egyetemi magántanári habilitációval bírnak! Ezen ellenőrzés magában foglalja azt, hogy a szellemi irányra a kanonok-aligazgató felfogása, nem pedig a tanárok tudományos meggyőződése mérvadó, a mely valóságos censura alá helyeztetik, a mi a szellemi szabadságot biztosító 1848. XIX. t. cz.-el is ellenkezik.

A 4. §. a kanonok pro-directort az összes vizsgálati bizottságok elnökévé teszi. Vizsgáljuk a püspöki szabályzat e szakasza alapján létező állapotot: az 1883. évi aug. 20. kelt legf. jóváhagyás alapján kiadott vizsgálati szabályzat (24. s. k. §.) szerint a vizsgálati bizottságok elnökei mindig a rendes tanárok; ugyan e vizsg. szab. 17. §. pedig a két elméleti államvizsgán a készsétség alapos kiderítését, a kellő szigor kifejtését — már abból az okból is, mivel az államvizsgák az 1883. évi I. t. cz.-ben megállapított minősítő jelleggel vannak felruházva — biztosítandó, azt rendeli, hogy azok öt tagu bizottság előtt teendők és hogy a többséget (t. i. elnök és tag) működő jogtanárok képezzék (23. §.): mindezekkel ellentétben a „püsp. szabályzat” szerint valamennyi vizsgálati bizottságban a kanonok-aligazgató tehát esetleg nem is szakember elnököl és így bár rendszerint nem examinál, a vizsgálat eredménye felett esetleg mégis ő dönt. Ennek következménye az, hogy először a rendes tanárok, kik senium szerint elnökölni s így a vizsgán részt venni jogosítvák, e jogtól meg vannak fosztva, másodsor egyes tanárok bizonyos vizsgálatnál soha részt nem vehetnek, harmadszor az államvizsgálati bizottságokban csak 2 jogtanár vevén részt, a többség a hivatkozott miniszteri szabályzat világos rendelkezései ellenére nem jogtanárokból áll. További anomalia az is, hogy az államvizsgáknál öt tag van ugyan jelen, de csak négy kérdezhet; az alapvizsgáknál pedig ugyanazon okból 4 tag van jelen, holott a miniszteri szabály szerint csak 3 tag szükséges.

De az államjog szempontjából is felette sérelmes ez a püsp. szabályzat, mert az az 1874. évi vizsg. illetve szerv. szabályzatot (főleg annak 34., 35. §§-ait) daczára annak, hogy ez legfelsőbb elhatározás alapján lett kibocsátva, mégis hatályából következteti, és azonkívül még utjában áll annak, hogy az 1883. évi, tehát utóbb kiadott és szintén legfelsőbb elhatározáson alapuló vizsgálati szabályzat (főleg 22–25. §§-ai) a mi intézetünknel érvényesüljön; pedig ez utóbbi vizsgálati szabályzat, amint ismeretes, az 1883. évi I. t. cz. kifolyása, és a vizsg. szabályzatot a vallás- és közokt. m. kir. miniszter 1883. szept. 4. 28700. sz. a. kelt rendeletével jogakadémiánknak is „azonnali foganatosítás végett” küldte meg.

A hivatkozott kútfőkkel ellenkeznek a püsp. szab. azon rendelkezései is, melyek szerint a kanonok-aligazgató a tanárok és joghallgatók ellen felmerülő minden vád és panasz felett (5. p.) intézkedik, a tanárok iránti intézkedést esetleg, tehát ha tetszik, a püspök kegyur elé terjeszti, ha nem tetszik, nem.

A 8. pont szerint a püspök a tanári kinevezést a miniszteriumnak csak bejelenti, holott ily kinevezés a kormány jóváhagyásához van kötve.

Míg királyi rendelkezések a tanároknak a kir. jogakadémiai tanárokéval teljesen egyenlő illetményeket és nyugalmazási igényeket biztosítanak, e szabályzat 9. és 10. p. csak évi díjat említ, a mely az alapítványi tőkének ereje által szabályoztatik, minden tekintet nélkül a más akadémiáknál szabályozott évi díj mennyiségére, mihez még 12. pontjában hozzáteszi, hogy a tanárok előléptetése alkalmával kiválóan figyelembe veendő, hogy a tanár szorgalmasan jelenik-e meg a hitszónok által tartandó isteni szolgálaton és nem mulasztja-e el az ünnepélyes feltámadási és urnapi körmeneteken való megjelenést.

Jellemzi a püspöki szabályzat irányzatát azon rendelkezése is (13. p.), mely a pro-directort feljogosítja, hogy azt a tanárt, a ki hit- vagy államellenes tanokat hirdetne, csupán a szerzett erkölcsi bizonyosság folytán is hivatalától fellegszthesse és ez ellen még felebbezésnek sincs helye (14. p.), — holott a joghallgatók ellen hozott határozat felebbezhető! Hát lehetséges az, hogy jogtanár hit- vagy államellenes tanokat hirdessen? — Joggal kérdik a jogtanárok az 1894. (helyesebben 1895.) július havában kelt „Emlékirat” 6. l. 25. jegyzetében: „Vajjon minő álláspontot foglaljon ezen szabályzat mellett a pécsi jogakadémián az állam-, egyház- és magánjog tanára, midőn a már nagyobb részt

szentesített legújabb egyházpolitikai törvényeket magyarázza? Ha mellettük foglal állást, akkor ezen szabályzat szellemében egyházellenes, ha pedig ellenük foglal állást, akkor meg államellenes tanokat hirdet. Első esetben, még pedig már „csupán a szerzett erkölcsi bizonyosság folytán” a pro-director és püspök, utóbbi esetben az államhatalom sújtó karja esaphat le reá”.

XIX.

A jogakadémia jelenlegi vagyona, kezelése, 1894. évi költségvetése.

A pécsi jogakadémia alapítványát képezik jelenleg a) azon ingatlanok, melyek már fönt IV. alatt elősorolva; továbbá b) a következő pénzüszszegek;

1) Az alapító levél értelmében B. Szepesy 100500 frtot, és Miskolczy András pécsi nagyprépost 1000 frtot adott. (L. fönt V. alatt.)

2) A magyar királyi kincstárból 1844. évben utalványozott 9186 frt 17 kr. (L. fönt X. alatt.)

3) Girk György püspök Pécs szab. kir. város tanácsánál 1865. január 27. négy darab ötszáz forintos földteherm. kötvényt tett le.²⁹¹⁾

4) Girk György püspök 1868. ápril 4. egy darab ezer frtról szóló földteherm. kötvényt szelvényeivel együtt adott.

5) A pécsi nemzeti casinóegyesület 1865. február 5-én 500 frtot szavazott meg.²⁹²⁾

6) Pécs szab. kir. városnak a m. kir. helytartótanácsához 1864. okt. 30. 2258/6445. sz. a. kelt felterjesztése szerint minden felhívás nélkül az alap növelésére egyes polgárok felekezeti különbség nélkül már is tetemes pénzbeli segélyajánlatokat tettek (az összeg kitüntetve nincs), egyuttal a lyceumi alap növelésére aláírási íveket bocsátott ki. Eredménye 6277 frt.²⁹³⁾

7) A lyceumi gazd. bizottság 1865. febr. 7. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv szerint²⁹⁴⁾ a nyugdíjalapra már 5200 frt gyűjtetett össze.

E gyűjtésekre még a következő adatok vonatkoznak:

Az 1866. évi ápril 5. tartott lyceumi gazd. ülésről felvett jegyzőkönyv szerint Pécs városában gyűjtött pénzek és értékek összege u. m. állam-papirokban 3100 frt, készpénzben 368 frt 69 kr. és tíz darab arany, a mi a püspöki helynöknök adatott át. Ugyancsak a lyceumi gazd. bizottságnak 1873. évi június 3. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv szerint a pécsi joglyceum alaptőkéjének növelésére szab. kir. Pécs város egyes lakói által felajánlott, befizetett és még hátralékos összegek ezek:

a) felajánlott összegek tíz darab arany, készpénzben 1499 frt 69 kr., kötvényekben 3850 frt,

b) befizetett összeg tíz darab arany, készpénzben 911 frt 69 kr., kötvényekben 3650 frt,

²⁹¹⁾ Pécs városnál 1865. évi 616. sz. a.

²⁹²⁾ Pécs város tanácsa 183/1865. sz. a.

²⁹³⁾ Dr. Lósz Antal i. m. 3. lapján.

²⁹⁴⁾ Egész terjedelmében közli Polgár József „Ismét néhány szó a pécsi joglyceum kérdéséhez 1865”. 30. lapján.

c) hátralék összeg, készpénzben 588 frt, kötvényekben 200 frt.²⁹⁵⁾

8) A pécsi első takarékpénztár részéről felajánlott és eddig rendesen befizetett évi 50 frtnyi adomány,²⁹⁶⁾ mely ugyanott tőkésítve kamatokkal együtt eddig 409 frt 26 kr. tőkévé növekedett.

9) Pécs szab. kir. város 1873. évi december 1-én tartott rendes közgyűlésében 470/10826. sz. a. hozott határozat értelmében Nagy János pécsi kanonoknak 6300 frt hagyománya a lyceumi alaptőkéhez csatoltatott.

10) A jogakadémia ismét megnyitásától kezdve a leczkepező és beíratási díj előbb egészben, utóbb részben szintén a jogakadémia alapjához folyt be; ezeknek mennyisége adatok híján meg nem állapítható. Tájékoztatóul szolgálhat Fesztl kanonok-aligazgatónak 1869. szept. 29-én 140. sz. a. jelentése a püspökhöz, mely szerint az 1868—69. tanévben tandíj címén 1921 frt 50 kr. folyt be, miből a tanároknak 705 frt 50 kr. átalányban kiadatván, a lyceumi alap részére 1216 frt maradt fen.

11) Az 1874—75 tanévtől kezdve a befolyt összes tandíj 5⁰/₀-ka az alapot illeti.

Az eddig elősoroltak eredményeképp az 1894. polgári évről készült joglyceumi számadásokban ki van tüntetve:

a)	67125 frt tőke,	jövedelmez 6 ⁰ / ₀ -kal	4027 frt 50 kr.
b)	118101 frt »	» 5 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -kal	6495 frt 55 kr.
c)	2450 frt »	» 4 ² / ₁₀ ⁰ / ₀ -kal	102 frt 75 kr.

187676 frt tőke; jövedelmez 10625 frt 80 kr.²⁹⁷⁾

d) ehhez járul nyugdíjalap címén 5¹/₂⁰/₀-kal kezelt 14550 frt 54 kr.

Megjegyzendő, hogy az a) alatti tőkét még B. Szepesy püspök Pécs szab. kir. városnál helyezte el, a b), c) és d) alattiak a pécsi egyházmegyei alapítványi pénztárban kezeltetnek.

12) Akadémiánk vagyonaalkatrészei közt említendők még Pécs szab. kir. város adományai: a Szepesy-utczában levő könyvtáráépület telke, az alapítványi épületeknek városi adó- s tehertől mentessége, valamint az 1873. évi decz. 1-én 470/10826 sz. a. közgyűlési határozattal kötelezett 870 frt évi járulék.

13) Mindezek a legszükségesebbeket sem fedezvén, a hiány pótlására a pécsi püspök 1894. évi számadások szerint: 3000 fittal hozzájárult.

Az alapítványi vagyon kezelése az alapító levél 10. p. szerint 8 tagból álló gazdasági bizottságra van bízva, (l. VIII. alatti); a bölcsészeti kar beszüntettetvén, annak idősbje sem létezik, a tagok száma jog szerint jelenleg csak 7 lehet.

A bizottság különben 1887. óta ülésre össze nem hivatott, Szepesy alapító levelének e részbeni rendelkezése is egyszerűen mellőztetik.

²⁹⁵⁾ A lyc. gazd. bizottság az 1886. évi június 16. hozott határozatával a hátralékosokat felszólíttatni rendelte aziránt, fentartják-e ajánlataikat? ha igen, fizessék be az egész összeget, — ha nem, az adósok sorából törölendők. Ennek rendbeszedése végett az annak idején gyűjtést rendezett városi hatóság keresendő meg. Ugyanez a határozat hozatott az 1887. július 16-án tartott ülésében is. — Végrehajtásának nyoma sincs!

²⁹⁶⁾ Az egész adomány 1000 frt. (A lyc. gazd. bizottságnak 1867. decz. 30. üléséről felvett jkv. 6. pontja értelmében.)

²⁹⁷⁾ Az 1895. évi állami költségvetésről szóló IV. t.-cz.-ben a kassai kir. jogakadémiára 26588 frt van előirányozva, a miből a tanári személyzet javadalmazására 23315 frt fordítatik!

Akadémiánk 1894. évi költségvetése a következő: A) kiadások: I. Tiszti fizetések. 1) Tanárok fizetése, s prodirector dija 13500 frt, 2) hitszónok fizetése 150 frt, 3) Pécs szab. kir. város pénztárnokának 210 frt, 4) orgonista 50 frt, összesen 13910 frt. II. Szolgák: Pedellus 260, sekrestyés 64, szolga a lyceumban 240 és szolga a könyvtárban 210 frt, összesen: 774 frt. III. Épületek fentartására s szükségleteire: közművesnek 137.81, asztalosnak 191.70, lakatosnak 87.40, mázolóknak 195, gőlöncsérnek 50, üvegesnek 16.82, kereskedőnek 80.06, kéményseprőnek 45, tüzelő fára 267.90, adóra 320.65, aequivalensre 29.71, épületek biztosítására 32.05, épületek tisztogatására 92.50, kőfaragónak 14.35, összesen: 1561 frt 05 kr. IV. Különfélék: Könyvkereskedőnek 236.30, könyvkötőnek 56.52, fűtés, seprés, favágás 67.16, lyceumi templomnak²⁹⁸⁾ 52.50, jogi szaklapoknak 28.37, in sarta tecta 300, különféle apróbb kiadások 72.38, betűkre 100, kölcsöntörlesztésre 413.34, nyomtatványokért 42, bélyegekre a városi nyugtákhöz 4.15, összesen: 1375.72, a kiadások főösszege: 17620.77. B) Bevételek: I. Maradvány 1893. évről 1109.32, II. kamatjövedelem 10625.80, III. járulék a pécsi püspöktől 3000 frt, Pécs szab. kir. várostól 870 frt, összesen: 3870 frt, IV. nyomdabérlet 990.11, V. bolt-, pinczébérlet, templomköz 1417. VI. különfélek: tandíjszázalék 1750 frt után 85.50, könyvtárdíj 157, leczkekönyvek 2.60, Kozári lakszobáért 20, egyházi alapítv. hivatal lakbére a könyvtárépületben 300, összesen: 565.10, a bevételek főösszege: 18577 frt 33 kr.

XX.

Az aligazgató (pro-director)²⁹⁹⁾

Akadémiánk alapítása idejében az aligazgató, valamint a felettes kir. főigazgató állása a Rat. Educ. rendelkezésén alapult. Idővel azonban a tisztviselő állása lényegesen megváltozott; időszerűbb alapokon nyugvó szervezet lett életbe léptetve. Félretétetett a Rat. Ed., megszüntették a főigazgatók hatóságát az akadémiák felett, és ennek következtében az aligazgatói állást is.

Midőn a jogakadémia visszaállítása ügyében a tárgyalások folytak, a kormány, a város és a lyc. gazdasági bizottság egyaránt hangsúlyozták, hogy szervezete a királyi jogakadémiákéval egyenlő legyen; az igazgatóra nézve a helytartótanács különösen megkívánta,³⁰⁰⁾ hogy az a tanárok egyike legyen. Ezek daczára a jogakadémia vezetésével a Rat. Educationissal egyező alapító levél 8. pontja értelmében továbbra is a pécsi székesegyházi kanonokok egyike³⁰¹⁾ — sicut hactenus mos erat — mint pro-director

²⁹⁸⁾ A lyceumi templom költségvetése: a) bevételek: maradvány 1893. évről 58.4, harangozásból 171.25, kamatokból 100.46, lyceumi pénztárból 52.50, összesen 382 frt 25 kr. b) Kiadások összege: 333 frt 95 kr.

²⁹⁹⁾ Kinyomatott tanrendeink szerint a joglyceum élén 1880–81. tanév végeig mindig „igazgató“, innen kezdve mindig „prodirector“ áll.

³⁰⁰⁾ 1864. június 24. 38906. sz. a.

³⁰¹⁾ Egyébiránt az alapító levélnek, valamint egyéb ugy ezen rendelkezésétől is idő s haladás követelményei folytán eltérés történt, amennyiben az 1883/4–1888/9. terjedő idő alatt egy nem kanonok jogtanár, t. i. Dr. Szeredy volt az intézetnek pro-directora

tor állíttatott az intézet élére. Az aligazgatói állás, mint régi időkből fennmaradt elavult *nobile officium* van fentartva s ép azért a modern szervezetbe csak erőltetéssel beilleszthető anachronismus az.

Az aligazgató nem tagja a tanári testületnek, csak főnöke; ő kanonok, állás- és javadalmazásra nézve a tekintélyes káptalan tagja, melynél bizonyosan fontosabb és nem csekély számú ügyek és funtiók teljesítése tartozik élethivatásához, a melyek talán egész idejét, figyelmét lefoglalják: mi természetesebb tehát, hogy ily körülmények között a jogi tanintézet és tanárai ügyének gondozása háttérbe szorul. Az oktatásügyi politika elvei, a tanári tekintély, az egyforma fegyelem követelményeivel ellenkezik, hogy egy tanártestületi igazgatónál az a qualificatio hiányozzék, melyet a testület tagjaitól, a tanároktól követelnek és hogy ő a tanári kötelességek terhére ne viselje. Bármely szempontból tekintve is, anomalicus állapot az, hogy egy szakintézet élén idegen állásu, hivatásu s érdekü, különben bármennyire tiszteltre méltó s jeles, de nem szakember álljon. — És csakugyan az 1881. évi püspöki szabályzat tervezetének felterjesztése alkalmával a miniszter kifogásolta is — bár eredmény nélkül — az igazgatói állásnak nem tanárral való betöltését. — Az 1874. évi szabályzat értelmében az igazgató tisztéhez tartozik: a) a jelentkező joghallgatókat beiktatni s ez alkalommal tőlük a könyvtári díjat, tanpénzt átvenni, azokat kezelni s a jogosultak részére kiszolgáltatni (24. §), b) vizsgára való jelentkezés nálá történik, ki megvizsgálván és rendben találván a kellékeket, a jelentkezőt az illető vizsgálati bizottság időszerinti elnökéhez utasítja, ha pedig a vizsgára való bocsátás nehézségekbe ütközik, az ügyet a kar elhatározása alá vonja (36. §),³⁰²⁾ c) kötelessége minden tanév vége felé a vizsgálati bizottságok összes tagjait külön értekezletre s tanácskozássra meghívni (46. §),³⁰³⁾ d) köteles a leczkellátogatásban hanyagnak jelentett joghallgatókat maga elé idézni s meginteni (53. §), e) az akadémiai rendnek a joghallgatók által történt megháborítása esetén első fokú fegyelmi büntetésképen a tanári testület határozata alapján a tettet meginteni (54. §),³⁰⁴⁾ f) a joghallgatók egyletei felett a felügyeletet gyakorolni (56. §), g) az 1894. évi XXVII. t. cz. 3. §. c. pontja értelmében minden joghallgatótól az országos nyugdíjalap részére 6 frt díjat beszedni.

Az eddigi kanonok-aligazgatók névsora a következő:

Jónás József az aligazgatói teendőket a jogakadémia ujramegnyitásától, vagyis 1865. aug. 31-től 1866. évi február 25-ig látta el. (L. XI. a.)

Fesztl Károly, királyi tanácsos, vaskorona-rend lovagja, bölcsészettudor. Aligazgatói állásáról 1875. február 19. mondott le. Meghalt mint káptalani nagyprépost 1893. nov. 27.

Pollak Nep. János, hittudor, a budapesti m. kir. egyetem volt rectora, ugyanott theol. tanár. Az 1883. évi szeptember 1-én tartott ülésben tudatta

³⁰²⁾ Hogy a vizsgálati szabályzat egyes pontjai egyszerűen mellőztetnek, XVIII. alatt lett kimutatva.

³⁰³⁾ 1887. óta ily értekezlet nálunk nem tartatott.

³⁰⁴⁾ A püspöki szab. 5. p. szerint csak az intézetből ideiglenesen elutasítás vagy végleges kitiltás kérdése kerül a tanári testület elé.

a tanári karral, hogy megrongált egészsége okából aligazgatói állásáról lemondott. Meghalt 1884.

Szeredy József, Pécs egyházmegyei áldozár, bölcsészettudor, az 1864/5. tanév végeig a pécsi gymnasiumnál mint tanár működött; 1865. szeptember 29-én 1740. sz. a. Girk György pécsi püspök az ujonnan megnyitott jogakadémiához helyettes, ugyanazon évi nov. 10-én rendkívüli s 1868. szeptember 5. rendes tanárnak nevezte ki. Előadta 1865/6 – 1867/8. magyarok történetét és a statistikát, 1867/8—1874/5. a római s egyházi jogot, 1874/5—1887/8. tanév végeig a római jogot. 1883. óta aligazgató. 1888-ban pécsi székesegyházi kanonoknak kinevezetvéen, tanári állásáról lemondott. Irodalmi munkásságáról tanuskodik három kiadást ért műve: »Egyházjog különös tekintettel a magyar szent korona területének egyházi viszonyaira, valamint a keleti és protestáns egyházakra.« Két kötet, Pécs 1874., a harmadik kiadás Pécs 1883.

XXI.

A tanári állások betöltése. A tanárok javadalmazása: fizetés, lakbér, korpótlék, leczkepénz, vizsgadíj, nyugdíj.

A tanári állásokra pályázat hirdetendő s a pályázók közül a püspök nevez ki. A pályázat kellékeit az 1865. aug. 2. k. legf. elhatározás alapján kibocsátott, már többször idézett 1865. évi 65415. sz. helytartótanácsi intézvény oly módon szabta meg, hogy a pályázatban világosan kiteendő, miszerint a kinevezendő tanár a királyi jogakadémiai tanárokéval teljesen egyenlő illetékekre s nyugalmazási igényekre jogosult. Az eleinte kibocsátott és közzétett³⁰⁵⁾ pályázati hirdetések szövege, minő a függelékben 21. sz. a. olvasható, a kormány e rendelkezésének megfelelő is volt; de már nem a későbbi években kibocsátottak, a melyekben a kinevezendő tanároknak a kir. jogakadémiák tanáraival való egyenjoguságára a hivatkozás már hiányzik; sőt történt kinevezés megelőző pályázati hirdetés nélkül is.

A tanári karnak kandidálási joga, amint azt a kir. jogakadémiák gyakorolják, nálunk soha gyakorlatban nem volt.

A történt tanári kinevezések megerősítése a magy kir. udvari cancellaria, illetve a vallás- és közoktatásügyi miniszterium jóváhagyásának van fentartva. E jóváhagyási jog azonban az 1881. püsp. szabályzatban már csak tudomásvétel végetti felterjesztéssé zsugorodott össze.

Egyébiránt a tanári személyzetben általában vagy minősítvény- vagy illetményekre vonatkozólag előforduló minden változás a vallás- és közokt. ministeriumhoz szintén felterjesztendő.³⁰⁶⁾

³⁰⁵⁾ Ilyen az 1865. aug. 29. 1593. sz. a. Girk György püspök által több országos hírlapban, — amint azt az 1865. nov. 10. 1982., 1978/1865. sz. alatti felterjesztésében a m. kir. helytartótanácsnak jelenté — és a hivatalos „Sürgöny“ 1865. szept. 3. 202. számában, továbbá a „Sürgöny“ 1866. ápril 28. számában két jogtanári állás betöltésére, — a „Pécsi Lapok“ 1867. évi 21. számában két jogtanári s egy segédtanári állomás betöltésére 1867. május 1-én 733. sz. közzétett pályázati hirdetés.

³⁰⁶⁾ Vallás- és közokt. miniszter 1875. február 15. 3516. sz. a. kelt rendelete.

A kinevezett tanár, segédtanár is, esküt letenni, annak szövegét sajátkezüleg aláírni köteles, mely az intézet levéltárában megőrzendő s az eskü letételének napja a kormánynak bejelentendő.³⁰⁷⁾ — A hivatali esküt a tanár nálunk nem a tanári kar plenuma előtt, hanem csak az aligazgató előtt annak lakásán teszi le!

A tanárok minősítését szabályozó kormányrendeletek akadémiánkon szem előtt tartatnak; nyilvános rendkívüli tanár csak az lehet, ki a jogtudori fokozat³⁰⁸⁾ mellett egyetemi magántanári képesítést mutat ki.³⁰⁹⁾ A rendkívüli tanár ily minőségben eltöltött három évi tanári működés után rendes tanárnak kinevezhető. Jogakadémiánk visszaállítása, s mondjuk a jogtanárok qualificatiójának szabályozása óta nem volt eset arra, hogy az oly gyakran megüresedett tanszékek valamelyikére qualificált pályázó jelentkezett, ki legalább rendkívüli, nem is említve, rendes tanárrá kinevezhető lett volna, mi a királyi jogakadémiáknál majdnem kivétel nélküli szabály, — még kevésbé volt eset arra, hogy kir. jogakadémiai tanár ide folyamodott volna; pedig a paritás úgy tanrend mint illetmények tekintetében garantírozva lett! Ez is az itteni állapotok egészségtelen voltára vall.

Minden tanszék helyettes tanárral töltetett be. A helyettes tanárok hivatásszerűleg szentelik magukat a tanári pályának, a rendszeresített tanszékhez kötött kötelező tárgyakat adják elő, hivatali működésük megkezdése előtt esküt tesznek,³¹⁰⁾ helyettesi minőségben töltött szolgálati idejök, ha rendes tanárokká lesznek, a nyugdíjba beszámíttatik.³¹¹⁾

A jogakadémiai tanári állást az 1875. szept. 7. 17920. sz. a. kelt vallás- és közokt. miniszteri rendelet az ügyvédi működéssel összeférhetetlennek nyilvánítja s az ügyvédi kamara lajstromába bevezetett jogtanár ellen a kir. ügyészt fegyelmi eljárás megindítására utasította.

Ugyancsak a tanügy érdekeinek megóvása tekintetéből a tanárok a hallgatóknak és vizsgálandóknak magánoktatásától is el vannak tiltva, mely tilalom az államvizsgálati bizottmányok tagjaira is kiterjed.³¹²⁾

Míg a tanárok qualificatiójára, kötelességeire vonatkozó kormányrendeletek mindig pontosan hajtattak végre, — sőt azoknál többet is követtelenek, amennyiben ahhoz, hogy nálunk csak helyettes tanár lehessen, a jogtudományi, valamint az államtudományi tudorságot kell kimutatni, mivel addig csak tanár-helyettes,³¹³⁾ — ugyanez a jogukat biztosító rendelkezések tekintetében, sajnosan, kevésbé történik, amint az a következőkből kitünik. Tanárainknak az 1865. aug. 2. kelt. legf. elhatározás és az azt

³⁰⁷⁾ H. T. 1865. nov. 15. 85290. sz. — Az eskü szövegét l. a függ. 23. sz. a. — Bejelentett-e egyes esetekben az eskütétel? az ügyiratok közt nyoma nincs.

³⁰⁸⁾ Kivétel Szeredy-nél történt, ki mint gymn. tanár a megnyitott jogakadémiánál jogi szigorlatok nélkül helyettes, sőt rendkívüli s hamarosan rendes jogtanár is lett.

³⁰⁹⁾ Vallás- és közokt. m. kir. minister 1867. sept. 28. 6622. sz. a. — E kellékek híján történt püspöki kinevezést a kormány jóvá nem hagyta: így a helytartótanács 1866. okt. 25. 82726. sz., — a vallás- és közokt. m. k. minister 6622/67. sz. a.

³¹⁰⁾ Rendkívüli s rendes tanárra előléptetés alkalmával újabb eskütétel nem kívántatik.

³¹¹⁾ Vallás- és közokt. miniszter 1895. június 26. 25791. sz. a. kelt rendelete.

³¹²⁾ U. a. 1871. okt. 5. 24153. sz. a. kelt rendelete.

³¹³⁾ Így az 1887–88. I. és II. félévi tanrendünkben Dr. Mihálffy, az 1888–89. és 1889–90. Dr. Friedl, az 1891–92. II. félévi s 1892–93. I. félévi tanrendeinkben. Dr. Kasza csak tanár-helyettesek és csak a második tudori oklevél alapján helyettes tanárok lettek.

tartalmazó 65415/1865. sz. helytartótanácsi rendelet ugyanazon fizetést, illetményeket és nyugalmazási igényeket biztosítja, minőkben a királyi jogakadémiák tanárai részesülnek.

Lássuk az igényeket egyenkint:

1) A tanári fizetésekre mérvadó volt a fentisztelt legf. elhatározás értelmében az 1850. okt. 4. kibocsátott miniszteri rendelet, mely szerint a rendes tanár fizetése 1000 frt, rendkívüli tanáré 600 és 900 frt közt, az adjunctusé 400 frtban volt megállapítva.

Akadémiánk megnyitása évében kezdetben csak helyettes, később rendkívüli tanárok alkalmaztattak évi 750 frt fizetéssel, a mi az említett 600—900 frt latitudenak megfelelt; a segédtanár, ki a könyvtárnoki s tollnoki teendőket végzé, évi 500 frttal, pedig igénye volt évi 400 frt fizetésre s a könyvtári teendőkért még 200, összesen 600 frtra. Itt már eltérés mutatkozott.

Az 1868. évi szept. 5. Szeredy rendes tanár lett évi 1000 osztr. ért. frt fizetéssel a hivatkozott 1850. évi min. rend. kitett 1000 frt pengő p., vagyis 1050 osztr. ért. frt helyett.

A következő évben Werner, Szele és Kuncz rendes tanárságért folyamodván, Fesztl kanonok aligazgató ez alkalomból 1869. évi szept. 27. 121. sz. a. előterjesztésében a kibocsátott kormányi rendeletek betartása végett a püspök előtt ekkép emelte szavát:

»Minthogy a pécsi püspöki nyilvános joglyceum az azt visszaállító királyi rendelet értelmében nem csak a tanrendszer, hanem a tanári rendes fizetések tekintetében is a királyi jogakadémiák mintájára lön szervezve: folyamodó jogtanároknak a kezdetben jelzett kérelem valóítására jogos kétségtelen igényök van.

Az itt érintett 1050 frt rendes fizetés a még most is érvényben álló cs. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1850. évi október 4-én 387. sz. a. kelt és a magyarországi kir. jogakadémiák szervezésére vonatkozó rendelet 19. §-ában levén megállapítva, (1000 pengő forint) erre, valamint más jogakadémiai tanárok, úgy az itthelyiek is jogos igényt tarthatnak. Bátorkodom pedig ezt egész alázattal tüzetesebben azért felemlíteni, mivel Szeredy jogtanárnak, ki a közel lefolyt iskolai év elején neveztetett ki rendes tanárrá, a boldogult püspök csak 1000 osztr. ért. forintot utalványozott azon oknál fogva, mert a lyceumi költségvetés előirányzatába az utóbbi összeg vétetett fel egy rendes tanár évi fizetéseül. Ha tehát Méltóságod a folyamodó tanárok részére a feljebb hivatott szervező rendeletben alapuló és a királyi jogakadémiáknál is gyakorlatban levő 1000 pengő frt, vagyis 1050 osztr. ért. forintban méltóztatot a rendes évi fizetést meghatározni,³¹⁴⁾ — mit részemről is mint az osztó igazság és méltányossággal megfelelő, különben is a lyceumi alap pénzerejét tul nem haladó intézkedést indítványba hozni nem habozok, — úgy beálland a szükség, Dr. Szeredy urnak is ezen 50 frt fizetési többletet mind a lefolyt iskola-évre mind jövőre is kegyelmesen utalványozni«.

³¹⁴⁾ Meghatározza azt az 1865. évi aug. 2. kelt legfelsőbb rendelet, a mely mindenkire, tehát a püspökre is kötelező.

Ugyanezeket az érveket ismétli Fesztl pro-director 1869. évi 140. sz. alatti adott véleményében.

E repraesentationnak eredménye az volt, hogy az 1850. évi miniszteri rendelet értelmében a rendes tanároknak fizetése csakugyan 1050 frt o. ért., — Szeredynak pedig a múlt évben ki nem adott 50 frt utólag, 1869. okt. 1-én utalványoztatott ki. Ekkép rendes tanáraink fizetése a kir. jogakadémiai tanárokéval egyenlő lett.

A kormány előre látta, hogy a meglevő alap a szükségrendő kiadásokat később fedezhetni nem fogja, ép azért aggályai elosztatása végett már a többször idézett 65415/1865. sz. visszaállítási leiratban fel is kérte a püspököket, »hogy külön költségvetést azon időpontra nézve, midőn a tanárok mind rendesekké válván, a kiadásoknak rendszerinti legmagasabb összege képezi az államkassza részét, azt világlatban tartani s egy példányát felterjeszteni sziveskedjék«. Jelzé továbbá, hogy az eddigi költségvetés³¹⁵⁾ tetemesen meg fog változni.

A lyceumi gazdasági bizottságnak 1868. november 16. tartott ülésében szintén szóba hozatott, hogy az emelkedő drágaság mellett az alapítvány jövedelméből a tanárok kellően nem díjazhatók; Pécs városát tehát felszólítani határozták, teljesítené azon egykori ígérte, mely szerint a lyceum évi állami adóját fizetni s azonfelül a lyceumot évi segélyben részesíteni kész.

Az 1870. január 17-én 991. sz. a. kelt miniszteri rendelettel a kir. jogakadémiáknál rendes tanár fizetése 1500, rendkívülié 1200, helyettesé 1000 frtban állapított meg.

Erre tanárainknak is jogos igényök volt, de az nem teljesített; az 1872. évi aug. 9-én tartott gazd. bizottsági ülésben csak azt jelenté Fesztl kanonok aligazgató, hogy a rendes tanárok fizetése 150 frttal emeltettek fel; kaptak tehát 1050+150=1200 frt. Ugyanabban az ülésben Szeredy tanár is felszólalt, hogy a tanárok fizetése nem olyan, hogy abból a mindinkább emelkedő drágaság mellett állásukhoz illően megélhetnének; ez oka azon folytonos elégedetlenségnek, mely a tanárok között létezik, s annak, hogy tanáraink a pécsi joglyceumot egyenkint elhagyni törekszenek, azért a tanári testület anyagi helyzetének javítását . . . ajánlja.«

A lyceumi gazdasági bizottság 1873. évi június 11. tartott ülésében hozott határozata folytán megkerestetett Pécs sz. kir. városa, miszerint 1864. évi július hó 11-én 1448/4029. sz. alatt közgyűlési határozatban foglalt ígértehez képest a tanárok fizetésének segélyezésehez hozzájáruljon.³¹⁶⁾ A közgyűlés a hozzájárulást elvben kimondván,³¹⁷⁾ a segélyezés

³¹⁵⁾ Költségvetés az 1865—66. tanévre Bevétel: 1) Tőke földteherm. és államkötvényekben 49045 frt 50 kr. 50% 2452.27. 2) Magánosoknál 50% 9710 frt. 485.50. 3) Pécs városánál és magánosoknál 60% 114001.50 6840.09. 4) Nyomdajövedelem egy évről 1600. 5) Bolt- és pinceszér egy évről 750, összes jövedelem 12127 frt 86 kr., összes kiadás 7729 frt 73 kr., marad 4398 frt 13 kr. Kiadás: 1) Prodirector fizetése 200.—. 2) Két rendk. tanár fizetése 1500.—. 3) Segédtanár 600.—. 4) Könyvtár részére 300.—. 5) Pedellus és mások fizetése 577.50. 6) Iroda s orgonára 100.—. 7) Sekrestyés és templom 115.50. 8) Nyugdíjakra 515.—. 9. Cisterci rend részére 1680.—. 10) A ház jókarban tartása 600.—. 11) Pénztárkezelőnek 210.—. 12) Adóra 1111 73. 13) Bélyegekre 20.—. 14) 1/12. a hiányokat fedező pénztárnak 200 frt, összesen 7729 frt 73 kr.

³¹⁶⁾ Pécs szab. kir. városnál 1873. július 22. 6949. sz. a.

³¹⁷⁾ Pécs sz. kir. város 1873. aug. 25. tart. közgy. jkv. 277/6949. sz. a.

nagyságát s módját előbb bizottságilag³¹⁸⁾ megállapítani kívánta. A kiküldött bizottság³¹⁹⁾ véleményét abban foglalta össze, hogy a jogtanároknak fizetése ama tisztas állásnak és az időviszonyoknak nem felel meg, s azon indokból is, hogy a már gyakorlottabb és jobb tanárokat az intézet egyedül anyagi okokból — az eddigi sajnos tapasztalat szerint ezentul elveszíteni ne kénytelenítenessék, a tanárok jogos igényeit kielégíteni s a királyi jogakadémiákon divó fizetést nekik adni kell. A lyceum összes 191976 frt 52 kr. tőkéje s ingatlanai jövedelme évenként együttesen 15694 frt 14 kr., eddigi kiadások pedig 15606 frt 72 kr. Mint fedezendő szükséglet a következő tételekben mutatkozik: a) 4 rendes tanár fizetése s lakbértöbblete á 400 frt, 1600 frt, b) 2 rendkívüli tanár fizetés különblözete á 300 frt, 600 frt, c) segédtanár fizetése 200 frt, d) törvényszéki orvostan előadójának 150 frt, összesen: 2550 frt. Javasolja tehát a közgyűlésnek, hogy előbb a zircz-czisterci rendnek járó évi 1680 o. é. frt elengedése iránt a rend apátja felhivandó volna és ha így ezen 1680 frt a lyceumi alaphoz visszaesik, csak évi 870 frt hiány mutatkoznék, melyet a városi pénztár fizessen, esetleg a lyceumi alapból 6⁰/₀ kamat mellett birt 67125 frt tőke után, emelje a kamatot 2⁰/₀, mi által 1342 frt 50 kr. esnék az alap javára.

A városi közgyűlés 1873. október 20. 372/9498. sz. a. érdemleges határozat hozatala előtt a lyceumi gazdasági bizottság két városi tagját utasította, hogy »a lyceumi alap jövedelméből a zirczi szerzetnek illetéktelenül kiszolgáltatott évi 1680 o. é. frt járulék beszüntetése, s a lyceumi alap jövedelmének egyáltalán leendő emelése iránt magukat érvényesítsék.«

Ez után tárgyalta ezt az ügyet a lyceumi gazdasági bizottság 1873. október 28. tartott ülésében; határozata folytán a püspök hivatalos felszólítást intézett a zirci apáthoz, aki ennek folytán az alapítványi levélen alapuló jogait maga s utódai részére minden lehető s nem vélt esetre fenntartván, mégis a tanügy javára s a nemes városnak az építkezés alkalmával tanusított nagylelkűsége iránti hálául, a Szepesy alapítványából a szerzetét megillető jövedéket, a fent kitett óvadék mellett a joglyceum nagyobb felvirágoztatására 1874. évi január 1-től kezdve a joglyceumi gazd. tanács szabad rendelkezésére bocsátá.³²⁰⁾ Még mielőtt ez a lemondás³²¹⁾ hivatalosan közöltetett, meghozá Pécs város közgyűlése — kiküldött választmánya jelentése³²²⁾ alapján — 1873. évi decz. 1-én 470/10826. sz. a. következő határozatát: »A betérjesztett választmányi jelentésben kifejtett indok alapján a közgyűlés a lycealis tanárok tervezett fizetés. feljavításához hozzájárulást 1874. évi január hó 1-től kezdve évi 870 frtban meg-

³¹⁸⁾ A bizottság tagjai: Polgármester (Bubregh Mihály) mint elnök, Förster Béla, Dietrich Ignác, Szauter Antal, Haksch Emil, Hiller Gábor, Bubreg Antal és a főjegyző (Aidinger János), 1873. évi 278/6945. sz.

³¹⁹⁾ Jelentése Pécs városa 9498/1573. sz. a.

³²⁰⁾ Rezutsek apátnak Zirczen 1873. évi november 18. 201. sz. a. kelt átiratát Kovács püspök Pécs városhoz másolatban 1874. január 10. 310. szám alatt tette át. Pécs város irattárában 2798/1876. sz. iratesomónál.

³²¹⁾ A m. kir. vallás- és közokt. minister 1874. évi január 14. 1144. sz. a. kelt intézkedésével a lemondást érvényesen és törvényesen létrejöttnek tekinti s tekintetni kívánja.

³²²⁾ Kelt 1873. nov. 29. 480. gyz. sz. a.

állapítva, ezen összeget egyhangulag megszavazza mindaddig, míg a törvényhozás útján oly intézkedések vagy egyéb körülmények folytán a lycealis alap jövedelmei annyira nem emeltetnek, hogy ezen segély feleslegessé válik, — és egyuttal utasítja a számvevőséget, miszerint ezen összeget az 1874. évi előirányzatba vegye fel.« — Ennek alapján a városi tanács Fesztl kanonok aligazgató folyamodására 9936/1874. sz. végzésével a 870 frt összeget a városi pénztárnál utalványozván, kifizetését előleges negyedévi részletekben elrendelte s azt azóta fizeti is.³²³⁾

Ezek szerint tehát a jogakadémiát fentartja a maga alapja s a városi közönség; a püspök pedig ezért 1874. évi január 10. 310. sz. alatt szab. kir. Pécs város tisztelt közönségének ezen nagylelkű és nemes áldozatáért legforróbb köszönetét és hála kifejezését nyilvánítja.³²⁴⁾

Ezzel azonban a paritás a királyi jogakadémiákkal még mindig nem lett egészen helyreállítva; mert csak 4 rendes tanári fizetés lévén megállapítva, az utolsó két tanár a minősítés megszerzése daczára a magasabb (t. i. 1500 frt) fizetést nem nyerheté. És midőn az 1874. évi szab. nyolcz tanszéket rendszeresített, a hiány és eltérés még érezhetőbbé vált, amint azt a Fesztl kanonok aligazgató által betérjesztett, alábbi mérleg és költségvetés fel is tünteti:

Mérleg a pécsi püsp. nyilv. joglyceum évi bevételei s kiadásai közt és tekintettel a jogakadémiákat ujonnan szervező szabályzatra, egyszerűsmind költségvetés.

I. Szükséglet: 1) A pro-director díjazása 200. 2) Hat rendes idősb tanár fizetése á 1500 frt 9000. 3) Két ifjabb tanár fizetése á 1200 frt 2400 frt. 4) Akadémiai hitszónok díjazása 200. 5) Dr. Koharits törvszéki orvostan magánt. fizetése 400 frt. 6) Lakbérátalány 6 idősb rendes tanárnak á 200 frt 1200. 7) Lakbérátalány 2 ifjabb rendes tanárnak á 100 frt 200. 8) A városi pénztárnok díjazása 210. 9) Nagy Josefa kegydíja 200. 10) Házi személyzetnek: pedellus 307.50, sekrestyés 63, két lyc. szolga 260, két könyvtári szolga 210 frt = 840 frt. 11) Kovács pedellus pótdíjazása 50. 12) A cserepes szerződési díja, a lyceumi, könyvtári s nyomdaépületek után 100 frt. 13) Kéményseprőnek 53. 14) Házi szükségletek és iparosok számláira körülbelül 700. 15) 19 öl tüzelő fa á 14 frt 266. 16) Fafűrészelés és iskolaseprés 63.50. 17) Tűz elleni biztosításra 45. 18) Kincstári egyenértéki s utcztisztogatási adóra körülbelül 317.24 19) A díjazási pénztárnak 378.83. 20) A lyceumi templomnak 52.50. 21) In sarta tecta (évenként tőkésítendő) 300. 22) A lyceumi könyvtár gyarapítására 100. 23) Irodaszükséglet körülbelül 30 frt. Összesen: 17306 frt 7 kr.

II. Fedezet. I. A tőkék után: 1) 51712 frt 50 kr. földtehermentesítési kötvényekben 4.65% 2404.54 2) 600 frt egyesít. államkötvény (papírjövedék) 4.20% 25.50. 3) 2500 frt egyesít. államkötvény (ezüst jövedék)

³²³⁾ Ugyancsak Pécs szab. kir. város köztörvényhatósági bizottságának 1893. okt. 23-án 136/12945. sz. a. hozott határozatával a jogtanárok az 1893. évtől kezdve fizetésük után eső pótdó alól felmentettek.

³²⁴⁾ Pécs város levélt. 2798/1876. számmal.

4.20% 105. 4) 600 frt m. földhitelintézeti kötvényekben $5\frac{1}{2}\%$ 33. 5) 124.204 frt 9 kr. szab. kir. Pécs város és egyeseknél elhelyezett tőkékben 6% 7452.24. 6) 16.020 frt Egyeseknek kiadott tőkéek után 7% 1121 frt 40 kr. Összes tőke: 195.636 frt 59 kr. — II. Nyomda-jövedelem: 7) A lyceumi nyomda évi bérlete után 1000 frt. — III. Bolt- és pincze bérlet: 8) A lyc. 8 bolt, 1 pincze és a templom melletti köz bérlete után 1151 frt. — IV. Pécs szab. kir. város járuléka: 9) A felemelt tanári fizetések pótlására szab. kir. Pécs város ad évenként 870 frt. — V. Pótlendő hiánylat: 10) Ő excellentiája a pécsi püspök pótol évenként 3143 frt 39 kr. Összesen: 17306 frt 7 kr. Kelt Pécsen, 1874. július havában, Fesztl s. k. pro director.

E mérleg és költségvetés szerint a rendszeresített 8 tanszék közül a két utolsó mindig csak rendkívüli tanárokkal lenne betöltendő, a korpótlékok pedig egyáltalán felvéve nincsenek; ezek által a vonatkozó királyi rendelések mellőzve, a tanárok jogai sértve volnának. Azonkívül az intézet állandósítása sem éretnék el; mert mi lesz az intézetből, ha akár Pécs városa, akár a püspök a mérlegbe felvett segélyezést idővel beszünteti? Pécs városa a hivatkozott 1873. évi 470/10826. sz. a. közgy. határozatában legalább nyíltan a törvényhozás intézkedéseig vagy az alap jövedelmeinek fokozásáig szavazta meg a jutalékot; de hol a jogerős bizonyíték arra nézve, hogy a Kovács Zsigmond püspök által elvállalt áldozatot annak utódai is meg fogják hozni? Ez iránt ugyanis okmányszerűleg csak annyi igazolható, hogy a miniszter 1874. május 19. 12917. sz. a. k. intézvényében hivatkozik a püspököknek a tanügy iránti érdeklődésére és a püspök e felhívás folytán a mutatkozott évenkénti hiány fedezését hazafias készséggel meg is ajánlá³²⁵⁾ Ezenkívül még mindig fenmarad az a további kérdés, hogy azon esetben, ha valamennyi tanszék rendes tanárokkal lesz betöltendő, valjon miből fedeztetnék az azzal járó költségtöbblet? E kérdés eddig actualissá csak azért nem vált, mert az az eset eddig akadémiánknál be nem állott.

Idők folytán a tanárok e magasabb javadalmazása is egyrészt a viselt álláshoz és a követelt qualificatiohoz képest aránytalannak, másrészt a gazdasági viszonyokhoz képest is elégtelennek bizonyult be. A törvényhozás bölcsessége az állami tisztviselőknél az 1893. évi IV. t. cz. által részben segített; a királyi jogakadémiák tanáraitól pedig a vallás- és közokt. miniszter gondoskodott, midőn a legfelsőbb helyen fizetésüknek 500 frttal és a lakbérnek a megfelelő összeggel leendő felemelését javaslatba hozván, ő Felségének Bécsben 1892. nov. 19. kelt legfelsőbb jóváhagyásával ki- eszközölte s annak alapján ezeket az illetékeket 1892. decz. 1. 54422. sz. a. k. rendeletével — 1892. évi július 1-től kezdve visszahatólag — ki- utalványozta.

Akadémiánk tanárai is helyzetük analogiájára, valamint a nekik ugyan- azon igényeket biztosító királyi rendelésekre támaszkodva, Dulánszky N. püspökhöz szintén azon kérelemmel járultak testületileg, miszerint fizetései

³²⁵⁾ A pécsi püspököknek 1880. évi nov. 12. 2117. sz. a. felterjesztése; a vallás- és közokt. miniszteriumnál 33510./1880. sz. alatt.

haszonlóan felemeltessenek. A püspök a tanároknak ezen szóbelileg előterjesztett kérelmét méltányosnak és igazságosnak ismerte el annak kijelentésével, hogy a mennyiben a kir. jogakadémiák tanárai csakugyan ezt a többletet megkapják, ezt a kérelmező tanároknak is meg kell kapni; fel is szólította a tanárokat, hogy kérésöket írásban is nyújtsák be, mit 1893. febr. 7. tettek is. A püspök e kérvényt Dr. Szeredy József kanonok pro-directornak véleményes jelentéstétel végett adta ki, a ki beszerezvén előbb a tanárok által felhívott ministeri rendeletet, 1893. évi márczius 16. kelt előterjesztésében a püspök előtt a tanárok kérését melegen támogatta; méltányosságát és igazságérzetét eléggé hirdetik előterjesztésének e szavai: »A joglyceum tanárai f. évi február 7. kelt és Excellentiához benyújtott kérvényükben fizetésjavításért esedeznek, arra hivatkozván, hogy a kir. jogakadémiák tanárainak fizetése újabban felemeltetett. A tanárok azon állítása, hogy újabban a kir. jogakadémiák tanárainak fizetése felemeltetett, csakugyan igaz. . . . Ezen alapon kéri tehát a pécsi joglyceum tanárai fizetéseiknek felemelését. Ez a kérelem egyébkint nem lehet feltűnő, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a ruházat és élelmi cikkek annyira megdrágultak és hogy városunkban egy jogtanár szerény lakásért 340—400 frtot fizet. Egy rendes tanárnak a mai 1500 frt fizetéséből, melyhez eddig a legjobb esetben évenként 300—350 frt tandíj és egyeseknél 100—300 frt ötdéves pótlék járul, egy családot eltartani, ruházkodni, adót fizetni s egyéb az élethez szükséges dolgokat beszerezni, bizony nehéz. A drágasági s egyéb viszonyok idézték elő az egész országban azt az általános mozgalmat, mely a fizetésfelemelések körül mindenütt észlelhető, maga az állam is méltányolta a tisztviselők ezen irányú mozgalmát. . . . Ily körülmények között kívánatos volna joglyceum tanárainak kérelmét is jóakarátú figyelembe venni s ha lehetséges volna, teljesíteni.« — Előterjesztése további folyamában azzal a kérdéssel is foglalkozik a pro-director, hogy mily forrásból lehetne a felmerülő költségtöbbletet fedezni s három modalitást hoz javaslatba, melyeknek elseje az, hogy e célra a tanulmányi alap volna igénybe veendő, mint a melyből »tartatnak fenn a kath. jellegű kir. jogakadémiák is, ezen alapból — ennek természete ellenére — újabban protestans tanintézetek is nyernek segélyt, miért ne segélyezhetné tehát a kath. tanulmányi alap a pécsi kath. joglyceumot is.« — Az tűnik ki ebből, hogy a pro-director e pontban is egyetértésben van a jogtanárokkal, a kik »Emlékiratukban« ily segély kieszközlése céljából szintén az államkormányhoz fordultak, a mely eljárásukban az Arco-ban kelt, alább közölt püspöki válasz a joglyceum kath. jellegének veszélyeztetését vélte felismerni; mert hogy a tanulmányi alapból a segély csak a magy. kir. kormány útján eszközölhető ki, az bizonyításra nem szorul.

A tanárok kérvényére azonban a püspök egészségi állapotában beállott kedvezőtlen fordulat következtében egy éven belül válasz nem érkezvén, újabban beadott kérvényökre a már gyógyíthatatlanul beteg állapotban Arco-ban időző püspöktől a következő elintézés érkezett:

3103/1894. sz. »Püsp. joglyceumom tettes tanárai fizetésök feljavítása érdekében hozzám benyújtott emlékiratában foglalt fejtegetések engem sem

arról, hogy a pécsi jogakadémiai tanárok fizetési mérvének a kir. jogakadémiák tanári fizetései után kellene igazodnia³²⁶⁾, sem pedig arról, hogy az ily fizetésjavításhoz szükséges fedezetet nyújtani az államkincstár lenne kötelezve, meggyőzni képesek nem voltak. A tanári kar hosszú érvelése után ép oly szilárd meggyőződés, mint az előtt, hogy a mi a joglyceumi tanárok fizetésjavítása érdekében a Szepes-alapítvány keretén túl eddig a püspökök részéről történt, nem jogi kényszerűség, hanem a hazai kultúra javára hozott önkéntes áldozat ténye volt. Ez áldozatot évenként meghoztam és meghozom én is. És csak megelégedésemre szolgálhat, ha a tanári kar elismeréssel adóz annak, hogy ez áldozathozatal elérte véghatárát és fizetésjavítási óhajainak teljesítésére másutt keresi a forrást. Ámde tévesnek tartom azon felfogást, hogy ezen célra az államkincstárnak kötelezett hozzájárulását igénybe venni lehetne; ily kötelezettség sehol, még az emlékiratban hivatkozott kormányhatósági intézkedésekben sem, akár kifejezetten, akár hallgatagon kimondva vagy elismerve nincsen. Épen azért, de különben is, mivel az ily államsegély ára joglyceumom kath. jellegére nézve akkora lenne, hogy azért alkut kezdeményezni magamra tartozónak azon esetben sem tekinthetném, ha joglyceumom tanárainak fizetése a ténylegesnél kisebb, vagyis az állásukhoz mért tisztességes existenciára elégtelen lenne — az emlékiratnak felsőbb helyre juttatására vállalkoznom nem lehet. Arco, 1894. november 9-én. »

Azon főiskola állapotai, melynél még a tanárok jogos igényei sem elégittetnek ki, hosszabb időre egyszerűen tarthatatlanok. Ezeket a körülményeket maga Dulánszky püspök már 1880. évben a vallás- és közokt. miniszter előtt feltárta,³²⁷⁾ kifejtve, hogy e jogakadémia, hacsak új forrásokról, melyek által ezen és egyéb szükségletei biztosíthatók, gondoskodva nem lesz, bár csak jelenlegi terjedelmében is sokáig fen nem tartható. Ez okból a püspök készséggel fogadta a miniszter azon ajánlatát, hogy a pécsi jogakadémia valamely megszüntetendő királyi jogakadémia alapjával egyesítessék. Hasonlóképp nyilatkozott a püspök 1893. évben, hogy »a püspökség részéről immár elérvén ezen intézet további segélyezésének netovábbját, sem e tekintetben, sem egyáltalán a tanárok fizetésének további fokozását, illetőleg a mostani állapoton túl már semmiképp sem terjeszkedhetném.«³²⁸⁾

A helyettes tanárok fizetése nálunk 1000 ft.

Az egyes tárgyak, nevezetesen a törvényszéki orvostan előadásával megbizottnak jutalomdíja évi 400 ft, a bölcsészeti s történelmi collegiumért évi 500 ft és ezenfelül hallgatói által befizetett tandíj is.³²⁹⁾

2) A lakbér. Akadémiánkon a nőtlen tanárok természetbeni lakásra

³²⁶⁾ Pedig erre vonatkozólag világosak és határozottak az 1865. évi kir. resolútió, az aligazgatói jelentések (Feszti jelentése 1868. évi febr. 3., 5. sz., alább 69. l. és 1869. évi szept. 27-én 121. sz. a., fönn 62. l.) sőt magának a püsp. feliratnak (l. a köv. jegyz.) saját szavai is: „de azt tudom, hogy jogakadémiám egészen a kir. jogakadémiák szerint van szervezve, ugyanoly számú és minősítvényű tanárokkal van ellátva, és hogy ezek díjaik tekintetében is amazokkal teljesen egyenlősítvék . . . stb.“

³²⁷⁾ 1880. évi nov. 12. 217. sz. a. felterjesztése a vallás- és közokt. m. kir. miniszteriumnál 33510/1880. sz. a.

³²⁸⁾ 1893. évi márcz. 17. 917. sz. a. felterjesztés a vallás- és közokt. m. kir. miniszteriumnál 15393/1893. sz. a.

³²⁹⁾ Lásd erről alább 70. l.

az akadémia (lyceum) épületében utalvák. A nős tanárok lakbérilletménye különbség nélkül 100 frt volt (királyi jogakadémiáknál 200 frt). Az 1870. óta a rendes tanárok lakbére 200 frtra emeltetett. Az 1878. okt. 1-től kezdve a rendkívüli tanárok részére is a pécsi püspök 200 frt lakbért utalványozott.³³⁰⁾ A helyettes tanárok jelenleg is csak 100 frt lakbért kapnak.³³¹⁾ A királyi jogakadémiai tanárok részére 1892. nov. 19. kelt legfelsőbb elhatározás alapján 1892. július 1-től fogva utalványozott felemelt lakbérilletmény tekintetében tett lépések eddig sikerre szintén nem vezettek. Ez a felemelt szabályszerű lakbér Pécsen ez idő szerint 420 frtot tenne ki.

3) A nyilvános rendes tanárok e minőségben töltött minden öt év után 100 frt korpótlékban részesülnek, melyet a püspök az akadémiának 1874-ben történt újjászervezésétől kezdve megadandónak rendelt.³³²⁾ E pontban a paritás a királyi jogakadémiákkal teljes.

4) A tandíj. A tandíj a kir. akadémiáknál átalányban járt ki a rendes és rendkívüli tanároknak, előbbieknek 100, utóbbiaknak 50 frt p. p. Az 1868—69. tanévtől kezdve a befolyó tanpénz közöttük felosztatott.³³³⁾

Az 1866—67. tanévben, midőn akadémiánknál csak rendkívüli tanárok működtek, arra a tanévre tandíjjutalékért folyamodtak; lett is utalványozva személyenként 52 frt 50 kr.³³⁴⁾ A következő évben az átalánynak egyszer mindenkorrai átengedéseért folyamodtak. Érdekes az akkori kanonok-aligazgatónak véleménye, melylyel a tanárok kérvényét 1868. február 3-án 5. sz. alatt a püspök elé terjesztette:

»Cum dubium super eo nullum subversari possit, juris lyceum (sc. quinqueecclesiense) tum quoad systema literarium, tum quoad professorum salaria et systemisata alia emolumenta eorundem ad normam aliarum juris academiarum fuisse a sua Sacratissima Majestate reorganisatum et publicitatis jure donatum; cumve insuper juste metuendum sit, ne professores nostri si parcius dotentur quam alibi, naturali sortis moliorandae stimulo ducti cathedras aliarum academiarum avidius appetant et data occasione obtinere etiam conentur, sicque novello Excellentiae vestrae instituto continuo novitiis cum professoribus — non sine sensibili rei literariae damno — colluctandum fore: his innixus motivis non possum non praeexpositas dd. professorum preces meo quoque humillimo voto succollare, Excellentiam vestram demississime orando, quatenus gratiose disponere dignetur, ut supplicantes professores e didactro dehinc annue systemisatum adjutum, consistens in 52 frt 50 kr. quoad extraordinarii fuerint — si autem in ordinarios fuerint nominati, titulo hoc 105 florenos tollere possint«.

Kérésök részben teljesült; az átalány nem ugyan egyszer mindenkorra, hanem csak a folyó tanévre újból kiutalványoztatott.³³⁵⁾

³³⁰⁾ Az aligazgatóhoz 1878. július 6. ad N. 1396—1397. sz. a. kelt intézkedvén. — A tanári karnak 1878. aug. 31. tartott üléséről felvett jkv. — A lyc. gazd. bizottságnak 1878. október 29. tartott üléséről felvett jkv.

³³¹⁾ Volt eset, hogy helyettes tanár is 200 frtot kapott.

³³²⁾ L. fönn a 330. jegyz.

³³³⁾ Ortvay i. m. 206. l.

³³⁴⁾ Girk György püspök 1867. ápril 12. 643. sz. a.

³³⁵⁾ Püspöki vicarius 1868. nov. 6. 2239. sz. a. értesítése.

E tandíjatalányban tanáraink az 1874. évi szerv. szabályzat életbe léptetéseig részesültek; az 1874–75. tanévtől kezdve maga a befolyó tanpénz osztatik ki.

Tanpénz fejében az 1874. évi szerv. szab. értelmében minden joghallgató félékenként annyi forintot fizet, hány órát hallgat hetenkint. A tanári karnak joga van az eziránt folyamodó joghallgatókat az egész vagy fél tanpénz alól felmenteni. E jogot gyakorolja is. A tanpénz a rendes és rendkívüli tanárokat illeti. E szabályzatban említett oly magántanárok, kik egyetemi magántanári képesítéssel bírnának, és ez alapon tanpénzre jogosultak lennének, akadémiánknál eddig nem működtek. Ennek daczára a bölcsészet és történet előadásával megbízottak a hallgatóitól tetteleg befizetett tandíj kiszolgáltatik, mi által a tanpénzre jogosultak rövidséget szenvednek. — Egyébként az összes tandíj commasáltatik, és levonván ebből az alap javára 5⁰/₁₀, a többi a rendes és rendkívüli tanárok közt elosztatik a hetenkint tartott óraszám (maximum 12) szerint. — A felhozott kivételtől eltekintve egyébként az állapot épen olyan, mint a királyi jogakadémiánknál.

5) A vizsgadíj. Minden vizsgálatért azon díjilletmény előre fizetendő, mely az 1883. évi szabályzat 16. és 21. §§-aiban, és a m. kir. vallás- és közokt. miniszterium 1884. márczius 5-én 4914. sz. a. kibocsátott rendeletében meg van állapítva.

Alapvizsgáért 8 frt 40 kr. fizetendő. A leczkepező alóli mentesség erre is kiterjed, de csak abban az esetben, ha az alapvizsga a rendes határidőben (a júniusi, septemberi, januárban) tétetik le; ha ellenben a határidőkön kívül miniszteri engedély alapján, akkor már a vizsgadíj fizetendő.³³⁶) Ismétlés esetében az egész, felfüggesztés esetében a díj fele fizetendő; erre a leczkepező alóli mentesség már ki nem terjed. (1874. évi szerv. szab. 45. §.) Minden államvizsgálat díja 20 frt, mely alól, tekintve hogy a vizsga hivatalban való alkalmazásra képesít, a tandíjmentes hallgató sem menthető fel.³³⁷)

A kik különös miniszteri engedély alapján a tanfolyam elengedésével bocsátatnak vizsgálatra, minden alapvizsgálatért 25 frt 20 krt és minden államvizsgálatért 40 frtot tartoznak fizetni.³³⁸)

A vizsgadíjat a jelenlevő examinálók maguk közt egyenlően megosztják (1874. évi szerv. szab. 45. §)

6) A nyugdíj. Az akadémia szervezésénél az alapító, a Rat. Educ.-hoz mindenben ragaszkodván, figyelmét annak utolsó fejezete — de fundo pensionum — sem kerülte ki. Kitűnik ez az alapító levélnek 6. pontjából, melyben hagyatéka egy részét nyugdíjalap létesítésére rendelte fordíttatni. Ohajtása ez uton nem ment teljesezésbe, mert a hagyatéka alig volt elegendő a tartozások kifizetésére. Ennek daczára már az első akadémiai tanároktól sem lehetett a nyugdíjat egészen megtagadni. Radenich Ferencz részére, kit B. Szepeszy püspök 1833. évi május 16. a hazai jog

³³⁶ Min. rend. 1881. márczius 16. 6466. sz.

³³⁷ Min. rend. 4914/1884. 5. p.

³³⁸ Min. rend. 1886. márczius 18. 48800/1885. sz.

tanárának kinevezett, és a ki az akadémia megszüntetéséig 16 éven át működött, a lyc. gazdasági bizottság 1853. nov. 13. tartott ülésében nem ugyan nyugdíj, hanem kegydíj czimén évi 400 frtot szavazott meg, (fizetése 600 frt volt), melyet haláláig élvezett; halála után pedig özvegye ugyanazon a czimen évi 100 frtot élvezett. — Schneider Gáspár bölcsészeti tanárnak 24 évi buzgó működésért évi 200 frt engedélyeztetett.³³⁹⁾

Midőn a jogakadémia visszaállítása végett tárgyalások folytak, a kormány a nyugdíjat majd minden leiratában elengedhetlen kellékké említi. Így az 1864. évi június 24. 38906. sz. a. a kir. helytartótanács követeli, hogy a tanszemélyzet nyugdíjazásáról is kell gondoskodni, különben a tanintézet csak gyenge képességű egyénekre számíthat, vagy gyakori személyváltozásoknak nézhet elébe. A nyugdíjazást a szervezés főrészenek tekint. Midőn pedig erre a pécsi püspök 1864. július 5. 1431. sz. a. előterjesztésében csak általános megjegyzésekre szorítkozott, a helytartótanács 1864. július 17-én 57948. sz. a. a további tárgyalásokat ez alapon célra vezetőknél nem találván, azokat félbeszakította. Nem csekély lehangoltságot okozott ez Pécs város hatóságánál. A közgyűlésileg kiküldött bizottság 1864. okt. 8. 2258/6445. sz. a. jelentésében szintén csak általános elvkép hozza fel, hogy a nyugdíj biztosítva legyen, hogy Pécsen ugyanis volt királyi akadémia, tehát e célra a tanulm. alpból segítség igényelhető; a városi közgyűlés pedig 1864. okt. 30. azon meggyőződését nyilvánítja, hogy a lyceum alapnak jövedelem-feleslege kamataival tekintélyes összeggé növekedik, melyből a tanárok 30 évi szolgálat után bőven kikapják teljes nyugdíjukat. És még mennyi folyand be önkéntes adakozásokból! Ezen előzmények alapján határozott a lyc. gazd. biz. 1865. febr. 7. tartott ülésében a nyugdíjra vonatkozólag oly értelemben, hogy a nyugdíj a pécsi jogtanárokat ép úgy illeti meg, mint a kir. jogakadémiaiakat.

Ezen a kormány férfiúi előtt szóval is megújított biztosítások alapján adatott ki a m. kir. helytartótanácsnak 1865. évi aug. 25-én 65415. sz. alatt kelt leirata, mely szerint a jogakadémia megnyitásának egyik feltételét az is képezi, miszerint a tanároknak a királyi jogakadémiai tanárokéval teljesen egyenlő illetékek és nyugalmazási igények biztosításának. A pályázati hirdetések csakugyan így értelemben és tartalommal bocsáttatnak is ki, miként ez már fönnebb említettett. A nyugdíjügy mindezek dacára pihent. Szóba hozták azt a tanárok több alkalommal, utoljára Kosutány tanár a lyc gazdasági bizottságnak 1887. július 16. tartott ülésében oly célból, hogy az valahára rendeztessék. Tanulmányozásával a bizottság két tagja, Szeredy és Kosutány bízott meg azzal, hogy a legközelebbi ülésben jelentéseket terjeszszék elő; de azóta a bizottság ülést nem is tartott, a tanárok pedig minden alkalommal ily irányú sürgetéseikre azon az előrebocsátottak után szinte megfoghatatlan választ kapták, hogy nyugdíjra semmi igényök nincs, legjobb esetben a püspök kegyelmére számíthatnak, sőt azon jóakaró tanácsot is kapták, hogy biztosítsák életüket valamely életbiztosító társaságnál. Ez az elutasító álláspont pedig annál sérelmesebb, mivel — mint kimutatva lesz — az intézetnek nyugdíjalapja

³³⁹⁾ Lyc. gazdasági bizottság 1855. nov. 28. üléséből

is volt, mely részben közadakozásokból folyt be. — A nyugdíjat végre is a törvényhozás bölcsessége szabályozta.

A nyugdíjalapra vonatkozó első adatot számszerűleg kitüntetve találni a pécsi püspöknek 1861. évi 379. sz. felterjesztésében, melyet már fönnt (36. l.) ismertettünk.

A lyc. gazd. bizottság az 1867. évi december 30. tartott ülésében foglalkozott ez ügygel csak annyiban, a mennyiben az a kérdés vettetett fel, vajon a nyugdíjalap külön-e vagy a főpénztárral együtt kezeltessek? mire azt határozták, hogy az mindig külön legyen kimutatva. Ennek daczára később a többi tőkével összesítettett, kamatai a folyó kiadásokra fordítottak.³⁴⁰⁾ Ekkép mint külön nyugdíjalap megszűnt lenni.

Meg kell jegyezni, hogy nyugdíjalapra 1864. évben és később is gyűjtések eszközöltettek, melyeknek eredményekép majd 6277 frt,³⁴¹⁾ majd 5200 frt,³⁴²⁾ majd 3468 frt 69 kr. és tíz darab arany³⁴³⁾ mutattatik ki.

A lyc. gazdasági bizottságnak 1884. évi márczius 24. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv 5. pontja szerint az 1883. évről szóló számadásokban a nyugdíjalapra vonatkozó számadások, melyek eddig a többiekkel együttesen tétettek, már el vannak különítve. Egyszersmind a pro-director határozatilag utasított, hogy a lyceumi nyugdíjalap keletkezése jogi természetű s mennyiségéről kimerítő jelentést tegyen, melyet a gazd. bizottságnak 1885. évi február 16. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv szerint ekkép terjesztett elő:

»Dr. Szeredy József pro-director jelenti, miszerint a mult ülésről felvett jegyzőkönyvnek 5. pontjában hozott határozattal a lyceumi nyugdíjalap keletkezésének, természetének és mennyiségének kipuhatolásával bízott meg; ez irányban tett kutatásai eredményeül jelenti, hogy a jogakadémiának 1865-ben történt visszaállításakor a számadásokban már külön rovat alatt »nyugdíjalap« előfordul; mennyisége akkor még csekély³⁴⁴⁾ volt. Ennek gyarapítása iránt történtek lépések; jótékony adakozásokból pénzek e célra be is folytak,³⁴⁵⁾ kötelezettségeket is vállaltak magukra egyesek, melyek alapján jelenleg is ezen célra évenként kamatfizetéssel hozzájárulnak. De a későbbi számadások azt is tanúsítják, hogy ezen nyugdíjalapi pénzek rendeltetésöktől eltereltettek, az általános kiadások fedezésére fordítottak és csak 1883. évtől kezdve, a mikor t. i. jelentéstevő a lyceumi alapok kezelését átvette, ezen nyugdíjalap elkülönítve kezeltek és elszámoltatják, hogy annak jövedelme csak rendeltetésére fordítható legyen. A mi mennyiségét illeti, ugy ez az 1884. évi számadások szerint 8456 frt 37 krt tézen«.

Ez a kimutatott csonka nyugdíjalap jelenleg is létezik, és az 1894. évi december 31-én 14550 frt 54 kr. összegben a pécsi egyházmegyei alapítványi pénztár által 5¹/₂⁰/₀-kal gyümölcsözve külön kezeltek.

³⁴⁰⁾ Szeredy pro-direktor előterjesztése a püspökhöz 1893. septb. 14.

³⁴¹⁾ Dr. Lósz id. röpirata 3. l.

³⁴²⁾ Polgár József i. r. 30. l.

³⁴³⁾ Lyc. gazd. biz. 1866. ápril 5. ülésében.

³⁴⁴⁾ Abban a külön rovatban talált összeg közlésével nyert volna e kimerítő jelentés!

³⁴⁵⁾ Mennyi?

Nyugdíjügyünk szabályozása a fennkölt szellemű gróf Csáky Albin ur ő excellentiája nevéhez fűződik, ki mint magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter méltányosnak találta, hogy a felekezeti s egyéb nyilvános tanintézetek tanárai, kiknek nyugdíjazásáról az 1875. évi 32. t.-cz., 1885. évi 11. t.-cz., 1891. évi 43 t.-cz. által gondoskodva nincs, valamely országos nyugdíjintézetnek részesei lehessenek.³⁴⁶⁾ A tervvázlat az országos tanügy érdekében azon az elven készült, hogy az állami s nem állami tanároknak helyzete lehetőleg egyenlősíttessék. A tervezet a pécsi püspök útján a jogakadémiának is aziránti határozott és végleges nyilatkozás végett küldetett le, valjon a tervben megjelölt feltételek mellett a felállítani szándékolt országos nyugdíjintézet kötelékébe ezen intézet tanárai belépnek-e?³⁴⁷⁾ A tanári kar annál nagyobb örömmel fogadta e tervezetet, mert az reményleni engedé, hogy az eddig mindenféle nehézségek miatt oly régen húzódó nagyfontosságú ügy ez uton valahára véglegesen rendeztetni fog³⁴⁸⁾ A püspök válaszát 1893. évi szeptember 21. 2443. sz. a. terjeszté fel, kiemelvén benne, hogy a »felhívást tervvázlatával együtt a pécsi püspöki joglyceum és a pécsi püspöki tanítóképző intézet tanári karával közölve, mindkét tanári kar velem együtt nem csak kész a kikötött feltételek mellett a tervezett országos nyugdíjintézet kötelékébe belépni, hanem még Nagyméltóságodnak ezen nemes és áldásdús fáradozásáért hálás köszönetet is mondunk.«³⁴⁹⁾

Az 1894. évi XXVII. t.-cz. szabályozza a nyugdíjat; minthogy pedig a törvény 4. §-ában meghatározott félévén belül akadémiánk részéről a jelentkezés 1894. november 15. megtörtént³⁵⁰⁾ és e nyugdíj- és gyámintézetből kilépésnek helye nincs, annak részeseivé tanáraink is lettek. A törvényhozó testületek előtti tárgyalásakor nagyméltóságú gróf Csáky Albin ur már nem volt miniszter, de fényes nevéhez fűződik a kezdeményezés, a törvényjavaslat készítése s benyújtása munkája; ezért jogakadémiánk tanárai iránta való, mélyen érzett hálájukat 1894. évi június 20-án kelt következő bucsúiratukban nyilvánították:

»Kegyelmes Urunk! Midőn a minden népek sorsát intéző Gondviselés Nagyméltóságodat a magyar közoktatásügy éléről elszólította, lelkünk legbensőbb sugallata készlet, hogy mély fájdalommal és hátaltelt szívvvel megjelenjünk Nagyméltóságod előtt.

Mióta Nagyméltóságod a magyar szent korona tanácsában helyet foglalt, néma, de annál mélyebben érdeklődő szemlélői voltunk azon nagy munkának, midőn a magyar közélet a helyi nemzetiségi érdekek körén felül messze emelkedve az emberiség világtörténelmi nagy eszméinek küzdelmét Nagyméltóságod vezetése alatt vivta s hallatlan politikai tusakodások közepette, milyeneket magyar kultuszminiszter még meg nem élt, Nagyméltóságod volt az első, ki időt s alkalmat talált arra, hogy hazánknak

³⁴⁶⁾ Vallás- és közokt. m. kir. miniszterium 1893. márczius 6. 7116. sz. a kelt leirata.

³⁴⁷⁾ Vallás- és közokt. m. 1893. aug. 12. 37741. sz.

³⁴⁸⁾ A tanárok indokolt megjegyzései arra vonatkoztak, hogy ők a kir. jogakadémiai tanároknál nagyobb megterheléssel nem illettethetnek és hogy különben is a fedezendő járulékok az itt meglevő nyugdíjalapból fedezhetők és fedezendő is.

³⁴⁹⁾ Vallás- és közokt. m. 45654/1893. sz. a.

³⁵⁰⁾ U. o. 58812/1894. sz. a.

oly hasznos, de oly kevésbé méltatott felekezeti tanintézeteihez, különösen pedig jogakadémiáihoz lehajolva, őket annyi igazságossággal, mint szeretettel gyámolítsa.

Igy történt, hogy míg Nagyméltóságod küzdött titáni küzdelmet nagy eszmékért, mindig azokhoz méltó nemes fegyverekkel, ugyanakkor oly intézkedéseket tett, melyek a haza sok ezer napszámosának homlokáról eltüntették a gond barázdáit, s míg politikai működését emlegetni fogja a hazai történelem, addig az emberszerető nagy ember nevét özvegyek és árvák ezrei fogják mindennapi imáikba foglalni.

Midőn közéletünknek ezen nagy nemes alakja — reméljük nem végkép — elhagy bennünket, aggódva kérdezzük magunktól, vajh találkozik-e kéz, mely Nagyméltóságod alkotásait tovább fejleszse.

Vannak, kik a kelő nap felé fordulva igyekeznek részesülni annak sugaraiban, legyen szabad nekünk a lenyugvó nap előtt még egyszer meghajolni, azon nap előtt, mely még nyugtával is annyi fényt és meleget árasztott a magyar tanügy munkásaira, a felekezeti tanintézetek tanárainak nyugdijtvényével.

Engedje meg Nagyméltóságod, hogy mi árván maradottak, hálát mondjunk alkotásaiért s nehéz szívvel kívánjuk a távozonak Istennek legjobb áldását.

A nyugdijtvény (1894. XXVII. t.-cz.) 1894. szept. 1. lépett hatályba. A végrehajtása iránt 55360/1894., valamint az 1895. évi június 25. 25791. sz. a. k. vallás- és közokt. miniszteri rendeletek intézkednek, melyekkel minden rendes tanárról a kor, képesítés, szolgálati idő, rendszeres fizetés igazolása követeltetik. A rendeleteknek elég is lett téve.

Akadémiánk, valamint az annál alkalmazott és a felvételre jogosult tanárok a hivatkozott törvény alapján létesített orsz. nyugdíjintézet tagjai sorába a vallás- és közokt. m. kir. miniszterium 1896. évi sept. 21. 25517. sz. a. kelt rendeletével vétettek fel. Ebben a rendeletben a nyugdíj kötelekébe felvett öt rendes tanár után 1894. szept. 1-től mint a törvény hatályba lépte napjától 1896. év végéig terjedő időre iskolafentartói díj címén egyszerre s azonnal fizetendő 1234 frt 42 kr., azonkívül évenkénti iskolafentartói járulék címén ezuttal 539 frt, a tanárookra pedig a törvény 3. §. a) pont értelmében fizetésök $\frac{1}{3}$, valamint annak a törvény 10. §. értelmében fizetendő 4% késedelmi kamatja lett kiszabva. A tanárok évi járulékot nem fizetnek.

E rendelet leérkezte után a tanárok hivatkozással az 1893-ban tett azon nyilatkozatukra (l. 73. l. 348. jegyz.), hogy ők fizetésök $\frac{1}{3}$ -át, úgy mint a kir. jogakadémiai tanárok szintén készek utólag befizetni, de miután ezen összegnek annak idején való levonása fizetésükből kívülök fekvő okokból maradt el, késedelmi kamatok fizetésére magukat kötelezve nem érezhetik, — szóbelileg azon kérelmet ismételték, miszerint a reájuk kirótt késedelmi kamatok az intézetünkénél levő nyugdíjalap jövedelméből fizetessenek be az állampénztárba, annyival inkább, mert e nyugdíjalap magángyűjtés útján keletkezett, annak a tanárok most már másképp hasznát nem vehetik, és ez különben is úgy a törvény intentiójával (3. §.), mint a méltányossággal megegyezik.

Kérésöknek volt is eredménye; mert az 1896. aug. 1-ig lejárt 4⁰/₀ késedelmi kamatok — az öt rendes tanár után 1458 frt 5 kr. — 1896. évi decz. 2-án a tanárok helyett a pécsi m. kir. adóhivatalba csakugyan be lettek fizetve.

XXII.

A tanári személyzet.

Akadémiánkon visszaállítása vagyis 1865 óta összesen 24 tanár működött, és ha még az 5 segédtanárt, továbbá az egyes tárgyak (törv. sz. orvostan, bölc. erkölcs. tan stb.) előadásával megbízottakat, kiknek száma 8, hozzáveszszük, akkor az eddig működött tanárok száma 37-re emelkedik. Feltekinthetjük a jövő-menő tanároknak ezen nagy száma, a mely egy királyi jogakadémiánál sem fordul elő.

a) Tanárok:

1) Szeredy József l. az aligazgatók közt XX. alatt.

2) Herczegh Mihály jogtudor, köz- és váltó ügyvéd. Girk püspök 1865. szept. 29. helyettes, u. e. év nov. 10. rendkívüli tanárnak nevezte ki; e kinevezést a H. T. 1866. okt. 25. 82726. sz. a. helybenhagyta. A hivatali esküt 1865. nov. 28. tette le. 1868. szept. 30. 10491. sz. a. a győri kir. jogakadémiához ny. rendk. tanárnak, onnan pedig a budapesti m. kir. tud. egyetemhez neveztetett ki, hol jelenleg is mint ny. rendes tanár működik.³⁵¹⁾

3) Werner Rudolf, jogtudor, köz- és váltó ügyvéd. Girk püspök 1865. szept. 29. tanársegédnek nevezte ki. A hivatali esküt 1865. nov. 28. tette le. Rendkívüli tanárnak a püspök 1866. július 22. nevezte ki, de a H. T. 1866. okt. 25. 82726. sz. a. e minőségben még nem erősíté meg; egyedül megengedé, hogy csak mint helyettes tanár működhessek. Mint rendk. tanár megerősített a min.³⁵²⁾ által 1867. szept. 28. 6622. sz. a. Nyilv. rendes tanárrá 1869. okt. 1. neveztetett ki s e minőségben 1869. okt. 13. 18769. sz. a. min. megerősítette. Az 1873. márcz. 16. 1270. sz. a. a kassai kir. jogakadémiához az ész- és büntetőjog nyilvános rendes tanárának, onnan a kolozsvári kir. egyetemhez neveztetett ki, hol jelenleg is működik.

4) Szele Andor, jogtudor, köz- és váltó ügyvéd, Girk püspök által 1866. évi július 22-én rendkívüli tanárnak neveztetett ki, de H. T. 1866. október 25. 82726. sz. a. kelt leirata szerint csak mint helyettes tanár, min. 1867. szept. 28. 6622. sz. a. kelt rendeletével mint rendkívüli tanár erősített meg. Rendes tanárnak a püspök 1869. okt. 1. kinevezte és e kinevezést a min. 1867. okt. 13. 18769. sz. a. megerősítette. — A min. 1874. aug. 10. 21053. sz. a. kelt leirata szerint a kassai kir. jogakadémiához a magyar közigazgatási jog és statistika nyilv. rendes tanárának neveztetett ki, hol jelenleg is működik.

5) Kuncz Ignác, jogtudor, köz- és váltó ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, — Girk püspök által 1866. július 22. segédtanárnak kine-

³⁵¹⁾ E munka körében csak azon tanárok irodalmi munkássága van ismertetve, kik ily irodalmi működést pécsi tanárkodásuk idejében fejtettek ki.

³⁵²⁾ Min. Vallás- és közokt. m. kir. miniszter.

vezetvén, e minőségben H. T. által 1866. okt. 25. 82726. sz. a. megerősített. Az 1867. évi július 15. nyilvános rendkívüli tanárnak kinevezetvén, 1868. okt. 8. 16845. sz. a. min. megerősíté. 1869. október 1-én nyilvános rendes tanár, a min. 1869. október 13-án 18769. sz. a. megerősíté. Előadta a magyar állam- és jogtörténetet, a magyar közjogot és közigazgatási jogot. A min. 1873. márczius 20. 27555/1872. sz. a. kelt leiratával a győri kir. jogakadémiához a jogtörténelem, közjog, közigazgatási s pénzügyi törvényisíne tanszékére, 1874-ben a pozsonyi kir. jogakadémiához, onnan a kolozsvári kir. egyetemhez nyilvános rendes tanárnak neveztetett ki.

6) Antal Gyula jogtudor, ügyvéd, Girk György püspök által 1867. július 15. rendkívüli tanárnak neveztetett ki; a miniszter azonban e minőségét csak az egyetemi magántanári képesítésnek elnyerése s annak 1869. okt. 16. 18793. sz. a. történt megerősítése után 1870. évi január 17. 545. sz. a. kelt rendeletében ismerte el. Rendes tanárrá 1871. márczius 6. neveztetett ki. Előadta az ausztriai polg., a magyar váltó- s keresked. jogot és a bányajogot 1875-ig, a mikor orsz. képviselővé megválasztatván, itteni tanári állásáról lemondott és a budapesti kir. tudom. egyetemenél mint magántanár működött, hová később rendkívüli s azután rendes tanárnak neveztetett ki.

7) Mutschenbacher Victor jogtudor, ügyvéd, a káptalani vicarius által 1868. decz. 21. rendkívüli tanárnak neveztetett ki, egyetemi magántanári képesítés kimutatásáig azonban a min. 1869. január 12. 23677/1868. sz. a. kelt leirata szerint őt csak helyettesnek tekintí. Felesküdött 1869. febr. 7-én. Egyetemi magántanári képesítése 1871. május 9. 10203. sz. a. min. rendelettel megerősítettvén, 1874. április 23-án rendes tanárnak neveztetett ki s a miniszter által 1874. évi május 26-án 11818. sz. a. e minőségben elismertetett. Az 1875. évi február 22. 3352. sz. a. a győri kir. jogakadémiához rendes tanárnak neveztetett ki; e tanszéket azonban el nem foglalta, lemondását a min. 1875. július 8. 14835. sz. a. elfogadta. Előadta a magyar polgári jogot és eljárást, 1874. évi újjászervezés óta pedig a váltó- s kereskedelmi jogot, a peres- és perenkívüli eljárást. Irodalmi munkássága: Magyar polgári törvénykezési jog (könyomatu kiadás) Budapest 1870. A magyar váltójog az 1876. évi 27. t.-cz. szerint oknyomozólag, történetileg és a külföld legelterjedtebb váltójog szabályaival összehasonlítólág. Pécs, 1877. A magyar váltó eljárás elméletileg és gyakorlatilag. Pécs, 1877. A kereskedelem története rövid előadásban Pécs 1881. Második kiadás 1890. Harmadik átdolgozott kiadás 1894. A kereskedelmi jogtudomány elemei. Pécs, 1884. A szerzői jog rendszeresen előadva. Pécs, 1890. A magyar váltójog gyakorlatilag, elméletileg és történetileg. Második kiadás. Pécs, 1895. — Kartársunk azon magas kitiintetésben részesült, hogy »A kereskedelmi jogtudomány elemei« munkáját bold. Rudolf trónörökös ur ő cs. és kir. Fensége köszönő elismerésének nyilvánítása mellett kegyelmesen elfogadni méltóztatott. (Min. 1885. márczius 10. 372. eln. sz. alatt kelt leirata.)

8) Szigeth Miklós jogtudor, előbb egri lyceumi segédtanár, 1873. évi

szeptember 5. rendkívüli tanárnak — min 404/1874. sz. a. csak helyettesnek ismerte el — az ész- és büntetőjog tanszékére neveztetett ki, melyet csak rövid ideig látott el, mivel 1875. évi január 19. meghalt.

9) Személyi Kálmán jogtudor, 1873. szeptember 5. a magyar állam- és jogtörténet, a magyar közjog, közigazgatás, pénzügyi törvények rendk. tanárának neveztetett ki, a tanszéket azonban el nem foglalta, mert időközben a nagyváradi kir. jogakadémiához segédtanárnak neveztetett ki, hol mint a statisztikának és a magyar közigazgatási jognak nyilvános rendes tanára máig is működik.

10) Hajda Mihály jogtudor, 1872. szeptember 17. óta segédtanár, 1873. évi október 1-én Személyi tanszékét foglalta el; min. 1874. október 6-án 25184. sz. a. a győri kir. jogakadémiához a politika s a közjog tanszékére egyelőre helyettes tanárnak kinevezte, hol tanári hivatásának buzgó teljesítése közben meghalt.

11) Szigeth Gábor jogtudor, 1874. január 1-én segédtanárnak és u. a. évi aug. 19. a jogtörténet és egyházjog rendkívüli tanárának kineveztetett, magántanári képesítés kimutatásáig azonban az 1874. évi szeptember 26. 23401. sz. a. kelt miniszteri leirattal csak helyettes tanári minőségében erősített meg. Egy év múlva tanári állásáról lemondott. Később Tolna vármegyei árvaszék elnöke volt.

12) Bors Emil, jogtudor, Kovács Zsigmond püspök 1874. aug. 19. rendkívüli tanárnak nevezte ki, a min. azonban 1874. szept. 26. 23401. sz. a. kelt leiratában egyetemi magántanári képesítés kimutatásáig csak helyettes tanári minőségben erősítette meg. 1878. jul. 6. rendkívüli tanár, e minőségben a min. 1878. jul. 28. 17260. sz. a. — 1879. decz. 29. nyilv. rendes tanár, e minőségben a min. 1884. jan. 29. 2539. sz. a. erősítette meg. — Eredetileg a statisztika s magy. közigazgatási jog tanszékére lett kinevezve, de csere folytán az 1874. évi okt. 21. 28325. sz. a. kelt miniszteri jóváhagyás mellett a politika, közjog és jog- és államtud. encyclopaedia tanszékét látja el.

Irodalmi munkássága: Az 1876. évben Pester Lloyd-ban ráutalt a közös ügyek tárgyában hozott osztrák és magyar törvények tartalma közt fenforgó lényeges eltérésekre s ellentmondásokra, mi a mérvadó körök figyelmét is magára vonta. Ugyancsak Pester Lloyd 1882. évi 287 — 291. számaiban megjelent »Zur Frage der Rechtsakademien« cz tanulmánya. Ezen országszerte feltűnést keltett cikksorozatban szembeszállt az akkor a hazai jogakadémiák ellen indított mozgalommal; hogy mily sikerrel, azt azon számos elismerő nyilatkozatokon kívül, melyekben tekintélyes és illetékes helyekről részesült, a jogi szakoktatás terén az akadémiák emelése érdekében történt kormányzati intézkedések igazolják. A pécsi jogakadémiai tanári testület is ez alkalomból fényes ovációban részesíté kartársát, a midőn 1882. decz. 18. a senior, Szeredy József őt szívélyesen üdvözlővén, neki elismerés jeléül értékes emléktárgyat nyújtott át. A magyar jogászgyűlés állandó választmánya a IX. jogászgyűlés napi rendjére a jogi szakoktatás kérdését is kitűzván, e feletti szakvélemény megírására kartársunkat is felkérte, a mely »Szakvélemény és indítvány a jogi szakoktatás reformja kérdésében«. Pécs, 1885. nyomtatásban is megjelent.

13) Schaurek Bódog, jogtudor, 1874. szept. 18. a püspök által rendk. tanárnak neveztetett ki, a min. azonban 1874. okt. 26056. sz. a. kelt rendeletével egyetemi magántanári képesítés igazolásáig csak helyettes tanári minőségben erősíté meg. A hivatali esküt 1874. okt. 1. tette le. 1879. decz. 29. nyilvános rendes tanár, mely minőségben a miniszter 1884. január 29. 2539. sz. a. megerősítette. A politika, közjog és encyclopaedia tanszékét, melyre ki lett nevezve, 1874. okt. 21. 28325. sz. a. kelt miniszteri engedély folytán a statisztika s magyar közigatási jog tanszékével cserélte fel, melyen jelenleg is működik. 1887-ben helyettesítőleg az államszámviteltant is 35286/1887. sz. miniszteri jóváhagyás mellett adta elő.

14) Cholnoky Sándor jogtudor, Kovács püspök által 1874. október 11. rendkívüli tanárnak neveztetett ki, a miniszter azonban habilitáció kimutatásáig 1874. okt. 23. 28310. sz. a. kelt rendeletével csak helyettesi tanári minőségben erősítette meg. A jogbölcseészet és büntetőjog tanszékét csak egy tanév folyamán látta el, azután akadémiánktól megvált. Jelenleg gyakorló ügyvéd Tolnán.

15) Horinka Imre, jogtudor, a jogtörténet és egyházjog rendkívüli tanárának 1874. okt. 11. Kovács Zsigmond püspök által neveztetett ki, a miniszter azonban 1874. okt. 23. 28310. sz. a. kelt rendeletében habilitáció kimutatásáig öt csak helyettes tanári minőségben erősítette meg, 6728/1875. sz. miniszteri engedéllyel a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és magyar pénzügyi törvényisme tanszékét foglalta el, de ezt is csak egy tanéven át látta el, mert 1876. febr. 19. 29247/1875. sz. a. a győri kir. jogakadémiához neveztetett ki, mely állását a tanév befejezése után foglalta el — Mint jogtanuló az 1872—73. tanévben dolgozatával a pesti m. kir. tudom. egyetem jog- és államtud. karánál Schwartzner-alapból pályadíjat nyert Mint győri jogtanár hivatása buzgó teljesítése közben halt meg.

16) Lukács Adolf, jogtudor, ügyvéd. Kineveztetett Kovács Zsigmond püspök által 1875. február 24. a jogtörténet és egyházjog helyettes rendkívüli tanárának, a min. 1875. április 2. 6728. sz. a. egyetemi magántanári képesítés igazolásáig csak helyettes tanári minőségben erősítette meg. A hivatali esküt 1875. febr. 28. tette le. A következő tanévben a miniszter 1875. okt. 12. 24615. sz. a. kelt engedélyével a jogbölcseészet és büntetőjog tanszékét foglalta el; 1878. május 12. nyilvános rendkívüli (miniszter megerősíté 1878. május 28. 12075. sz. a.), 1879. decz. 29. óta nyilvános rendes tanár, mely minőségét a miniszter 1884. január 29. 2539. sz. alatt megerősítette. Az 1891. évi április 27. kelt legfelsőbb elhatározással a pécsi kir. ítélő táblához bírónak kineveztetvén, a tanári kar 1891. május 23. tartott rendes ülésében elhatározta, hogy kartársuk 16 évi eredményteljes tanári működésének emléke a jegyzőkönyvbe iktattassék. 1894. óta mint a kolozsvári egyetem ny. rendes tanára működik.

Irodalmi munkássága: A folytatólagos büntetendő cselekmény. Themis 1879. — A párbaj büntetőjogi fejlődése. Magyar igazságügy 1882—83. évf. — A párbaj tényálladéka. Magyar igazságügy 1886. évf. — A new-yorki új büntetőtörvény. U. o. XX. köt. — Az ártatlanul elítéltek kártalanítása. U. o. XXII. köt. — A büntetett elleni küzdelem. A Jog 1887. évf. —

A kettős házasság elévülésének kérdése. U. o. 1886. — Nyilvánosság a bünt. eljárás elővizsgálati részében. »Jog« 1889—90. — A dolus alternativus és eventualis. Büntető jog tára. 1885. — A vádhatározat. U. o. — Crimin.-Antropologia. Ferri nyomán. M. Igazságügy 1887. — Az angol büntető eljárás előkészítő részében. Az Igazságügy 33., 34., 35. köt. — Vádhatározat az angol büntető eljárásban. U. o. 35. köt. — A büntető perrendtartás törvényjavaslatának vezető elvei. »Magyar Ujság« politikai napilap 1896. évi febr. 5—8 számában.

17) Kosutány Ignác jogtudor. 1875. október 4-én mint szigorló az egyházjog és jogtörténelem tanszékének ideiglenes ellátásával bízván meg, a tiszti esküt 1875. október 6-án tette le. Jogtudorrá történt felavatása után 1876. július 6. 14471. sz. a. k. miniszteri leirattal mint helyettes tanár, és egyetemi magántanári képesítés alapján 1878. július 6-án rendkívüli tanárnak kinevezetvén, e minőségben 1878. július 28. 17260. sz. a. k. miniszteri leirattal erősített meg. Nyilvános rendes tanár 1884. január 15. óta, min. megerősíté 1884. január 29. 2539. sz. a. Az 1877/8. tanév első felében helyettesítőleg a bölcsészeti erkölctant is adá elő.

Irodalmi munkássága: 1881—83. a »Pécs« című politikai lapot szerkeszté. 1882. évben egy korrajzot írt »Kányaföldi Kerechényiek a XVI. században«, mely a magyar történelmi társulatban fölolvastatván, a »Századok« 1882. évfolyamában jelent meg. Ugyanezen évben a Történelmi Társban 16. századbéli okmányokat közölt. Eközben írta a »Pálosok története Magyarországon« című pályamunkát, melyet a magyar tud. akadémia az Oltványi díjjal jutalmazott. E kitüntetés alkalmából a tanári karnak 1885. május 29-én tartott ülésében kartársunkat az elnöklő aligazgató szívélyesen üdvözölte. Írt továbbá »A karthausiak története Magyarországon« című munka felett tanulmányt és bírálatot, »Szabad verseny« értekezést, mely a pécsi kereskedelmi iskola értesítőjében megjelent. Legújabb munkája »Magyar alkotmány- és jogtörténelem tankönyve« Budapest 1895. Az 1885-ben tartott IX. jogászgyűlés öt jegyzőnek választá. Az 1896. év végén a pozsonyi kir. jogakademiához r. tanárnak neveztetett ki, ez állást 1897. február 1-én el is foglalta. A tanári karnak 1897. január 19-én tartott ülésében Szeredy kanonok, aligazgató szívélyes szavakban fejezte ki szerencsekívánatait a kinevezettnek, mire a tanárok seniora Mutschenbacher lelkes szavakkal emelte ki Kosutány tanári érdemeit és a pozsonyi kir. jogakademiának egyrészt gratulált ahhoz, hogy ily jeles tanárt nyert, másrészt pedig sajnálatának adott kifejezést azon veszteség felett, mely távozása által intézetünket éri, főleg miután távozásának fő oka azon sajnos körülményben rejlik, hogy az itteni tanárok javadalmazása csekélyebb a kir. jogakad. tanárokéinál.

18) Daempf Sándor jog- és államtud. tudora, köz- és váltó-ügyvéd, pécsi kir. ítélőtáblai bír. 1875. október 8-án helyettes tanára a magyar, az austriai magánjognak és a bányajognak; egyetemi magántanári képesítés alapján 1878. szeptember 1-én rendkívüli tanár, mely minőségben min. 1878. szeptember 8. 23186. sz. a. erősítette meg. Az 1881. évi püspöki szabályzatnak kihirdetése után tanári állásáról lemondott (l. 53. l.), indokait

a miniszterhez 1303/1881. eln. sz. a. benyújtott előterjesztésében kifejtvén. 1891. óta pécsi kir. ítélőtáblai bír.

Irodalmi munkássága: A magánjog és tárgya, különös tekintettel a magyar általános magánjog codificatiójára. Pécs 1877. — Előadói vélemény »a felebbvitelről a sommás eljárásban« című törvénytervezetről, (a pécsi ügyvédi kamara megbízásából.) Pécs 1890. — A holt kézi törvény (lex amortisationis) Magyarországon. Magánjogi tanulmány. Pécs 1891. — Vélemény a jogi szakoktatás reformja tárgyában (A jogászgyűlés állandó bizottságának felhívására.) A X. magyar jogászgyűlés évkönyve I. kötet. Budapest 1889. Írt ezeken kívül számos értekezést, könyvbírálatot stb. a jogi szaklapokban.

19) Loncsár József, Pécs egyházmegyei áldozár, heidlbergi bölcsészettudor, jogtudor. 1876. évi augusztus 28. a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és a magy. pénzügyisme helyettes tanárának történt kinevezését a min. 1876. okt. 31. 25544. sz. a. erősítette meg; rendkívüli tanár 1876. decz. 17., min. 1877. január 9. 31046/1876. sz. a. erősítette meg. 1882-ben az államszámvitel tan. előadásával is bízott meg. Miután 1887. április havában az intézettől megvált, a félév végeig a pénzügytant Kosutány tr., a magy. pénzügyismét Schaurek tr. a min. 1887. máj. 5. 10038 sz. a. k. engedélye alapján helyettesítőleg adták elő. — Jelenleg szalatkai plebános-helyettes.

20) Kopcsányi Károly jogtudor, egyetemes orvostudor, ügyvéd. Az 1882. évi január 12. a magyar, az austriai magánjog és a bányajog tanszékére helyettes tanárnak Dulánszky püspök által kinevezetvén, min. 1882. január 19. 1541. sz. a. erősítette meg. A tiszti esküt 1882. január 31. tette le. A budapesti magy. kir. tudomány-egyetemnél a magyar magánjogból magántanári képesítést elnyervén, — min. 1887. márczius 2. 7121. sz. a. megerősítve. — 1887. márczius 25-én nyilv. rendkívüli és 1890. márcz. 29-én nyilv. rendes tanárnak nevezetett ki.

21) Mihálffy Ernő, jog- és államtudományok tudora, 1887. aug. 22. a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és a magy. pénzügyi jog előadásával a min. 1887. szeptember 13. 35286. sz. a. k. jóváhagyása alapján bízott meg; mint helyettes tanárt min. 1888. április 23. 15610. sz. a. megerősíté. Az államszámvitel tan. előadásával 1888. jun. 28. bízott meg. Magántanári képesítés alapján Troll Ferencz káptalani vicarius 1896. augusztus 12-én rendkívüli tanárrá nevezte ki.

22) Friedl Károly jog- és államtudományok tudorát 1888. aug. 22. Dulánszky püspök a római jog ideiglenes előadásával bizta meg.

23) Kasza József, jog- és államtudományok tudora, 1891 augusztus 28-án a jogbölcsészeti és büntetőjogi tanszékére tanárhelyettesnek, magántanári képesítés alapján, melyet a kolozsvári kir. tudomány egyetemnél nyert, 1895. augusztus 16-án nyilvános rendkívüli tanárnak nevezetett ki.

Irodalmi munkássága: Detentio és possessio. Tanulmány a bölcséleti magánjog köréből. Pécs 1894.

24) Késmárky István, Pécs egyházmegyei áldozár, a sz. hittan és a jogtudományok tudora, a jogtörténelem és egyházjog tanszékére Troll Ferencz káptalani vicarius által 1897. jan. 16. helyettes tanárnak nevezetett ki.

b) Segédtanárok.

Jogakadémiánk megnyitását engedélyező 65415/1865. sz. helytartótanácsi intézkedés segédtanár kinevezését rendelte el. A segédtanár tanári pályára készülő egyén; kötelessége a beteg vagy egyébként akadályozott tanárokat helyettesíteni, továbbá a könyvtári s a tollnoki teendőket végezni.³⁵³⁾ Az 1874. évi szerv. szab. 10. §. a segédtanári állást megszüntette s a helyettesítésről akképp rendelkezik, hogy 3 hónapnál továbbra terjedő helyettesítés esetében vagy a tanpénz mellett ajánlkozó egyik tanártestületi tag, vagy a helyettesi illetmény mellett magántanár alkalmaztatik.

A kilencz tanév folyamán jogakadémiánknál összesen öt segédtanár volt alkalmazásban:

- 1) Werner Rudolf 1865. szeptember 29. — 1866. július 22.
- 2) Kuncz Ignác 1866. július 22. — 1867. július 15.
- 3) Lechner Gyula 1867—1872. Az 1868/9. tanév egész téli felében a magyar polg. jog és eljárás tanszékét Herczegh tanár távozása következtében helyettesítőleg látta el. 1872. május 7-én tartott tisztujítás alkalomával Pécs szab. kir. város közönsége őt városi tanácsnoknak megválasztá. Mint városi rendőrfőkapitány 1893. Linzben halt meg.
- 4) Hajda Mihály 1872. szeptember 12. — 1873. év végeig.
- 5) Szigeth Gábor 1874. január 1-től a tanév végeig.

c) Egyes tárgyak előadásával megbizottak:

1) Kohárits Károly, orvostudor, Pécs szab. kir. város tiszti főorvosa, városi képviselő, előadta a törvényszéki orvostant minden félévben heti 2 órában, az 1883/4. tanév II. felében csak egy órában és emellett a közegészségtant 1 órában, ép úgy az 1884/5. tanévben; az 1885/6. tanévtől kezdve a téli semesterben mindig a törvényszéki orvostant³⁵⁴⁾ heti 2 órában, a nyáriban a közegészségtant szintén 2 órában. Meghalt 1892. aug. 10-én, emlékét a tanári kar az 1892. aug. 31-én tartott értekezletéről felvett jegyzőkönyvbe iktatá.

2) Keserits Károly, köz- és váltó-ügyvéd, pénzügyigazgatósági titkár, a püspök által 1874. október 11-én az államszámvitel tanmagántanárává kineveztetvén, e tárgyat minden semesterben eleinte hetenkint 4, később 2 órában 1881/2. tanév befejeztéig adta elő, azután állásáról lemondott.

3) Maczki Valér, bölcsészettudor, főgymnasiumi tanár 1874. október 11-én a bölcsészet tanmagántanárává kineveztetvén, 1877-ig működött.

4) Tipold Özséb, főgymnasiumi tanár, a püspök által 1874. október 11-én a művelődési történet tanmagántanárává kineveztetett; lemondása után e tárgyat 1874/5. tanév II. felétől kezdve Maczki adta elő.

³⁵³⁾ A keltkaru akadémia fenállása alatt az actuariusok a fogalmazványokat 1837—1852. külön „Protocollum Missilium“ című könyvbe vezették be, mi által a későbbi kornak a betekintés az intézet állapotába lehetővé van téve.

A segédtanárok idejében még minden ügyirat elintézéséről szabályszerű fogalmazvány készült és pedig külön előadói iven.

³⁵⁴⁾ Az 1889. XXVI. t. cz. alapján a min. által 1889. nov. 8. 14059. sz. a. k. rendelet szerint az 1889/90. tanévtől kezdve a törvényszéki orvostan a jogakadémiákon esakis minden második és pedig a nyári félévben adandó elő.

5) Czizmazia Vilmos, főreáltanodai tanár, a püspök által 1877. nov. 12-én a bölcsészeti erkölcsstan és a művelődés történelme magántanárává kineveztetvén, e tárgyakat csak az 1877/8. tanévben adá elő, mert innen a temesvári kir. főreáltanodához helyeztetett át.

6) Rézbányai János, Pécs egyházmegyei áldozár, pápai kamarás, szentszéki ülnök, árvaszéki igazgató, 1878. aug. 28. kinevezése folytán előadja a bölcsészeti erkölcsstant és a művelődés történetét. (L. XVI. alatt.)

Irodalmi működése: Európa művelődési történelme különös tekintettel hazánkra. I. Pécs 1878.; II. 1881. — Az ó-kori népek művelődési története. Budapest 1886.

7) Wajdits Alajos, egyetemes orvostudor, a püspök által 1892. decz. 19-én 3767. sz. a. történt kineveztetése folytán előadta minden tanév téli felében heti 2 órában a törvényszéki orvostant,³⁵⁵⁾ a nyári felében pedig szintén 2 órában a közegészségtant. Állásáról 1896. november havában mondott le.

8) Jellachich István orvostudort Troll Ferencz káptalani vicarius 1896. november 22-én a törvényszéki orvostan és közegészségtan előadásával bizta meg.

Megjegyzendő, hogy a püspök a felsoroltakat »magántanároknak« nevezte ki, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban őket magántanári minőségben nem erősítette meg, hanem csak azt az intézkedést vette tudomásul, hogy az illető tárgyak előadásával meg lettek bizva³⁵⁶⁾ és szabálykép 28309/1874. sz. leiratában kijelentette,³⁵⁷⁾ hogy csak helyettesi minőségben működhetnek, miután magántanároknak csak akkor fognak tekintethetni, ha az egyetemi magántanári képesítést kimutatni képesek lesznek. — Tanrendeinkben mégis magántanárok.

d) *Felsorolandók még azok nevei, kik a lyceumi templomban minden vásár- és ünnepnapon az isteni tiszteletet végezték és végzik:*

Szeredy József (l. az aligazgatók közt XX. alatt.) 1865—1888. — Fent Ferencz, Pécs egyházmegyei áldozár, hittudor, theologiai tanár. 1888—1893.

Kozári Gyula, Pécs egyházmegyei áldozár, káplán. 1883. januártól szeptemberig. Irodalmi működése: Korunk bölcsélete. Pécs 1892. — Emlékbeszéd a szigetvári Zrinyi ünnepélyen. Pécs 1893. — Emlékbeszéd 1894. aug. 29. Pécs 1894. — Az átöröklés problémája. Budapest 1894. — Korkérdések konferencia beszédeimből. Szeged 1894. — Életföladat és életörömök. Pécs 1895. — La loi des trois états d'Auguste Comte. Bruxelles 1895. — Sajtó alatt vannak: Decartes és Sz. Tamás. — A pozitivizmus és a katolicizmus. — Millenniumi beszéd.

Fent Ferencz 1893. szeptember óta.

³⁵⁵⁾ L. az előző jegyzetet.

³⁵⁶⁾ Keserits, Marczki, Tipold-ra nézve együttesen 1874. évi okt. 23. 28309. sz. — Czizmazia-ra nézve 1877. decz. 19. 32346. sz. — Rézbányai-ra nézve 1878. szept. 2. 22849. sz. — Wajdits és Jellachich kinevezésére vonatkozó miniszteri megerősítésre nem akadtam.

³⁵⁷⁾ Egyezően az 1848. XIX. t. cz. 2. §. alapján a vallás- és közokt. miniszter által a magántanári képesítés tárgyában 1871. decz. 10. kibocsátott szabályrendelettel.

XXIII.

A joghallgatók beiratása, leczkekönyv, tanrend, végbizonyítvány.

A joghallgatók felvétele az aligazgatónál, nem lévén nálunk igazgatói iroda, az ő lakásán történik és pedig az első félévre szeptember, a második félévre február első 8 napjaiban, mi a tanrendben is mindenkor hirdetve van.

A beiratáskor fizetendő:

1) A beiratási díj. Valjon 1865-től kezdve lett-e ily díj szedve, írományszerűleg ki nem mutatható, bár a 65415/1865. sz. helytart. leirat 2 frt beiratási és 2 frt könyvtári díj szedésére jogot adott.³⁵⁸⁾ Jelenleg az 1874. évi szerv. szabályzat 47. §. értelmében az intézeti könyvtár javára minden joghallgató a tanév elején 3 frtot fizet, mely alól felmentésnek helye nincs.

2) A leczkepénz. Akadémiánk újbóli megújításától 1874. szerv. szab. életbelépteig minden félévre 10 frt 50 kr. fizettetett; e szab. 19. és 20. §§. szerint minden joghallgató annyi forintot fizet félévre, hány órát hallgat hetenkint. A jogtanuló csak a tanpénz lefizetésének igazolása alapján jegyezhető be az egyes tanárok külön névlajstromába. A szegény sorsu, szorgalmas és jó előmeneteli joghallgatókat a tanári kar az egész vagy fél tanpénz fizetése alól felmentheti. Ily kérvények felett a tanári testület minden félév első hónapjának második felében végérvényesen határoz; addig a folyamodók csak ideiglenesen jegyeztetnek be, formaszzerű beiktatásuk vagy beiratásuk csak akkor történik, ha az egész tanpénz alóli felmentés a kar részéről megadatott, vagy ha a fél tanpénz alóli felmentés esetére az illető legfeljebb egy hónap alatt a karvégzés kelte után a féldíjt lefizette. Ugyanczen határidő alatt kötelesek azok is, kiknek tandíjmentesség iránti folyamodványuk figyelembe nem vétetett, az egész tanpénzt annival inkább lefizetni, minthogy különben az illető félévre a joghallgatók sorából törlendők lesznek. Különös méltánylást érdemlő esetekben a tanári karnak szabadságában áll az említett 30 napon belül benyújtott s rövid határnapu fizetési halasztást kérő folyamodványokat a miniszteriumhoz felterjesztteni s ezen esetben a kitörlésre vonatkozó határozat függőben tartandó.³⁵⁹⁾

A tanpénz alóli felmentés elvileg a szerv. szab. 49. §. értelmében az egész tanévre vonatkoznék; de mivel a tanári testület jogosítva van, ha a tandíjmentes kellő szorgalmat nem fejtett ki, a felmentést a második semesterre részben vagy egészben megvonni, nem vét a szabályzat szelleme ellen, ha a felmentést csak félévre adja meg és a második semester elején annak folyamodványát, ki az élvezett mentességre nem érdemesült, elutasítólag intézi el.

3) Az 1894. XXVII. t. cz. 3. §. c. p. alapján az azzal létesített nyugdíjalap gyarapításához minden joghallgató fejenként és évenként 6 frtot tartozik fizetni, mely alól felmentésnek helye nincs.

³⁵⁸⁾ A tanári testületnek 1865. okt. 22. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv 2. pontjában a beszédés el van rendelve.

³⁵⁹⁾ 1886. decz. 10. 13681. sz. a. k. miniszteri rendelet.

Akadémiánk újbóli megnyitása idején a nyilvános rendes joghallgatók mellett voltak még rendkívüli hallgatók és magántanulók, kikre nézve az 1850. évi szeptember hó 29-én kelt miniszteri rendelet mérvadó.³⁶⁰⁾ A magántanulás 1870-ben szabaddá tétetett,³⁶¹⁾ midőn pedig a magántanulók száma mindinkább növekedett, annak korlátozása céljából az külön miniszteri engedélyhez lett kötve, mely csak azoknak helyezettett kilátásba, kik kellően igazolják, hogy különös viszonyaik, mint pl. a közszolgálatban rendszeres alkalmazásuk, a nyilvános előadások látogatását meg nem engedik, vagy kiknek előhaladt kora az ily engedélynek megadását indokolhatja. Magántanulók szigorlatokra nem bocsáthatók.³⁶²⁾ Az 1874. évi szabályzat (25. és 63. §§.) a magántanulást jövőre megszüntette. A nyilvános rendes joghallgatók a kötelezett és szabadon választott tantárgyakat a leczkekönyvbe³⁶³⁾ (index) vezetik be. Ha a leczkekönyv elvesztése kellőleg igazoltatik, annak másodlata a tanári testület határozata alapján kiadható és erről a miniszteriumhoz jelentés teendő.³⁶⁴⁾

Nyolcz beszámítható félév³⁶⁵⁾ bevégezése után, ha a kötelezett collegiumok látogatása az előirt óraszámban igazolva van, végbizonyítvány állittatik ki,³⁶⁶⁾ mely a leczkekönyv adatait tartalmazza, s melynek kelte s száma a leczkekönyvbe bejegyeztetik.³⁶⁷⁾ Kiállításáért 1 frt díj és bélyegilleték fejében 1 frt fizetendő. Ugyanannyit másodlatért is kell fizetni. Külön fogalmazvány is készítendő, mely az igazgatóság irattárában megőrzendő.³⁶⁸⁾ Államvizsga tetszés szerinti időben csak azon főiskolánál tehető le, mely a végbizonyítványt kiállította.³⁶⁹⁾ Méltánylást érdemlő, kivételes esetekben ettől eltérő engedélynek megadását a miniszter magának fentartotta. Szigorlatra a nyolczadik félévöket végző egyes joghallgatókat, kik arra szorgalmuk és előmenetelök alapján különösen érdemesek, az egyetem jog- és államtud. kara kivételesen már a 8. félév utolsó négy hetében is bocsáthat.³⁷⁰⁾ Jogászaink közül majd minden évben akad oly érdemes, ki e kedvezmény céljára a tanári testülettől megfelelő bizonyítványért folyomodik, mely neki az illető ülésről felvett jegyzőkönyv kivonata alakjában kiadatik.

A tanrendet minden félévre nézve a fenálló kormányrendeletek értelmében a tanári testület állapította meg, — tanusítják azt a tanári testületnek pl. 1871. okt. 8., 1874. okt. 6., 1877. jan. 5., 1880. jan. 12., 1881.

³⁶⁰⁾ Helytartót. 1865. nov. 15. 85290. sz. a. k. rendelete.

³⁶¹⁾ 1870. évi 28532. sz. min. r.

³⁶²⁾ 1874. márczius 8. 6017. sz. a. k. min. r.

³⁶³⁾ A leczkekönyvek a vallás- és közokt. min. 1871. május 21. 10444. sz. a. k. rendeletével az 1871/2. tanév kezdetével hozattak be.

³⁶⁴⁾ 1875. jun. 5. 11162. sz. és 1895. decz. 8. 3038. eln. sz. a. k. miniszteri rendeletek. Díj fejében 10 kor. fizetendő.

³⁶⁵⁾ Kivétel a katonai szolgálatot teljesítőkre nézve XVI. alatt.

³⁶⁶⁾ Az 1884. évi márczius 5. 4914. sz. a. k. miniszteri rendelet alapján. — A magaviseleti rovat aláírásának megtagadása magában a végbizonyítvány kiadásának útjában nem áll. Min. rendelet 1885. szeptember 28. 24086.

³⁶⁷⁾ Az 1883. évi szerv. szab. 21. §. a. pontja.

³⁶⁸⁾ Az 1884. évi április 29. 15086. sz. a. k. miniszteri rendelet.

³⁶⁹⁾ Az 1888. évi augusztus 13. 22547. sz. a. k. miniszteri rendelet.

³⁷⁰⁾ Az 1887. évi szeptember 5. 26006. sz. a. k. miniszteri rendelet.

január 28. és november 30. tartott üléseiről felvett jegyzőkönyvek; — az 1881. évi püspöki szabályzat ezen oly természetes jogtól is megfosztotta a tanári kart! A tanrendet ugyanis azóta maga a pro-director személyes belátása szerint állapítja meg és jóváhagyás végett a miniszteriumhoz terjeszti fel. Kihirdetése az 1874/5. tanév második felétől kezdve sajtó útján is történik.

Jelenleg is rendkívüli hallgatókul felvehetők azok, kik érettségi bizonyítvány hiányában, talán azért, mert érettségi vizsgán felfüggesztetvén, pótvizsgára utasítottak, de időközben is a jogi előadásokat a rendes joghallgatókkal látogatni akarják. Első alapvizsgára azonban az ilyenek csak érettségi bizonyítvány alapján kieszközölt miniszteri engedéllyel bocsáthatók. Az alapvizsga sikeres letétele esetében az eddig hallgatott előadások szabályszerű leczkekönyvbe vezetnek be s annak »jegyzet« rovatában kiintetendő az engedély kelte s száma, valamint az is, hogy a rendkívüli hallgatói minőségben töltött idő beszámítását a vallás- és közokt. miniszterium további szorgalomtól és előmeneteltől tette függővé. Végbizonyítványért is külön kell folyamodni, melynek elnyerését csak úgy reményelhetik, ha a szorgalmi feltételek teljesítését igazolták.³⁷¹⁾

Az egy éves önkéntesek előbb katonai szolgálatuk évében is beiratkozhattak, az előadásokat látogathattak is; az 1889. XXVI. t. cz. által azonban attól el vannak tiltva. Kárpótlásul ezért jogvégzettségükhöz hét félév elegendő.

XXIV.

Az akadémiái könyvtár, ösztöndíjak, pályadíjak.

Akadémiánk alapítója a ratio educationis rendeletéhez képest (289. §.) könyvtárról is gondoskodott, melynek segítségével a tanárok a tudományt fejleszthetik, a tanulók pedig tudományos művek olvasásával is ismereteiket bővíthetik. E célra berendezte a „nyilvános könyvtárt“, melyhez a telket Pécs városa adta, az épületet pedig Szepesy püspök saját költségén emeltette.³⁷²⁾ Ő szerelte fel könyvekkel és gyűjteményekkel, melyeket részint püspökelődeitől átvett, részint szerzett és az ekkép felszerelt könyvtárt királyi jóváhagyás mellett az akadémia tulajdonának, illetve alkatrészenek és egyszersmind nyilvánosnak jelentette ki.³⁷³⁾ E felette becses, rendezett könyvtár jelenleg körülbelül 30 ezer kötetet, továbbá érem- és ásványgyűjteményt foglal magában.³⁷⁴⁾ Igen sajnálatos, hogy az alapító halála óta e könyvtárnak újabb tudományos művekkel való gyarapítására alig történik valami. Gyarapodik főképp hagyatékokból. E könyvtár gondo-

³⁷¹⁾ Min. 1889. december 10. 40395. sz. a. k. rendelete.

³⁷²⁾ L. fönt IV. alatt.

³⁷³⁾ Az 1835. augusztus 8. kelt alapító levél 2. pontja. — Az akadémiái (joglycumi) alapítvány tulajdonjogát e nyilvános könyvtárra nézve a lyc. gazd. bizottság 1887. július 16. tartott ülésében — miután ez egy alkalommal kétségbe vonatott — újólal constátálta.

³⁷⁴⁾ L. Emléklapok Pécs szab. kir. város multjából és jelenéből. Az orvosok és természetvizsgálók XXVII. vándorgyűlése tagjainak felajánlja Pécs város közönsége. Ágh Timót dr. Pécs 1894. 152. l.

zását az alapító a theologiai tanár legifjabbikára bízta;³⁷⁵⁾ ennek ellenére tényleg a legidősb tanár őrzi.

Ezen kívül van jogakadémiánknak a lyceum épületében is könyvtára, mely ott két tágas teremben van elhelyezve. Keletkezett Szepcsy püspök által a bölcsészeti hat tanszék mindegyike részére³⁷⁶⁾ 1830—1832. években szerzett könyvekből, szám szerint 72 műből 154 kötetben.³⁷⁷⁾ További időszakonkinti gyarapításáról feljegyzések nincsenek, állandó javadalmazásáról sem volt gondoskodva.

Tetemesen szaporodott könyvtárunk azon becses és szép számu művekkel, melyeket Szalay Antal pécsi székesegyházi kanonok³⁷⁸⁾ akadémiánknak végrendeletileg hagyományozott. A végrendelet erre vonatkozó 17. pontjának szövege ez:

»Legnagyobb kincsemet, néma barátimat, szeretett társalgóimat, kedves könyvtáramat hagyom a pécsi lyceumnak, mely tudtommal még csekély gyűjteménynek örvend. Én ugyan kezdettől fogva a gödrei egyházi kerületnek szántam, Saasdon tartatni kívántam, s e célra egy szobát is építtettem, s fentartásáról is gondoskodtam volna, de miután tudós utódom kiméretlenül könyveimmel elutasított, könyvtáramat a kerülettől keserűséggel megtagadom, miről mind a t. kerületet, mind a mélt. püspököt annak idejében értesítettem.

Jegyzék: Könyvtáram felügyelője részére tőkésíték 100 frtot. Nehogy könyvtáramból némely munkák kiszemeltessenek a püspöki könyvtár részére, némely munkák megszerzésére a könyvtárnak rendelek 50 frtot. — Kelt Pécsen, 1861. december 16.»

4293/p. Jelen végrendelet Pécs szab. kir. város törvényszékének 1863. szeptember hó 10-én tartott törvényszéki ülésében személyesen megjelent Ruvald Alajos előtt kihirdettetett.³⁷⁹⁾

E könyvek átvételénél leltár nem készült, azért számuk pontosan meg nem határozható; mégis részint száraz bélyeglenyomatával »e collectione librorum Antonii Szalay cathedralis ecclesiae quinqueecclesiensis canonici«, részint neve aláírásával meg vannak jelölve.

A könyvtár javadalmazásáról is gondoskodott a m. kir. helytartótanács, rendelve,³⁸⁰⁾ hogy az mindig a tudomány színvonalán fentartandó s erre évenként legalább 300 frt fordítandó, mely célra minden joghallgatótól könyvtári illeték czimén 2 frt szedtetett, melyet az 1874. évi szerv. szabályzat 47. §. 3 frtra emelt.

Az 1894. évi számadásokban könyvtárunk budgetje ez: Könyvkereskedők számlái 239 frt 30 kr., könyvkötő számlája 56 frt 52 kr., jogi szaklapokra³⁸¹⁾ 28 frt 37 kr., összesen 324 frt 19 kr.

³⁷⁵⁾ L. az alapító levél 2. p.

³⁷⁶⁾ Mathesis, historia, physica, doctrina relig., lingua et lit. hung., philosophia.

³⁷⁷⁾ Prot. fac. philos. a 10. Oct. 1831. ott 15. és 16. l. felsorolva.

³⁷⁸⁾ Meghalt 1863. szeptember 3.

³⁷⁹⁾ A pécsi püspök irattárában 1035/1864. számmal. A m. k. helytartótanács 22684/1864. sz. leirata mellett.

³⁸⁰⁾ 1865. évi 65415. sz. a.

³⁸¹⁾ Elenyésző csekélyiség azon 20 tudományszak részére, melyek előadása kötelező s melyek beható művelése eszközül ma már tudvalevőleg szakfolyóiratok szolgálhatnak.

Könyvtárunk rendes gyarapítói a magy. tud. akadémia,³⁸²⁾ az országos statisztikai hivatal, a magyar országgyűlés képviselőháza³⁸³⁾ és az egyes miniszteriumok.

Értékes és diszes adományban részesíté könyvtárunkat Baranya vármegye, midőn 1893. évi december 18-án tartott rendkívüli közgyűlésében 894. kgy. sz. a. elhatározta, hogy Jókai Mór félszázados írói működésének országos ünnepe alkalmából a koszorús író összes munkáinak nemzeti diszkiadását 3 példányban és ezek egyikét a pécsi jogakadémia részére megrendelte.

A könyvtár az aligazgatónak 1867. évi november 14. k. felterjesztése szerint földtérképekből és 2455 kötetből, az 1868. szeptember 14-én kelt felterjesztése szerint közel 3000 kötetből és az 1893/4. tanév végén³⁸⁴⁾ 5484 kötetből áll.

Könyvtárunk mégis szomorú állapotban van, mert 1) rendezetlen; az érkezett és kivett művek beiratnak ugyan, de oly jegyzékek,³⁸⁵⁾ melyekből biztosan meg lehetne tudni, létezik-e a munka s hol található, nem vezetnek, — 2) a könyvtári teendők ügybuzgalmat, sok időt és munkát igényelnek; ezekért a könyvtárnok díját a 65415/1865. sz. helytartótanácsi intézkedés évi 200 forintban állapította meg. Könyvtárnokunk azonban mi díjat sem kap; e terhes munkára köteleztetik a kinevezés sorrendje szerint utolsó tanár, az, ki a tanári hivatás kezdetének nehézségei lektizdésére amugyis minden idejét és erőit kénytelen felhasználni. Hogy ily körülmények közt a könyvtár ellátása háttérbe szorul, könnyen belátható. 3) A könyvtári helyiségek gondozásáról, kényelmes berendezéséről, fűtés-, világításról gondoskodva nincs. Ily körülmények közt könyvtárunk tudományos kutatásra, a tudomány fejlesztésére a tanárok és tanulók által a kívánatos mérvben nem használható. — És e baj oly régi, mint az akadémia; hisz már a 40-es években nyilvánult az óhaj, hogy a könyvtárt rendezni kellene, — és midőn az akadémia jogi kara megszűnt és egyedül a bölcsészeti facultás állott fenn, 1850. november 19-én tartott ülésben a tanári kar a levéltár rendezését »a más levéltáraknál használatban levő regestrumok mintájára hasonló kézi lajstromok« készítését elhatározta.³⁸⁶⁾ E határozat azoban mai napig sem lett foganatosítva.

A tanárok mindig érezték e bajt; orvoslása iránt nem egyszer fel is szólaltak;³⁸⁷⁾ ezek daczára minden a réginél maradt.

Ösztöndíjakról itt első sorban annyiban lehet szó, mennyiben úgy vannak alapítva, hogy azokra csak akadémiánk hallgatói jogosultak; ilyen kettő van:

³⁸²⁾ Az 1879. decz. 22. tartott össziülésének határozata alapján.

³⁸³⁾ A képviselőház jegyzőkönyveit, naplóit és irományait az 1872/5. országgyűléstől kezdve kapjuk a képviselőház elnökének 1876. évi márczius 20. 862. sz. a. k. intézkedése folytán.

³⁸⁴⁾ A közoktatás állapotáról szóló XXIII. miniszteri jelentés szerint.

³⁸⁵⁾ „Segédkönyvek a könyvtárban: 1. Napló a beérkezett könyvekről. 2. Czédula-katalogus (betürendes). 3. Betürendes általános katalogus. 4. Betürendes szakkatalogus. 5. Könyvkötészeti napló.“ Bozókya, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Budapest 1889. 138. l. Ilyenek nálunk nem léteznek.

³⁸⁶⁾ Prot. consess. liter. 1842—1861. 250. lap.

³⁸⁷⁾ Így az 1874. évi január 30. — 1874. évi okt. 6. — 1876. évi június 2. tartott tanári értekezletekről felvett jegyzőkönyvek tanúságakép; de ülésen kívül is számos alkalommal.

1) Herczeg Schaumburg-Lippe Adolf György 1000 frt urbéri kárpótlási kötvényt adott azon rendeltetéssel, hogy kamataiból egy Baranya megyei születésű, szegényebb sorsu joghallgatónak évenként ösztöndíj adományoztassék. A kötvényt a herceg ügyésze szóbeli előterjesztés mellett 1861-ben tette le Baranyamegye pénztáránál; az erre vonatkozó alapító levél a megye közgyűlése részéről 1886-ban készült, melyet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1886. október 1-én 36345. sz. a. jóváhagyott.³⁸⁸⁾

2) Jónás József, akadémiánk tanára, seniora, aligazgatója, pécsi kano-nok 1865. évi október 20-án 1000 frt p. p. urbéri kárpótlási kötvény kamatait, két joghallgatónak egyenlő részben ösztöndíjkép évenként kiadatni rendelte. Az egyiket adományozza a pécsi püspök, a másikat a pécsi káptalan. Utóbbi kezeli is. Az alapítólevél szövege a függelékben 24. sz. a. van közölve.

Másodsorban említendők azok az ösztöndíjak, melyek bármi tekintetben Pécs városához, ennek közvetítésével némileg akadémiánkhoz is kötvék és melyekben jogászaink is részesülhetnek; ilyen:

a) a Makay-féle ösztöndíj. Makay György 1735. április 6. Pécssett született; mint mohácsi plébános 1784. december 5. halt meg. Az 1783. márczius 4. alkotott végrendeletében³⁸⁹⁾ hagyományok és egyéb terhek levonása után fenmaradó hagyatékából ösztöndíjat alapított 3 pécsi s 3 mohácsi illetőségű, szegény sorsu, főképp árván maradt tanuló részére. Az ösztöndíjak mindegyike évi 50 frtból áll. Az ösztöndíjas élvezi az ösztöndíjat tanulmányai bevégezéseig.³⁹⁰⁾ Az alapítványi tőke, melyet Pécs szab. kir. város kezel, az 1893. év végén 5362 frt 43 kr.

b) Sedlmayer-féle ösztöndíj. Sedlmayer Ferencz Pécssett 1791. márczius 2. kelt végrendeletében³⁹¹⁾ Pécs városnál elhelyezve volt 6000 frt tőké-jének kamatait szegénysorsu, érdemes, katonai s polgári állapotú tanulók évi felsegélyezésére a városi tanács és belvárosi plébános belátásához képest fordíttatni rendelte. Ezeket mint 50 frtos évi ösztöndíjakat a városi tanács és a belvárosi plébános adományozza; ezek azonban nincsenek egyedül Pécs városi polgárok fiaira szorítva.³⁹²⁾ Az alapítványi tőke az 1893. év végével Pécs. szab. kir. város számvevősege által 8378 frt 97 krral van kimutatva.

c) Miskolczy-féle ösztöndíj. Miskolczy András szerbiai vál. püspök és pécsi káptalan nagyprépostja (meghalt 1843. október 28.) 10.000 frt ala-

³⁸⁸⁾ Olvasható a függelékben 23. sz. alatt.

³⁸⁹⁾ A magy. kir. helytartótanács 1785. június 27. 17167/16402. sz. a. gróf Eszterházy Pál László pécsi püspökhöz intézett leirata szerint a végrendeletet Baranya vármegye terjesztette fel. A végrendelet végrehajtói voltak: Pécs város tanácsa s Faieser Ferencz, Pécs belvárosi plébános.

³⁹⁰⁾ A m. kir. helytartótanács 1794. január 24. 1600. sz. a. k., a pécsi püspökhöz intézett leirata. (A pécsi püspöki levéltárban 19/1794. sz. a.) és Pécs város tanácsának 1792. aug. 6. 1243. sz. a. felterjesztése.

³⁹¹⁾ „... so ist mein Wille, dass die von mir bei der hiesigen königl. Freistadt angelegten sechstausend Gulden auch bei derselben oder an einem anderen, ebenso sicheren Orte, auf Zinsen angelegt verbleiben, ... die Zinsen von diesem Capital nach Zeitumständen und Einsicht eines löbl. Magistrats und Herrn Stadt-Pfarrers auf milde Gaben zur Auferziehung armer aber würdiger Jugend vom Militär- und Civil-Stand alljährlich verwendet werden sollen. Fünfkirchen den 2. Martii 1791. Franz v. Sedlmayer Oberstwachtmeister.“ Pécs város levéltárában.

³⁹²⁾ Helytartótanácsnak 1820. okt. 3. 24820. sz. a. k. leirata Pécs város tanácsához.

pitványt tett Pécssett iskolába járó 6 tanuló részére.³⁹³⁾ Ennek az alapítványnak legfelsőbb helyen történt helybenhagyását az 1844. évi szept. 3. 31180. sz. a. intimum tartalmazza.³⁹⁴⁾ Midőn a végrendelet kivonata az akadémiai tanári karnak 1843. november 17. tartott ülésében kihirdettetett, a kar elhatározta, hogy a káptalant megkéri, miszerint az ösztöndíjban a lyceumi ifjakat is részesítse. A káptalan a kérést indokoltnak és annak idején figyelembe veendőnek találta.³⁹⁵⁾ Eleinte az alapítvány felének jövedelme ösztöndíjakra volt fordítható, a második felét haszonélvezet terhelte; ennek megszüntével a káptalan értesíté a tanári testületet, hogy az ösztöndíjban a két kar mindegyik évfolyamából egy-egy érdemes tanuló szándékozik részesíteni.³⁹⁶⁾ Erre az aligazgató két jog- és két bölcsészethallgató kijelölését 1848. évi április 29. 419. sz. a. be is terjesztette.³⁹⁷⁾

Jogászaink ezekben, de egyéb országos ösztöndíjakban is részesülnek. Az ezek tárgyában kibocsátott szabályrendeletek közül kiemelendő az 1875. június 16. 13633. sz. a., mely szerint minden ösztöndíjas az első alapvizsgát legkésőbb a harmadik félév elején, a másodikat az ötödik félév elején tartozik letenni, különben nem szabad nyugtáját láttamozni; az ekkép felfüggesztett ösztöndíj kiutalványozásaért folyamodhatik, — az 1878. évi december 29. 33649. sz. a. miniszteri rendelet; e szerint midőn egy hallgató külföldi vagy a monarchia másik felében levő egyetemre távozik, ösztöndíja végkép megszüntnek lészen tekintendő, — továbbá az 1890. június 15. 16584. és 1891. évi augusztus 10. 30251. sz. a. k. rendeletek, melyek szerint azokat, kik az 1889. XXVI. t. cz. illetőleg a 28300/1889. sz. szabályrendelet alapján 7 félév szabályszerű bevégezése után végbizonyítványt nyertek, a 8. félév tartamára ösztöndíj meg nem illeti és ilyen csak is különös miniszteri engedély alapján vizsgálat letelésétől feltételezetten a 8. félévre is adható. Ez iránt, úgy szintén az önkéntes katonai szolgálati évre eső ösztöndíjárulékért mindenkor egyszerre folyamodni kell.

Meg kell jegyezni, hogy mindezen ösztöndíjak adományozása nálunk a tanári kar tudta s hozzájárulása nélkül engedélyeztetik, ámbár azok engedélyezése a tanítványok szorgalmának igazolásához van kötve.

Végül még a »Farkas István ösztöndíj« is említendő, mely nem ugyan tanulók, hanem tanítók javára van alapítva és akadémiánkkal annyiban összefügg, mert abban tanáraink is részesülhetnek és erre egy ízben volt is eset. — Farkas István ügyvéd 1877. február 21. kelt végrendeletében 2000 frt tőkét rendelt arra a célra, hogy kamatai a helybeli jogakademián, középiskolákban, tanító képezdében, úgy a községi vagy felekezeti elemi nyilvános tanintézetekben alkalmazott, képesített tanárok és tanítók közül annak adományozandó, ki hazafias irányú nevelésénél fogva

³⁹³⁾ A végrendelet kivonatát l. a függelékben 25. sz. a.

³⁹⁴⁾ Erről a győri tanulm. kir. főigazgató 1844. decz. 30. 7. Lat. alatt k. rendeletében akadémiaink aligazgatóját azon meghagyással értesíté, hogy az ebből az alapítványból jutalmazott ösztöndíjasokról is a szabály szerinti értesítést minden félév végén úgy a magyar kir. helytartótanácsához, mint a kir. főigazgatóhoz terjeszsze fel.

³⁹⁵⁾ A pécsi káptalannak 1843. nov. 22. tartott üléséről felvett jegyzőkönyv 187. sz. a.

³⁹⁶⁾ 1847. szeptember 30-án tartott tanodai ülésről felvett jkv. 4. pontja Prot. consess. lit. 1842—1861. 193 l.)

³⁹⁷⁾ Prot. Miss. 226. l.

arra legérdemesebbnek találta. Adományozza évenként április 6-án a polgármester elnöke alatt külön bizottság. Kezeli Pécs városa. Az alapítási okirat a függelékben 26. sz. a. közölve van.

Pályadíjakra, melyek tudományos munkásság ébresztésére s jutalmazására szolgálnának, akadémiánknál alap nincs. Csak is abból az alkalmából, midőn a tanári testület 1883. akadémiánk félszázados fenállását ünneplé, Dulánszky Nándor akkori pécsi püspök bőkezűségéből 50 darab arany volt ily pályadíjakra fordítható. A tanári kar ezen 50 drb. aranyból 5 tíz aranyos pályadíjat tűzött ki az arra érdemes munkák díjazására, melyeknek tárgyát mégis az író szabadon választhatta. A beérkezett dolgozatok felett a szaktanárok véleménye a tanári karnak 1883. nov. 9-én tartott ülésében tárgyalatván, két munka u. m. »A lutri« és »Az erdő közgazdasági jelentősége« pályadíjra érdemesnek találta. Másnap mint a jubileumi ünnep napján Fesztl Károly kanonok, volt aligazgató, ünnepélyes isteni tisztelet bevégezése után megnyitá a tanárok és joghallgatók diszgyűlését, melyen az aligazgató az intézet rövid történetét és azután a pályázatok eredményét előadá. A jutalomra méltó munkák jelíges levelei felbontatván, a szerzőknek u. m. Jovanovich Pál és Mihálffy Ernő IV. éves joghallgatók mindegyikének a jutalomdíj átadatott. A nem jutalmazott munkák jelíges levelei nyomban el lettek égetve.

A következő évben kitűzött — »adassék elő a magyar megyék keletkezése s a várispánságok története« — pályakérdést tárgyazó munkák közül a tanári kar az 1885. június 16. tartott ülésében Sandrinelli Hugó I. éves rendes joghallgató dolgozatát találta érdemesnek a díjazásra, neki 10 drb. aranyat oda is ítelt; Khál Elek I. éves rendkívüli joghallgató munkáját szintén dicséretre méltónak találván, törekvése elismerésül neki 5 drb. arany adatott ki.

A hátralevő 15 darab arany ily célra ma is rendelkezésre áll.

XXV.

A joghallgatók egyletei.

Jogászaink 1867/8. tanévben segélyegyletet alakítottak; az alapszabályokat, melyek a m. kir. helytartótanácsnak 1865. nov. 15. 85290. sz. a. k. rendelete folytán a pozsonyiak mintájára elkészültek, a joglyceumi aligazgató 1868. január 21. megerősítés végett felterjeszté és b. Eötvös József m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter azokat 1868. június 30. 10398. sz. a. helyben is hagyá azzal, hogy az igazgatóság ezen egylet működését mindenkor éber figyelemmel kísérje s évenként az egylet állapotáról jelentést tegyen.³⁹⁸) A segélyegylet alaptőkéje szeretetadományokból alakult; jövedelméből a reászorult szegénysorsu jogászoknak segélyt utalványoznak és az összes egyleti tagok és segélyezett hallgatók használatára könyvtár tartatik fen.

³⁹⁸ Hasonló utasítást tartalmaz az 1874. évi szerv. szab. 56. §.

E nemes irányu egyesület fejlesztése tette szükségessé az alapszabályok módosítását, mi 1875.³⁹⁹⁾ és 1894.⁴⁰⁰⁾ meg is történt.

A »pécsi jogász-segélyező-egylet« közgei: a) a közgyűlés, mely rendszeren évenként kétszer tartandó; b) a tisztikar u. m.: elnök, alelnök, főjegyző, aljegyző, pénztárnok, ellenőr és könyvtárnok; c) a választmány, mely a tisztikarból és tanfolyamonként választmányi tagokul a közgyűlés által szabadon választott 1—1 összesen 4 tagból áll.

A választmány vezeti az egyesület ügyeit, kijelöli a segélyezendőket, meghatározza a segélypénzek mennyiségét, vagy a segélyzendőknek másnemű ellátást szerez, meghatározza a beszerzendő könyveket, megvizsgálja a pénz- és könyvtár állapotát és minden év végén egész évi eljárásáról a közgyűlésnek számol.

A segélyező egyesület elnökei voltak: 1867—8. tanévben Fekete Mihály, 1868—9. Sziebert Nándor, 1869—70. Aigner Ignác, 1870—1. Szuly János, 1871—2. Englisch Ignác, 1872—3. Tallián Dénes, 1873—4. Kossa Dezső, 1874—6. Karay Lajos, 1876—7. az egyesület tisztviselőinek irományszerű nyoma nincs. 1877—8. Varga Lajos, 1878—9. Kaufman Imre, 1879—80. Lieber György, 1880—2. Lammer Károly, 1882—3. Perczel Ferencz, 1883—4. Mihálffy Ernő, 1884—5. Vrutyák János, 1885—6. Závodnik Elek, 1886—7. Bernáth Béla, 1887—8. Krigl Imre, 1888—9. Szinkovich K., 1889—90. Nendtvich A., 1890—91. Rásky J., 1891—2. Bók B., 1892—3. Simon D., 1893—4. Szerdahelyi L., 1894—5. Gerentsér L. és Frey Tivadar, 1895—6. Frey Tivadar, 1896—7. tanévben Égi Kálmán.

Az egyesület állandó jötevei: a pécsi püspök évenként 100 frt, a »Pécsi takarékpénztár« évi 25 frt adománynyal és m.

Az egyesületnek könyvtára 1883-ban az »Olvasókör« könyvtárával egyesítettett.

Tőkéje az 1894—5. tanév végén 7601 frt 57 kr. A segélyzettek legnagyobb száma 15, az utalványozott legmagasb egész évi összeg 350 frt volt.

Az 1876—7. tanév elején indult meg jogászaink közt a mozgalom, tudományos önművelődést célzó egyesület alakítására. Benyújtott kérvényüket az aligazgató a tanári kar elé terjeszté, mely az 1876. október 31. tartott ülésben ily egyesület, kör megalakítását lehetőleg előmozdítandónak véleményezé. Ennek folytán a »pécsi jogakadémia olvasóköre« meg is alakult, alapszabályai 1877. megerősítették. A módosított és jelenleg érvényben levő alapszabályok a m. kir. vallás- és közokt. miniszterium által 1891. február 25. 7733. sz. a. jóváhagyattak.

A kör csekély jövedelmét a tudományos önművelődés eszközeinek (politikai, szaklapok, tudományos munkák) beszerzésére fordítja; évi átlagos pénzforgalma 350—700 frt közt váltakozik. Tőkéje nincs, könyvtára körülbelül 400 kötetből áll.

E kör elnökei voltak: 1876—7. tanévben Krasznay Miklós, 1877—8. Kaufmann (Kenedi) Imre, 1878—9. Lutz István és Kelemen Ákos, 1879—80. Perczel Béni, 1880—81. Szekrényessy Ferencz és Adrian Antal, 1881—2.

³⁹⁹⁾ Megerősítette a vallás- és közokt. min. 1875. ápril 14. 17634. sz. alatt.

⁴⁰⁰⁾ Jóváhagyta a vallás- és közokt. min. 1895. január 12. 67164/894. sz. alatt.

Moldoványi Ödön, az 1882^{2/3}—1896^{6/7}. tanévekben az elnökséget viselték: Nikolausz Béla, Fatér Kálmán, Jobszt Béla, Haksch Lajos, Unkelhäuser Károly, Borsiczky Imre, Csarch Dezső, Saaghy János, Parrag Antal, Scheurer Károly, Orbán Márton, Angyal Pál, Ifj. Reberics Imre, Tichay Alfréd, Tichi Ferencz.

Kulturintézményekben nem épen bővelkedő hazánkban a pécsi főiskola létjogosultságát a felhozott adatok eléggé bizonyítják. Három ízben be-
szüntetve, negyedszer is újból megnyitattott Pécs városában e jogi főiskola, a mely már földrajzi fekvésénél fogva is régi időktől kezdve mai napig főleg a szomszéd Horvát-Slavonországokkal szemközt fontos kulturpolitikai missiót teljesít, amennyiben a nevezett országrészek intelligentiájának nagy része a pécsi főiskolában kereste és találta meg kiképeztetését a hazai jogtudományokban.

A pécsi jogakadémia, vonatkozással a társországokra, ily kulturpolitikai jelentőséggel bírhat az 1868. 30. t.-cz. által szabályozott viszonyok között a jelenben is, sőt ezen kulturpolitikai jelentősége a jövőben még sokkal fokozottabb mérvű lehet, mint volt eddigelé, mert fel lehet és fel is kell tenni, hogy a Dráván túl bizonyára mindinkább fog emelkedni azon szülők száma, kik a közszolgálatra készülő fiaik érdekében megfelelőbbnek fogják találni, hogy fiaik úgy középiskolai, valamint jogi tanulmányaikat a fővárosi élet zajától és veszélyeitől mentebb kisebb, de azért művelt szellemű magyar szomszéd városban végezzék. Igazolja ezt már azon jelenség is, hogy évről évre növekszik a társországokból és főleg Fiuméből a pécsi jogakadémiát látogató joghallgatók száma. De igazolja a pécsi jogakadémia kulturpolitikai jelentőségét az is, hogy ezen főiskolának épen Pécsen leendő

felállítását annak idejében nemcsak Pécs városa és Baranyamegye, hanem — miként már feltüntetve lett — az ország több távolabb eső megyéje is szorgalmazta, és a különböző rendszereken alapult kormányok is annak fel- illetve visszaállítását elrendelték, mit aligha tettek volna, ha abban nem kulturszükségletet ismertek volna fel.

Elegendő alapja azonban az intézetnek már ujramegnyitásakor, t. i. 1865-ben nem volt. Az egyházmegyei hatóság ugyan magáénak tartja azért, mert a püspök »lyceum episcopale« czimen alapította, azonban korszerű fejlesztéséről, folytonos emeléséről nem gondoskodik; midőn pedig a tanárok eziránt a vallás- és közokt. miniszteriumhoz folyamodni kívántak, e kérvényük felterjesztését úgy a püspök, mint a pro-director megtagadta.

Nem tehette ezt az alapítványi vagyont kezelő u. n. lyc. gazd. bizottság sem, mert hatásköréhez csak a meglevő vagyon kezelése tartozik, bár 1873-ban újabb jövedelem előteremtéséről mégis gondoskodott. (L. 63. l.)

Nem tette végül az államkormány, mely előtt a bajok talán kellőleg feltárva nem is lettek.

A jogakadémia ekkép magára hagyatva tengődik.

A jogakadémia korszerű fejlesztése dolgában kísérletet tett Pécs szab. kir. város közönsége s a képviselőházhoz 1889-ben 88/5733. sz. a. feliratot is intézett.

A jogakadémia nyilvános rendes tanárai az intézet bajait az államkormány előtt az 1895-ben benyújtott »Emlékiratban« ismertették és sérelmeiknek orvoslását kérték. Ezen »Emlékirat« 8. s k. l. a pécsi jogakadémia jogi természetét és jellegét vizsgálva, oda concludál, hogy e főiskola nem egyszerű felekezeti, hanem országos jellegű intézet, ugyan olyan, mint minő a pozsonyi vagy a nagyváradí kir. jogakadémia.

A pécsi jogakadémia ezen jogi természete következik különösen már magából Szepesy alapító levelének tartalmából, a kir. megerősítésből, az eredeti köz-, jelesen pedig az 1836-iki országgyűlésen nyilvánult felfogásból, az 1865-ben történt visszaállítást megelőző tárgyalások folyamában a kormány és a város részéről kifejezésre jutott kívánalmak és törekvések szelleméből, és az 1865. évi visszaállító okmány egész tartalmából, végül pedig a pécsi jogakadémia alapjainak minőségéből.

1. Az alapító levél bevezetése u. is így szól: jelentem mind azoknak, a kiket illet, hogy azon óhajtás, miszerint a jogi és bölcsészeti karhoz tartozó tudományok Pécssett ismét nyilvánosan taníttassanak, Isten segítsége és ő cs. kir. apostoli Felségének legkegyelmesebb jóváhagyása folytán teljesül« sat.

Az alapító levél tehát azt mondja, hogy óhajtást teljesít, és azon kérdésre, hogy kié volt az óhajtás, miszerint Pécssett a jogi és bölcsészeti tudományok ismét taníttassanak, magának a fennkölt lelkű alapítónak 1830. évi sept. 1-ről kelt első alapító levele is megadja a feleletet, mely azt mondja, hogy ezen óhajtást Baranya, Tolna, Somogy, Bács és Verőcze megyék fejezték ki előtte ismételten és annak teljesítésére ő magát — saját szavai szerint — az 1548.: 6. t.-cz. 4. §-a által még kötelezve is érezte. (L. fönn 9. l.)

De kitűnik a pécsi jogakadémia jogi természetének ezen minősége, az alapító azon intézkedéséből is, hogy ő az általa letett 100500 pengő frtot nem a káptalannál helyezte el, hanem abból 50500 p. frtot szab. kir. Pécs városánál, 50000 p. frtot pedig galanthai hg. Eszterházy Pálnál helyezett el, továbbá abból is, hogy az alapító maga az általa alapított lyceumot a győri kir. tanulmányi főigazgatónak, tehát állami előjárónak rendelte alá, és abból is, hogy az alapító ezen alapítványi vagyron kezelését és az a fölött való intézkedés jogát külön bizottságra bízta.

Mind ezen adatból, az alapító szavaiból, intézkedéseiből és tetteiből, csak azt lehet következtetni, hogy ő az ország javára akart közjelleget, nem pedig a püspök vagy az egyházmegye számára egyoldalú felekezeti alapítványt tenni.

Nem cáfolja meg e következtetés helyességét az, hogy ezen intézetet püspök alapította, mert vannak másféle püspöki alapítványok is, melyeknek azért felekezeti jelleget adni nem lehet, így p. o. alapítványok a magy. tud. akadémia, a magy. nemzeti muzeum stb. számára, — valamint az sem cáfolja meg ezen következtetés helyességét, hogy az alapító alapítványi oklevelének 7. pontjában paptanárokról szól, és hogy tényleg eleinte az intézetnek egy világi kivételével csakugyan mind papok voltak tanárai, mert hisz azon időben a világi férfiak nálunk még nem igen léptek a tanári pályára, ilyenekre tehát az alapító akkorában még nem is számíthatott, de hisz állami intézeteknél is voltak és vannak manap is alkalmazva papok a nélkül, hogy az által az illető intézet felekezeti jellegűvé lenne. Végre nem cáfolja meg a Szepeszy által alapított pécsi joglyceumnak országos minőségű jellegét az sem, hogy az alapító alapítólevelében annak »püspöki lyceum« nevet adott, mert ennek több jelentőséget adni nem lehet, mint azt, a mit maga az alapító is határozottan kifejez alapítólevelében, vagyis hogy az alapítvány első sorban és nagyjából püspöki költségen jött létre.

2. A királyi megerősítő levél következő szavai: »praenuncupatus episcopus eximio in promovendam rei litterariae bonarumque artium incremento, publicam patriae prosperitatem zelo ductus« etc., annak adnak kifejezést, hogy a haza közjavanak előmozdítása volt az alapító szándéka. A királyi megerősítő levél nem mondja ezen alapítványt egy szóval sem akár a pécsi püspök, akár a pécsi egyházmegye tulajdonának, ellenkezőleg azt hangsúlyozza, hogy az a haza közjává hozott áldozat és ilyen minőségben hagyja is jóvá Szepeszy alapítványát.

Hogy pedig az intézetnek országos jellegéhez semmi kétség se férhessen, a kir. megerősítő levél záradéka így szól: »consensum nostrum praebuimus, salvo tamen supremo, quod relate ad quarumvis foundationum administrationem Majestati nostrae competit, inspectionis jure prout et alieno, salvis item et praeexistentibus, et quas in futurum defigere nobis visum foret, in re literaria altissimis dispositionibus nostris« etc.

A királynak illetve a kormánynak az ezen alapítvány fölött fenntartott legfelsőbb rendelkezési joga elismerésének nyilatkozatát adta is néh. Girk György, pécsi püspök, midőn Pécs városához ennek 1864. okt. 30-án tar-

tott közgyűléséből hozzá intézett kérelmére 1864. évi dec. 20-án 2630. sz. alatti átiratában válaszolva, így szól »de, hogy a tekintetes városi tanácsnak rendelkező joga volna, melyet rehabilitálni kellene, azt el nem ismerhetem, a mely jogot magamnak sem vagyok bátor eltulajdonítani, miután az ily rendelkezési jog kizárólag ő csász. és kir. apostoli Felségét illeti.«

3. A közfelfogás nyilatkozatát a pécsi jogakadémiának országos jellegére vonatkozólag legtökéletesebben tüntetik fel: Pécsváros közönségének és az ország több megyéjének tettei, az 1836-iki országgyűlésen hozott 24. t.-cz., ezen országgyűlés által az e tárgyra kiküldött bizottság jelentése. (L. fönn 25. l.).

4. A pécsi jogakadémia országos jellegét bizonyítják az intézet visszaállítása iránt már az 50-es években megkezdett és 1865-ben újból felvett tárgyalások folyamában úgy a kormány, mint a város részéről nyilvánult kívánalmak és törekvések is, melyek minden alkalommal azon irányban nyertek kifejezést, és az 1865-iki visszaállító rendelkezésekben érvényesülést is, hogy a pécsi jogakadémia mindenben a közvetlen királyi és kormányshatósági rendelkezés alatt álló kir. jogakadémiák mintájára szerveztessék, nem pedig úgy, miként a csak állami felügyelet alatt álló, különben pedig úgy a tanulmányi és vizsgálati rend meghatározása, mint a tanárok alkalmazása és javadalmazása tekintetében autonómice szervezett és a kormánnyal egyházi főhatóságaik útján, tehát csak közvetve érintkező felekezeti akadémiák vannak szervezve. — A pécsi jogakadémiához a püspök nevezi ki ugyan a tanárokat, de a püspök e tekintetben is eltérőleg a felekezeti intézeteknek e részben fennálló jogától, az államilag megállapított minősítvényi szabályokhoz van kötve, és a püspök által kinevezett tanár kinevezése még csak a kormányhatósági jóváhagyás által válik jogerőssé.

A kormány közvetlenül intézi rendeleteit a pécsi jogakadémiához és ennek kari üléseiről vezetett jegyzőkönyveket az intézet igazgatója szintén közvetlenül terjeszti fel a kormányhoz, nem pedig — miként a protestans felekezeti jogakadémiáknál — egyházi főhatóságaik közvetítésével. Végre:

5. Hogy a pécsi jogakadémia nem egyszerűen felekezeti, hanem országos jellegű főiskola, azt alapítványi vagyonának alkatrészei is feltüntetik.

A pécsi jogakadémia alapítványi vagyona u. is nem magából a Szepes-féle alapítványból áll, hanem gyarapítva lőn kir. kincstári és városi hozzájárulás, valamint magánosok adakozásai által is, minélfogva a pécsi jogakadémia tényleges alapítványi vagyona vegyes alapítvány.

XXVI.

Az ujramegnyitott jogakadémia látogatottságát 1865—1896. az anyakönyvek alapján összeállított ezen kimutatás tünteti fel:

Tanév	Első évi	Másod évi	III. évi	IV. évi	Összesen	J e g y z e t
1865—66	22	—	—	—	22	
1866—67	39	21	—	—	60	
1867—68	46	25	21	—	92	
1868—69	77	27	19	—	123	
1869—70	48	40	17	—	105	
1870—71	47	27	36	—	110	
1871—72	55	32	24	—	111	
1872—73	39	28	21	—	88	
1873—74	46	30	25	—	101	
1874—75	22	21	24	8	75	
1875—76	27	17	21	18	83	
1876—77	30	23	14	22	89	
1877—78	31	25	23	10	89	
1878—79	17	22	16	17	72	
1879—80	19	14	13	15	61	
1880—81	10	21	12	13	56	
1881—82	14	9	7	10	40	
1882—83	10	11	7	7	35	
1883—84	20	9	7	7	43	
1884—85	14	17	4	6	41	
1885—86	27	14	15	4	60	
1886—87	16	30	14	12	72	
1887—88	33	16	19	16	84	
1888—89	38	24	18	14	94	
1889—90	23	25	14	21	83	
1890—91	21	17	24	8	70	
1891—92	27	22	21	8	78	
1892—93	22	21	20	16	79	
1893—94	36	22	17	18	93	
1894—95	17	30	19	15	81	
1895—96	45	16	21	16	98	
1896—97	37	31	9	19	96	
Egész összeg	975	687	522	300	2484	

XXVII.

A pécsi jogakadémia hallgatóinak névsora 1833—1848-ig.

A) Nyilvános joghallgatók:

1833—34. I. évek: Bene István, Boromisza József, Boxich György, Gajdosik Ferencz, Hajdu József, Hartl Mátyás, Kisfaludy Antal, Klobucsár Gyula, Komesz József, Kovatsits Gyula, Lévay Ignác, Matolnik János, Mérey Miklós (ösztöndijas), Mikoltsevits Adám, Partsetits Lajos, Perstacsich Ferencz, Petes Mihály, Radisits Jenő, Simits József, Stefulits Mihály, Szekerusits Gy., összesen 21.

II. évek: Balogh Sándor, Beszedis Lajos (ösztöndijas), Bezeredy Antal, Boynychich Nándor, Cséby József, Dubravitzky József, Gerschlagér János, Kormuth Lajos, Kovatsits Károly, Kugler Gusztáv, Krasznay Miklós, Országh Lajos, Partsetits Imre, Szalay Nikodém, Sztár István, Vangel Ignác (öszt.), Vugráts József, összesen 17.

1834—35. I. évek: Bilkey Gábor, Boromisza József, Csák György, Fodor Florián, Furthinyi Lipót, Gyurinovits Mátyás, Hertelendy János, Horváth

Mihály, Jellachich Rikárd, Kiss József, Komcs János, Kosztits Antal, Kovács Károly, Kovács Zsigmond, Lammer Frigyes, Lélek Antal Moldoványi Vince, Mraovits Tivadar, Pálffy Sándor, Papp Ferencz, Papp István, Perczel Gyula, Plainer Antal, Szavits Mihály, Szűry Lajos, Tallián Lajos, Tóth István, Traiber Rudolf, Vasdényei Lajos, gróf Vojkffy Zsigmond, Zavisits Sebestyén, Zavisits Szever, Ziegler József, összesen 33.

II. évek: Boxich György, Dreisziger János, Gajdosik Ferencz, Hajdu József, Karvázy Zsigmond, Kisfaludy Antal, Kláits János, Kovács László, Kovács Gyula, báró Kuschland Károly, Lévy Ignác, Matolnik János, Mérey Miklós, Mikolesevich Adám, Pártsetich Hugo, Pártsetich Lajos, Pécsi József, Persztatsich Ferencz, Radisits Jenő, Sarlay József, Simits József, Stefutits Mihály, Szilvénny Hermann, összesen 23.

1835—36. *I. évek:* Adamovits György, Barabás Béla, Bedekovits Kálmán, Benyovszky Gyula, Beretz Antal, Cvetits György, Dikovits Károly, Dollinger János, Fesztl Raimund, Frumer László, Gruber István, Gruits Mihály, Hainer Ignác, Heinrich Lipót, Járányi Ignác, Kiss László, Komcs János, Mattyasovszky Lipót (ösz.), Moricz József, Moricz László, Paszt Vilmos, Paulkovits Ferencz, Radátsy Frigyes, Relák Miksa, Schinkay Jenő, Schmuk Antal, Seunig Lajos, Söhar Vince, Subbotich Sándor, Subbotich Jenő, Tevely Elek, Vangl Ferencz, Volarits Antal, Zöld Sándor, összesen 34.

II. évek: Besseney Antal, Bilkey Gábor, Boromisza József, Fodor Florian, Furthinyi Lipót, Gyurinovics Mátyás, Hertelendy János, Horváth Mihály, Jellachich Richard, Kiss József, Knaptsik Ignác, Kóssa Lajos, Kovács Zsigmond, Lammer Frigyes, Lefter Athanasius, Lélek Antal, Liska János, Markovits László, Mraovits Tivadar, Pálffy Sándor, Popovits István, Radák Arkad, Szavits Mihály, Szűry Lajos, Szirányi János, Tallián Lajos, Traiber Rudolf, Vasdényei Lajos, Vissy Károly, gróf Vojkffy Zsigmond, Zavisits Sebestyén, Ziegler József, összesen 32.

1836—37. *I. évek:* Andrassy Frigyes, Babos József, Csinia Pál, Dobos Ferencz, Dudvárszky Márk, Fábry Ottmár, Farkas Ferencz, Gregorits János, Grosschmidt Károly, Horváth János, Horváth Péter, Huszár Pongrácz, Jankovits Mihály, Kisfaludy Károly, Kubinyi Elek, Kubinyi Zsigmond, Lenger Ferencz, Mihályfi József, Molnár János, Náray Imre, Petrik József, Putnik Béla, Réder Károly, Réder Vilmos, Rosich Károly, Sarcsevits Márton, Stockinger Mór, Ströbl Miklós, Szudarovits Pál, Vladisláv János, összesen 30.

II. évek: Arvay István, Barabás Béla, Bedekovics Kálmán, Berecz Antal, Cvetits György, Dikovits Károly, Dollinger János, Eröss Lajos, Fesztl Raimund, Frumer László, Gombossy János, Grosschmidt Ferencz, Gruits Mihály, Hainer Ignác, Heinrich Lipót, Járányi Ignác, Jedlitska István, Jesszenszky József, Kiss László, Kozda András, Komcs János, Mamusich Alajos, Mattyasovsky Lipót, Möriz József, Möriz László, Paszt Vilmos, Paulikovits Ferencz, Radátsy Frigyes, Saár Lajos, Sarcsevits István, Schinkay Jenő, Schmuk Antal, Seunig Lajos, Söhar Vince, Szévald Mór, Szubotich Sándor, Szubotich Jenő, Tevely Elek, Timáry László, Volarits Antal, Zöld Sándor, összesen 41.

1837—38. *I. évek:* Balogh Elek, Benchich János, Daempfl Sebestyén, Egerer Ferencz, Fettich Ferencz, Fratrics Ferencz, Gajdosik János, Gombos Lőrincz, Horváth János, Horváth János, Igmándy Károly, Illés István, Jakupovich Mátyás, Kary Ignác, Krasznay Antal, Maráczy Celestin, Mersits József, Misics Daniel, Németh Béla, Németh János, Ovanin István, Pasich Mihály, Perczel Béla, Pfisterer József, Prevendár Antal, Rezsnyák Károly, Schwarzkopf Károly, Szalay Alajos, Szalay István, Szekenderovits Rudolf, Tuboly Volfgang, Uxarevics János, Varga Márton, Veiszmayr Márk, Vladisláv István, Vlasics András, Vlasics Mihály, Vagrács Antal, Kiss Miklós, összesen 39.

II. évek: Andrassy Frigyes, Babócsay Pál, Bodonyi Lukács, Christo-

phorovich Milos, Csima Pál, Csorba Ede, Dobos Ferencz, Dudvarszky Márk, Fabry Ottmár, Farkas Ferencz, Fatér János, Forszter József, Gregorits János, Grosschmid Károly, Horváth János, Horváth Péter, Hörl Antal, Huszár Pongrácz, Jancsi Pál, Jankovits Mihály, Nemeskéri Kiss Ferencz, Kisfaludy Károly, Knapp Imre, Kubinyi Elek (ösz.), Kubinyi Zsigmond, Kurucz Antal, Küttel Károly, Latinovits János, Lenner Ferencz, Mihálffi József, Náray Imre, Novák András, Pálffy Zsigmond, Pataky Antal, Pataky Mór, Petrás Pál, Pritz Mihály, Putnik Béla, Réder Károly (ösz.), Réder Vilmos, Parsevits Márton, Schmidt Nándor, Ströbl Miklós, Szévald Lajos, Vladisláv János, összesen 45.

1838—39. *I. évek:* Aag Mihály, Adorján Pongrácz, Ast Nándor, Balaskovits János, Csamári József, Cserta János, Czaja András, Divéky József, Domján Zsigmond, Gömbös Florentin, Haill Márton, Hegyessy Kálmán, Jakopovich Gábor, Jeszenszky Ferencz, báró Kakonyi István, Kamenár József, Kiss Jakab, Klein József, Kovácsics August, Lanesarevics Antal, Lieverry Ferencz, Löcker Mihály, Maljevác Péter, Markovics János, Matkovecs István, Mihályovics János, Milutinovics Svetozar, Nagy János, Nonner Béla, Novák József, Polgár Ferencz, Pribék Károly, Purmann József, Rehák Miksa, Stassik Ferencz, Stepil Fábrián, Szily Dénes, Szlavik Imre, Tulok Zsigmond, Vasdényei Sándor, Vasdényei Antal, Verstatek János, Winkler Máté, Zorecz Zsigmond, összesen 44.

II. évek: Balog Elek, Benchich János, Dacmpf Sebestyén, Egerer Ferencz, Ferrics Ferencz, Fratrics Ferencz, Gombos Lőrincz, Horváth János, Horváth János, Jakupovich Mátyás, Igmándy Károly, Kary Ignátz, Krasznay Antal, Lansevics Péter, Maróczy Celestin, Mayer Ferencz, Mersits József, Mihalovics István, Müller János, Müller Lajos, Németh János, Perczel Béla, Peretti Alajos, Rezsnyák Károly, Simits Krosius, Szalay Alajos, Szalay István, Szalmásy Gyula, Szegő János, Szkenderovics Rudolf, Szöllősy Ernő, Tuboly Wolfgang, Uxarevich János, Varga Márton, Vugrás Antal, összesen 35.

1839—40. *I. évek:* Antunovics József, Balla Pál, Baumholzer Simon, Bene Antal, Börczy József, Brecsák István, Bubreg Mihály, Delimanits István, Dolencsics Ferencz, Dömötör Zsigmond, Ehrensberg János, Grosschmid István, Haidecker Károly, Hainesz Arthur, Hoblik Adolf, Horváth Mihály, Katics István, Koczik Pál, Koczkar Mihály, Koresák Sándor, Laczkovics János, Mayer János, Moldoványi József, Németh Lajos (ösz.), Pál Antal, Péchy Péter, Petics Bertalan, Plaza Mátyás, Polyakovics János, báró Proff Gotthard, Rác Athanas, Razovics András, Riffel Károly, Rupánovics Károly, Sándor György, gróf Schimidegh Ferencz, Seljan János, Stephrics Pál, Semelics Ferencz, Székely Ferencz, Szilágyi Gáspár, Valusnik András, Verovski Ferencz, Volkmuti István, Weindl József, Xivanovich Kozma, összesen 46.

II. évek: Adorján Pongrácz, Ast Nándor, Bogdanovics Villibald, Boronkay Miklós, Cserta János, Czaja András, Divéky József, Gömbös Florentin, Hail Márton, Hartmann Rudolf, Hatz Vilmos, Hegyessy Kálmán, Jeszenszky Ferencz, báró Kakonyi István, Kiss Jakab, Klein József, Kovácsics Agost, Lanesarevics Antal, Löcker Mihály, Majorossy János, Maljevác Péter, Marinovich Hugo, Markovics János, Mátyás Flórián, Mihalyevics János, Milutinovich Svetozar, Nagy János, Nonner Albert, Pribék Károly, Prokopcsányi Tivadar, Purmann József, Rehák Miksa, Sársevics Ambrus, Simony Mihály, Stsulj János, Somogyi Lázár, Szily Dénes, Tulók Zsigmond, Varga János, Vargay István (ösz.), Vasdényei Sándor, Vasdényei Antal, Verkstadtuk János, Winkler Mátyás, Zorác Zsigmond, összesen 45.

1840—41. *I. évek:* Antalics Imre, Antal János, Balogh Károly, Balubsics György, Berzsényi Pongrácz, Bogdanovics Ferencz, Balla László, Chupovich Sándor, Csacsinovich András, Csányi György, Darázs Gábor, Hanauer József, Haragos Sándor, Hondrey István, Horváth Ferencz, báró Kakonyi József, Kalmár Mihály, Kanovich Ferencz, Károly József, Kiriakovics Vitalis,

Kiss Sándor, Klaesányi István (ösz.), Knöps Ferencz, Kovácsics József, Kraljevich Frigyes (ösz.), Krisanics János, Laczkovich Antal, Lichtenstein György, Lickl János, Marinovich Marczel, Mayer Hermann, Mossbauer Zsigmond, Nikolaevics István, Nityin Aron, Papházy János, Peák Béla, Petányek Antal, Petrovics János, Pikay Ferencz (ösz.), Pinkovics János, Porpáczy József, Rehák Ede, Salamon Zsigmond (ösz.), Schvarezer Károly, Sgardelli Alajos (ösz.), Sövényházy Pál, Szakács János, Szikora Ignác, Szombathely Pál (ösz.), Strilics István, Taicsevics Márk, Rimáry Imre, Wagner József, Wagner Lajos, Werner Ferencz, összesen 55.

II. évek: Baumholzer Simon, Bene Antal, Börczy József, Brecsák István, Bubreg Mihály, Cserta János, Delimanics István, Dolencsics Ferencz, Dömötör Zsigmond, Fekete Lajos, Folly József, Fındák József, Grosschmidt István, Haidecker Károly, Horváth Mihály, Katics István, Koczik Pál, Kocz-kár Mihály, Koresák Sándor, Kovács Károly, Laczkovics Ferencz, Madarász János, Mayer János, Moldoványi József, Németh Lajos (ösz.), Nikolaevics Svetozar, Péchy Péter, Plaza Mátyás, Polgár György, báró Proff Gotthard, Rác Athanaz, Razovics András, Riffi Károly, Rupanovics Károly, Sándor György, Sax Guido, gróf Schmidegg Ferencz, Schuster Antal, Simonovics Sándor, Spányi Antal, Stephaics Pál, Székely Ferencz, Szemelics Ferencz, Szilágyi Gáspár, Verovski Ferencz, Volf József, Walluschnig András, Weindl József, Xivanovich Kozma, összesen 49.

1841—42. I. évek: Adamovics István, Bagi Aurel, Bencze Károly, Benkovich Ádám, Bessenyei Ernő, Biró Antal, Bleszics Mátyás, Bohunek Károly, Borsos Sándor, Bunyik Ignác, Chranisláv Gábor, Osonka János, Czirer József (ösz.), Demerác Imre, Deurbányi Elek, Doraszil Pál, Fekete Mihály, Förster Béla, Fülöpp János, Herczeg Ferencz, Galanyák Ignác, Georgievics Tivadar, Gerócs Lajos, Góde Ágost, Hartnagl Henrik, Jeszenszky Géza, Kaan Vilmos, Kalapis János, Kelemen Lajos (ösz.), Kern János, Kisfaludy Károly, Kisfaludy Pál, Klasz József, Knézy Antal, Kovács Antal, Könczöl Ferencz, Krényai Ferencz, Lajos József, Malegurszky Lőrincz, Mersics Basil, Nagy Béla (ösz.), Németh Boldizsár, Peicsics Sándor, Perczel Ferencz, Petrovics Péter, Pinkovics Ferencz, Posegovics Antal, Sey László (ösz.), Simmer József, Svidnyiczky József, Sztrechay Lajos, Tasehner Károly, Temesváry György, Vály Benedek, Verle István, Zsulyevics Döme, összesen 56.

II. évek: Antal János, Balubsics György, Barbócsy Sándor, Berzsenyi Pongrácz, Bobics János, Bogdanovics Ferencz, Boich Constantin, Bolla László, Botka Mihály, Chupovich Sándor, Csacsinovics András, Daniel László, Darázs Gábor, Flatt Agoston, Gyalokay Ferencz, Hanauer József, Haragos Sándor, Hölbling János, báró Kákonyi József, Kalmár Mihály, Kamenár Pál, Kanovics Ferencz, Károly József, Kiriakovics Vitalis, Kiss Sándor, Klaesányi István (ösz.), Knöps Ferencz (ösz.), Kraljevics Frigyes (ösz.), Laczkovics Antal, Lichtenstein György, Lickl János, Marinovich Marczel, Mayer Hermann, Modyis László, Mossbauer Zsigmond, Nemes Károly, Nityin Aron, Papházy János, Petrovics János, Pikay Ferencz (ösz.), Pinkovics János, Rehák Ede, Rózsa Jenő, Salamon Zsigmond (ösz.), Schvarezer Károly, Siebenburger Jenő, Sövényházy Pál, Szakács János, Szombathely Pál (ösz.), Sztrilics István, Taicsevics Márk, Tanarevics Pál, Timáry Imre, Trenzli István, Wagner Lajos, Werner Ferencz, összesen 56.

1842—43. I. évek: Balázs József, Barabás Márk, Bares János, Battancs Ferencz, Bertalan Mihály, Botka Imre, Darás Volfgang, Farkas András, Geöcz Imre, Gromilovics Márton, Graber György, Gyertyánfy Gyula, Hódovány Mihály, Jenniker Antal, Kiss László, Kovács Lajos, Kovácsévics Ignác, Krauze Lajos, Látkőczy Antal (ösz.), Leovics Gedeon, Mattics Péter, Mihálik János, Mihálovics József, Mészáros Károly, Nagy Alajos, Nagy Mátyás, Nicolaevich Basil, Palanaesky Döme, Pauer Mihály, Pertics András, Petrovics Antal,

Radicseviés Károly, Raisz Sándor, Rekvényi Lajos, Samu László, Schedl Ignác, Somogyi Antal, Svastics László, Szedressy Adolf, Szinyéri József, Turner Márton, Urbanecz Imre, Vojnics Mihály, Vujeviés Jakab, Wagner Lipót, Week Antal, összesen 46.

II. évek: Adamovics István, Bencze Károly, Bessenyei Ernő, Biró Antal, Bleszics Mátyás, Bohunek Károly, Bunyik Ignácz, Chranislav Gábor, Csorka János, Czirer József (ösz.), Deurbányi Elek, Dlabigh Rudolf, Doraszil Pál (ösz.), Galanják Ignác, Georgevich Tivadar, Gorócs Lajos, Halper Vilmos (ösz.), Kaan Vilmos, Kamocsay József, Kelemen Lajos (ösz.), Kern János, Kisfaludy Károly, Kisfaludy Pál, Klasz József, Kovács Antal, Lajos József, Malagurszky Lőrincz, Nagy Béla (ösz.), Németh Boldizsár, Peicsics Sándor, Petrovics Péter, Piukovics Antal, Posegovics Antal, Sey László (ösz.), Simmer József, Stassik Ferencz, Sümeghy István, Svidnyiczky József, Taschner Károly, Varga István, Volkenberg József, Vuics Vladimir, Wagner József, Zsulyevics Döme, összesen 44.

1843—44. I. évek: Agoston János, Bakos József (ösz.), Danitz Antal, Dudvarszky György, Fancsovits Mátyás, Fodrőczy Sándor, Gergurinesis Agoston (ösz.), Göth Antal, Grunner Ferencz, Gyertyánfy Zsigmond, Gyöngyössy János, Hofmann Mihály, Horváth Károly, Jakobovits István, Jankovics István, Josipovits Mihály (ösz.), Kaich Miklós, Khal Vendel, Kint Jenő, Marinovics Gábor, Nagy Alajos, Nagy Ferencz, Németh Ignácz, Oláh Károly, Penjich Zsigmond, Radanovics Demeter, Radenich János, Radenich Simon, Raisz Daniel, Répás Gyula, Rozgai Miklós, Ruzsics Károly, gróf Schmidegg János, Seifovszky Péter, Seih József, Sinkovics István, Steiner Ferencz, Szabényi Lajos, Szinyéri József, Szivér Ignác, Theodorovics Sándor, Tiborez Lajos (ösz.), Tucich Károly, Uzsareviés Lukács, Vangel Mihály, Vészits Antal, Vidákovich György, Vojnits Livius, összesen 48.

II. évek: Barcs János, Barna Nándor, Bottka Imre, Demerác Imre, Egyed János, Farkas András, Geőcz Imre, Gotthard Adolf, Hodovány Mihály, Joannovics János, Joczics Milos, Kiss László, Kornis Károly, Kornis Gábor (ösz.), Kovácséviés Ignác, Látkőczy Antal (ösz.), Leovics Gedeon, Mihalik János, Mihálovics József, Nagy Márton, Nicolaevich Basil, Palanaesky Demeter, Petrovics Aemilius, Raisz Sándor, Schedl Ignácz, Somogyi Antal, Svastics László, Szedressy A., Vujeviés J., Vukityevics Döme, Wagner Lipót, összesen 31.

1844—45. I. évek: Alagics Antal, Baky Ede, Bárány János (ösz.), Bathó István, Boezkó Ferencz, Colligoi Ferencz (ösz.), Csóka Zsigmond, Döry Zsigmond, Ficzek János, Galics Alajos, Gergely Keresztély (ösz.), Gullnerics Károly, Hartel Eduárd, Herdtlein Lajos, Jakopovics Ferencz, Kákonyi Mihály, Király Antal, Komáromy Kristóf, Kovács Károly, Kovácsics Gyula (ösz.), Kóbor Ferencz, Kubinyi Sándor, Kurezinák Ferencz, báró Majthényi István, Martin István, Merkly Antal, Módor Ferencz, Nagy János, Németh János, Novák Péter (ösz.), Ocskay Antal, Oláh Lajos, Perpics Ignác, Plamper Lipót, Raabenhalddt Henrik, Radicseviés József, Samánovics András, Sándor Ferencz, Schenk József, Svastics Elek, Sztancsics Jakab, Tersánszky Lajos, Tessely Antal, Venninger Mátyás, Vidákovics Péter, Vitta György (ösz.), Vojnits Gergely, Vukovics Simon, összesen 48.

II. évek: Agoston János, Bakos József (ösz.), Balás József, Blágay Adolf, Bogdanovics István, Danicz Antal, Dudvarszky György, Grunner Ferencz, Gyöngyösy János, Hoffmann Mihály, Jakopovics István, Jozipovits Mihály (ösz.), Kádár János, Khal Vendel, Kint Jenő, Kreminger György, Lázár János, Malach Péter, Marinovics Gábor, Nagy Ferencz, Németh Ignác, Oláh Károly, Radenich János, Raisz Daniel, Rappauer Ferencz, Schmidt János, Seifovszky Péter, Seih József, Sinkovics István, Stocker Antal, Szivér Ignác, Tiborez Lajos (ösz.), Tömör Mihály, Tucich Károly, Vangel Mihály, Vészics Antal, Vidákovics György, Vojnics Daniel, összesen 38.

1845—46 I. évek: Antal András, Bándy István (ösz.), Bárány István, Blazics Dénes (ösz.), Bubreg Antal idősb. Bubreg Antal ifjabb. Czuleger Sándor, Dóczy Pongrácz, Fluhbayer János, Gözsy Ferencz, Graics András, Gruber Boldizsár, Gvozdanovics Isidor, Gvozdanovics Károly, Haksch Emil (ösz.), Horásek András, Jakob Károly, Kisfaludy István, Kiss Dávid, Kiss János, Koczian Agoston, Komáromy Ferencz, Kornis Ignác, László Mihály, Lendvay János, Longauer Ferencz, Magyar Vince, Mandics Jenő, Markovics Károly, Meszlényi László, Miklós János, Nagy György (ösz.), Németh Imre, Németh János, Országh József, Panczer Adolf, Pásztory József, Pribék Imre (ösz.), Puszká Florián, Rada Antal, Rozmann Gyula, Schreyer Ferdinand, Svastics Imre, Szabady Antal, Szücs András, Tarafás József, Tollasics Imre, Török Sándor, Ujfalussy Imre, Vasdényei Kálmán, Vissy Miksa, Vörös József, Vörös Lipót, Záborszky Kálmán, Zavaros Péter, Zelenay Miklós, összesen 56.

II. évek: Aladics János, Bárány János (ösz.), Batkó István, Celligoi Ferencz (ösz.), Csóka Zsigmond, Decleva Ferencz, Döry Zsigmond, Ficzek János, Frölich Károly, Galics Alajos, Gergely Keresztély (ösz.), Gulnerics Károly, Hatos István, Herdlein Lajos, Joszics Mladen, Kákonyi Mihály, Király Antal, Kobor Ferencz, Kocsis Lajos, Komáromy Kristóf, Kovács Károly, Kovácsics Gyula (ösz.), Kubinyi Sándor, Kuharics Antal, Kurczinák Ferencz, báró Majthényi István, Móder István, Nagy János, Németh János, Oláh Lajos, Pálffy Károly, Pálffy Sándor, Perpiacs Ignác, Petheő Sándor, Petrovics Tamás, Prehoffer Ignác, Raabenhalt Henrik, Radicsévics József, Sándor Ferencz, Schvacz György, Svastics Elek, Szolárics Tamás, Tersánczky Lajos, Tóth Pál, Venninger Mátyás, Vojnits Gergely, összesen 46.

1846—47 I. évek: Balogh János, Bán József, Bauer Rudolf (ösz.), Benedek István, Biliczky György, Danitz Béla, Dóczy Tivadar, Hooss István, Horváth János, Joannovics Lázár, Joó Gyula (ösz.), Kaub Antal, Kovács Ignác, Kovács József, Kriszt János, Landes Izván, Landes Károly, Lehner Eduard, Leovics Simon, Mattachich Nándor, Meznerics Péter, Moró László, Németh György, Papp Pál, Peichich András (ösz.), Perczel Gyula, Perczel János, Peshtelics Antal, Pintér Károly, Pirger János, Plosser István, Radó Ádám (ösz.), Schirmer Ferencz, Schvoma Ignác, Sényer Imre, Sinkó Mihály, Stephanovics József, Svastics Gábor, Svastics Sándor, Szekeres József, Tailsbauer György, Thassy Gyula, Topolkovics Hugo, Trenzly György, összesen 44.

II. évek: Antal András, Bubreg Antal idősb. Bubreg Antal ifjabb, Czuleger Sándor, Davidovics Lázár, Dóczy Pongrácz, Gözsy Ferencz, Graics András, Gruber Boldizsár, Gvozdanovics Izidor, Gvozdanovics Károly, Haksch Emil (ösz.), Jakob Károly, Janosics János, Kiss Dávid, Kisfaludy István, Komáromy Ferencz, Kornis Ignác (ösz.), Lendvay János, Lipoxencics Antal, Longauer Ferencz, Magyar Vince, Markovics József, Milovánovics Vazul, Nagy György (ösz.), Országh József, Panczer Adolf, Peichich Sándor, Pribék Imre (ösz.), Puszká Florián, Rada Antal, Rozmann Gyula, Solarics Ferencz, Szücs András, Tollasics Imre, Török Sándor, Ujfalussy Imre, Vasdényei Kálmán, Vissy Miksa, Vörös József, Vörös Lipót, Zavaros Péter, Zelenay Miklós, összesen 43.

1847—48 I. évek: Antal Pál, Bujanovics Gyula, Bulyovics Simon, Császár Illés (ösz.), Fízy Pál, Forster Zsigmond, Hambalek Jakab, Heiszer János (ösz.), Horváth Antal, Kerndl József, Krezmerics György, Loosz Zsigmond (ösz.), Marton Lajos, Marton Mihály, Matisz Mihály, Molnár István, Neumayer Károly, Noscsák János, Radics Jakab, Seffer Alajos, Stephaics Miklós, Schnoller Imre, Vissák László, Zarka József, Zsivánovics Miklós, összesen 25.

II. évek: Balogh János, Bán József, Bauer Rudolf (ösz.), Bikár Tivadar, Biliczky György, Boldizsár Sándor, Danicz Béla, Dóczy Tivadar, Farkas István, Heiszler Antal, Hooss István, Horásek András, Horváth János, Joannovics

novics Lázár, Joó Gyula (ösz.), Kaub Antal, Kovács Ignác, Kovács József, Kreszties György, Kriszt János, Landesz Károly, Lehner Ede, Leovics Simon, Mattachich Nándor, Moró László, Németh György, Németh Imre, Papp Pál, Percezel Gyula, Petter József, Pintér Károly, Pirger János, Radó Ádám (ösz.), Richvalszky Antal (ösz.), Rónay Sándor (ösz.), Schirmer Ferencz, Schvoma Ignác, Sinkó Mihály, Szekeres József, Szilvássy Lajos, Sztojácskovics Miklós, Tailsbauer György, Topolkovics Hugó, Trenzly György, Vukityevics Péter, összesen 45.

B) Magántanulók, kik akadémiánkon jogtudományi vizsgákat tettek:

1833—34.: Barthos Ede, Horváth József, báró Majthényi József, Radocsay József. — 1834—35.: Markovits Dániel (esernecki), Markovits László, Milassin József, Vizsy Károly. — 1835—36.: Barákovits Alajos, Inkey Kázmér, Kanyó Alajos, Milassin József, Pleiner Antal, gróf Sigray Titus, Szalmássy Ferencz, Szalmássy József, Szkenderovits János. — 1836—37.: Arvay László, Gerschlagger János, Gergics Imre, Molnár József, Parcsetch Lajos, Szalmássy Ferencz, Szalmássy József. — 1837—38.: Arvay László, Búbanovits Szilárd, Csorba Ede, gróf Festetich Géza, Herczeg Viktor, Inkey Ödön, Karácsonyi Guido, Milassin Zsigmond, Pataky Antal, Schmidt János, Somsich Lőrincz, Stann Ferencz, Szalmássy Gyula, Vojnits Daniel Boldizsár, Vojnits Gábor, Vuics Izsák. — 1838—39.: Fiala Alajos, Hofbauer Máté, Karácsonyi Guido, Kary Ignác, Kiss Miklós, Kontrásy Ferencz, Korniss József, Marinovich Hugó, Mohácsy Kázmér, Pritzhmayer Antal, Skulj János, Stann Ferencz. — 1839—40.: Bathor Géza, Bogdanovits Vilibald, gróf Forgach Antal, Hainess Arthur, Haschka Endre, Inkey Zsigmond, Jakopovich Gábor, Keresztessy Ambrus, Korniss József, Kovács Károly, Latinovits György, Latinovits Vincze, Mátyás Flórián, Némethszeghy János, Pilaszanovics Károly, báró Rudnyánszky János, Skulj János. — 1840—41.: Antunovits Fülöp, Antunovics József, Bathor Géza, Boich Szilárd, gróf Forgach Antal, Haschka Endre, Hoblik Adolf, Hegedüs Imre, Inkey Zsigmond, Jakobay Sándor, Kamenár Pál, Koronghy Ernő, Kornis László, Latinovics György, Latinovics László, Mayer János, Mohácsy Nándor, Müller Imre, Muttvánszky Alajos, Nicolaevich Svetožár, Pál Antal, gróf Pejacsevic László, Sprung Ede, Szarits Jenő. — 1841—42.: Balogh Károly, Csollák Jusztin, Gerzsány Ede, Hegedüs Imre, Jakobey Sándor, Kamocsery József, Kamenár Pál, Klobucsár Gyula, Kovácsics Emil, Mérey Lőrincz, Mohácsy Nándor, gróf Pejacsevic László, Rehák Ede, Siebenburger Jenő, Török István, Vihelyi Róbert, Virágh János, Wieser E. — 1842—43.: Adamovich László, Bagi Anselm, Battanes Ferencz, Bezerédy Béla, Egyed János, Gerzsány Ede, Kamocsay József, Klobucsár Gyula, Könczöl Ferencz, Kovácsics Emil, Markus Károly, Mérey Lőrincz, Moró Pál, Nagy Károly, Petrovits Miklós, Pilaszanovits Jenő, Posegovits Antal, gróf Schmidegg Kálmán, Svastits József, Szlabur Gyula, Temesváry György, Virágh János, Wieser Ede. — 1843—44.: Balás József, Bezerédy Béla, Bottka Imre, Buday Gábor, Császár Ferencz, báró Döry Lajos, Förster Béla, Förster Benjamin, Gerzsány Ede, Guba János, Hegyessy Antal, Horváth József, Horváth Károly, Jankovits Mihály, Jeszenszky Géza, Kerekes József, Kornis Károly, Majoros István, Milassin Jakab, Moró Pál, Németh Boldizsár, Pilaszanovits Jenő, Rekvényi Lajos, Répás Gyula, gróf Schmidegg Kálmán, Stocker Antal, Svastits József, Szarits Károly, Sztabur Gyula, Teklits János, Vidákovits György, Vojnits Tivadar, Vojnits Zsigmond, Werner Ferencz, Xantus János. — 1844—45.: Aladits István, Angyal Pál, Balaskó Imre, Bogdánovits István, Borsódy Miklós, Császár Ferencz, Förster Béla, Förster Benjamin, Förster István, Frak József, Gáspár Lajos, Gyertyánfy Zsigmond, Hegyessy Antal, Jenovay Sándor, Kornis Károly, Kovács Lajos, Majoros István, Markovits István, Mazaly Ferencz, Milassin Jakab,

Miltenberger József, gróf Pejachevich Nándor, Petrovits Tamás, Radány Gyula, Ravaszy Mihály, Rudits József, Sándor Ferencz, Svetonya Jakab, Szendery Alajos, Szkenderovits Sámuel, Tellér József, Veszelovszky Illés, Vojnits Livius, Vojnits Tivadar, Vojnits Zsigmond, Xantus János, Zsifkovits János, Zsolnay Ignác. — 1845—46.: Angyal Pál, Deceleva Ferencz, gróf Dessewffy Miklós, Forster Ferencz, Forster István, Gaal Kristóf, Hiersch Károly, Hiersch Tivadar, Jankovits István, Kaeskovics Boldizsár, Kerekes József, Kiss József, Kobor János, Kocsis Lajos, Komáromy Kristóf, Krauze Gusztáv, Kuluncsics József, Maeskovits Fülöp, Markovits István, Mayer Károly, Mazaly Ferencz, Mérey Gyula, Milovánovits Vazul, Miltenberger József, Nagy Antal, Oláh Károly, Radán Gyula, Radenich Simon, Rekvényi Lajos, Répás Gyula, gróf Schmidegg János, Szkenderovits Sámuel, Sztrilich Mihály, Tassy Béla, Virther Antal, Vissy Miksa, Vukovits Simon, Zsolnay Ignác. — 1846—47.: Angyal Gábor, Bakó Ede, Balaskó Imre, Benedek István, Borsódy Miklós, Bratyevacskey Titus, Bubreg Antal, Byderkuthy Kálmán, Csorba Rudolf, Dlabigh Gusztáv, Eperjessy Sándor, Forster Ferencz, Freeska Alajos, Fülessey Kálmán, Gaal Kristóf, Hartel Ede, Heiszler Antal, Hiersch Károly, Hiersch Tivadar, Zalabéry Horváth Ferencz, Jozits Simon, Kaeskovics Boldizsár, Kelemen József, Keller Antal, Kiss János, Kobor János, Koronay Sándor, Kovács János, Gyergyó Ujfalusi Kovács József, Krauze Gusztáv, Krizmarics Henrik, Kuluncsics József, Latinovics Elek, Leitner Ferencz, Lendvay János, Lihan Konstantin, Lipoxencsics Antal, Muzevits Roman, gróf Pejacevich Nándor, Petheő Károly, Petheő István, Petter József, Radenich Simon, Svastits Imre, Szabady Antal, Szalay Mór, Szecey János, Szöllősy István, Sztrilich Mihály, Tassy Károly, Veszelovszky Illés, Virter Antal, Vissy Miksa, Voinits Gyula, Würth Lajos, Zimmermann Károly. — 1847—48.: Aba Mihály, Bydeskuthy Kálmán, Freeska Alajos, Hadsits György, Hányk Kálmán, Jeszenszky József, Jeszenszky Kálmán, Jeszenszky Sándor, Koszits Szilárd, Lechner Ignác, Mattachich Nándor, Pajnády József, Pázmán György, Schneller Imre, Svastits Gábor, Svastits János, Szöllősy István, Sztrilich Gyula, Thassy Gyula, Vilhelm Károly, Vojnits Gyula, Zimmermann Károly, Zsivánovits Miklós. — 1848—49.: Aba Mihály, Áronffy József, Bácsvanin György, Dietrich Ignác, Forray János, Hettyey Gyula, Jeszenszky Kálmán, Lechner Ignác, Nyers Lajos, Stephanovics József, Varga Tamás, Zsolnay Celestin. — 1849—50.: Bácsvanin György, Balaskó János, Balaskó Kálmán, Dietrich Ignác, Hettyey Gyula, Marton Lajos, Mihalovics László, Mittler Adolf, Nyers Lajos, Vissak László, Zsivánovics Miklós.

XXVIII.

A pécsi jogakadémia anyakönyveiben⁴⁰¹⁾ bejegyzett joghallgatók névsora 1865—1896.

1865—66. *tanévben*: André László, Barasits József, Cherny János *mt.*⁴⁰²⁾, Dervarits János, Fekete Mihály, Fischer Ödön, Forgách Antal *mt.*, Grelinger József, Jeszenszky Ákos, Kerese Miklós, Millich (Margittai) Péter, Mixich László *mt.*, Oszoly Károly, Ribijanszky Gyula, Rinkievicz Ede, Rosinger Ignác, Szakváry Emil, Szily Gyula, Szombaty Ignác *mt.*, Tomcsányi Sándor, Vidákovics Daniel, Weisz Ede, összesen 22.

1866—67. *I. évek*: Arnold Sándor *mt.*, Balaskó János, Beksits Gusztáv, Czigler Tódor, Dobler György, Dobos János, Ertl Ignác, Folkner Rudolf, Frenkl Ferencz *mt.*, Hanekker Ferencz, Homa Géza *mt.*, Jily Alajos, Kauf-

⁴⁰¹⁾ A két anyakönyvben a joghallgatók nevei nem betűrend, hanem úgy látszik jelentkezésük szerint vannak beírva.

⁴⁰²⁾ *mt.* — magántanuló.

mann Nándor, Keserits Károly mt., Könczey György, Kovatsits Antal mt., Kupferschmiedt János, Lonesár József, Lengyel András, Majorossy Imre, Markó Pál mt., Mikós Géza, Mózessy Imre, Nagy Jenő, Nikolits István, Noll János mt., Pap Sándor mt., Pribil Ferencz, Rozgonyi János Béla mt., Schönberger Károly, Schraub Lajos, Schreier János mt., Somogyi Lajos, Szabó Agoston, Szévald Móríc, Sziebert Nándor, Szüts Mihály, Szucsits Károly, Tábor Péter.

II. évek: Aidinger János, André László, Barasits József, Cserny János Fekete Mihály, Fischer Ödön, Grelinger József, Jeszenszky Ákos, Jaszenovits István, Kerese Miklós, Materényi János mt., Millich (Margittai) Péter, Mixich László mt., Oszoly Károly, Ribianszky Gyula, Rinkievicz Ede, Rosinger Ignác, Szakváry Emil, Szily Gyula mt., Tomesányi Sándor, Vidakovits Dániel, összesen 60.

1867—68. I. évek: Alföldy Jenő mt., Ágoston Károly, Antmann Károly mt., Aigner Ignác mt., Baumgartner Ferencz mt., Bielitzky Kálmán, Bolváry Ignác mt., Csejtey Antal, Dobos Sándor, Döry András mt., Döry Dezső mt., Dömörös József mt., Fintha István, Fülöp Kálmán mt., Hanekker Ferencz mt., Horváth Antal, Kallupka István mt., Kerese Kálmán, Kovács Alajos mt., Könczey György, Kubinszky Károly, Kustas Lajos mt., Latinovics Gyula mt., Matkovits József, Milinovits Bódog, Mixich Lajos, Mózessy Imre, Németh Ferencz mt., Nyers Sándor mt., Philipovits Antal mt., Raisz Gyula mt., Rosinger Vincze, Sey Lajos mt., Seh Károly mt., Schraub Lajos, Strinovich Béla, Strehle Gyula mt., Spiller Nándor, Schwemlein Lőrincz, Szalay Antal mt., Szigethy Gyula, Szily Antal mt., Szedlák Sándor, Szondy Mátyás, Varga János mt., Zakó György mt.,

II. évek: Beksits Gusztáv mt., Czigler Tódor, Deschán Achilles, Ertl Ignác, Falkner Rezső, Hanekker Ferencz mt., Jilly Alajos mt., Kaufmann Nándor, Keserits Károly mt., Kovács Antal, Lonesár József, Majorossy Imre, Mikós Géza, Noll János mt., Nyers Sándor mt., Pap Sándor mt., Perczel Sándor mt., Szabó Agoston, Szévald Móríc mt., Sziebert Nándor, Szucsits Károly, Szüts Mihály, Schreier János, Tábor Péter, Till József.

III. évek: Aidinger János mt., André László, Barasits József, Cserny János, Fekete Mihály, Fischer Ödön, Grelinger József, Jaszenovits István, Jeszenszky Ákos, Kerese Miklós mt., Keserits Károly mt., gróf Kinszky Zdenko mt., Millich (Margittai) Péter, Oszoly Károly, Petheő János mt., Ribianszky Gyula, Rinkievicz Ede, Rosinger Ignác, Szakváry Emil, Szily Gyula mt., Vidakovics Dániel, összesen 92.

1868—69. I. évek: Antal Alajos, Aradszky Lázár, Bajházy László mt., Back Jakab mt., Balaskó János mt., Benyovszky Manó mt., Bertolino Sándor mt., Bodó János, Benczelits Ignác mt., Breitenfeld Gusztáv, Bodis Imre, Berecz Gyula mt., Császár Péter, Csima Lajos, Decleva Vilmos, Decleva Béla, Dittler Tivadar, Englisch Ferencz, Erőskövy Lajos, Eszterbauer Mihály, Gózonny László mt., Gruber Ödön, Gruber János mt., Gruber Gyula mt., Gyulai B. mt., Hambelet Jakab mt., Jankó Imre mt., Kaltner Rezső mt., Keller István, Kerese Gábor, Késmárky Béla mt., Késmárky János, Kisfaludy János mt., Kiss Aladár, Kiss Károly mt., Kiss Pál mt., Klinovszky József, Kohn Lajos, Kovács Ferencz, Kovács Károly, Kulcsár Alajos, Laszl Gusztáv, Latinovics Gyula mt., Latinovics László, Lederer Gusztáv mt., Löffler Vincze mt., Malonyay Sándor, Mangold Kálmán, Máthé Ödön, Nagy Jenő mt., Németh Gyula, Németh Ferencz, Nyers Lajos, Obermayer Géza, Oltványi Lajos, Pápe Gyula mt., Péterfay József, Pinterovics Ferencz, Pleininger Ferencz, Réth Ferencz, Salamon Károly mt., Sándor János mt., Skultéty Zsigmond mt., Szily Antal mt., Szinkovich Pál mt., Schubert Gyula, Strehle Kálmán, Tándor Ferencz, Thaly Dezső, Tóth Károly mt., Tumbász Alajos, Verhás Imre mt., Vlasics György, Vutkovics Sándor mt., Zányi Kálmán, Zsiga Károly, Zsubory István.

II. évek: Aigner Ignác, Bielitzky Kálmán, Csejtey Antal, Döry Dezső

Dőry Andor mt., Finta István, Horváth Antal, Jankó Imre mt., Kerese Kálmán, Könczey György, Kustos Lajos mt., Lederer Gusztáv mt., Lengyel András mt., Markó Pál, Markovits József, Nagy Jenő mt., Perczel Sándor mt., Philippovits Antal mt., Rozinger Vincze, Sch Károly, Skublies Imre, Spiller Nándor, Szakáll Adorján, Schweinlein Lőrincz, Strinovics Béla, Tury Mátyás, Zákó György mt.

III. évek: Ertl Ignác, Falkner Rezső, Kaufmann Nándor, Kovács Antal mt., Kustos Lajos, Loncsár József, Majorossy Imre, Mikos Géza, Noll János mt., Nyers Sándor mt., Pap Sándor mt., Philippovics Antal mt., Schreier János, Sziebert Nándor, Szabó Agoston, Szucsits Károly mt., Szűts Mihály, Tábor Péter, Till József, összesen 123.

1869—70. I. évek: Arvay László, Benyovszky Mór, Benyovszky Manó, Beszedits Ödön, Christóf Gyula, Csigó János, Csorba János mt., Czéh István mt., Csesznák Miklós, Czírer Akos, Csukly Ignác mt., Dalmay Pál, Dobos János mt., Egerszeghy Gyula, Folly József mt., Geppert Jenő, Gönczy József mt., Holits Kálmán mt., Horváth Mátyás mt., Kiss Aladár, Kiss Pál, Kohn (Bihari) Benő, Koch József mt., Kotni Károly, Kraemer István mt., Mózessy Imre, Mutsy György mt., Németh István, Ollé István, Oszoly Ferencz, Paul Kálmán, Pukmann György, Raisz Ferencz mt., Rekettye József mt., Rilmer Kázmér, Saághy Vincze mt., Szabó József mt., Szivér István mt., Szuly János, Scharl Gusztáv, Stadler Mihály, Tóth Ödön, Trempacher Antal, Varju Egyed, Vaszary Gyula, Vissy Lajos, Vlasics György, Würth Lajos mt.

II. évek: Antal Alajos, Aradszky Lázár, Breitenfeld Gusztáv, Benze-lits Ignác mt., Császár Péter, Deceleva Vilmos, Deceleva Béla, Englisch Ferencz, Eszterbauer Mihály mt., Gozony László mt., Gruber József, Gruber János mt., Késmárky Iván, Kerese Gábor, Klinovszky József, Kohn Lajos, Kovács Ferencz, Kovács Károly, Kulcsár Alajos, Lászl Gusztáv, Lederer Gusztáv mt., Malonyai Sándor, Mihákovics Tivadar mt., Máthé Ödön mt., Németh Gyula, Nyers Lajos, Obermayer Géza, Oltványi Lajos, Péterfay József, Pinterovics Ferencz, Pleininger Ferencz, Ráth Ferencz, Skultéty János, Skultéty Zsigmond mt., Szerényi (Strek) Kálmán, Szalay Antal, Tandor Ferencz, Zányi Kálmán, Zsiga Károly, Zsubory István.

III. évek: Aigner Ignác, Antmann Károly mt., Beksits Gusztáv mt., Bielitzky Kálmán, Csejtey Antal, Horváth Antal, Jankó Imre mt., Kerese Kálmán, Könczey György, Matkovits József, Nagy Jenő mt., Rozinger Vincze, Sch Károly mt., Strinovics Béla mt., Thury Mátyás, Zákó György, Zsuffka János, összesen 105.

1870—71. I. évek: Abaffy Gyula, Bernáth Kálmán mt., Baráth Gyula, Balog Pál mt., Balog Ádám mt., Benesik Ferencz mt., Bodonyi István, Bottka Antal, Blauhorn Lajos, Blauhorn Jenő, Csernyas József mt., Daempfl Sándor, Darázs Ödön mt., Dittler Tivadar, Duchon János, Erőssy József, Farkas Lajos, Fekete Gyula mt., Fischer Ferencz, Freitag Lajos, Gál Zsigmond, Hann József mt., Hantossy Lajos mt., Horváth Ferencz mt., Hubert Antal, Jagits József, Kim Gáspár, Kollay Gábor, Kollay Alajos, Koharits Gyula mt., Kovács Pál mt., Kremer István mt., Magyar Kálmán mt., Onody Géza mt., Pleiner Lajos, Polgár Ödön, Rák Imre, Réder Vilmos, Sey Kázmér, Simon Lajos, Szedlák Béla, Szedlák Sándor mt., Scharl Gusztáv mt., Tallián Dénes mt., Varga Lajos, Weber Károly, Zvetkovics Gyula.

II. évek: Arvay László, Benyovszky Manó, Beszedits Ödön mt., Csesznák Miklós, Csigó János, Dalmay Pál, Folly József, Gönczy József mt., Horváth Mátyás mt., Kohn Benő, Kristóf Gyula, Mihákovics Tivadar mt., Molnárffy Géza mt., Mutsy György, Ollé István, Oszoly Ferencz, Paul Kálmán, Podhráczky Kornél, Pukmann György, Rilmer Kázmér mt., Saághy Vincze mt., Szivér István, Szuly János, Trempacher Antal mt., Vaszary Gyula, Vissy Lajos, Vlasics György.

III. évek: Antal Alajos, Aradszky Lázár, Császár Péter, Decleva Vilmos, Englis Ferencz, Gozony László, Gruber János mt., Gruber József, Jilly Alajos mt., Kerese Gábor, Késmárky Iván, Klinovszky József, Kohn Lajos, Kovács Alajos, Kovács Ferencz, Kulcsár Alajos, László Gusztáv, Latinovics Gyula mt., Malonyai Sándor, Máthé Ödön mt., Németh Gyula, Nyers Lajos, Obermayer Géza, Oltványi Lajos, Péterfay József, Pinterovics Ferencz, Pleininger Ferencz, Posgay Adolf mt., Ráth Ferencz mt., Szerényi Kálmán, Simits Jusztián mt., Skublics Imre, Tandor Ferencz, Zányi Kálmán mt., Zsiga Károly, Zsubory István mt., összesen 110.

1871—72. I. évek: Arvay Lajos, Asztalos János, Bakk Jakab mt., Bencze Sándor, Biba Ferencz mt., Boromisza János mt., Boromisza Tivadar, Böles Sándor, Chachinovics József, Csernyus József mt., Csete István, Devecsery Ákos, Deszpotovits Péter mt., Dobias Arnold, Dorosits Ferencz, Egedy Sándor, Fesztl György, Flatt Gaston, Fodor Pál, Hartmann Árpád, Kiss Géza mt., Koharits Gyula mt., Kossa Dezső, Koszér János, Kreiner István mt., Krigl Károly, Magyarovits János, Mihákovics Béla mt., Molnárffy Géza Béla mt., Momirovics Miloszláv mt., Muray Lajos, Nagy Iván, Németh József, Nikell Gyula, Pakuszy Gyula, Pigetty Géza mt., Pinter Géza, Polgár József, Rozsás János, Sey Ernő, Sey Kázmér mt., Szigethy Ferencz mt., Somogyi Gyula, Sudár Gyula mt., Schäffer Mihály, Scheibner János, Szalay Zakariás, Tápay Zsigmond mt., Tenczlinger Lajos, Tomasich Lajos mt., Varju Egyed mt., Ványek Kálmán, Witt László, Zsifkovics György, Zsulyevics Mór mt.

II. évek: Abaffy Gyula, Baráth Gyula, Bencsik Ferencz mt., Blauhorn Jenő, Blauhorn Lajos, Bodonyi István, Botka Antal mt., Czvetkovics Gyula, Daempf Sándor, Dittler Tivadar, Duhon Iván, Erőssy József, Fischer Ferencz, Freitag Lajos, Gaal Zsigmond, Gergelyi László, Hantossy Lajos, Hubert Antal, Horváth Mátyás mt., Jagits József, Kimm Gáspár, Kollay Alajos, Kollay Gábor, Kosza Dezső, Pleiner Lajos, Polgár Jenő, Réder Vilmos, Simon Lajos, Szalay Antal mt., Szedlák Béla, Tallián Dénes, Weber Károly mt.

III. évek: Csesznák Miklós mt., Csigó János, Dőry Dezső mt., Dalnay Pál, Folly József, Jilly Alajos mt., Khon Benő, Koch János mt., Lederer Gusztáv mt., Mihákovits Tivadar mt., Mike Sándor, Mutsi György mt., Ollé István, Oszoly Ferencz, Paul Kálmán, Podhráczky Kornél, Puckmann György, Rihmer Kázmér mt., Saághy Vincze mt., Scheibner Kálmán mt., Szivér István, Szuly János, Vaszary Gyula, Vissy Lajos, összesen 111.

1872—73. I. évek: Arvay István, Borsódy György, Csacsinovics József, Fuchs Sándor, Fülöp Kázmér mt., Gergely István mt., Göbel Gyula mt., Horváth Ede mt., Hochreiter Kornél mt., Jobszt László, Karay Lajos, Kaufmann Géza mt., Kremmer Antal mt., Kristóf Gyula mt., Lasirovits Gyula mt., Loeszl Géza, Lővi Lipót, Lukovits Sándor, Málits János, Momirovics Miloszláv, Nikell Gyula, Oszterhuber László mt., Prokojesevics Lőrincz mt., Simits Constantin mt., Somogyi Gyula, Spies Victor, Sudár Gyula mt., Szakvály Károly, Sedlmayer Gyula, Scharl Gusztáv, Schäffer Mihály, Schneggenburger Izidor mt., Schraub Lajos mt., Steiner Lajos, Strelitzky Antal, Talián András mt., Tápay Zsigmond mt., Varga Jenő mt., Vasdényei Géza.

II. évek: Arvay Lajos, Asztalos János, Bencze Sándor, Biba Ferencz, Blauhorn Jenő, Csete István, Devecsery Ákos, Fesztl György, Fodor Pál, Jeszenszky Antal, Kiss Aladár mt., Kiss Géza mt., Kossa Dezső, Koszér János, Málits János mt., Mihákovics Árpád, Nagy Iván, Némethy József, Pinter Géza, Polgár József mt., Polgár Jenő mt., Sey Ernő, Szende Béla, Tenczlinger Lajos, Ványek Kálmán, Weber Károly mt., Witt László, Zsifkovics György mt.

III. évek: Abaffy Gyula, Bencsik Ferencz, Blauhorn Lajos, Czvetkovics Gyula mt., Daempf Sándor, Erőssy József, Fischer Ferencz, Freitag Gyula mt., Gajáry Ödön mt., Hanekker Ferencz mt., Hantossy Lajos mt., Hubert Antal,

Jagits József, Kim Gáspár, Kohn Benő, Plainer Lajos, Réder Vilmos, Simon Lajos, Szedlák Béla mt., Szende Béla, Tallián Dénes, összesen 88.

1873—74 I. évek: Adám Kristóf, Anderle József mt., Antunovics Ferencz, Baross Kálmán, Bayerle Ferencz mt., Buzás Alajos mt., Dvorzsák János mt., Eizelt Antal mt., Fekete Gyula, Forster Frigyes, Hann József mt., Hilbert István Horváth Antal mt., Izsoó Zsigmond, Jeszenszky Gyula mt., Jozgits Béla, Kiss Miklós mt., Kocsy János, Krasznay Jenő, Krasznay Miklós, Mészáros János mt., Mihájlovits János mt., Moder Tiborez, Nikkel Ottó, Ósy Vendel mt., Philippovits János mt., Pilaszanovits Aladár, Prikler Károly mt., Auerfeld Konrád, Reketye József mt., Simon József, Szakács Lajos mt., Szilák János mt., Schäffer József, Schedl Béla, Stvertetzky Ferencz mt., Takács Ede, Terplán Lajos mt., Tipold Elek, Tottzer István, Varga Jenő, Vimmola Károly mt., Vissy Imre, Vissy Pál mt., Winter József mt., Záray K. mt.

II. évek: Arvay István, Borsody György, Böles Sándor, Chachinovich József, Dermás Frigyes mt., Devecsery Ákos, Dorosits Ferencz mt., Duchon Odön, Farkas Lajos mt., Fuchs Sándor, Fülöp Kázmér mt., Göbel Gyula mt., Horváth Ede, Jeszenszky Gyula, Jobszt László, Karay Lajos, Kaufmann Géza, Loeszl Géza, Nikkel Gyula, Simits Constantin mt., Somogyi Gyula mt., Spies Győző mt., Sulyik Károly, Szakvály Károly, Szedlmayer Gyula, Steiner Lajos, Strelitzky Antal, Tallián Andor mt., Vissy Imre mt., Wimmola Károly mt.

III. évek: Arvay Lajos, Asztalos János, Bencze Sándor, Blauhorn Jenő, Csete István, Döme Géza, Fesztl György, Fodor Pál, Gajary Odön mt., Jüzker Gusztáv, Kossa Dezső, Koszér János, Malits János, Mihálovits Árpád, Némethy József, Pintér Géza, Polgár József mt., Polgár Jenő mt., Sey Ernő, Simits Constantin, Tenczlinger Lajos, Wanyek Kálmán, Weber Károly mt., Witt László, Zsifkovics György, összesen 101.

1874—75. I. évek: Flesch Salamon, Fürst Victor, Hegyessy János, Hegyessy István, Hegyessy Kálmán, Hertelendy József, Jamnitzky János, Karlitzky Gyula, Kalupka Béla, Kiss Béla, Kovács József, Majorossy Boldizsár, Moldoványi István, Pilaszanovits István, Sigmund Dénes, Stvertetzky Ferencz, Szilák János, Szabó Gyula, báró Vimmersperg Gedeon, Vojnits István, Wenzel Mórjcz, Zádorvác-Záray Károly.

II. évek: Adám Kristóf, Baross Kálmán, Chernyi Miklós, Fekete Gyula, Forster Frigyes, Hilbert István, Izsoó Zsigmond, Jozgits Béla, Kocsy János, Krasznay Jenő, Krasznay Miklós, Löwy Lipót, Mihájlovits István, Nikkel Ottó, Simon József, Schäffer József, Schedl Béla, Szakács Lajos, Szilák János, Varga Jenő, Vissy Pál.

III. évek: Arvay István, Benyovszky Manó, Borsody György, Böles Sándor, Chachinovich József, Devecsery Ákos, Fuchs Sándor, Fülöp Kázmér, Hartberger Gyula, Horváth Ede, Jobszt László, Karay Lajos, Kenedy Géza, Kollay Gábor, Loeszl Géza, Nickel Gyula, Sedlmayer Gyula, Spies Victor, Steiner Lajos, Strelitzky Antal, Szakvály Károly, Sulyik Károly, Tallián Andor, Vaniss Sándor.

IV. évek: Asztalos János, Csete István, Fesztl György, Jilly Alajos, Kerese Kálmán, Nyers Lajos, Sey Ernő, Weber Károly, összesen 75.

1875—76. I. évek: Aschinger Ferencz, Böles Gyula, Cherny Lipót, Fölker József, Gruber Ede, Gruber Gyula, Hauer Hugó, Halmi Lajos, Hartmann Jenő, Kaufmann Imre, Kiss Emil, Kelemen Ákos, Köhler Róbert, Kovács Gyula, Krausz Jenő, Lutz István, Mokkor Pál, Obetkó Károly, Országh Lajos, Rath Zsigmond, Sebestyén Adám, Scholz Győző, Schröder Aladár, Saághy Ferencz, Szalay László, Szedressy Odön, Taussik Emil.

II. évek: Flesch Salamon, Fürst Győző, Hegyessy János, Hertelendy József, Jamnitzky János, Jeszenszky Lajos, Kalupka Béla, Kiss Béla, Korchmáros Kálmán, Kovács József, Moldoványi István, Polgár József, Sigmund Dénes, Stein Gyula, Szabó Gyula, Vojnics István, Záray Károly.

III. évek: Ádám Kristóf, Baross Kálmán, Cherny Miklós, Fekete Gyula, Hilbert István, Jeszenszky Gyula, Jozgits Béla, Kocsy János, Krasznay Jenő, Krasznay Miklós, Mihájlovits István, Nikkel Ottó, Simon József Schedel Béla, Szeliga Lajos, Szilák János, Schäffer József, Szentgyörgyi Dezső, Varga Jenő, Vissy Pál, Waniss Sándor.

IV. évek: Arvay István, Benyovszky Manó, Borsódy György, Böles Sándor, Chachinovich József, Csigó János, Decleva Béla, Decleva Vilmos, Duchon Ödön, Fuchs Sándor, Fülöp Kázmér, Karay Lajos, Loeszl Géza, Simics Constantin, Spies Győző, Szakvály Károly, Strelitzky Antal, Tallián Andor, összesen 83.

1876—77. I. évek: Ballus Zsigmond, Balassa Pongrácz, Csötönyi János, Czupy Ede, Darázs Ödön, Egry Béla, Egry Ernő, Fröhvirth Jenő, Furmann Zs., Grünwald (Nemes) Sándor, Grubern Ferencz, Hegyessy Ádám, Jakab Andor, Kele György, Lieber György, Loeszl Antal, Miltényi Miklós, Marton Gyula, Molnár Béla, Majorossy Boldizsár, Müller Bódog, Noszlópy Gáspár, Nick Alajos, Nagel Gyula, Payer Vilmos, Rónaky Ödön, Rapun Aladár, Temner Jenő, Tóth Béla, Wargha Lajos.

II. évek: Aschinger Ferencz, Böles Gyula, Ernst Ödön, Gruber Ede, Hartmann Jenő, Hauer Hugó, Halmi Lajos, Kaufmann Imre, Krausz Jenő, Kovács Gyula, Kelemen Ákos, Kiss Emil, Köhler Róbert, Lutz István, Országh Lajos, Obetkó Károly, Ráth Zsigmond, Sáaghy Ferencz, Schröder Aladár, Szalay László, Szedressy Ödön, Szabó György, Toponárszky Uros.

III. évek: Burghardt József, Fekete Gyula, Fürst Győző, Hegyessy János, Hilbert István, Jeszenszky Lajos, Jamniczky Ján., Kovács József, Korchmáros Kálmán, Moldoványi István, Martonfy Dezső, Szigriszt Dezső, Weisz Mór, Záray Károly.

IV. évek: Ádám Kristóf, Hertelendy József, Jeszenszky Gyula, Jeszenszky Lajos, Krasznay Jenő, Krasznay Miklós, Kramer József, Kiss Béla, Mihájlovits István, Nikkel Ottó, Polgár József, Rimanóczy Ferencz, Szentgyörgyi Dezső, Szilák János, Szabó Gyula Schäffer József, Schedel Béla, Stein Gyula, Vissy Pál, Vojnits István, Waniss Sándor, Wargha Jenő, összesen 89.

1877—78. I. évek: Ambrus Elek, Andries Tódor, Adrián (Kölgyessy) Antal, Bauer Zoltán, Brenner Alajos, Börsön Béla, Csötönyi János, Fleiner Mór, Gálovics Arthur, Germann József, Gojkovics Sabbas, Herbert János, Hermann Vincze, Jeszenszky Pál, Jezovits Gyula, Koszits Kamill, Krasznay Mihály, Külley Zoltán, Lederer Gábor, Lammer Károly, Löffler Aurel, Mihájlovits Dániel, Mihájlovits István, Perczel Béni, Purmann József, Pilaszanovits Péter, Szekrényessy Ferencz, Schvarezer Géza, Wollner Ede, Zöld Sándor, Zolnay Vilmos.

II. évek: Ballus Zsigmond, Balassa Pongrácz, Czupy Ede, Egry Béla, Egry Ernő, Fröhvirth Jenő, Furman Zsigmond, Grubern Ferencz, Hegyessy Ádám, Jakab Andor, Klein Gyula, Lieber György, Löszl Antal, Marton Gyula, Molnár Béla, Miltényi Miklós, Noszlópy Gáspár, Nagel Gyula, Nick Alajos, Payer Vilmos, Rapun Aladár, Szabó György, Szakmáry Lajos, Temner Jenő, Tóth Béla.

III. évek: Aschinger Ferencz, Biroy Gyula, Dozics Sándor, Ernst Ödön, Gruber Ede, Hartmann Gyula Jenő (Havas), Halmi Lajos, Hauer Hugó (Verő György), Kiss Emil, Kaufmann Imre (Kenedi), Kelemen Ákos, Köhler Róbert, Lutz István, Menyhárt Antal, Neusiedler Antal, Országh Lajos, Polgár József, Szedressy Ödön, Sáaghy Ferencz, Schröder Aladár, Stein Gyula, Toponarszky Uros, Waniss Sándor.

IV. évek: Darázs Ödön, Fürst Győző, Jamniczky János, Kovács József, Korchmáros Kálmán, Martonfy Dezső, Moldoványi István, Sigmund Dénes, Vargha Lajos, Záray Károly, összesen 89.

1878—79. I. évek: Bodó Aladár, Chachinovich Lajos, Freyler Károly,

Grubics Szvetozár, Grünwald Sándor, báró Jeszenszky László, Kul Gábor, Marjovszky István, Moldoványi Ödön, Nagy István, Rajczy István, Rosenberger Jakab, Rumplesz Lajos, Seh Károly, Tróber Aladár, Vojnics Béla, Zseni József.

II. évek: Adrián Antal, Brenner Alajos, Fleiner Mór, Gajkovic Sabba, Germann József, Gálóvics Arthur, Hermann Vince, Herbert János, Jeszenszky Pál, Külley Zoltán, Krasznay Mihály, Koszits Kamill, Löffler Aurél, Lammer Károly, Perczel Béni, Purmann József, Scossa Zoltán, Szerdahelyi Kálmán, Szekrényessy Ferencz, Wallner Ede, Zöld Sándor, Zsolnay Vilmos.

III. évek: Balassa Pongrácz, Czupy Ede, Egry Béla, Fröhvint Jenő, Hegyessy Ádám, Jakab Andor, Lieber György, Miltényi Miklós, Molnár Béla, Nagel Gyula, Nick Alajos, Noszlópy Gáspár, Rapun Aladár, Szedelmayer Gyula, Temner Jenő, Tóth Béla.

IV. évek: Aschinger Ferencz, Ernst Ödön, Gruber Ede, Hauer (Verő) Hugó, Halmi Lajos, Hartmann Jenő, Kaufmann Imre, Kelemen Ádám, Kiss Emil, Köhler Róbert, Lutz István, Neusiedler Antal, Obetkó Károly, Ország Lajos, Ságghy Ferencz, Szedressy Ödön, Toponárszky Uros.

1879—80. I. évek: Áronfy Rókus, Bóné Kálmán, Csernyus Allan, Fülöp Géza, Kaufer Jenő, Kul Gábor, Linczáb Adolf, Mayer Sándor, Morvay István, Nagy László, Nikolausz Béla, Perczel Ferencz, Réder Károly, Rosenberger Jakab, Rüll Béla, Steiner Béla, Vizi Géza, Weber Pál, Weisz Armin.

II. évek: Bodó Aladár, Chachinovich Lajos, Freyler Károly, Grubics Szvetozár, Grünwald Sándor, báró Jeszenszky László, Moldoványi Ödön, Müller Nándor, Nagy István, Rajczy István, Rumplesz Lajos, Seh Károly, Tróber Aladár, Zseni József.

III. évek: Fleiner Mór, Gálóvics Arthur, Herbert János, Hermann Vince, Jeszenszky Pál, Koszits Kamill, Krasznay Mihály, Külley Zoltán, Lammer Károly, Perczel Benjamin, Pilaszanovits Péter, Szekrényessy Ferencz, Zöld Sándor.

IV. évek: Adrián Antal, Brenner Alajos, Egry Béla, Germann István, Hegyessy Ádám, Jakab Andor, Lieber György, Miltényi Miklós, Molnár Béla, Nagel Gyula, Nick Alajos, Rapun Aladár, Temner Jenő, Tóth Béla, Wollner Ede, összesen 61.

1880—81. I. évek: Bertalan Pál, Eisenhut Lajos, Fatér Kálmán, Friedl Károly, Gaál Vince, Grósz Jenő, Mihálffy Ernő, Miltényi László, Mólics József, Porges Miksa.

II. évek: Áronfy Rókus, Bóné Kálmán, Csirics Simon, Csernyus Allan, Fülöp Géza, Kaufer Jenő, Kóstics Kornél Egon, Kul Gábor, Linczáb Adolf, Morvay István, Mayer Sándor, Nagy László, Nikolausz Béla, Perczel Ferencz, Réder Károly, Rosenberger Jakab, Rüll Béla, Steiner Béla, Vizi Géza, Weber Pál, Weisz Armin.

III. évek: Adrián Antal, Bodó Aladár, Brenner Alajos, Freyler Károly, Germann József, Grubics Szvetozár, Moldoványi Ödön, Nagy István, Rajczy István, Rumplesz Lajos, Seh Károly, Tróber Aladár.

IV. évek: Fleiner Mór, Gálóvics Artur, Herbert János, Hermann Vince, Koszits Kamill, Krasznay Mihály, Külley Zoltán, Lammer Károly, Marjovszky István, Müller János, Perczel Béni, Szekrényessy Ferencz, Zöld Sándor, összesen 56.

1881—82. I. évek: Dolencz József, Funták Gyula, Haksch Lajos, Jobszt Béla, Jozgics János, Kasza Sándor, Krausz Samu, Milhoffer Lajos, Mücke Henrik, Peitler Imre, Tukacs Fábian, Vágó Lajos, Vruttyák (Várady) János, Wickenhauser Ferencz.

II. évek: Bertalan Pál, Fatér Kálmán, Friedl Károly, Gaál Vince, Joanovich Pál, Mihálffy Ernő, Miltényi László, Porges Miksa, báró Wimmersberg Gedeon.

III. évek: Áronfy Rókus, Döry László, Kaufer Jenő, Nikolausz Béla, Perczel Ferencz, Rosenberger Jakab, Rüll Béla.

IV. évek: Bodó Aladár, Chachinovich Lajos, Csernyus Allan, Freyler Károly, Grubics Szvetozár, Moldoványi Odón, Nagy István, Rajecz István, Seh Károly, Tróber Aladár, összesen 40.

1882—83. I. évek: Bagó János, Burgstaller Lajos, Grün Gyula, Korsós Elemér, Leyer (Lantos) Ferencz, Ludvig Gyula, Perczel György, Reeh György, Rónaky Kálmán, Szabó Kálmán.

II. évek: Dolencz József, Eisenhut Lajos, Funták Gyula, Gaal Vincze, Haksch Lajos, Jobszt Béla, Kasza Sándor, Peitler Imre, Széchényi Tamás, Tukaes Fábán, Vágó Lajos, Vrutyák (Várady) János.

III. évek: Chachinovich Lajos, Fatér Kálmán, Friedl Károly, Joanovich Pál, Mihálffy Ernő, Miltényi László, Wamiss Sándor.

IV. évek: Áronfy Rókus, Bonyhády Béla, Kaufer Jenő, Nikolausz Béla, Perczel Ferencz, Porges Miksa, Rüll Béla, összesen 35.

1883—84. I. évek: Balás Elemér, Bernáth Béla, Dreven Lajos, Fatér János, Fehér Dezső, Hirschler Mór, Koszits Ákos, Ladányi György, Lösch Antal, Mamuzsics Antal, Müller József, Nyárády Béla, Princz Jenő, Radics Elek, Reeh Dezső, Szabó Kálmán, Tallián Endre, Troll Ferencz, Wichá József, Vojnits Lukács László.

II. évek: Bertalan Pál, Gaal Vincze, Grün Gyula, Haksch Lajos, Korsós Elemér, Lantos Ferencz, Perczel György, Reeh György, Rónaky Kálmán.

III. évek: Jobszt Béla, Kasza Sándor, Peitler Imre, Széchényi Tamás, Tukaes Fábán, Vágó Lajos, Vrutyák (Várady) János.

IV. évek: Dolencz József, Fay Elek, Fatér Kálmán, Friedl Károly, Joanovich Pál, Mihálffy Ernő, Miltényi László, összesen 43.

1884—85. I. évek: Borsitzky Imre, Bader Gusztáv, Csabay Károly, Feiler Mihály, Goócs Antal, Horváth István, Horváth Kálmán, Khál Elek, Kletzár Lajos, Krigl Imre, Kerék Ferencz, Sandrinelli Hugó, Stenge Ferencz, Unkelhäuser Károly.

II. évek: Bernáth Béla, Dreven Lajos, Fehér Dezső, Koszits Ákos, Ladányi György, Lösch Antal, Mamuzsics Antal, Nyárády Béla, Princz Jenő, Radics Elek, Reeh Dezső, Sonnewend Frigyes, Szabó Kálmán, Tallián Endre, Troll Ferencz, Vojnits Lukács László, Závodnik Elek.

III. évek: Haksch Lajos, Korsós Elemér, Reeh György, Rónaky Kálmán.

IV. évek: Jobszt Béla, Lantos Ferencz, Peitler Imre, Tukaes Fábán, Vágó Lajos, Vrutyák (Várady) János, összesen 41.

1885—86. I. évek: Alföldi Victor Sándor, Balla Aladár, Becker Péter, Bubreggh Béla, Csarsch Dezső, Csutorás Ferencz, Czangl Károly, Dobra István, Ferenczy László, Frank Béla, Frenkl Géza, Gaal László, Gálovits Zoltán, Halusz László, Hirschl Simon, Jilly Győző, Juhász József, Kasza József, Küley Pál, Nédler Lajos, Ország József, Pápe Dénes, Pécsy Károly, Rásky Béla, Soostó Dénes, Szinkovich Károly, Tóth István.

II. évek: Bagó (Bors) János, Börzsöny Béla, Borsitzky Imre, Baksay László, Csabay Károly, Goócs Antal, Horváth István, Kletzár Lajos, Krigl Imre, Nagy Dezső, Richnovszky Károly, Sandrinelli Hugó, Stenge Ferencz, Unkelhäuser Károly.

III. évek: Bernáth Béla, Dreven Lajos, Fehér Dezső, Koszits Ákos, Lantos Ferencz, Lösch Antal, Mamuzsics Antal, Princz Jenő, Radics Elek, Reeh Dezső, Sonnewend Frigyes, Szabó Kálmán, Tallián Andor, Troll Ferencz, Závodnik Elek.

IV. évek: Haksch Lajos, Reeh György, Rónaky Kálmán, Szüts József, összesen 60.

1886—87. I. évek: Alföldy Victor Sándor, Benkó Károly, Forster István, Heindl Nándor, Kelemen József, Klió Lajos, Narancsik Károly, Nend-

vich Andor, Neufeld Lázár, Obetkó Dezső, Rupp Lajos, Schmidt István, Schwarzer Károly, Stankovics Gyula, Taizs Károly, Tóth Lukács.

II. évek: Angyal Béla, Balla Aladár, Bubregh Béla, Baksay László, Becker Péter, Csarich Dezső, Csutorás Ferencz, Czangl Károly, Dobra István, Egry Dezső, Frank Béla, Ferenczy László, Feiler Mihály, Frenkl Géza, Gaál László, Galovits Zoltán, Halusz László, Havas Simon, Jilly Győző, Juhász József, Kasza József, Külley Pál, Littke Lajos, Nédler Lajos, Papé Dénes, Pécsy Károly, Rásky Béla, Soostó Dénes, Szinkovich Károly, Tóth István.

III. évek: Bago János, Borsitzky Béla, Borsitzky Imre, Börzsöny Béla, Csabay Károly, Horváth István, Kletzár Lajos, Krigl Imre, Nagy Dezső, Rassovszky Julián, Reeh György, Rónaky Kálmán, Szücs József, Unkelhäuser Károly.

IV. évek: Bernáth Béla, Dreven Lajos, Koszits Ákos, Lösch Antal, Mamuzsits Antal, Prinz Jenő, Reeh Dezső, Szabó Kálmán, Sonnewend Frigyes, Tallián Andor, Troll Ferencz, Závodnik Elek, összesen 72.

1887—88. I. évek: Aulik Géza, Bőzsa Kálmán, Buzás László, Csák Károly, Decleva Ignác, Dobos József, Domián Gyula, Domián Imre, Dörnyei Béla, Eri Márton, Fatér János, Fejes Zoltán, Gálovics Győző, Hofbauer Gábor, Horváth Ignác, Kotritsch Károly, Kremzer József, Lechner Victor, Mezőssy Béla, Molnár István, Mutschenbacher Edvin, Parragh Antal, Philipp Ferencz, Pintér Ferencz, Rásky József, Rácz József, Repics Gyula, Szakvály Dezső, Saághy János, Szépe Andor, Stiglbauer József, Tashler József, Zsitvay Jenő.

II. évek: Benkó Károly, Forster István, Heindl Nándor, Klie Lajos, Kelemen József, Narancsik Károly, Neufeld Lázár, Nendtvich Andor, Obetkó Dezső, Rupp Lajos, Schwarzer Károly, Schmidt István, Sonnenschein Tivadar, Stankovics Gyula, Taizs Károly, Tóth Lukács.

III. évek: Angyal Béla, Bubreg Béla, Csarsch Dezső, Czangl Károly, Feiler Mihály, Frenkl Géza, Gaál László, Halusz László, Jilly Győző, Juhász Győző, Littke Lajos, Nagy Dezső, Nédler Lajos, Papé Dénes, Pécsy Károly, Soostó Dénes, ifj. Szász Gyula, Tóth István.

IV. évek: Bago János, Borsitzky Imre, Börzsöny Béla, Csutorás Ferencz, Dobra István, Ferenczy László, Gálovics Zoltán, Horváth István, Kasza József, Kletzár Lajos, Krigl Imre, Külley Pál, Rásky Béla, Rassovszky Julián, Szinkovich Károly, Unkelhäuser Károly, összesen 84.

1888—89. I. évek: Bogvay György, Boros Benő, Brodszky Lajos, Burgstaller Aurél, Dimyész Jenő, Dorner Béla, Ellmann Ödön, Forray Valér, Föglein Miklós, Fürst Gyula, Gallovich József, Rogáczi Gombocz-Bayer Ede, Grész Béla, Günsberger Samu, Hanny Aladár, Jellasi Lajos, Kelemen Imre, Konkoly Antal, Mayer József, Marecz József, Matiasy Lajos, Meiszner Imre, Molnár Kázmér, Moré Sándor, Nagy Kázmér, Németh Arthur, Pauer Károly, Pfeffer Aladár, Pécsy János, Rézbányai József, Sável Kálmán, Scossa Jenő, Scheurer Károly, Stiglbauer József, Teutsch Herbert, Varjas Ödön, Vész Albert, Zomboresevics Endre.

II. évek: Aulik Géza, Buzás László, Csák Károly, Decleva Ignác, Dobos József, Dörnyei Béla, Eri Márton, Fatér János, Gálovics Victor, Halász Géza, Kotritsch Károly, Lechner Victor, Kolmár István, Mutschenbacher Edvin, Parragh Antal, Philipp Ferencz, Pintér Ferencz, Rácz József, Rásky József, Repics Gyula, Szakvály Dezső, Szépe Andor, Tashler József, Zsitvay Jenő.

III. évek: Benkó Károly, Csutorás Ferencz, Dobra István, Ferenczy László, Forster István, Gálovics Zoltán, Heindl Nándor, Kasza József, Kelemen József, Klie Lajos, Külley Pál, Nendtvich Andor, Obetkó Dezső, Rassovszky Julián, Rupp Lajos, Schwarzer Károly, Sággy János, Stankovics Gyula, Szinkovich Károly, Tóth Lukács.

IV. évek: Bubreg B., Csarsch D., Egry D., Frenkl G., Gaál L., Halusz L., Jilly V., Littke L., Narancsik K., Nédler L., Pécsy K., Tóth I., összesen 94.

1889—90. I. évek: Boros Benő, Böck Béla, Dorner Béla, Ehrentletzberger Gyula, Faller Alajos, Fesztl Nándor, Fürst Gyula, Gulyás György, Horvát Andor, Iványos Gyula, Kissaszondy József, Kossa Elemér, Krigl Nándor, Lauber Rezső, Mihálffy Vilmos, Oberhammer Antal, Orbán Márton, Ponauer Kálmán, Repka József, Rohonczy Lőrincz, Saághy János, Vessel Manó, Zimányi Endre.

II. évek: Burgstaller Aurél, Bogyay György, Brodszky Lajos, Ellmann Odön, Fátér János, Forray Valér, Föglein Miklós, Rogácsi Gombóc-Bayer Ede, Gözsy Máté, Grész Béla, Günsberger Samu, Jellasi Lajos, Konkoly Antal, Kotritsch Károly, Moravetz József, Mathiassi Lajos, Molnár Kázmér, Németh Arthur, Pécsy János, Pfeffer Aladár, Pauer Károly, Sável Kálmán, Skossa Jenő, Scheurer Károly.

III. évek: Aulik Géza, Buzás László, Dobos József, Éry Márton, Gálóvics Victor, Halász Géza, Molnár István, Narancsik Károly, Rácz József, Repics Gyula, Szakvály Dezső, Szépe Andor, Taizs Károly, Varjas Odön.

IV. évek: Benkó Károly, Decleva Ignác, Egry Dezső, Forster István, Heindl Nándor, Kelemen József, Klie Lajos, Lechner Victor, Mutschenbacher Edvin, Nendtvich Andor, Obetkó Dezső, Parragh Antal, Philipp Ferencz, Pintér Ferencz, Rásky József, Rupp Lajos, Saághy János, Schvarzer Károly, Soostó Dénes, Stankovics Gyula, Zsitvay Jenő, összesen 83.

1890—91. I. évek: Altmann Géza, Czenger Nándor, Dányi Gábor, Deutsch Zsigmond, Dulánszky Lajos, Hász József, Horváth Kálmán, Kelemen László, Koharits Ferencz, Mayer József, Mirth László, Molnár Béla, Dömötöri Németh János, Reich Oszkár, Simon Dezső, Szerdahelyi László, Svastics Nándor, Vargha Gyula, Vásárhelyi István, Vukailovics Vilmos, Weidinger Jenő.

II. évek: Böck Béla, Brodszky Lajos, Ehrentletzberger Gyula, Fesztl Nándor, Iványos Gyula, Kissaszondy József, Krigl Nándor, Kossa Elemér, Lauber Rezső, Maletér László, Mihálffy Vilmos, Oberhammer Antal, Orbán Márton, Pécsy János, Ponauer Kálmán, Saághy János, Vessel Manó.

III. évek: Bogyay György, Burgstaller Aurél, Dobos József, Éri Márton, Feiler Mihály, Forray Valér, Föglein Miklós, Gálóvics Victor, Rogácsi Gombóc-Bayer Ede, Grész Béla, Günsberger Samu, Halász Géza, Jellasi Lajos, Konkoly Antal, Molnár Béla, Németh Arthur, Pauer Károly, Pfeffer Aladár, Rásky József, Repics Gyula, Sável Kálmán, Skossa Jenő, Szakvály Dezső, Varjas Odön.

IV. évek: Decleva Ignác, Lechner Victor, Molnár István, Mutschenbacher Edvin, Parragh Antal, Pintér Ferencz, Schreuer Károly, Szépe Andor, összesen 70.

1891—92. I. évek: Angyal Pál, Bartha Kálmán, Driesz Ede, Eöry Gyula, Frey Tivadar, Hubert Béla, Kaufmann Nándor, Kéry Gyula, Kovács István, Krudý István, Krudý Géza, Mayer Károly, Pávik József, Reberics Imre, Salzmann Ottó, Sey Tamás, báró Skerlecz Iván, Simon József, Szommer Béla, Szetsey István, Svastics Elek, Schlegel Gusztáv, Schultz Ferencz, Steuerer Jakab, Tabak Lajos, Tihanyi Sándor, Vasváry Ferencz.

II. évek: Altmann Géza, Czenger Nándor, Dányi Gábor, Deutsch Zsigmond, Dulánszky Lajos, Hász József, Horváth Kálmán, Huszár Márkus, Kelemen László, Koharits Ferencz, Mayer József, Molnár Béla, Mirth László, Reich Oszkár, Simon Rezső, Szerdahelyi László, Szigeti Nándor, Svastics Nándor, Vargha Gyula, Vásárhelyi István, Vukailovics Vilmos, Weidinger Jenő.

III. évek: Böck Béla, Brodszky Lajos, Dobos József, Ehrentletzberger Gyula, Fesztl Nándor, Horváth Andor, Iványos Gyula, Kelemen Imre, Kissaszondy József, Kossa Elemér, Krigl Nándor, Lauber Rezső, Maletér László, Mihálffy Vilmos, Németh Arthur, Oberhammer Antal, Orbán Márton, Pauer Károly, Sável Kálmán, Saághy János, Vessel Manó.

IV. évek: Bogyay György, Forray Valér, Rogácsi Gombóc-Bayer

Ede, Günsberger Samu, Halász Géza, Molnár Kázmér, Pfeffer Aladár, Scheuerer Károly, összesen 78.

1892—93. I. évek: Bész Gyula, Eötvös Gusztáv, Fejér József, Fischer Miklós, Frey Tivadar, Gaál László, Gerentsér László, Girardi Rudolf, Horváth Lajos, Késmárky Dezső, Klausz Endre, Kugyeray Endre, Martinez Rikárd, Mester József, Ruzs Jenő, Szivér István, Szabon István, Steiner Oszkár, Topolics György, Tóth Jenő, Vasváry Ferencz, Wiesner Antal.

II. évek: Angyal Pál, Bartha Kálmán, Dányi Gábor, Driesz Ede, Eöry Gyula, Krudy Géza, Krudy István, Mayer Károly, Mester József, Reberics Imre, Salzmann Ottó, Schlegel Gusztáv, Sey Tamás, Simon József, báró Skerlecz Iván, Steurer Jakab, Svastics Elek, Schultzs Ferencz, Szommer Béla, Szetsoy István, Tabak Lajos.

III. évek: Altmann Géza, Brodsky Lajos, Czenger Nándor, Deutsch Zsigmond, Dulánszky Lajos, Hász József, Horváth Kálmán, Kelemen László, Kohárics Ferencz, Mirth László, Molnár Zsigmond, Reich Oszkár, Simon Rezső, Saághy János, Szerdahelyi László, Szigeth Nándor, Svastics Nándor, Vargha Gyula, Vásárhelyi István, Weidinger Jenő.

IV. évek: Böck Béla, Ehrentletzberger Gyula, Fesztl Nándor, Horváth Andor, Iványos Gyula, Kelemen Imre, Kissasszony József, Kossa Elemér, Krigl Nándor, Lauber Rezső, Maleter László, Mihálffy Vilmos, Oberhammer Antal, Orbán Márton, Pauer Károly, Vessel Manó, összesen 79.

1893—94. I. évek: Borbély Kálmán, Csánk Dezső, Culmann József, Czvenits Antal, Desepi Róbert, Dömel Anzelm, Fábr Gyula, Fonyó Jenő, Fratricsevi István, Gaál László, Günsberger József, Hunyadi Ignác, Jásék Sándor, Kelemen Samu, Kossa Elemér, Króner József, Lajpczig József, Lakner Géza, Löbl Gyula, Luizer Jenő, Maléter István, Mihálffy Dénes, Nagy Ernő, Psik Ferencz, Radnai Emil, Rauschenberger János, Reichenauer József, Szivér Lajos, Szöllösi Gyula, Tichi Ferencz, Tichi Károly, Ujváry Géza, Vio Antal, Wichenhauser Ferencz, Zsolnay Gyula, Zöld J. Aladár.

II. évek: Bész Gyula, Bosnyák János, Dányi Gábor, Eötvös Gusztáv, Fischer Miklós, Frey Tivadar, Fejér József, Gerentsér László, Kerkapoly Lajos, Késmárky Dezső, Klausz Endre, Martinez Rikárd, Mester József, Ruzs Jenő, Steiner Oszkár, Szivér István, Szabon István, Topolics György, Tóth Jenő, Vasváry Ferencz, Wiesner Antal, Zimányi Endre.

III. évek: Angyal Pál, Bartha Kálmán, Driesz Ede, Kohárics Ferencz, Krudy Géza, Krudy István, Mayer Károly, Mester József, Reberics Imre, Sey Tamás, Schultzs Ferencz, Steurer Jakab, Svastics Elek, Salzmann Ottó, Simon József, Szommer Béla, Tabak Lajos.

IV. évek: Böck Béla, Brodsky Lajos, Czenger Nándor, Dulánszky Lajos, Horváth Kálmán, Huszár Márkusz, Hász József, Kelemen László, Mirth László, Molnár Béla, Oberhammer Antal, Reich Oszkár, Saághy János, Szigeth Nándor, Szerdahelyi László, Vargha Gyula, Vásárhelyi István, Weidinger Jenő, összesen 93.

1894—95. I. évek: Csizmadia Géza, Égi Kálmán, Fein Jenő, Fonyó István, Gaál György, Greiner József, Horváth Pál, Holler Béla, Hunyadi Ignác, Kepes Ferencz, Narancsik József, Podolay Juszti, Salamon Zsigmond, Schvell Lajos, Stern Armin, Tichay Alfréd, de Verneda Emil.

II. évek: Borbély Kálmán, Csánk Dezső, Czvenits Antal, Culmann József, Desepi Róbert, Fratricsevi István, Gaál László, Günsberger Ottó, Havas Hugó, Hunyadi Ignác, Jásék Sándor, Kerkapoly Lajos, Krónesz József, József, Lajpczig József, Lakner Géza, Löbl Gyula, Luizer Jenő, Maleter István, Mihálffy Dénes, Radnai Emil, Rauschenberger József, Szivér Lajos, Szöllösi Gyula, Tichi Ferencz, Tóth Kálmán, Ujváry Géza, Vio Antal, Wiesner Antal, Zsolnay Gyula, Zöld J. Aladár.

III. évek: Bész Gyula, Eötvös Gusztáv, Fischer Miklós, Frey Tivadar,

Gerenesér László, Késmárky Dezső, Klausz Endre, Kohárics Ferencz, Martinez Rikárd, Mester József, Pávik József, Rusz Jenő, Steiner Oszkár, Stigelbauer József, Szabon István, Szivér István, Tabak Lajos, Topolics György, Vasváry Ferencz.

IV. évek: Angyal Pál, Dulánszky Lajos, Krudy Géza, Krudy István, Mester József, Mirth László, Reberics Imre, Reich Oszkár, Simon József, báró Skerlecz Iván, Szommer Béla, Steurer Jakab, Svastics Elek, Vargha Gyula, Weidinger Jenő, összesen 81.

1895—96. I. évek: Alexits Bogolyub, Alexits Milenkó, Berényi Zoltán, Berger Dezső, Blachier Zoltán, Csontos Sándor, Dinnyés Jenő, Elemi Sándor, Fabritzky Sándor, Fábry Zsigmond, Fajth Gáspár, Faller Alajos, Gadó István, Gasparits László, Geiringer Mór, Gulyás György, Györkő Kálmán, Hegedüs Alfréd, Heindl Vilmos, Helvei Lajos, Hinka Miklós, Kaufmann Mátyás, Kovács Károly, Lázár Gyula, Lehner László, Lukács Károly, Makai Gyula, Manasteriotti Heliodor, Mautska Gyula, Mayer István, Müller József, Nagy Jenő, Nagy Jenő Alajos, Nagy Pál, Németh Károly, Noszlopy Ferencz, Pasztor Károly, Pilch Ernő, Rihmer Aladár, Saaghy János, Szorg József, Szűts Jenő, Tóth Károly, Végh Lajos, Zátonyi Dezső.

II. évek: Csizmadia Géza, Egi Kálmán, Fein Jenő, Fonyó Jenő, Fonyó István, Gaal György, Greiner József, Horváth Pál, Kepes Ferencz, Lajpczig József, Narancsik József, Podolay Jusztin, Schwell Lajos, Stern Armin, Tichay Alfréd, de Verneda Emil.

III. évek: Csánk Dezső, Culmann József, Czvenits Antal, Günsberger J. Ottó, báró Hauser Lothár Mária Zoltán, Jásek Sándor, Lakner Géza, Löbl Gyula, Luizer Jenő, Maletér István, Mihálffy Dénes, Radnai Emil, Rauschenberger János, Szivér Lajos, Szöllösi Gyula, Tichi Ferencz, Tóth Jenő, Ujváry Géza, Wiesner Antal, Zöld József Aladár, Zsolnay Gyula.

IV. évek: Bész Gyula, Eötvös Gusztáv, Frey Tivadar, Késmárky Dezső, Klausz Endre, Martinez Rikárd, Pávik József, Schultz Ferencz, Simon József, Steiner Oszkár, Szabon István, Szivér István, Tabak Lajos, Topolics György, Vasváry Ferencz, Zimányi Endre, összesen 98.

1896—97. I. évek: Bedő Károly, Bolgár Béla, Decleva Dénes, Didovác Ignác, Drasenovics Jenő, Dunst Károly, Dvorszky József, Elischer Tihomér, Fischer Béla, Flodung György, Grün Sándor, Guth Béla, Hegedüs Alfréd, Hegedüs Valér, Hainesz Elemér, Horvát Tivadar, Jilly Aurél, Kayser Elek, Kappant Géza, Kelemen János, Kengyel Ernő, Keresz Andor, Kocsák Béla, Körmendy Alajos, Lieber Ferencz, Liebhard József, Marsal Ferencz, Nagy László, Neuhaus Hugó, Nikolics Benedek, Parraghy Vilmos, Raab Lajos, Sey Oszkár, Strauszer Jenő, Szabó József, Szombathelyi János, Szuly Aladár.

II. évek: Berényi Zoltán, Berger Dezső, Blachier Zoltán, Elemi Sándor, Fabritzky Sándor, Fábry Zsigmond, Fajth Gáspár, Fein Jenő, Gadó István, Gasparics László, Geiringer Mór, Györkő Kálmán, Hinka Miklós, Kaufmann Mátyás, Kepes Ferencz, Kovács Károly, Lázár Gyula, Lehner László, Makai Gyula, Manasteriotti Heliodor, Mayer István, Nagy Jenő, Nagy Jenő Alajos, Nagy Pál, Németh Károly, Pilch Ernő, Rihmer Aladár, Saaghy János, Szentpály Sándor, Szűcs Jenő, Tétsi István.

III. évek: Egi Kálmán, Gaal György, Greiner József, Narancsik József, Schwell Lajos, Stern Armin, Tichi Ferencz, de Verneda Emil, Vio Antal.

IV. évek: Culmann József, Csánk Dezső, Czvenits Antal, Günsberger J. Ottó, Késmárky Dezső, Kronesz József, Lakner Géza, Löbl Gyula, Luizer Jenő, Mihálffy Dénes, Radnai Emil, Rauschenberger János, Steiner Oszkár, Szivér István, Szivér Lajos, Ujváry Géza, Vio Antal, Zöld József Aladár, Zsolnay Gyula, összesen 96.

XXIX.

A névsor kiegészítése a vizsgálati jegyzőkönyvek alapján.

Az anyakönyvekben és úgy a fenti névsorban elő nem fordulnak, de a vizsgálati jegyzőkönyvek szerint itt vizsgát tettek: (Az 1869—1874. fennállott államvizsgálati bizottság jegyzőkönyvei nyom nélkül elveszvéen, azokból pótlás eszközölhető nem volt).

Bányász István⁴⁰³⁾ á. 1895. — Bonyhady Ödön á. 1883. — Brodszky Béla á. 1877. — Csonka Gyula I. II. 1875—76. — Gozony Sándor I. II. 1881—82. j. 1885. — Gulyás György I. 1895. — Hartberger Ödön II. 1876. j. és á. 1877. — Jozsa Lajos á. 1879. — Kiss Géza I. 1876., II. 1878., á. 1879., j. 1880. — Klekner Alajos ifj. á. 1890. — Lévay István II. 1880., á. 1882., j. 1883. — Mautska Gyula I. 1895. — Rosenberg Manó I. 1883., II. 1884., á. 1884., j. 1885. — Sonnenschein Tivadar II. 1888. — Spitzer Ottó⁴⁰⁴⁾ I., II. 1877. á. és j. 1878. — Stajevits László á. 1877. — Stein Gyula I. 1877., II. 1878., á. és j. 1878. — Szabó Elek II. 1883., á. 1885. — Szabó Ferencz I. 1880., II. 1884. — Tóth Mátyás á. 1889. — Végh Lajos I. 1895. — Vésey Béla II. 1875., á. 1877., j. 1878. — Zsigmond Dénes á. és j. 1878.

⁴⁰³⁾ I. — első alapvizsgát, II. — második alapvizsgát, á. — államtudományi, j. — jogtudományi államvizsgát, a szám pedig az évszámot jelenti.

⁴⁰⁴⁾ Iloki Krajcsovich Ottó, közokt. osztályfőnök Zágráb.

XXX.

FÜGGELÉK.

1. sz.

**Pécs városának 1794. évi ápril 26-án kelt folyamodványa a Felséghez,
hogy a kir. akadémia Győrbe vissza ne helyeztessék.**

Sacratissima Caesarco Regia et Apostolica Majestas, Domine Domine
Clementissime!

De regiae Quinque-Ecclesiensis Academiae (quam magnae memoriae Augustissimus imperator Majestatis vestrae sacratissimae patruus Josephus II-us posteaquam has inferiores etiam regni partes sacra in sua persona identidem perlustrasset, isthic postliminio elementissime constabilire dignatus fuit) ad civitatem Jaurinensem benigne resolvenda translatione, ad nos delata fama et eo inclinantes circumstantiae nos vehementius urgent, ut ad avertendam hanc grandem non minus ac tristem, et irreparabilem, non tantum civitati huic Quinque-Ecclesiensi, verum etiam toti advicinanti contribuenti populo imminentem jacturam, plorantes pedibus Majestatis Vestrae Sacratissimae provoluti, humillima nostra pro ultionem in civitate ista conservande regia scientiarum academia plurimum deservientia motiva, in profundissima homagiali subjectione proponamus.

Nota est per totum late regnum Majestatis Vestrae Sacratissimae erga omnes inferiorum quoque harum partium fideles suos subditos, et antiquissimam hanc civitatem nunc novellum Majestatis vestrae sacratissimae peculium regium multis argumentis testata plus quam paterna gratia, atque clementia; in qua nos omnem homagiale fiduciam collocantes, demississime sequentia recensere praesumimus utpote:

1-mo Regia scientiarum academia, et primum generale in hac civitate Quinque-Ecclesiensi olim sub Ludovico I. Hungariae rege anno adhuc 1367. in hoc Regno studium fundatum, introductumque fuit, atque illud longa annorum serie, usque hostilem videlicet irruptionem, et civitatis hujus eversionem eminenter floruit, ita: ut sub funestra clade Mohácsiana ad contestandam regi, et regno fidelitatem numerosi academici Quinque-Ecclesienses juvenes ad strenue cum hoste dimicandum animose prorumpentes, sicque vitam, et sanguinem consecrantes, tercenti et quod excedit inibi gloriose occubuerint, hocque martiali suo facto academiam Quinque-Ecclesiensem condecoraverint, eamque annalibus regni perennaturis inscribi fecerint. Dein

2-do Civitate hac flammis, ac ferro saepius vastata, et eversa academia quoque et litterarum emporium hic cessare debuit, his aliisque ornamentis suis spoliata, sub durissimae captivitatis Turcicae jugo 140 et ultra annorum spatio desolata gemebat. Subseque

3-tio Victricibus caesareo regiis Leopoldinis armis civitate ista cum conexo magno harum partium Tractu e Turcico jugo feliciter crepta, eadem propter subsecutas etiam varias calamitates, et gravissimas adversitates, in eo adhuc afflicto statu est, ut acerba, quae inde accepit vulnera, necdum plene sanata sint, neque e ruinis, ac bustis emergerit, priscamque venustatis faciem recuperaverit, ut adeo caepa sub Divo Leopoldo Magno gloriosae reminiscantiae imperatore et rege Apostolico, ejusdemque augustissimis Successoribus continuata, ac tandem non solum sub glorioso nunquam apud nos interiturae memoriae imperatricis, et reginae apostolicae Mariae Theresiae verum etiam Augustissimi imperatoris, et regis Josephi II. regimine felicitas nostra assurgere palam visa sit, civitasque cum academia quoque horum facta clementissima reductione, tantopere in dies magis magisque clarescit, ut ex variis regni patribus, ac vicinioribus etiam locis, moratiores quoque viri ad civitatem hanc confluerint, isthic sibi plurium Millium valoris aedes comparaverint, alii in desertis a civitate emptis fundis domos extruxerint, et integras servato ordine plateas non sine notabili fundi contributionalis augmento formaverint. Hinc factum,

4-to. Quod plurimi distinctae speciei Opifices motivo academiae visa etiam civitatis impopulatione, observata loci salubritate ac vini copia explorata glebae fertilitate, notatisque omnibus, quas naturae dotes in civitatem hanc certatim congesserant opificia promoventibus commoditatibus, suam isthic mansionem fixerint et multiplicati sint, adeo: ut relate ad distinctas hic vigentes manufacturas omnis generis et speciei opifices, inter quos tales etiam adsunt, qui in antiquissimis locis in praesentiarum desiderantur, reperiuntur. Observatum et id fuit

5-to Quod a tempore constabilitae isthic academiae, multae contribuentium civium, ac Inhabitorum viduae, Manuali sua opera vitae media sibi comparandi, parentibus orbatas proles facilius intertenendi, atque necessariis litteris imbuendi complures occasiones consecutae sint. Hujusmodi autem communium beneficiorum alios quoque extra gremium civitatis constitutos participes fieri clarum est. Nam

6-to Quid quid pecuniarum academica juvenus horsum confert, id non praecise in hac civitate consumitur, sed singulis respective diebus in contribuentem comitatus Baranyiensis, ac vicinorum etiam comitatuum nec non propinquarum civitatum, ac confinariam aequae plebem distinctis, ac variis modalitatibus per circulationem successive refluit, et mentionatam miseram contribuentem plebem ad ferenda publica, non minus ac privata onera reddit capax: Tanto etiam magis

7-mo Quia civitas isthaec quasi in centro septem comitatuum utpote: Baranyiensis, cui ingremiata sunt dominia Archi-Ducale Bellense, principatus item Eszterházyani, comitum de Battyán, nec non comitis Casimiri Eszterházyi, non secus Pécsvárad ad fundum studiorum, Mágoes autem, et Vaiszló ad religionarium non absimiliter episcopatus Quinque-Ecclesiensis capituli item ejusdem nominis, Cathedralis dein Ecclesiae et seminarii, atque reliquorum dominorum terrestrium, dominia et jura possessionaria; pariformiter reliquorum etiam Comitatum Tolnensis videlicet Simeghiensis, Posegani, Verőczensis, Syrmien-sis, ac Bacsien-sis, ut in his inferioribus partibus usque militaria confinia Petrovaradiense, Brodense, et Gradiscanum, in nexu etiam vicinarum liberarum, ac regiarum civitatum, utpote Poseganae, Neo-plantensis, Zomboriensis, ac Maria-Theresiopolitanae, cameralium insuper Petro-Varadiensis, et Essekiensis, se emporium non contemnendum exhibeat, sequaciter tot vicini comitatus, nec non civitates, et confinia, eo a fortiori, quod hic puellares quoque scholae fundatae habeantur, tam prohis quam et altioribus discendis artibus litteralibus suas soboles cum parsimonia, minoribusque expensis oportunius horsum deferri facere, easdem saepius invisere, iisdem necessaria commodius transmittere, et paterna officia juxta desiderium rite explere possunt. Dein

8-vo Civitas haec numerosis pagis et oppidis circumdata, omnis generis victualibus ita abundat, ut contribuentes utiliore naturalium suorum distractionem, adeoque ex hujusmodi accedente pecuniarum circulatione modum quoque ad dependenda quanti Contributionalis onera, majorem facilioremque consequantur, commendant civitatem hanc

9-mo Necessariis commoditatibus provisae et sufficienti numero exstructae ampliores aedes, quae scholasticae numerosae juventuti commoda praebere possunt hospitia; praeterea publica bibliotheca magnis impendiis optimae memoriae episcopi Quinque-Ecclesiensis Georgii Klimo erecta, nec non privilegiata typographia, et in defluxu fluvioli Tettye dicti Nro 16. molas farinaceas, 4 item centonificum et unam pannificum fullonicas impellentis, situata etiam mola papyracea, quae studiis operam navanti, ac in patriae spem succrescenti academiae juventuti et in abundantia, et levissimo pretio chartam ministrat. Quod salutaria et rara civitatis Quinque-Ecclesiensis adjuncta concernit.

10-mo Est hic aurae, et aquarum salubritas, situsque amoenitas, adeo: ut vix sit reperibilis civitas, in qua pro usu, et omnimoda academiae quoque

juventutis commoditate praeter privatos puteos, et fontes numerari possent Nro 21 publici artificiosa manu partim exstructi, partim reparati fontes, pro quibus civitas haec et cassa sua septem mille, et ultra florenorum summam expendit, ad quos non pecorum adjutorio, aut distinctis machinis, vel fatigiosa manuali opera aquae attrahuntur, sed ex perennibus in pede vicinorum montium prosilientibus scaturiginibus per subterraneos testaceos tubos ad subjectam hanc civitatem devolvuntur, et in suburbia excurrunt: praescindimus hic a multiplicibus limpidissimis, ac saluberrimis aquarum scaturiginibus, quae intra admodum propingvas vineas, in amoenissimis varietate sua juventutem delectantibus vallibus, nec non contiguis diverticulis et in silvis proxime advicinantibus erumpunt, atque recreanti semet academicae juventuti recentem potum praebent, ita: ut admodum rarum sit audire quempiam hujatam academicum juvenem (nisi is haereditarium, et cronicum morbum contraxisset) latississe. Verbo tanta sunt isthic Dei, et naturae beneficia, ut veteres Musae suum isthic pristinum domicilium recuperavisse gloriari praesumant. Porro multae hic reperiuntur valetudini noeviae stagnantes paludes, nulli hic existunt profundiores fluvii, adeoque a submersionis studiorum gratia horsum exinissarum prolium suarum metu parentes plene eximuntur. Quod doctrinam linguarum attinet

11-mo Ut in patriae spem succrescens juvenus ad obeunda in utraque republica suo modo munia idonea magis reddatur, et alibi, et in his inferioribus regni partibus maxime usitatarum Lingvarum, utpote Hungaricae, Germanicae, et Illyricae gnarum esse oportet: pro his autem condiscendis praeter civitatem Quinque-Ecclesiensem nullus commodior locus reperiri potest, in quo praeexpositae linguae ita aequaliter vigerent, ubi ignari easdem facilius condiscendi, gnari autem in iisdem semet magis perficiendi occasionem arripere valerent: deserviunt adeoque hae linguae, et sunt maxime necessariae pro cura animarum statui Ecclesiaastico, deserviunt etiam statui saeculari pro quaestu, et publico commercio aliaque familiari societate humana sunt inevitabiliter necessariae. Porro

12-mo Id quoque pro urbis istius, et hujatis regiae academiae Encomio deservire dignoscitur: quod nimirum jam saeculo XIV. Ludovici Magni regis Hungariae testimonio Quinque-Ecclesiae inter cunctas regni civitates studio generali maxime oportunae habitae fuerint; unde haec civitas 100 et quod excedit annorum spacio uti primum, ita unicum intra amplissimum omnium, sacrae coronae ditionum ambitum generale studium regnicolarum eruditioni subministrabat, eadem haec civitas viros doctrinae laude praecipuos, nominanter Vilhelmum, cardinalem Valentinum, Janum Pannonium, Sigismundum, Georgium Szakmariū episcopos Quinque-Ecclesienses, Nicolaum Olahum canonicum ejusdem Ecclesiae, postea Archi Episcopum Strigoniensem, Petrum Illicium academiae Quinque-Ecclesiensis rectorem, et alios edidit, sed et recentioribus his temporibus vel e Lyceo ipsaque civitate Quinque-Ecclesiensi complures in utraque republica toga sagoque clari prodivere, adsuntque viri quos isthic recensere supervacaneum esse humillime censemus; quid igitur dehinc etiam sperare licet, si academicum hocce studium e munificentia, et clementia Majestatis Vestrae Sacratissimae Caesareo Regia in quosvis fideles subditos profusissime extensa isthic porro quoque constabilitum fuerit. Ut autem cum tempore in academia Quinque-Ecclesiensi Regiis Majestatibus, et toti regno pro utraque republica utilia, et doctrina eminentia succrescant literata individua

13-mo Fatistunctus Georgius Makay Parochus Mohácsiensis (cui natale solum civitas haec praebuit) notabiliorem suam substantiam Quinque-Ecclesiensi studiosae juventuti testamento suo mediante reliquit, et in forma fundationis disposuit, ut sex juvenes ex eadem alantur, prout effective ratas suas percipiunt, sunt etiam plures in hac civitate speciales viri dignissimi, tam videlicet e clero Quinque-Ecclesiensi, quam vero e saeculari nobili statu Maece-

nates, qui orphanos et pauperiores studiosos juvenes in propria domo pro publico bono alunt, vestiunt, et in doctrina manuducunt: quae pro faciendo in litteris profectu scholasticae juventuti magno deserviunt adjutorio. Quod denique pro publicis usibus deservientia concernit aedificia.

14-mo Praeter actuale condam jesuitarum nunc non temnendis sumptibus accomodatum academicum aedificium, sunt in hac civitate abolitorum religiosorum ordinum amplissimae, ac elegantissimae aedes, utpote Paulinorum et solidissimis materialibus multorum plane millium expensis pro ornamento quoque civitatis extructus, et ad tres tractus in altum eductus, ac copiosis intrinsecus commoditatibus musaeisque provisus, cum adnexa ampla Ecclesia, conventus, in quo copiosi olim dictorum religiosorum theologiici alumni erudiebantur, modo nulli publico usui deserviens: dantur praeterea Dominicanorum et Capucinorum in medio civitatis existentia Ecclesiisque provisa claustra.

Unde Majestas Vestra Sacratissima clementissime perspicere dignabitur, quantum civitas haec per solum etiam praerecensorum tot ordinum abolitionem, qui omnes suos bonorum, ac prae habitorum fundorum, acquisitionumque plura millia florenorum facientes proventus in hac civitate comitatus Baranyiensis ingremiata consumpserunt, atque ad miseram vicinorum etiam comitatuum confinariamque contribuentem plebem dimanare permiserunt, jam nunc cessante ista, talismodi pecuniaria circulatione, damni passa esse observetur.

Quantum praeterea non tantum civitati huic, verum etiam toti praecinsuato isti circumjacentium provinciarum inferiori tractui nunquam satis deplorandum immineret exitium, si regia haec scientiarum academia ad civitatem jaurinensem tot tantisque navigabilibus fluviiis provisam, in commerciali via sitam, et ideo abunde felicem, praeterea universitate tam Vienensi quam Pestiensis et in proxima vicinitate academiae etiam Poseniensi praescindendo ab inferioribus in circum jacentibus liberis regiisque civitatibus florentibus studiis circumseptam, nullo nostro accedente demerito transponderetur: hoc autem nobis, et late patenti huic inferiori regioni tanto dolorosius accideret, quod in eodem circulo, et ambitu superioris Hungariae, celebres, et sat numerosae utpote praeter Poseniensem, Agriensis, Cassoviensis, et Magnovaradiensis cum maximo illarum partium emolumento, in praesens usque tempus vigeant academiae, et taliter ad unum quadamtenus superioris Hungariae cumulum omnibus altioribus defixis scientiis inferiores istae ejusdem regni partes in quibus nobilis, civilisque sat copiosa, et frequentissima juvenus est, simpliciter neglectae, ac derelictae, nullo commisso delicto gravissime mulctatae, miserrimam suam in ima ruditate deflere cogenterentur sortem.

Stagnabit profecto et contabescet omnis in his partibus opificum non secus et rucolarum fervor, et industria, quae in illis dumtaxat regni partibus servet in quibus sollicitarum curarum, ac impensorum laborum desiderata merces expectari, et recipi valet. Concomitanter

Deficiente parati aeris circulatione, non solum civitas haec in nullius navigabilis fluvii ripa situata, sed et contribuens circum jacentium comitatuum populus alioquin exiguis, et nimium improporionatis comparandae productorum suorum comercio pecuniae, mediis destitutus, ad summam, et ipsi altissimo etiam aerario regio gravissimam delaberetur egestatem, ac una, et sibi, et publico deficere cogetur.

Est quidem hic gleba fertilis, est situs amoenus, est locus salubris, sed ablata hinc academia penes has cunctas naturae dotes egebit cum reliquis harum partium contribuentibus civis, et quomodo contributionalia, aliaque concomitantia gravissima onera sustineat, nec vires nec modum habebit, neque ullum ob defectum circulationis pecuniae aderit subsidium, tanto evidentius; quod pro parte suprarecensorum dominiorum ad publicam notorietatem magna hinc vis pecuniarum efferatur, et exigua admodum earundem isthic circulatio excepto Clero Quinque-Ecclesiensi, et paucis terrestribus dominis hic pecuniae

consumptionem facientibus, relinquatur. Caeterum nec praetextuatam quampiam pro civitate jaurinensi foundationem humillimo petito nostro ob stare posse, demississime censemus, siquidem eandem foundationem etsi academico studio careret, actualiter dicta civitas pro Gymnasio suo retineat, illaque fruatur, sequaciter si haec academia eorum transferetur, perinde e publico studiorum fundo, sicut regia academia Quinque-Ecclesiensis provideri deberet.

Denique illud motivum, quod nobili, ingenuaeque comitatus Simeghien-sis juventuti perinde sit, seu Jaurinum seu Quinque-Ecclesias studiorum causa ire, prorsus subsistere nequit, siquidem inter Jaurinensem et Simeghiensem comitatum non tantum magnus tractus comitatus Szaladiensis, verum etiam totus comitatus Veszprimiensis nec non notabilis pars comitatus Albensis interjaceat; comitatus vero Simeghien-sis comitatui Baranyiensi comitaneus, et contiguus est, et a civitate Quinque-Ecclesiensi non nisi 3 ad summum 4 horarum spatio distat, sequaciter illis expensis, quibus studiosa juvenus Jaurinum defertur, ac ab inde refertur, ut remotiores alias partes silentio praeter-eamus, medii, et pro ratione circumstantiarum integri anni in civitate hac praestitus victus facile exolveri potest.

Cum proinde relate ad liberorum adeoque sanguinis nostri praecipuam curam nihil nobis magis in votis, nihil frequentius in paternis desideriis, nihil denique in assiduus precibus occurrere possit, quam iisdem probam, debitamque educationem procurare, eodem in altioribus, ac juridicis pariter studiis erudiri facere, atque his adminiculis docilem juventutem nostram tam ad privata, quam publica etiam regis, et regni in his quoque inferioribus regni partibus obeunda officia idoneam efficere.

Ex eo Majestatem Vestram Sacratissimam in profundissima homagiali subiectione e genibus oramus, dignetur ex innata sibi benignitate, et clementia Caesareo Regia tam civitatis hujus qua novelli peculii sui regii, quam et reliqui etiam contribuentis harum inferiorum partium populi demississimas preces clementer exaudire concomitanter in urgentibus his necessitatibus ex ratione status etiam boni publici, piissime succurere, atque e cineribus ut supra demississime attigimus, et bustis ereptae huic patriae pristinam venun-statis faciem restituere, glorioso denique praedecessorum regum exemplo constabilita isthic regia scientiarum academia, novo munificentiae suae regiae specimine condecorare, atque miseram contribuentem plebem relicta hic parati aeris circulatione, qua secus penitus destitueretur; ad contributionalia publica et privata dominaliaque suportanda onera, cum summo ipsius rei publicae emolumento omnimode capacem, et habilem clementissime reddere.

Quam altissimam, et plusquam paternam Majestatis Vestrae Sacratissimae gratiam, ac clementiam Caesareo Regiam in perpetua homagiali fidelitate cum sanguinis quoque profusione contestanda remereri satagentes emorimur. E consessu nostro Magistratuali Quinque-Ecclesiis Die 26-a Aprilis Anno 1794. celebrato. Summe-fatae Majestatis Vestrae Sacratissimae humillimi, perpetuoque fideles subditi.

2. sz.

Repraesentatio Comitatus Baranyaensis e generali Congregatione de 3. aprilis 1802. celebrata.

Sacratissima Caesareo-Regia, et Apostolica Majestas Domine, Domine Naturaliter Clementissime!

Civitatis Jaurinensis Incolas coram Augustissimo Majestatis Vestrae Sacratissimae Throno Regio rursus, et vehementius agere fama ad nos tulerat; ut Regia Scientiarum Academia Quinque-Ecclesiensis Jaurinum transferatur.

In momentoso hoc objecto, velut cum salute, et felicitate harum partium

intime conjuncto, solantur nos Clementia, et Justitia Majestatis Vestrae Sacratissimae, quod dum Clementia in pure Gratialibus nullis circumscribitur limitibus; Justitia in casu, quo petitus cujuscunque cum iure, vel injuria tertii collidit, Paternum Majestatis Vestrae Sacratissimae animum tantisper ab edenda clementissima Resolutione retrahat, donec illi, quorum interest, per Ordinata Regni Dicasteria sufficienter audiantur.

Plus quam Paternam Majestatis Vestrae Sacratissimae curam, et sollicitudinem, quae in salutem populorum scepro Majestatis Vestrae Sacratissimae divinitus subjectorum indesinenter intenta est, profundissima homagiali cum subjectione, et devotione veneramur, una profiteamur, nec illa, quae nobis, ut fidelibus subditis, et civibus incumbit, neque alia, quam Patribus natura imposuit, obligatione nos aliter solvendo, quam, si internum animorum nostro sensum, et humillimas preces nostras filiali cum candore, et reverentia ad paternos Majestatis Vestrae Sacratissimae Pedes effundamus.

Ex plenitudine potestatis illius Regiae, qua Divae reminiscendae olim Imperatrix, et Regina Apostolica Maria Theresia sublata societate Jesu pro erudienda Patria Juventute per Arti: 20. 1687. in regnum recepta, rationem Educationis, totiusque rei Literariae per Hungariam, et Partes adnexas clementer defigere, introducere, et constabilire dignata est, Augustissimus olim Romanorum Imperator et Rex Apostolicus Josephus II-dus Academiam Regiam in civitate hac Quinque-Eccl. sequentibus rationum momentis permotus defixit. Utpote:

1-mo. Quod Magnae Reminiscendae Rex Ludovicus I. jam olim in Diplomate suo Anno 1367. emanato, dum nempue Studium Generale Quinque-Ecclesiis erigeret, professus esset, Civitatem Quinque-Ecclesiensem prae caeteris Regni Urbibus pro Studio Generali magis fore opportunam, atque ab eo inde tempore in hac Civitate intra ambitum Regni, et partium ei adnexarum unicum Literarum Emporium longa annorum serie exstitit, de quo Civitas Jaurinensis gloriari nequit. Porro

2-do Cum Academias, in quibus ex mente Arti: 70. 1723. tam statui Publico, quam militari deservientia Studia tractanda sunt, in omnium Regnicolarum utilitatem comparatas esse oporteat, ideoque ad fructum earumdem in cunctas Regni Partes proportionate derivandum; accomoda earum praeprimis dislocatio praerequeretur. Quod ipsum quemadmodum una Academicarum Cassoviae, altera Magno-Varadini, tertia Posonii, quarta Quinque-Ecclesiis collocata prono sequitur alveo, ita Academia Scientiarum Quinque-Ecclesiensi, Jaurinum translata praedictatum Principale Academicarum requisitum minime obtineri poterit.

Enim vero Partes istae Regni, quae Academicis Studiis carere nequeunt, cumprimis spectata amplitudine, et extensione earum, seu invicem nexorum septem Comitatum, (in quorum veluti medietate Quinque-Ecclesiae situantur) Baraniensis utpote, Simeghiensis, Tolnensis, Bacsensis, Syrmensis, Verőcziensis, Szaladiensis, et Posegani, ac in his sitarum civitatum Zomboriensis, Neoplatensis, Maria-Theresiopolitanae, Poseganae, Cameralium item, Petrovradiensis, Eszekiensis, nec non ipsius Confinii Slavoniae, adeoque tanta terrae vastitate, quae facile 800-ta Milliarum quadrata constituit, et sic quasi quintam Partem Regni Hungariae, et partium adnexarum efficit, non tantum nulla Academia, sed et in compluribus ne quidem Humanitatis Scholae reperiuntur; et siquidem Sabaria, Posonium, Jaurinum, Pestinum ad unum quasi angulum recedentes, prout, et Zagrabia Magno-Varadinum, et Szegedinum hinc longissime, et quidem plurium dierum intervallo remota sint, futurum est, et veluti suapte sequetur, ut Patribus Familias partim ob status egestatem, partim ob majorem expensarum metum, partim ob defectum facilioris propriae erga Natos suos Vigilantiae a filiorum suorum scientiarum condiscendarum gratia ad loca remotiora missione deterritis pristina, ipsique statui publico perniciose vastitas, ignorantia, et literarum ruditas, hic reducat.

Sed et exigit Studia Academica frequentia Populi, vel septem praespecificatorum Comitatum, quae tanta est, ut perhibente Anni 1787. concriptione unum Millionem adaequet, cum confinio autem Sclavoniae longe superet, Grandis profecto Numerus qui nullo suo demerito, maximo autem damno, et incommodo, ad aliorum preces beneficio Academiae in medio sui locatae privari deberet, cui potius per adjectionem alterius adhuc Academiae succurrendum foret. Deposcebat hoc

3-to Vetus illa Civitatis Quinque-Ecclesiensis a Commercio, et concursu exterorum remota oportunitas, quae neque moderno aevo desideratur, tam enim situs, aeris, et Aquarum Salubritas, quam rerum victualium, et materialium, sufficientia, Domorum praeterea, commoda hospitia juventuti praebentium frequentia, ad haec aedificii Academici multis expensis fundo Studiorum venientis amplitudo, porro numerosis, et selectis Libris referta Bibliotheca publicis usibus, ac ipsis Professoribus, et juventuti deserviens, Typographia item, ac Mola Papyracea in gremio Civitatis sita, Chartam juventuti leviori pretio suppeditans, denique Episcopi juxta, ac Capituli, nec non Seminarii Clericorum geminae Quinque-Ecclesiensis, utpote et Diacovariensis Dioecesis sedes, unde omni-gena in frequentantem Juventutem tam temporalia, quam spiritualia dimanant comoda. Commendabat eandem civitatem etiam

4-to Triplicis Ordinis Idiomatis utpote Hungarici, Germanici et Slavici, seu Illyrici aequaliter in eadem vicens usus, pro utroque Statu Ecclesiastico videlicet, et Seculari ipsisque Dicasteriis, ac Commercialibus apprime necessarius, ut adeo Civitas haec merito quoddam Individuorum, quae praefatis Lingvis publico servire noverunt, Seminarium compellari meruerit, et praesertim Incolis Comitatum Verőczensis, et Syrmienis, atque totius Confinii Illyrici relate ad condiscendam Lingvam hungaricam per utilis sit, qui secus Zagrabiam restringendi hoc beneficio privabuntur. Accessit his, et illud, quod

5-to Quemadmodum per conservationem Quinque-Ecclesiensis Academiae circulatio aeris a Publico in hanc Civitatem, et Comitatum Baranyiensem influit; hinc vero ad vicinos Comitatus, et confinia suis canalibus, et viis refluat, ita remoto, ex his Partibus repetito studio ulterior influxus et refluxus pecuniae impediatur, atque cessabit, tanto ab evidentiori, quod hae Regni Partes ab Emporialibus Civitatibus nimium remotae, Commercialibus beneficiis, Fabricis item notabilioribus, ac Fodinis, unde in contribuentem Plebem quodpiam redundaret emolumentum, minus provisae sint: quin imo cum Domini Terrestres Bona, et praesertim Dominia in hoc cumprimis Baranyiensi, ac etiam Vicinis Syrmienis, et Verőczensi, et Posegano imo, et Simeghiensi, et Tolnensi Comitatibus possidentes a potiori extra gremium horum resideant, pecuniasque, et proventus ex Bonis suis percipi solitos in Locis remotioribus, cum partibus his nullam communicationem habentibus consummant, sed et proventus fundi Religionarii potissimum ex Comitatibus Baranyiensi, et Tolnensi, atque Simeghiensi provenientes, maxima parte efferantur atque ita pecuniae propemodum omnes hinc extrahantur, per remotionem Academiae sufferretur, et obstrueretur hic unicus fere circulationis pecuniae fons, populusque gremialis alioquin egenus exiguisque facultatibus provisos ad summas aeris necessitates, et incitas redigeretur adeo quidem, ut ad supportanda vel sola publica Onera, quantum utpote ordinarium prorsus inhabilis, et incapax reddatur. Et

6-to Quod ex binis Comitatibus Baranyiensi utpote, et Tolnensi plus beneficii, et emolumenti in Publicum redundet, quam ut hoc privato Civitatis Jaurinensis utili postponi, et nulla aetenus reflexio haberi possit, in horum quippe Gremio magni proventus, sita quatuor Dominia Pécsvár, Sexard, Földvár, et Bátaszék Universitati scientiarum, et fundo Studiorum addicta, grandem vim pecuniarum facile 200.000 florenorum annuorum constituentem suppeditant juste postulanti, ut tantarum pecuniarum ad partes superiores elatio, per conservationem Academiae, aliqua in parte compensetur. Demum

7-mo Assumptum fuit Incolarum Sublevandorum Studium, quod ibi imprimis exercendum erat, ubi maior necessitas se exhibuerat, ac hanc longe maiorem Quinque-Ecclesiis, ac Jaurini esse ex infrascriptis clare colligitur; utpote quod novella haec Civitas ad sui elibertationem, et super inducendam Civitatis Liberae, Regiae formam aere alieno ad florenos 130.000 calculato se obstringere debuerit, neque unquam inde evolvenda sit, sed ad extremam egestatem redigenda si Academia tamquam praecipuo, et unico aquisitionis fonte orbata fuerit sicque non modo Civitatem, sed et Creditores ejusdem labefactari necessum erit, quorum debilitatio se latius porro dilatabit: quod utique Civitas Jaurinensis praemetuendum non habet; quod dein Comitatus hujus Incolae omni alioqui exercendi Commerci occasione destituti, per maiorem Juventutis Academicae hic consumptionem aliquantum sublevantur; et ad ferenda onera Publica habiliores reddantur, quam etiam superiores ad augendam industriam stimulos per id obtineant, his omnibus transposita Jaurinum Academia privandi, dum ab adverso Jaurinensis, Strigoniensis, Comaromiensis, et reliqui Comitatus sine omni Academia Danubii beneficio, et per plures liberas Regiasque Civitates amplissimam exercendi Commerci nacti sunt oportunitatem, quod ipsum quaestorum tam Jaurini, quam Camaromii, et Mosonii non minus frequentia, quam et subsistentia luculenter comprobant, sed et alioquin dum inter duos, quorum uni duntaxat succurri potest, unus eorum agit de damno vitando, alter vero de lucro captando, ille omni iure, non item hic praefendus sit.

Haec inquam erant illa rationum momenta, hae illae fundatae Rationes motivo quarum non tantum Regia haec scientiarum Academia Quinque-Ecclesias translata, verum iam sub gloriosissimo Maiestatis Vestrae Sacratissimae Regimine, dum Anno 1794. de eadem Jaurinum transferenda actum fuisset, elementissime confirmata existit, et quia haec universa de praesenti quoque subsisterent, spe tenemur firmissima, fore, ut quae pro Academia huc illocanda suffecerunt fundamenta haec eadem actu subsistentia de genu humillime renovata pro eadem retinenda sufflectura elementissime agnoscantur.

Accederet his, quod dum Urbem hanc Quinque-Ecclesiensem physicis situs peramoenus, aeris salubritas, optima Aquarum e scaturiginibus profluentium qualitas peculialiter commendant, haec Naturae Beneficia Jaurini non tantum desint, quin imo clausus in Praesidio aer, stagnantes circa illud versus orientem, et meridiem aquae, harum noxae exhalationes, aqua fontana in tota Urbe, et ipsis suburbiis pro hominibus haud potabilis; alia arabonis, aut Danubii nonnisi acre parato comparabilis vehementer discommendent.

Hospitia ipsa, quae tum Professoribus, cum vero Scholasticae Juventuti in Urbe hac Quinque-Ecclesiensi Cives, et alii incolae sub spe perseveraturae Academiae mutuato etiam aere in sufficienti Quantitate jam praepararunt, Censu moderato elocant, Jaurini in Praesidio quidem ob angustiam Loci pauca reperiuntur, caro veniunt pretio, in Suburbiis vero, velut magis remotis conduci debentia, praeter junctam sibi incommoditatem, a scopo Juventutem facilius in disciplina tenendi abducunt.

Pretia rerum, sive illarum, quae ad sustentationem spectant, Panis utpote, Carnis, Lacticiniorum, viridariorum, fructuum, etiam Vini, seu quibus aliae necessitates Supplentur, utpote Lignorum focalium, Vestimentorum, quae per Opifices in illis partibus, in quibus moderata sunt victualium pretia, prae illis, ubi carius vivitur, facilius, et leviori pretio conficiuntur, Chartae, et aliorum utensilium, inter Jaurinum, et Quinque-Ecclesias nimio opere, et ita discrepant, ut dum omnia hic leviori veniunt pretio, nonnulli Articuli Jaurini duplicato comparentur. Negari prorsus nequit, in puncto educationis juventutis peculiariter ad id reflectendum esse, ut haec Animum Studiis intentum, convenienti, et qua potest innocentiori ratione recreet, et per comotionem physicae etiam constitutioni absolute necessariam novas ad Studia vires resummat, Quinque-Ecclesiis Sylvae urbi proximae, adjacentes montes, et valles, scaturigines, pagi

advicinantes, umbrosa Loca, Promontoria longe lateque diffusa huic fini principaliter deserviunt, e converso Jaurini, nulla nisi sub sole urente non alia nisi in fabulo deambulatione, quasi unica pro Juventute distractio, in ramo Danubii aut arabone vel Rapeza navigare, aut balneare, saepius vitae periculis exponi, adeo quidem, ut vix Annus designari possit, quo plures ex juventute Scholastica in praedictis Aquis sua sepulcra non invenissent.

Non postremam educationis partem constituit, praecavere, ne Juventus occasionem nanciscatur, in qua ob immaturitatem Judicii pecunias justo amplius expendat, Patrimonium suum ante tempus consummat, et primis aetatis suae Annis dilapidationi asveta, in reliqua etiam aetate, quam Regi, et Regno ut Civis utiliter impendere deberet, ex hoc defectu non tantum Reipublicae inutilis sed et perniciosus evadat, at vero Periculum isthoc hic Quinque-Ecclesiis haud adesse profitemur, velut quod Status Urbis passivo onere pressae defectus opulentiorum incolarum, et occasionum Luxus suapte natura excludunt, quod tamen Jaurini utut non in supremo gradu, in majori tamen ac hic subversari certum est, quia majus ibi commercium, majores opes, major diversorum negotiatorum etiam extraneorum numerus est.

Disciplina morum Scholasticae Juventuti absolute necessaria faciliior, et securior est Quinque-Ecclesiis, quam Jaurini, quia Quinque-Ecclesiis Urbs ipsa cum suburbiis in uno corpore consistit, concentrata Juventus facilius observatur, Excessus illius citius detegi, et corrigi, imo etiam praecaveri possunt, Jaurini e converso, ubi Juventus ob Angustiam Praesidii in allodiis, in Ujváros, in Szigeth, et trans Danubium in Réfalu, in Pataháza sub diversis Jurisdictionibus dispersa esse debet, securius latitabit, excessus suos moderatorum oculis quam facillime subducet.

Hanc ipsam Disciplinam morum, quam Scholastica Juventus posterioribus his Annis non tantum in hac Academia Quinque-Ecclesiensi, sed et in aliis scientiarum Academiis, atque ipsa Regia Universitate quasi excussit, per noviores Bgnas Mattis Vestrae Sacratissimae normales Resolutiones per mutuam Directorum atque Professorum operam, unienda Consilia, per accuratam consensuum Academicorum celebrationem, per altiorum Ordinum perfectam publicationem, et implementum, per salutaria monita saepius renovata, per paenas aetati, et delicto commensurandas, per mutuam in disciplinariis cum politicis Jurisdictionibus fovendam cointelligentiam, et Cooperationem mox; revehendam, et potissimum per id firmandam confidimus, si Scholasticae Juventuti vera Religionis Principia magis fuerint inculcata.

Motivo proinde universorum praemissorum, Mattem Vestram Sacratissimam de genu exoramus, ut Regiam scientiarum Academiam Quinque-Ecclesiensem, quae Regia potestate Anno 1785. introducta, atque per Mattem Vestram Sacratissimam Anno 1794. clementissime confirmata est, nunc quoque, dum pro eadem retinenda non tantum omnia illa motiva, et omnes illas graves causas, atque rationes, velut actu subsistentes homagiali cum devotione coram Augustissimo Maiestatis Vestrae Sacratissimae Throno Regio poplite renovamus, verum etiam onera duplicis Belli, illa quidem turcici, quae cum adjacentibus Comitatibus, qua Theatro Belli viciniore prae Superioribus Regni partibus magis supportavimus, haec vero gallici praeter duplicem Insurrectionem, praeter duplicis ordinis Subsidia diaetalia fideliter, et alacriter praestita, atque Subministrata, collectione facile 10.000 Tyronum militarium adjuvimus, et per hoc Benignam a Matte Vestra Sacratissima Regiae complacentiae Significationem promeriti sumus, imo cum submissione adjicere possumus, in hac Urbe Quinque-Ecclesiensi clementissime confirmare, fidelium suorum Subditorum tantae, ut praemissum est extensionis, et Regni tractus Incolarum, millione frequentiorum consternata corda recreare, et consolari. Contribuentem hujus Peripheriae Plebem in hac, quam nunc habet merendi, et Contributionem supportandi occasione conservare, Civitatem Quinque-Ecclesiensem, qua Pec-

lium suum Regium, gravi passivo onere pressam, ablata Academia facile 60.000 flor. circulatione privandam, velut cui nulla alia ratione succurri potest, a desolatione liberare, quodsi vero Commercialis Civitas Jaurinensis phylosophicum Studium titulo Justitiae requireret huic in casu quo fundus Studiorum ab Anno 1773. a Pensionibus Patrum Societatis Jesu jam quasi plene liberatus, sub inde amplis Dominiis auctus insufficiens esset, ex alio quopiam fundo, vel ex illa summa, quam Cathedralis Ecclesia Quinque-Ecclesiensis de altissimo Mattis Vestrae Sacratissimae jussu ad erigendum Quinque-Ecclesiis Orphanotrophium pendendam habet, benignissime succurrere, hacque ratione memoratum Studiorum fundum ab expensis translationis, quas tametsi Jaurinenses respectu sui ex eo, quo abundant, ultro in se assumerent, intuitu tamen Posoniensis Academiae, quae in proxima vicinia subsistere non posset, aliorum transferendae supportare cogeretur, relevare.

De caetero Altissimis Gratiis, et Clementiae Caesareo Regiae in profundissima subiectione aeternum devoti emorimur. E Generali Congregatione Nostra die tertia Mensis Aprilis Anno Domini 1802. Quinque-Ecclesiis Celebrata.

3. sz.

Speciale Gravamen Comitatus Baranyaensis de Academia studiorum V. Ecclesiis Jaurinum translata.

Educationem, et institutionem juventutis ad principalia status publici objecta referri, cum hac tam internam, quam externam regnorum securitatem atque felicitatem essentialiter conjunctam haberi adeo notum est, ut hoc demonstrare velle, supervacaneum foret.

Quod in hoc genere plures Europae Nationes majorem, ac Hungaria, progressum fecerint, in promptu causa est, cum regno nostro inde fere ab exordio continuis Bellis agitato, optima majorum nostrorum Instituta, successivo armorum strepitu interturbata, tunc penitus interciderint, dum post cladem Mohácsianam barbarus inimicus Turca regnum occupavit, et illud semialtero saeculo possidendo, vastitatem induxit.

His coaevi intestini motus, Regnicolarum diversis Religionibus facta ab invicem separatio non parum obstiterunt, quo minus res literaria in Regno excoleretur. Ab uno, et quod excedit, saeculo benignitate Regum, et piis privatorum foundationibus plures scholae recreatae, pro his docendis, quantum ad Romano-Catholicos Religiosi Ordines articulariter recepti sunt, patriam juventutem usque annum 1773. plus in moribus quam in literis excoluerunt.

Magnae memoriae Imperatrix, et Regina Apostolica Maria Teresia, sublata memorato Anno 1775. Societate Jesu, et fundo eius incamerato, Rationem Educationis, totiusque rei literariae per Hungariam, partesque adnexas elementer praescripsit, ast, prout optima quaequae Instituta successive degenerant, ita isthoc quoque objectum quamvis ad legislativam potestatem spectans, ad nonnullorum pertractationem restrictum, diversis mutationibus a scopo abducentibus fuit obnoxium, Status et Ordines Comitatum efformatae hujus distinctae Studiorum Jurisdictionis spectatores effecti, optimates autem regni ob non celebratas Diaetas, Loco, et occasione, quibus vota emitterent, destituti fuerunt, resque Scholasticae hoc tempore eo processerunt ut neglecta in Scholis Religione, mores Juventutis destructi sint Ingenia puerorum multitudine materialium, etiam inutilium, obtusa quae justissimam Regnicolis Causam dederunt, ut in Diaeta Anni 1790. de correctione mali hujus publicam vocem extollerent, optime praevidentes, quod nisi remedium in tempore allatum fuerit, toti regno perniciem allaturum sit.

Hoc igitur motivo per art. 15. 1790. peculiaris Deputatio unito Regis et Regni nomine, ordinata fuit, ut de modo, et ratione educandae pro salute publica patriae Juventutis Projectum efformet, at vero jam decursu sedecim Annorum ob continua Bella, ob breviores Diaetas opus hoc in Diaeta referri non potuit, nec aliud medium poni, quam quod recentissime e paterna Suae

Sacratissimae Caesareo Regiae, et Apostolicae Majestatis sollicitudine novum Systema Studiorum ex opere regnicolaris Deputationis efformatum per omne Regnum publicatum exstiterit.

Confitendum sane est, hoc opus relate ad agendorum ordinem, studiorum materiam, Professores deligendi modum, morum disciplinam, et Religionis Principia in suo genere esse perfectum adeo, ut fundate sperari possit, si stricta praescriptorum Executio subsequuta fuerit, non tantum mala praeteritorum annorum corrigenda, sed et patriam uberrimos institutionis hujus fructus cum tempore capturam esse.

Quia tamen opus isthoc, quamvis §. 94. praescribat, tot, et ita esse Regno toto distribuenda Lycea, et Academias, ut publicae hujus Beneficentiae fructus ad omnes ejusdem partes facile perveniat, nec Questionem illam an de praesenti conformiter huic Principio Academiae ad communem totius Regni utilitatem collocatae sint? attingat neque de fundo studiorum, quantitate illius, et administratione atque dispensatione hoc, quod scitu necessarium est, perstringat, haec autem sub praesentibus Regni Comitibus in deliberationem ideo venire debeant, quod exmissa Deputatio literaria Relationem suam exmittenti corpori praestandam habeat.

Hinc, antequam generale istud Literarum Institutum pro communi status publici utilitate diaetaliter stabiliatur, et in Legem transact, Vulnus nostrum non Comitatus tantum Baranyaensi, sed toti huic Regni tractui commune Patrium Patriae deliberationi humillime proponere, et officio filios nostros pro Regni obsequiis perficiendi medelam quaerere necessitamur.

Academia Studiorum Transdanubiana, quae Anno 1774. sub prima Institutione Jaurinum quidem illocata fuit, sed re uberius perpensa Anno 1785. auctoritate Regia V. Ecclesias translata exstitit, motivo praetensae in Civitate Jaurinensi pro studio Philosophico olim factae foundationis Anno 1802. non exauditis precibus nostris, quas pro ejusdem retentione ad Augustissimum Suae Majestatis Sacratissimae Thronum de genu dimisimus, contra Repraesentationem Ex. consilii Regii Locumtenentialis Hungarici, contra Votum Ex. Cancellariae Regiae, quibus duobus Dicasteriis in substrato Hungariam concernente deferendum fuisset, rursus Jaurinum reiecta est, et hae inferiores Regni partes, Incolae septem Comitatum, in quorum medietullo V. Ecclesiae situantur, utpote Baranyensis, Tolnensis, Simeghiensis, Baesiensis, Szaladiensis, Verczensis, atque Syrmienensis ab omni proles suas ad Philosophica, et Juridica studia mittendi occasione et modo exclusi sunt tunc, dum partes superiores aliam Academiam Poseniensem in proxima vicinia habent, Sabariae studio Philosophico provisae sunt, et faciliorem ad ipsam etiam scientiarum Universitatem Pestanam accessum habent.

Si principale Coordinationis Studiorum requisitum illud est, ut tam ipsa universitas, quam et Academiae, atque Gymnasia aequali omnium Regnicolarum usui deserviant, et fructum illorum cunetae Regni partes proportionate capiant, si ad obtinendum hunc scopum accomoda eorum dislocatio requiritur, nemo non videt, duas Academias Poseniensem, et Jaurinensem in proxima vicinia citra contradictionem, et violationem praeprolocati novi Studiorum Sisthematis §. 94. persistere non posse, et priorem collocationem, dum una illarum Cassoviae, altera Magno-Varadini, tertia Poseni, quarta V. Ecclesiis consistebant, fini, et Justitiae maxime congruisse.

Si privata Philosophiae pro Jaurinensibus facta fundatio tanti ponderis est, ut illius causa hae inferiores Regni partes ab omni altiorum studiorum accessu penitus excludantur, quis controvertet, has inferiores Regni partes jure praetendere, ut, cum Abbatae Pécsváradiensis, Sexardiensis, Földváriensis, et Bátaszékiensis pro utilitate, et beneficio harum partium fundatae sint, et vastorum horum Dominiorum proventus annua 300 mille florenorum supe-

rantes ad Institutum studiorum applicati habeantur, aliquantula horum reddituum pars ad culturam harum partium rederivetur.

Sive proinde mens fundatorum in specie consideretur, seu in genere statuatur illud, quod fundatores pro communi Regni utilitate suas fecisse foundationes supponi debeant, ideoque mens illorum ad communem salutem explicari possit, vel debeat; hac Regni partes Academico Studio profecto carere nequeunt, minus potest tolerari, ut cum manifesta earundem Injuria in superioribus Comitatibus altiora studia inutiliter contrahantur.

Tractus iste Regni, qui suo ambitu 800 milliaria quadrata efficit, in Populatione unum millionem longe superat, tanto sensibilius accepit fatalem ablatae Academiae V. Ecclesiensis ictum, quod ob magnam Universitatis, et Academicarum a se distantiam, propter inauditam rerum omnium Caristianam, expensarum insupportabilem rationem, Partibus a filiorum suorum ad altiora studia missione ipsa impossibilitate exclusis, pristinam, ipsique statui publico perniciosam Vastitatem, ignorantiam, et Literarum ruditatem reductura iri atque ideo natos, posterisque suos ex defectu, quam praestare nequeunt, Qualificationis, ab Officiis publicis excludendos cum ingenti animorum suorum consternatione praevideant. Totum Regnum Slavoniae, Romano-Catholici non minus, ac Graeci ritus tam uniti, quam et non uniti Filios suos pro altioribus Studiis V. Ecclesias miserunt, ex his Scholis binae Dioeceses V. Ecclesiensis, et Deakováriensis Clerum suum juniorem selegerunt, deinceps illos recepturae vagos Juvenes, quos alibi rejiciunt, et qui successive ad curam animarum mittendi moralitatem Populi cum detrimento status publici destruent. Metropolita Carloviczensis Juvenes suos, quos Sacris admovit, V. Ecclesiis excoluit, nunc per ablationem Academiae haec Beneficia suppressu sunt, sequetur postea, quod harum partium Filiis ab altioribus Scholis exclusis, quantum ad Illyricam nationem defuturi sint animarum Curatores, qui hac Lingua populo, licet frequentissimo serviant.

Floruit jam olim etiam V. Ecclesiis Literarum Emporium, jam enim sub pia reminiscantiae Rege Ludovico primo teste Ejusdem Diplomate Anno 1360. emanata V. Ecclesiis, velut Civitate prae caeteris Regni Urbibus pro studiis magis oportuna generale Studium instauratum longa annorum serie perstitit, est proinde conveniens etiam, ut hic rursus altiora studia Jure postliminii, reestablishantur.

Retinuit Civitas haec usque in praesens antiquum suum amoenum, et pro Studiis oportunitissimum situm, commendant illam praecipue

a) Aeris, et aquae salubritas, Victualium abundantia, Sylvae urbi proximae, adjacentes Montes, et Valles, Scaturigines, Pagi advicinantes, umbrosa Loca Promontoria longe, lateque diffusa, quae Scholasticae Juventutis animum, dum vacat, convenienti et qua potest innocentiori ratione recreant. Adest Bibliotheca publica numerosis, et selectis Libris referta, tum Professoribus, cum et Juventuti subserviens. Adest mola papyracea in gremio civitatis sita, chartam scholasticae juventuti leviori pretio subpeditans.

b) Triplicis idiomatis, utpote Hungarici, Germanici, et Illyrici aequaliter in eadem vicens usus, pro utroque statu Ecclesiastico videlicet, et Saeculari, Dicasteriis, Militiae, Commertio utilissimus, ut adeo Civitas haec merito Seminarium quoddam Individuorum compelli possit, ex quo Juvenes, latinam in Scholis percipientes, cum quatuor Linguis in Publicum prodeunt. Plust est,

c) Quod ad rectam Juventutis Educationem pertineat, praecavere, ne eadem occasionem nanciscatur, in qua ob immaturitatem Judicii pecunias justo amplius expendat, Patrimonium suum ante tempus consummat, et primis aetatis suae Annis dilapidationi asveta, in virili aetate, quam Regi, et Regno utiliter consecrare deberet, ob hunc defectum Reipublicae non tantum inutilis, sed perniciosus evadat, at vero Periculum isthoc V. Ecclesiis haud adesse profitemur, velut quod status Urbis gravi passivo onere pressae, defectus opulentiorum Incolarum, usurariorum, et occasionum Luxus suapte natura excludunt. Summae est considerationis etiam illud

d) Quod Civitas V. Ecclesiensis a Locis emporialibus remota, Fluviis navigabilibus destituta, defectu Fundi illius laboret, ex quo passiva sua, eaque numerosa Debita expungere possit, nisi Beneficio quopiam adjuvetur, partes hae Regni Fodinis, Fabricis notabilioribus, unde in Contribuentem Plebem quodpiam redundaret emolumentum, minus provisae sint, et Domini terrestres, qui in his Comitatibus Bona, et praesertim majora Dominia possident, a potiori extra gremium horum resideant, Pecuniasque, et Proventus extrahant, per quod necessaria Pecuniae circulatio deficit, et quia occasione postremae Portarum Rectificationis Quantum portionale in his Comitatibus vix non ad alterum tantum elevatum est, merito verendum sit, ne, si illa etiam, quam Studium academicum secumfert, Pecuniae Circulatione, facile ab 60 mille florenorum calculabili, carere debuerint, ipse fundus Contributionis discrimini exponatur.

Jam videndum est, quae fuerint motiva illa, fundamento quorum, praeviis omnibus non attentis, Academia V. Ecclesiensis amota est.

Adduxerunt nimirum adversarii:

1-mo. Quod Civitas Jaurinensis Studium Philosophicum et fundatione, adeoque Justitiae titulo praetendat, et illi in defectu fundi Studiorum secus consuli nequeat, quam si Academia V. Ecclesiensis Jaurinum translocata fuerit.

2do. Quod numerus Philosophorum, et Juristarum, praesertim Nobilium, longe minor fuerit V. Ecclesiis, ac prius Jaurini, dum Studium Academicum ibidem locatum fuisset.

3-tio. Quod excessus studiosae Juventutis tot, et tanti fuerint V. Ecclesiis, ut nonnisi ablatione Academiae corrigi possint.

4-to. Quod jam alioquin Juridici in regno adeo multiplicati sint, ut Publico oneri cedant, Jvenes aliis vitae generibus, praesertim Clero tam saeculari quam regulari hae via subducantur.

Ast liceat citra offensam cujuscunque veritati, et ex justo illo dolore, quem amissa Academia expressit, absque aliquo respectu respondere, ex tenerrimo illo, quo Patres Filiis afficiuntur, naturae sensu aperte profiteri.

Ad 1-mum. Etiamsi Civitas Jaurinensis edocuisset, quod quidem adhuc non praestitit, quod Studium Philosophicum sibi titulo Justitiae debeatur, nunquam tamen, conveniet, huic desiderio cum palmari harum Partium injuria ex quibus multo ampliora ad fundum Studiorum influunt Beneficia, satisfacere, praestitisset, nimirum enucleare, undenam eveniat, quod Fundus Studiorum inde ab Anno 1773. a Pensionibus Jesuitarum depuratus, amplissimis subinde Dominiis auctus in continuo defectu constituatur.

Confitendum est, quod his postremis 12 annis in desolatis Fundi Studiorum Bonis, sub Directione Exc. Consillii Regii (nobis spectantibus) multa surrexerint absolute necessaria aedificia oeconomica Granaria, Cellaria, Horrea pro maximo fundi emolumento, ad quae, et erectas Ecclesias, facile expensus medius millio defectum in Proventibus ad tempus producere et potuit, et debuit, sed his aedificiis jam absolutis, postquam Bona, hac instructione meliorata, uberiores fructum ferunt, et notorietate publica constaret, Proventus Dominiorum nunc in alterum tantum elevatos haberi, concepi amplius non potest, quod Fundus iste reecta V. Ecclesias Academia, pro solvendis Jaurini quatuor Professoribus Philosophiae minus sit suffecturus.

Ad 2-dum. Conferantur fideliter Regestra Philosophorum, et Juristarum qui in Academia V. Ecclesiensi annue studuerunt cum illis, qui Jaurini actu frequentant, manifeste apparebit, illos his vix non in altero tanto praestare, enim vero ob commodissimam institutionis rationem, alii Posonium, alii Sabariam, denique alii Pestinum ad universitatem mittuntur, dum harum partium Juventus, et inter hanc frequens Comitatum praesertim Bácsiensis, Simeghiensis, et Tolnensis Nobilitas omni se formandi occasione penitus privata est.

Flent plurimi Patres, e Magistratu publico, quibus Fortuna minus concessit, salario autem, neque suas necessitates tegere possunt, ita et nobiles tenuio-

rum facultatum, dum Filios suos e Rhetorica egressos contemplantur, nondum idoneos, ut alicubi accomodentur, a continuatione autem Studiorum ipsa impossibilitate exclusos.

Ad 3-tum. Excessus Scholasticae Juventuti V. Ecclesiensi Annis ablationem Academiae immediate praecedentibus attributi non erant Loci, sed temporis; pares, si non majores, illo tempore in aliis Academiis, et ipsa universitate patrabantur, originem traxerunt, ab illocatis nonnullis Professoribus exteris, qui Juventuti pessima Principia suggererunt, et sua vivendi ratione magis adhuc Juventutem destruxerunt.

Quorum intuitu ad Acta Commissionum Regiarum catenus celebratarum fiducialiter provocamus, perhibitura, quod malum a Loco repeti nec debeat, nec possit, in quo tam prius, quam nunc Scholastica Juventus semet semper morigeram exhibuit, exhibetque; imo pro comendatione Loci deservit, concentratam Juventutem facilius observare, et Excessus notare atque corrigere posse, prae aliis Locis in quibus dispersa Juventus suos Excessus tegere, et Moderatorum oculis subducere potest.

Omnia illa Corruptionis Pericula, quae V. Ecclesiis reperiuntur, sunt et alibi, sed non omnia illa, quae alibi sunt, reperiuntur V. Ecclesiis, prout supra deductum est.

Ad 4-tum. Argumentum a multitudine Juridicorum ductum, etiamsi staret, illam consequentiam post se trahere deberet, quod istud Studium restringi debeat, non vero illam, ut ex uno loco ad alium transferatur, et etiam Philosophiam secum abducat, ex qua plures ad diversa minora Officia idonei Juvenes prodiverunt, ex qua Clerus saecularis cum delectu morum, Studiorum, et Linguarum sua Seminaria replevit.

Quo igitur magis ex his elucet, motiva auferendae V. Ecclesiis Studiorum Academiae ejus ponderis non fuisse, ut hae inferiores Regni partes contra mentem Fundatorum, contra Justitiam distributivam a communi Scholarum Beneficio excludantur, eo majorem in Inelytis Statibus, et Ordinibus Regni Fiduciam collocamus quod Vulneri nostro, et suo congruum remedium ea ratione procurare adlaboraturi sint, ut Jus Regium in Scholas, cum Jure naturae Patrum in Filios, et cum Jure optimatum in suam generatiorem pro communi salute concilientur.

4. sz.

15406./L. 464. Excellentissime, Illustrissime ac Reverendissime Domine
L. Báró, Episcopo Dne mihi collendissime.

Capitulo Quinque-Ecclesiensi, medio hiece advoluti Recursus bgnam Resolutionem Regiam erga Instantiam suam Anno adhuc 1802. sub No Aulico 4197. pro conservando Quinque-Ecclesiis studio Academico, aut adminus inducendo studio philosophico exhibitum, elter emanatam, sibi extradari petente, Excellentiae Vestrae fine adocendi antelati capituli, hisce notificandum duxi: Suam Mattem. Ssmam erga praecitatum instantiam eodem adhuc anno 1802. sub No Aulico 5129. sequentem in terminis edere dignatam esse bgnam Resolutionem Regiam: „Causa quam pro retentione Academiae Capitulum Quinque Ecclesiense adducit, ex parte Capituli Jaurinensis pernide pugnatur pro translatione; interim neque ex hujus, neque alterius respectu sed publici unice commodi ratione translationem hanc decreveram, quam etiam quo citius effectui dandam esse volo, et quia vires fundi studiorum pro nunc constabilimentum studii philosophici Quinque Ecclesiis haud admitterent, interea Capitulo admittere volo, ut quemadmodum nunc Vacii et Nitriae usuvenit, Quinque Ecclesiis etiam pro juniore clero praescripta norma studium philosophicum per supplicans capitulum constitui possit. Constanti in reliquo cum veneratione maneo Excellentiae vestrae servus obligatissimus Comes Adamus Reviczky m. p. Vienna die 12. Jan. 1829.

5. sz.

Amplissime Magistratus!

Singularem, et fateri cogor, exspectatione mea majorem Amplissimi Magistratus ad explenda vota mea, de aedibus Publici Lycei Episcopalis per me significata, in humanissimis Litteris 28. expirantis Mensis manifestatum promittundinem maximi aestimo, atque memori animo recolam semper. Imitamentum mihi aditum est ut memoratae aedes, dummodo duobus annis Supremum Numen vitae meae faveat, fors plurium opinione citius consummetur.

Eapropter fundum, quem pro dicto aedificio erigendo Amplissimus Magistratus et libera Regia Civitas Quinque Ecclesiensis mihi resignavit, peculiari cum gratiarum actione accepto.

Nihilominus illi erga me propensione: ut hae aedes a me nomen nanciscantur, tanto minus consentire possum, quanto certius est, expensas necessarias non a meo, sed Quinque Ecclesiensis Episcopatus fisco esse promendas.

Velit Amplissimus Magistratus hanc candidam declarationem meam in optimam partem interpretari, et me porroquoque eo adfectu complecti, quem hactenus experiri mihi licuit; cui impense commendatus, distincto cum cultu persevero. Amplissimi Magistratus Moháts die 31. Maii 1829. Obsequentissimus Servus B. Ignatius Szepešy m. p. E. Q.

6. sz.

Jegyzőkönyv a pécsi püspöki lyceumi alap gazdasági bizottmányának 1877. évi október 5-én tartott üléséről.

1. Határoztatott: Hosszabb vita után a közülés szótöbbséggel elhatározta hogy a lyceumi közt a király utczai vízvezeték céljából Pécs sz. kir. város közönségének ideiglenes használatra átengedi, midazáltal a következő feltételek mellett:

1. A lyceumi köznek vízvezetési céljai használatára csakis azon időpont beálltaig terjed, míg a szomszéd Boezl-féle ház építkezés vagy esetleg kisajátítás alá kerül, a mikor is vagy a ház területéből a víz levezetésére szükséges terület Pécs sz. kir. város közönsége által megszereztessek, vagy az eddig is használaton kívül helyezett csatorna újra felveendő, ezért annak jelenleg csak előrésze záratik el.

2. A lyceum melletti köz csakis 15 centiméter mélységig szállítható le.

3. A lyceumnak e közrei tulajdonjoga teljes érvényben fenntartatik és ezen tulajdonjog elismerése czimeül Pécs sz. kir. város közönsége a lyceumi alap pénztárába évenként a tér eddigi bérletéül is fizetett 10 o. é. frtot megfizetendi.

4. A szomszéd Boezl-ház az eddigi szolgálat alól nem csak fel nem mentetik, sőt Pécs sz. kir. város közönsége a ház alatt átfutó csatornát ideiglenesen használaton kívül helyezvén szolgalmi jogát a Boezl házra teljes érvényben fenntartja, s azt bekebelezés által biztositandja.

5. A jelen szakértői véleményben megállapított vízvezetési építkezésen kívül úgy a területen, mint a lyceumi falakon semmi változás sem eszközölhető, s míg a szomszéd Boezl-ház építkezés esetleg kisajátítás alá kerül, Pécs sz. kir. város tanácsa e területnek vízvezetési céljai használatát a gazd. tanácskozmánytól évenként kérelmezni fogja, a mely alkalmakkor a csatorna a gazd. tanácskozmány részéről kiküldöttek által hivatalosan megvizsgálandó legyen. K. m. f.

7. sz.

No. 7861/681. 1834. Nos Franciscus Primus, Divina favente Clementia Austriae Imperator et Hierosolymae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Galliciae et Lodomeriae Rex Apostolicus, Archidux Aus-

triae, Dux Lotharingiae, Salisburgi, Virceburgi et in Franconia, Magnus Dux Cracoviae, Magnus Princeps Transylvaniae Dux Styriae, Carinthiae et Carnioliae, Superioris et inferioris Silesiae, Princeps Berchtolisgadenae et Mergentheimii, Comes Habsburgi etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod nos commodis fidelium nostrorum benigne prospicere cupientes ad humillimam supplicationem fidelis nostri Nobis sincere dilecti Reverendi ac Magnifici Liberi Baronis Ignatii Szepesy de Négyes Episcopi Quinqueecclesiensis et actualis intimi status consilarii Nostri Nostre propterea factum Majestati id eidem episcopo suisque in hoc episcopatu successoribus de Caesareo Regiae potestatis Nostrae plenitudine et gratia speciali elementer annuendum et concedendum esse duxerimus: ut Idem prae nominatus episcopus Liber Baro Ignatius Szepesy de Négyes in libera regiaeque civitate nostra Quinqueecclesiensi pro lyceo episcopali per se eximia in Deum pietate ardentique promovendae fidei ac zelo, singulari prorsus munificentia in antelata civitate Nostra cum benigno annutu Nostro Regio recens fundato Typographium erigere et in eadem libros usui publico deservituros imprimi facere possit ac valeat, suique in hoc episcopatu successores valeant ac possint; ita tamen et ea lege, ut in nova illa Typographia ibidem inducenda penes faciendam de hominibus, qui artem typographicam debite colleant ac diligenter exercent, requisitam provisionem, nihil aliud juris publici fiat, quam quod praevis revisioni censoris per dirigens regni dicasterium seu consilium nostrum regium locumtenentiale hungaricum constituti, suo modo substratum, atque ita autoritate publica probatum extiterit, ut insuper evoluto quovis semestri omnium cuiusvis generis Typographicarum editionum quatuor exemplaria praedesignato consilio nostro regio locumtenentiali hungarico submittantur secus praesentem gratiam et concessionem nostram minime suffragari, quin imo dispositionibus praeviis contravenientes ipso facto benigno hoc privilegio frustrari volumus; imo corcedimus et annuimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitissae Adami Reviczky de Revistye Insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis Leopoldi vero Imperatoris Equitis nec non Regio Sardinici, Sti Mauriti et Lazari Magnae Crucis in Adamantibus Equitis, Camerarii et Actualis Intimi Status Consilarii Nostri, Curiae Nostrae Regiae per Hungariam Magistri, Comitatus Borsodiensis supremi Comitissae ac per Regnum Nostrum Hungariae Aulae Nostrae, prout et insignis Ordinis S. Stephani Regis Aplici Cancellarii Persenbeug in Austria die decima nona mensis Junii anno Domini millesimo octingentesimo trigesimo quarto. Regnorum Nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno quadragesimo tertio. Franciscus m. p. Comes Adamus Reviczky m. p. Ladislaus Szögyényi m. p. L. S. pendentis. Protocollatum in libro Regio classis I. quod testatum redditur per registraturae et Archivi directorem Mathiam Sztankovits m. p.

1835. esztendőben pünkösöd hava 18. tettes nemes Baranyavármegye részéről Pécs városában tartatott közgyűlés alkalmával ezen K. kir. privilegium közhirrét tétetett. K. m. f. jegyzette Bonyhádi Perczel István s. k. első aljegyző. (A pécsi káptalan hit. jegyzőkönyvéből).

8. sz.

Sessio magistratualis die 11. septbr. 1829. 2358. Dominus iudex civitatis hujus Pirger ex incidenti, quod sua Excellentia D. Dioec. Eppus L. B. Szepesy studium philosophicum in seminario cleri junioris cum duobus professoribus e redditibus seminarii dotatis per successivam duorum adhuc professorum dotationem e fundo proprio procurandam ad publicum secularibus quoque aperiendum lyceum, impetrato praevis ad id altissimo consensu regio elevare velit

ad studia autem juridica constabilienda indubitati fontes exquirendi sint, magistratui huic proponit, ut sua Majestas Sacratissima demisse de genu exoretur quatenus fundum orphanotrophii in civitate hac existentis, in foundationem facultatis juridicae ceter transvestiendum mandare dignaret.

Propositione hac Dni judicis accepta Sua Majestat Ssima demisse de genu exoratur, quatenus e ratione utilitatis in publicum redundantis fundum orphanotrophii in dotationem erigendae facultatis juridicae bgne convertendum ordinare dignaretur.

9. sz.

Nos Capitulum Cathedralis Eccl. Quinque-Ecclesiensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis: Quod nos ad legitimam et juri consonam requisitionem Excellentissimi, Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Ignatii Liberi Baronis Szepesy de Négyes S. C. et R. A. Majestatis Actualis Intimi Status Consilarii et Episcopi Quinque-Ecclesiensis Praelati nostri Gratosissimi duos e gremio nostri scilicet Reverendissimos Dominos Joannem Nagy et Franciscum Fornich ambos Fratres, Socios et Con-Canonicos nostros pro receptione Litterarum Foundationis Quinque-Ecclesiensis Episcop. Lycei atque in hoc peculiariter Philosophicae Facultatis per praetitulatam Excellentiam Suam Quinque-Ecclesiis factae, nobisque suo modo referendae nostro pro Testimonio exmiserimus Fidedignos; Qui tandem exinde ad nos una reversi fideliter et uniformiter retulerunt hunc in modum: Qualiter iidem Domini exmissi Capitulares anno 1832. die 8. mensis Martii praefatam Suam Excellentiam in Civitate Quinque-Ecclesiensi in solita Episcopali Residentia personaliter repertam accessissent, ibidemque praefata Sua Excellentia coram iisdem Testimoniis nostris personaliter Constituta subinsertas Litteras Originales Foundationis V. Ecclesiensis Episcopalis Lycei, atque in hoc peculiariter Philosophicae Facultatis V. Ecclesiis per se factae scripto comprehensas eisdem exhibuerit, requirens nos, quatenus easdem cum Documentis ad eandem foundationem spectantibus consueta modalitate transumere et transumptas in septem Exemplaribus sub sigillo nostro Capitulari authentico cum repositione Originalium ad Archivum nostrum Capitulare Publicum Eidem Extradare vellemus; Quarum quidem sequens est tenor, et quidem Foundationis hic est tenor: — Ignatius Liber Baro Szepesy de Négyes, Miseratione Divina et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Quinque-Ecclesiensis, S. C. et R. A. Majestatis Actualis Intimus Status Consiliarius, Philosophiae et SS. Theologiae Doctor — Memoriae commendatur tenore praesentium, et significatur, quibus haec nota reddi oportet, universis desiderium illud: ut Scientiae ad Philosophiam pertinentes Quinque-Ecclesiis iterum publice doceantur, auxiliante Deo expleri sequentibus; Scilicet: 1. In fundo, quem Libera Regia Civitas Quinque-Ecclesiensis a tribulo immunem huic Instituto donavit, e redditibus Quinque-Ecclesiensis Episcopatus firmae commodae decorae Aedes erectae atque necessaria Supelectili instructae — nomenclationem Episcopalis Lycei habiturae — in perpetuum scholis addicuntur ita: ut etiam in eodem aedificio modo quidem Theologiae disciplinae, Jura autem, dum accesserint, praelegantur — praeterea duo seniores Theologiae ac Philosophiae Professores (donec vacua majora cubilia ad usum scholarum necessaria non fuerint) gratuito hospitio ad annum honorarium haud imputando gaudeant, — item Curator Lycei, et Mediastinus constanter gratuito habitent.

2. Sumtu eiusdem Fisci requisita physica et mathematica comparata item cuilibet Cathedrae plura recentioris Litteraturae opera emta sunt, quorum prout et in posterum addendorum accuratam consignationem Prodirector Lycei conservabit, quotannis singula diligenter inspecturus ac quoties novo Professore

tradenda fuerint, adfuturus: ut defectus nefors emersurus expensis illius, cuius culpa accedit sarciaur.

3. Duo iuniores Philosophiae Professores Sacratissimae Caesareo Regiae Apostolicae Majestatis Benigno Decreto e redditibus Bonorum Quinque-Ecclesiensis Seminari annuam remunerationem accipiunt et quidem convenienter Statuto Canonicae Visitationis in Cathedrali Ecclesia Quinque-Ecclesiensi anno 1829. peractae, singillatim Rhen. Fluos ducentos Mon. Con. item hospitium, victum, servitium, hibernam calefactionem, candelas in et a Seminario omnia gratua.

4. Titulo Stabilis Foundationis huic Lyceo donantur Quinquaginta millia Rhenensium florenorum Monetae Conventionalis e proventu Quinque-Ecclesiensis Episcopatus collecta atque Liberae Regiae Quinque-Ecclesiensi Civitati erga annuum Censum sex procentum numerandum foenori data, e quorum annuo Censu Rhenenses Fluos ter mille officiente obvenient:

- a) Prodirectori flni centum.
- b) Seniori Philosophiae Professore floreni Sexcenti.
- c) Proseniori Philosophiae Professore flni quingenti quinquaginta.
- d) Junioribus Philosophiae Professoribus alteri quidem munus Actuarii gesturo floreni centum quinquaginta, alteri vero graccam linguam extraordinariis horis tradituro pariter flni centum quinquaginta.
- e) Professore Doctrinae Religionis et Exhortatori floreni trecenti quinquaginta, haec tamen Summa augebitur, dum Juridica Facultas introducta fuerit.
- f) Professore Linguae et Litteraturae Ungaricae una supplenti morbo impeditorum Philosophiae Professorum flni trecenti quinquaginta, quibus pariter additamentum adferet Juridica facultas.
- g) Curatori Scholarum flni centum quinquaginta.
- h) Mediastino flni centum.
- i) Famulo, qui in templo sub divino cultu obsequia praestabit, flni quinquaginta.
- k) Ad fiscum templi, quod scholastica juvenus frequentat, pro cereis et ceteris flni quinquaginta.
- l) Pro erogationibus, quas ligna calefaciendis fornacibus necessaria, physica experimenta, charta, creta, scopae ac his similia postulant, flni ducenti.
- m) Ad rationem sartorum tectorum flni centum.
- n) Perceptorum Rationes reddituro flni centum.

Omnes praemissae Summae solventur in moneta Conventionali.

5. Quia mihi intigum est relinquendarum facultatum (subductis praevis subtrahendis) tertiam partem, cui placet, legare; huius totius portionis heredem instituo Quinque-Ecclesiense Episcopale Lyceum ita: ut e censu pecuniae foenori dandae subinde aut Juridicae facultatis Professores annua Honoraria consequantur, aut Fundatione ad hunc quoque finem sufficiente posita emeriti Professores remunerationem obtineant, aut aedes reparentur, aut libri atque alia scholis necessaria comparentur.

6. Quattuor Professores Philosophiae semper e Clero Quinque-Ecclesiensis Dioecesis Episcopus Quinque-Ecclesiensis, — Exhortatorem autem una Doctrinae Religionis Professore, item linguae ac Litteraturae Ungaricae Professore ex Ordine Cisterciensi Abbas unitarum Abbatiarum B. M. V. de Zirez Pilis et Pászto nominabit. Vacante Sede Episcopali quidem Capitularis Generalis Vicarius, Abbatiali vero Superior dictarum Abbatiarum hoc jure utetur. Quod si memoratus Abbas huic juri renuntiaret, tum etiam Doctrinae Religionis et Ungaricae Linguae Professores e Clero Ecclesiastico huius Dioecesis Episcopus vel Capitularis Vicarius Quinque-Ecclesiensis eligent.

7. Prodirectoris officio fungetur, sicut haecenus mos erat, Canonicus e Capitulo Quinque-Ecclesiensi per Episcopum aut Capitularem Vicarium constituendus, qui etiam aedibus invigilabit et universam Fundationem administrabit

sub Inspectione ac Directione Quinque-Ecclesiensis Episcopi aut Capitularis Generalis Virarii; quod obsequium abs dubio non recusabitur.

8. Norma Sacrorum, Studiorum et Scholasticae disciplinae in Quinque-Ecclesiensi Lyceo exactissime observabitur eadem, quae in Regia Academia Jaurinensi viget, et Superiori Directioni Studiorum Jaurinensi hoc Lyceum suberit.

9. Quoties pecuniae Lycei erga censum mutuae dandae, aut praeter minores quotidianas aliae notabiles expensae faciendae fuerint, semper Episcopus vel Capitularis Vicarius landatum Abbatem Lycei, Prodirectorem, Judicem et Consulem Quinque-Ecclesiensis L. R. Civitatis et Actuarius Lycei ad consultationem invitabit, — quod communi consensu stabilitum fuerit, ad effectum deducetur, — Conclusa horum Consessuum peculiari Libro inserentur, atque per praesentes signabuntur, Librum vero Prodirector custodiet.

10. Autographa documenta de Fundo Lycei de Clementissimo Concensu Caesareo Regiae Apostolicae Majestatis, ut duobus junioribus Professoribus Philosophiae e redditibus Quinque-Ecclesiensis Seminarii annua remuneratio tribuatur, item — de Summa Rhen. fl. 50.000 Mon. Com. L. R. Civitati Quinque-Ecclesiensi erga Censum traditorum sub A., B., C., D., E., F., G., H., I., K., L. adnectuntur fr. 11.

Eapropter humanissime rogo Venerabile Capitulum Quinque-Ecclesiense: ut has Literas Foundationis cum documentis ad Tabularium Regni Publicum Fidei Venerabilis Capituli creditum inferre, atque omnium horum Actorum septem authentica Transsumta expedienda curare et ad me mittere dignetur. Omnia ad maiorem Dei Gloriam! Quinque-Ecclesiis Calendis Martii Anno Domini Millesimo Octingentesimo Trigesimo secundo. Baro Ignatius Szepeszy Episcopus Quinque-Ecclesiensis m. p. L. S. — Fundatio Quinque-Ecclesiensis Episcopalis Lycei, atque in hoc peculiariter Philosophicae Facultatis.

Sub A. Cessionis et Collationis subsequens est tenor. — Nos N. N. Judex Consul et Senatus Liberae Regiaeque Civitatis Quinque-Ecclesiensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum nos Anno, die, mense locove infranotatis fine pertractandorum certorum altissimum servitium Regium et Civitatis istius nostrae emolumentum, ulterioremque ejusdem conservationem concernentium negotiorum, una constituti, Magistratualem celebrassemus Sessionem, eotum nos ex faustissimo inferiori Hungariae, praecipuis vero Civitati huic Quinque-Ecclesiensi incidenti illo, quod Excellentissimus Dominus Ignatius a Liberis Baronibus Szepeszy de Négyes S. C. et R. Aptcae Majestatis Actualis Intimus Status Consiliarius et Almae Dioecesis V. Ecclesiensis Episcopus, proprio motu, soloque quo in decus nationale, incrementum Litterarum, rectamque juventutis educationem, Civitatis demum huius commodum indesinenter fertur, studio, insignem aedem, nomine Lycei Episcopalis venturam, ac Facultatum Theologocae, juridicae et Philosophicae publicas Cathedralres nise complexuram, proprio impendio erigendam Gratosissime determinare dignata sit, mutuo cum Electa Civium Communitate Consilio Eidem Suae Excellentiae, praevio fine, Fundum a Contributione continuo immunem, ac in interiori Civitate sub Nro domali 313½ situm, Orgias quadratas 393 continentem (cui a Septemtrione Fundus Venerabilis Capituli, pro domo Canonicali destinatus, a Meridie Schola normalis, ab Oriente platea, denique ab Occasu Domus Canonicalis advicinantur) cesserimus, dederimus, manibusque eatenus activisati Spectabilis Domini Josephi Raisz, Compl. JJ. Cottuum Tabulae Judiciariae Assessoris, ac Bonorum Almae Dioecesis V. Ecclesiensis Praefecti, pleno, perpetuo ac irrevocabili Iure tenendum, usuandumque resignaverimus. — Super qua cessione et collatione praesentes sub authentico extradamus Litteras Testimoniales. Datum e Sessione nostra Magistratuali Quinque-Ecclesiis 25. Maii 1829. celebrata. — L. S. Extrad. per Danielelem Hauer Ord. Notar. m. p.

Sub B., Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici Benigno Gratosi Intimati hic est tenor: 20809. — Illustris plurimum Reverende Excellentissime, Illustrissime et Reverendissime Baro ac Episcopo, Amice Charissime, Domine Nobis observandissime! — Relate ad Studium Philosophicum Quinque Ecclesiis in Seminario cleri junioris cum Duobus Professoribus, e rebus Seminarii dotatis, pro Ecclesiasticis et Religiosis Alumnis introductum Excellentiae Vestrae erga Remonstrationem sub No. 1188. a. p. isthuc factam, hisce rescribendum duxit Regium istud Lottle Consilium; Cum Fundum proprium Seminarii Quinque-Ecclesiensis, expenso statu ejus activo et passivo, dotationi attactorum duorum Professorum citra concursum Fundi regulatorum Episcopatum, adhibita cum primis parsimonia, abunde suffecturum esse dignoscatur, intuitu ejusdem Studii Philosophici, velut in sensu altissimae Resolutionis Regiae ddo 23. Junii 1802. No. 13493. intimatae rite coordinati non tantum nullam occurrere reflexione, verum ipsum etiam Suae Majestati Sacratissimae pro altissimo notitiae statu sub hodierno relatum esse. — In quantum nihilominus Institutum hoc Systematico quatuor Professorum numero, qui Vacii jam obtinet, provisum non esset, adeoque vigore benignarum Ordinationum Normalium ddo 24. Maii 1825. No. 12757. et 14. Martii 1826. No. 6029. editarum Seculares Alumni abinde arcerentur, atque Juvenes ex illo advenientes, ad alia publica Instituta Litteraria, nisi praevis ut privati studentes e singulis disciplinis Examine subijciantur recipi nequirent, parte vero ex alia scopo etiam magis congruum foret, si Quinque-Ecclesiis Studium Philosophicum benigne praescripto Systemati plene conformaretur, publicique Juris, et cunctis pervium redderetur, idem Regium Locumtenentiale Consilium non potest non Excellentiam Vestram una officiose provocare: ut pro suo in Studia Litterarum, bonasque artes zelo, privatum, ac domesticum isthuc Seminariale Institutum Philosophicum per successivam reliquorum adhuc duorum Professorum Dotationem e Fundo proprio procurandam, ad publicum Secularibus quoque aperiendum Lyceum impetrato praevis ad id altmo Consensu Regio elevare velit, eo suapte intellecto: quod interea etiam Professor Philosophiae et Historiae Josephus Jónás, qui gradu Litterario destituitur, ad suscipiendum intra annum Doctoratum Philosophiae, vel ad subeundum e Scientiis illis, quas tradit in Universitate Pestiensis Examen adprobatorium inviandus sit. Datum ex Consilio Regio Lottli Hgarico Budae die undecima Augusti, Anno Millesimo Octingentesimo vigesimo nono celebrato. — Illustris plurimum Reverende, Excellmae Illmae ac Rvdmae D. Vestrae ad officia paratus-paratissimi Stephanus Végh m. p. — Joannes Nep. Boros m. p. — 20809. — Illustri plurimum Reverendo, Excellentissimo, Illustrissimo et Reverendissimo Domino Ignatio L. B. Szepesy de Négyes, Episcopo Quinque-Ecclesiensi, S. C. R. et A. M. Actuali Intimo Status Consiliario, Amico Charissimo, Domino Nobis observandissimo. — Ex offio — Quinque-Ecclesias. L. S.

Sub C. Itidem Benigno — Gratosi Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici Intimati sequens est tenor: — 759. Illustris plurimum Reverende, Excellentissime, Illustrissime et Reverendissime Baro ac Episcopo Amice Charissime, Domine Nobis observandissime! — Sua Majestas Sacratissima intuitu Studii Philosophici per Excellentiam Vestram Quinque-Ecclesiis erecti, Altissimam suam Resolutionem Regiam cum eo clementer clargiri dignata est: quod sollicitudine Excellentiae Vestrae pro clero juniore in Seminario Quinque-Ecclesiensi privatum Studium Philosophicum contestata, pro grato notitiae statu sumta sit, pleneque probetur Inviatio per Regium hoc Lottle Consilium Excellentiae Vestrae data quam optate effectu haud cariturum omni jure sperare sinit eximius, et piissimus quo Excellentia Vestra refulget, cultum Divinum, emolumenta quoque publica promovendi amor et zelus. — Haec proinde Bgna Altefatae Suae Majestatis Sacratissimae Resolutio Excellentiae Vestrae in nexu Intimati ddo. 11. Augusti A. C. No. 20809. abhinc dimissi pro solatio notitia

ulteriorique directione hisce significatur. Datum ex Consilio Regio Lottli Hgeo Budae die quarta Januarii Anno Millesimo Octingentesimo trigesimo celebrato. — Illustris plurimum Reverendae — Excellentissimae, Illmae ac Rendmae D. Vestra — Ad Officia paratus — paratissimi — Comes Fidelis Pálffy m. p. — Georgius Fekete m. p. — 759. — Illustri plurimum Reverendo, Excellentissimo, Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Ignatio L. B. Szepeszy de Négyes, Episcopo Quinque-Ecclesiensi S. C. et R. A. M. Actuali Intimo Status Consiliario, Amico Charissimo, Domino Nobis observandissimo — Ex offio — Quinque-Ecclesias.

Sub D. I-mi ordinis Obligatoriorum Civitatis Quinque-Ecclesiensis hic est tenor: — Obligatio — Super quinque Mille Florenis Monetae conventionalis in Schedis mensae argentariae integrum Conventionalis Monetae valorem habentibus, et Vicesimariis numeratae, quos penes indultum Excelsae Camerae Regiae Hungarico Aulicae medio Gratosi Decreti 24. Novembris 1830. No. 38447. editi nobis concessum, nomine et pro parte Liberae Regiaeque Civitatis Quinque-Ecclesiensis ab Excellentissimo, Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Libero Barone Ignatio Szepeszy de Négyes S. C. et R. A. Mattis Actuali Intimo Status Consiliario et Dioecesano Episcopo Quinque-Ecclesiensi ad rationem fundandi accedente Altissimo Sacratissimae Caesareo Regiae Majestatis Consensu cum Centum Mille Florenis Monetae Conventionalis Lycei Episcopalis, erga pendendum cum fine cujuslibet anni Sex procentuale Interusurium ea lege mutuo levavimus, ut de Capitali non minus summa, quam adeurate pendendo 6 pcentuali Interusurio tam subscriptus Magistratus, quam tota haec Libera Regiaeque Civitas in solidum cavere teneatur. Quod si tamen praeter omnem opinionem quacunque de causa id eveniret: ut aut Census accurate haud solverentur, aut Civitas curam Capitalis et Cautionem pro eodem a se amoliretur, atque sic recipiendi Capitalis et exigendi Census ingrata necessitas emergeret, tunc (quod tamen fiat nunquam) praemissa Trimestri Admonitione, coram Tabula Districtuali aut huic futuris Comitibus nefors successuro Foro Civitas Quinque-Ecclesiensis Lite conveniatur et Sententiae ferendae, salva ad Regiam et Excelsam Septemviralem Tabulam Appellatione, stare obligabitur. In ejus majorem Fidem perpetuamque Fundationis praestatae securitatem has damus subscriptione et Sigillo usitatis extradatas Litteras Obligatorias. Datum Quinque-Ecclesiis die 4. Januarii 1831. — L. S. — N. N. Judex, Consul et Senatus totaque Communitas Lrae Regiaeque Civitatis Quinque-Ecclesiensis. — L. S. Joannes Spies m. p. Consul. — L. S. Josephus Pucher m. p. Tribunus Plebis.

Sub E. (1831. márczius 1. kelt, 5000 frtról szóló kötvény).

Sub F. (1831. márczius 15. kelt, 5000 frt.).

Sub G. (1831. május 1. kelt, 5000 frt.).

Sub H. (1831. június 1. kelt, 5000 frt.).

Sub I. (1831. október 1. kelt, 5000 frt.).

Sub K. (1832. január 1. kelt, 10000 frt.).

Sub L. (1832. márczius 1. kelt 10000 frtról szőlő kötvény. E kötvények szövege a D. alattival egyező.)

Unde nos ad fidelem praenominatorum Dominorum Fratrum, Sociorum et Con-Canonicorum nostrorum Relationem praeinsertas Litteras Fundationales futura Suae Excellentiae Domini Episcopi, ac ipsius Fundationis pro cautela in praesenti Transumpto contentas repositis ad Archivum Nostrum Capitulare Publicum Originalibus sub Sigillo nostro Capitulari authentico extradeditimus. Datum ex Capitulo nostro die octava Mensis Martii Anno Domini Millesimo, Octingentesimo, Trigesimo secundo. Josepho Koller Praeposito Majore, Andrea Miskolczy Lectore, et Praeposito Sancti Joannis Baptistae de Castro Quinque-Ecclesiensi, Joanne Nagy Cantore, Custodiatu vacante, Emerico Tersztyanszky Archi-Diacono Cathedrali, Stephano Csasz Archi-Diacono Tolnensi, Francisco Tomich, Ladislao Juranics, et Joanne Némethy Canonicis, in praedicta Eccle-

sia Deo jugiter famulantibus, et devote psallentibus. — Lectum in Capitulo per me Joannem Nagy m. p. Cantorem L. S.

10. sz.

Nr. 11527/827. 835. „Nos Ferdinandus Primus Divina Favente Clementia Austriae Imperator, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Galiciae et Lodomeriae Rex Apostolicus; Archidux Austriae, Dux Lotharingiae, Salisburgi, Virceburgi et in Franconia, Magnus Dux Cracoviae, Magnus Princeps Transylvaniae, Dux Styriae, Carinthiae et Carnioliae, superioris et inferiores Silesiae, Princeps Bertholdsgadenae et Mergenthemii, Comes Habsburgi etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod Maiestati Nostrae demisse exhibitae sint et praesentatae certae per fidelem Nostrum Nobis sincere dilectum Reverendum ac Magnificum Liberum Baronem Ignatium Szepesy de Négyes episcopum Quinque-Ecclesiensem, J. Ord. S. Stephani Regis Apost. Commendatorem et Act. Int. Status Consiliarium Nostrum Quinqueecclesiis octava Augusti anni millesimi octingentesimi trigesimi quinti latino idiomate concinnatae, propriaeque manus subscriptione ac sigillo roboratae literae fundationales, quibus median- tibus praenuncupatus episcopus eximio in promovendam rei literariae, bonarumque artium incremento, publicam patriae prosperitatem zelo ductus, sine inducendarum in liberam regiamque civitatem nostram Quinqueecclesiensem, sub nomenclatione lycei episcopalis, scientiarum ad iuridicam et philosophicam facultatem spectantium non solum amplas ordinis condam S. Pauli Eremitae aedes cum templo area et vicino allodio, in praefata libera regiaeque civitate existentes propriis sumptibus comparasse, necessariaeque suppellectili instruxisse, sed et novam decoram, in fundo per praedictam liberam regiamque civitatem nostram literis sacro, domum nomenclatione publicae episcopalis bibliothecae insignatam erexisse, insuper autem in stabilem lycei huius dotationem singulari prorsus munificentia, summam centum mille et quingentorum florenorum conv. monetae erga annum censum, sex pro centum numerandum iam effective foenori securis locis locatam, modis, formis et conditionibus in praerecensitis fundationalibus literis uberius et speciatim denotatis ac expressis, pro memorato neofundato Lyceo sacrasse dignoscebatur, tenoris infrascripti, supplicatum itaque exstitit Maiestati nostrae per antelatum episcopum debita cum instantia humillime, quatenus nos praeattactas literas fundationales, modo praevio emanatas, omniaque et singula in iisdem contenta ratas, gratas, et acceptas habentes, literisque nostris privilegialibus inseri et inscribi facientes, benigne acceptare, roborare, ratificare, praefatamque fundationem pro inducendo in praeattactam liberam regiamque civitatem nostram Quinqueecclesiensem lyceo episcopali factam, in perpetuum valituram, autoritate nostra caesareo regia confirmare dignemur. Quarum quidem literarum fundationalium tenor sequitur in hunc modum: Ignatius liber baro Szepesy de Négyes Miseratione Divina et apostolicae sedis gratia episcopus Quinqueecclesiensis, S. C. et R. aplice Maiestatis Act. Int. Status Consiliarius, philosophiae et SS. theologiae doctor ac Ins. Ord. S. Stephani regis commendator. — Memoriae commendo tenore praesentium et significo, quibus haec nota reddi oportet, universis desiderium illud, ut scientiae ad iuridicam et philosophicam facultatem pertinentes Quinqueecclesiis iterum publice doceantur, auxiliante Deo et caesarea regia apostolica Maiestate clementissime approbante expleri sequentibus scilicet:

1. Amplae aedes cum templo area, cella vinaria et vicino allodio primum ord. S. Pauli Eremitae, deinde fundi religionis, postea comitatus Baranya, tandem ab eiusdem provinciae universitate episcopali sumptu emtae, restauratae, necessaria suppellectili instructae, et per magistratum liberae regiaeque civitatis Quinqueecclesiensis, prout semper fuerant, omnis civici oneris immunitate donatae, nomenclationem episcopalis lycei habiturae in perpetuum scholis addi-

cuntur ita, ut in templo quidem scholastica iuventus divino cultui vacet, — in aedificio, quod olim monasterium memorati ordinis fuerat, porro quoque sint auditoria, — duo iuridicae, duo philosophicae facultatis, oculus pro publicis tentaminibus, — musaeum physicum, schola experimentalis, scholae praeparandorum ludirectorum, graphidis et musicae, quinque ecclesiasticorum, et quatuor ordinis Cisterciensis professorum gratuita hospitia, item plura cubilia famuli incolere queant; cella vinaria locetur, et census in sarta tecta aedium impendatur; in alodio typographia pro emolumento lycei secundum benignum privilegium, quod sua Maiestas Sacratissima largiri dignata est, expensis e proventu episcopaliū bonorum suppeditandis aperiatur. 2. Eidem instituto adiungitur nova decora domus in fundo, quam libera regia civitas Quinqueecclesiensis tributo immunem literis sacravit, e redditibus Quinqueecclesiensis episcopatus erecta nomenclatione publicae bibliothecae episcopalis insignita, in qua publica bibliotheca, musaeum lectionis, conelave diversarum collectionum, duo auditoria theologorum, quatuor theologiae professorum (quorum iunior semper praefectus bibliothecae futurus) gratuita hospitia et alia famulis destinata cubilia sunt et maneant. 3. Necessaria physica et mathematica instrumenta comparata, item cathedris plura recentioris literaturae opera emta sunt; quorum prout et in posterum addendorum adcuratam consignationem prodirector lycei conservabit, quotannis singula diligenter inspecturus, ac quoties novo professori tradenda fuerint, adfuturus: ut defectus nefors emersurus expensis illius, cuius culpa accidit, sarciaur. 4. Duo iuniores philosophiae professores Sacratissimae caesareo regiae apostolicae Maiestatis benigno Decreto stabilitam e redditibus bonorum Quinqueecclesiensis seminarii annuam remunerationem accipiunt, et quidem convenienter statuto canonicae visitationis in cathedrali ecclesia Quinqueecclesiensi anno millesimo octingentesimo vigesimo nono peractae, singulatim Rhen. florenos ducentos monetae conventionalis, item victum, servitium, hibernam calefactionem, candelas, omnia gratuita. 5. Titulo stabilis foundationis huic lyceo donantur centum mille, et quingenti Rhenenses floreni monetae conventionalis e proventu Quinqueecclesiensis episcopatus; e qua summa quinquaginta mille et quingenti liberae regiae Quinqueecclesiensi civitati, quinquaginta autem mille Rhenenses floreni principi Paulo Eszterházy de Galantha erga annum censum sex pro centum numerandum foenori dati, cui etiam pro erogationibus ad Divinum cultum in templo lycei requisitis A. Miskolczy praepositus maior, et canonicus cathedralis eccl. Quinqueeccel. in regni comitiis 1825/7 promissos Rhen. florenos mille monetae conventionalis mutuos dedit, e quorum annuo censu, scilicet sex mille nonaginta Rhenensium florenorum monetae conventionalis summa obveniunt: a) Prodirectori floreni ducenti. b) Seniori iuridicae facultatis, qui semper scientiarum politicarum professor et ecclesiasticus erit, floreni septingenti. c) Proseniori eiusdem facultatis floreni sexcenti. d) Aliis duobus iuridicae facultatis professoribus simul floreni mille. e) Seniori philosophiae professori floreni sexcenti. f) Proseniori philosophiae professori floreni quingenti quinquaginta. g) Junioribus philosophiae professoribus alteri quidem munus actuarii gesturo floreni centum quinquaginta, alteri vero munditiei et supellectilis curam habituro pariter floreni centum quinquaginta. h) Professore doctrinae religionis et exhortatori floreni quadringenti. i) Professore linguae et literaturae ungaricae atque graecae, nec non supplenti impeditorum iuridicae et philosophicae facultatis professorum floreni quadringenti. k) Curatori scholarum floreni centum quinquaginta. l) Mediastinis quatour simul floreni quadringenti. m) Famulo, qui in templo sub Divino cultu obsequia praestabit floreni quinquaginta. n) Ad fiscum templi, quod scholastica iuventus frequentat, pro cereis et ceteris floreni quinquaginta. o) Pro erogationibus, quas ligna calefaciendis fornacibus necessaria, physica experimenta, charta, creta, scopae ac his similia postulant, floreni centum quinquaginta. p) Ad rationem sartorum tectorum floreni tercenti quadraginta. q) Perceptorum rationes reddituro floreni ducenti, omnes praemissae

summae solventur in moneta conventionali. 6. Quia mihi integrum est relinquendarum facultatum (subductis praevis legatis, aliisve subtrahendis) tertiam partem, cui placet, addicere, huius portionis haereditatem instituo Quinqueecclesiense episcopale lyceum ita, ut e censu pecuniae foenori dandae, subinde emeriti professores pensionem percipiant, aut aedes reparentur. 7. Quatuor professores philosophiae item professor scientiarum politicarum semper e clero Quinqueecclesiensis dioecesis, pariter professorem iuris patrii e viris saecularibus episcopus Quinqueecclesiensis, professores vero statisticae et iuris naturae, item exhortatorem una doctrinae religionis professorem nec non linguae ac literaturae ungaricae et graecae professorem ex ordine Cisterciensi abbas unitarum abbatiarum B. M. V. de Zirez, Pilis et Pásztó idoneos nominabit. Vacante sede episcopali quidem capitularis generalis vicarius, abbatiali vero superior dictarum abbatiarum hoc iure utetur. Quod si memoratus abbas huic iuri renunciaret, tunc etiam ceteros professores e clero ecclesiastico huius dioecesis episcopus, vel capitularis vicarius Quinqueecclesiensis constituet, famulos semper prodirector conducat et dimittet. 8. Prodirectoris officio fungetur, sicut haecenus mos erat, canonicus e capitulo Quinqueecclesiensi, per episcopum aut capitularem generalem vicarium nominandus, qui etiam aedibus invigilabit, de summis sub n. o. p. memoratis, documentis fultas rationes quotannis reddet, et universam fundationem administrabit sub inspectione ac directione Quinqueecclesiensis episcopi, aut capitularis generalis vicarii, quod obsequium abs dubio non recusabitur. 9. Norma Sacrorum, studiorum et scholasticae disciplinae in Quinqueecclesiensi lyceo exactissime observabitur eadem, quae in regia academia Jaurinensi viget et superiori directori studiorum Jaurinensi hoc lyceum suberit. 10. Quoties annuae prodirectoris et perceptoris rationes causa absolutionis in trutinam vocandae, pecuniae lycei erga censum mutue dandae, aut praeter minores quotidianas aliae notabiles expensae faciendae fuerint, semper episcopus vel capitularis generalis vicarius laudatum abbatem, lycei prodirectorem, seniores utriusque facultatis, iudicem et consulem Quinqueecclesiensis liberae regiae civitatis et actuarium lycei ad consultationem invitabit; quod communi consensu statutum, ad effectum deducetur, conclusa horum consensuum peculiari libro inserentur, atque per praesentes signabuntur, librum vero prodirector custodiet. — Eapropter de genu reverendissime supplico sacratissimae caesareae regiae apostolicae Maiestati, ut his fundationis tabulis, benigno privilegio altissimam adprobationem elementissime impertiri dignetur. Omnia ad maiorem Dei gloriam! Quinqueecclesiis octava Augusti anno Christi millesimo, octingentesimo trigésimo quinto. Baro Ignatius Szepesy episcopus Quinqueecclesiensis. (L. S.)

Nos itaque pro solita, atque paterna, qua erga pias fundaciones ferimur cura et sollicitudine, humillima supplicatione nostrae modo quo supra facta Maiestati regia benignitate exaudita elementer et admissa, praeinsertas saepius fati episcopi Quinqueecclesiensis Ignatii liberi baronis Szepesy de Négyes munificas fundationales literas Maiestati nostrae ut praemissum est, in specie exhibitas, non abrasas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibus literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earundem continentias et clausulas, conditionesque et articulos ratas, gratas, et acceptas habentes, praedecarata autoritate nostra caesareo regia benigne acceptavimus, roboravimus, approbavimus, ratificavimus, ac pro crebrius fato lyceo Quinqueecclesiensi, modo praeviae fundato, in perpetuum valitura elementer confirmavimus, ac benignum etiam regium superinde consensum nostrum praebuimus (salvo tamen supremo, quod relate ad quarumvis fundationum administrationem Maiestati Nostrae competit, inspectionis iure prout et alieno, salvis item et praeeistentibus, et quas in futurum defigere Nobis visum foret, in re literaria altissimis dispositionibus Nostris) harum nos-

trarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae apostolicus utimur in pendenti communitarum vigore et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti spectabilis ac magnifici comitis Adami Reviczky de Revisnye, Insignium ordinum S. Stephani regis apostolici magnae crucis, Leopoldi vero imperatoris equitis, et R. Sardiniae S. Mauricii et Lazari magnae crucis in adamantibus Equitis, camerarii, et actualis intimi status consilarii nostri, curiae nostrae regiae per Hungariam magistri, comitatus Borsodiensis supremi comitis, nec non per idem R. Nrum Hungariae Aulae nostrae prout et insignis ordinis S. Stephani regis apostolici cancellarii, in imperiali urbe nostra Vienna Austriae die vicesima septima mensis Augusti, anno Domini millesimo octingentesimo trigesimo quinto, Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno 1. Ferdinandus mp. Comes Adamus Reviczky mp. Franciscus Duschek mp. (L. S.) pendentis“. Protocollatum in libro Regio classis I. quod testatum redditur per registraturae et archivi directorem Mathiam Sztankovits mp.

11. sz.

11527/827. 835. sz. Mi Első Ferdinánd, Isten kedvező kegyelméből Ausztria Császára, Jeruzsálem, Magyarország, Oseh, Dalmát, Horváth, Slavon, Gács és Lodomérország Apostoli királya, Ausztria főhercege, Lotharingia, Salzburg, Würzburg és Frankonia hercege, Krakó nagyhercege, Erdély nagyfejedelem, Steyer, Karinthia és Karniola, felső s alsó Szilézia hercege, Berchtoldsgaden és Mergentheim hercege, Habsburg grófja stb. Emlékeztül adjuk ezennel jelentvén mindazoknak, kiket illet: Hogy Felségünknek alázatosan benyújtott és bemutatott kedvelt hívünk tiszteletű s nagyságos négyesi báró Szepesy Ignác pécsi püspök, Sz. István jeles rendjének középkeresztése, v. b. t. tanácsunk által 1835. évi augusztus 8. kelt, latin nyelven szerkesztett, saját kezével aláírt és pecsétjével megerősített, alábbi szövegű alapító levél, mely szerint említett püspök a tudomány és művészetek terjesztése által a haza közjavanak előmozdítását célzó nemes buzgóságtól vezéreltetve, a végből, hogy szab. kir. Pécs városunkba püspöki lyceum neve alatt a jogi s bölcsészeti karhoz tartozó tudományok bevezetessenek, az újonnan alapított lyceum részére nemcsak az említett szab. kir. városunkban fekvő, remete sz. Pál szerzetének terjedelmes épületét, a templommal, udvarral és szomszéd területtel saját költségén megszerezte, kellőleg felszerelte, hanem az említett szab. kir. város által a tudományoknak szánt telken új díszes, nyilvános püspöki könyvtárnak megnevezett házat emelt, azonfelül a lyceum állandó javadalmazására páratlan bőkezűséggel 100500 forintot p. p. évi 6% kamatra biztosan elhelyezett az alapító levélben bővebben és részletesen megjelölt és kifejezett mód, alak és feltételek mellett, Felségünk előtt nevezett püspök legalázatosabban esedezett, hogy az érintett módon szerkesztett alapító levelet, az abban foglaltakat, összesen és egyenkint helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, kiváltságos leveleink közé igatni, kegyesen elfogadni, megerősíteni, helybenhagyni s szabad királyi Pécs városunkban létesítendő püspöki lyceum javára örök időkre tett ezt az alapítványt császári királyi hatalmunkkal megerősíteni méltóztatnánk. Ennek az alapító levélnek a szövege a következő:

Én négyesi b. Szepesy Ign. Isten és az apostoli szék kegyelméből pécsi püspök, cs. és kir. apostoli Felségnek v. b. t. tanácsosa, bölcsészeti és a szent hittan tudora és Sz. István jeles rendjének középkeresztése. Jelentem mindazoknak, kiket illet, hogy azon óhaj, miszerint a jogi s bölcsészeti karhoz tartozó tudományok Pécsen ismét nyilvánosan taníttassanak, Isten segítségével s ő cs. kir. apostoli Felségének legkegyelmesebb jóváhagyása folytán teljesül a következőkben: 1. azon terjedelmes épület, udvarral, pénzével és adómentes melléképülettel, mely először remete szent Pál rendjéé, erre a vallási alapé, később Baranyamegyéé volt, végre ugyanazon ország egyetemétől püspöki

költségen megvétetett, kijavítotott, a szükségesekkel ellátotott és szab. kir. Pécs város hatósága által, miként mindig volt, minden városi teher mentességgel megajándékozotott. — „püspöki lyceum“ nevezet alatt örök időkre iskolai ezélokra fordittassék ugy, hogy a tanuló ifjuság a templomban az isteni szolgálatot végezze, az épületben pedig, mely egykor az említett rend zárdája volt, ezután tantermek legyenek — kettő a jogi, kettő a bölesészeti kar számára, egy terem vizsgálatokra, természettani tárlat, kísérleti terem, iskolák, tanítójelöltek, rajz és zene számára, ingyen lakások, 5 egyházmegyei s 4 ciszterci rendü tanár, továbbá több szoba szolgálk számára; a pineze adassék bérbe és a bér az épület jókarban tartására fordittassék, az adómentes mellékerületen azon kegyes szabadalomnál fogva, melyet ő Felsége adni méltóztatott, a lyceum hasznára nyomda nyittassék a püspöki javadalnak költségén.

2. Ezen intézethez csatoltatik egy új, diszes, a pécsi püspökség jövedelméből emelt, „püspöki nyilvános könyvtár“ nevezettel jelet ház azon területen, melyen szab. kir. Pécs városa adómentesítő levéllel ellátott. Ebben nyilvános könyvtár, olvasó-terem, különféle gyűjtemények tára, a hittanhallgatók 2 tanterme, a 4 hittanár, kik közül az ifjabb mindig a könyvtár felügyelője leend, ingyen lakásai és a szolgálknak szánt más szobák vannak és maradjanak.

3. A szükséges mér- és természettani eszközök, nemkülönben a tanszékek számára az újabb irodalom több műve megvásárolvák, melyeknek valamint az ezután vëndőknek lajstromát a lyceum aligazgatója (prodirector) tartandja magánál, ki az egyes műveket szorgosan meg fogja vizsgálni és valahányszor új tanárnak adandók át, jelen fog lenni, hogy a netán felmerülő hiány annak, kinek hibájából történt, költségén pótolassék.

4. A bölesészet két ifjabb tanára ő cs. és kir. apostoli Felségének, kegyelmes rendelete által megállapitott évi fizetést huzand a pécsi papnövelde jószágainak jövedelméből, a pécsi székesegyházban 1829-ben tartott canonica visitatio állapitmányával megegyezőleg egyenként 200 pengő forintot, nemkülönben élclmezést, szolgálatot, fütést, gyertyát — mindezt ingyen.

5. Állandó alapitvány ezime alatt a lyceumnak ajándékozotatik 100500 p. frt. a pécsi püspökség jövedelméből, mely összegből 50500 frt. sz. kir. Pécs városának, 50000 pedig galanthai hg. Eszterházy Pálnak adatott 6-száztóli kamatra, kinek az 1825—7-iki országgyűlésen tett ígérétéhez hiven Miskoleczy András nagyprépost és pécsi székesegyházi kanonok is 1000 p. frtot adott a lyceumi templomban végzendő isteni szolgálat költségeire, a mely összegek évi kamatjából t. i. 6090 p. frtnyi összegből jut:

- a) az aligazgatónak 200 frt.
- b) a jogi kar idősbjének, ki mindig a politika tanára és egyházmegyei pap lészen, 700 frt.
- c) ugyanazon kar másod-idősbjének (prosenior) 600 frt,
- d) a jogi kar más két tanárának együttvéve 1000 frt,
- e) a bölesészeti kar idősbjének 600 frt,
- f) e kar másod-idősbjének 550 frt,
- g) e kar két ifjabb tanárának: egyiknek, ki a tollvivő tisztét viselendi 150, a másiknak, kinek a tisztaságra és butorra leend gondja, hasonlóan 150 frt,
- h) a hittan tanárának és egyházi szónoknak 400 frt,
- i) a magyar és görög nyelv s irodalom tanárának, a jogi s bölesészeti kar akadályozott tanárai helyettesének 400 frt,
- k) az iskolák gondnokának 150 frt,
- l) a 4 szolgálk összevéve 400 frt,
- m) a sekrestyésnek 50 frt,
- n) a templomnak, melyet a tanuló ifjuság látogat, viaszgyertyákért és egyebekért 50 frt,
- o) azon költségekre, melyeket a kályhák fütésére szükséges fa, természettani kísérletek, papir, kréta, seprű és ezekhez hasonlók igényelnek 150 frt,

p) a tető költségére 340 frt,
q) a felelős számvevőnek 200 frt, — mindezen előre boesátott összegek pengő pénzben fizetendők.

6. Mivel jogom van hagyatékomnak — az előreboesátottak és egyebek levonásával — harmadrészét bárkinek oda ajánlani: e rész örökösége a pécsi püspöki lyceumot teszem úgy, hogy ez elhelyezendő összeg kamatjából ezen-tul a kiérdemült tanárok nyugdíjat kapjanak, vagy az épület javíttassék.

7. A bölcseészeti kar 4 tanárát, nemkülönben a politika tanárát — min-dig a pécs-egyházmegyei papságból, — hasonlóan a hazai jog világi tanárát — a pécsi püspök; a statistica és természetjog tanárát pedig, nemkülönben az egyházi szónokot, ki egyuttal a hittan tanára, aztán a magyar és görög nyelv s irodalom tanárát a cisterci rendből, a bold. Szüzzről nevezett és egye-sített zircz-pilis- és pásztói apát nevezendi ki. Püspök hiányában a püspöki helyettes, apátóban pedig a nevezett apátságok főnöke fogja e jogot használni. Ha az említett apát lemondana e jogról, akkor a többi tanárokat is az egy-házmegyei papságból e megye püspöke vagy a pécsi püspöki helyettes alkal-mazandja; a szolgálát mindig az aligazgató fogja fogadni és elbocsátani.

8. Az aligazgató tisztét, miként eddig szokásban volt, a pécsi káptalanból a püspök vagy püspöki helyettes által megnevezendő kanonok viselendi, ki a házakra is felügyelend, az n. o. p. alatt említett összegekről okmányokkal tá-mogatott számot adand évenként és az egész alapítványt kezelendi a pécsi püspök vagy püspöki helyettesnek felügyelete és igazgatása alatt, mely szol-gálat kétségkívül nem fog visszautasíttatni.

9. Az isteni szolgálat, tanulmányok és iskolai fegyelem rendje a pécsi lyceumban a legpontosabban úgy fog megtartatni, miként a győri királyi aka-demiában szokás és a győri iskolai főigazgató alatt leszen e lyceum.

10. Valahányszor az aligazgató és számvevő évi számadásai felmentés vé-gett megvizsgálandók, a lyceum pénzei kamatra kölesön adandók, vagy a mindennapi kisebb kiadásokon felül más nevezetes költségek teendők: a püs-pök vagy püspöki helyettes mindig az említett apátot, a lyceum aligazgatóját, mindkét kar idősbejt, sz. kir. Pécs város bíróját és tanácsosát s a lyceum tollvivőjét tanácskozára fogja meghívni, a mi közmegegyezéssel határoztatott, végre fog hajtatni; e gyűlések határozatai külön könyvbe fognak igtattatni s a jelenlevők által aláíratni, a könyvet pedig az aligazgató őrzendi. — Ezekért alázatosan esedezem cs. k. apostoli Felségéhez, hogy ezen alapítványi oklevél-nek kegyelmes szabadalommal legmagasabb jóváhagyását megadni méltóztassék. Mindent Isten dicsőségére. Pécsen, augusztus 8. 1835. évben. Báró Szepeszy Ignác pécsi püspök. P. H.

Mi tehát a kegyes alapítványok iránti atyai gondoskodásunknál fogva Fel-ségünk előtt előterjesztett legalázatosabb kérelmet kegyelmesen meghallgatván és elfogadván, a többször említett pécsi püspöknek, négyesi báró Szepeszy Ignácznak előlíktatott és Felségünknek az előre boesátott módon elélnkbe ter-jesztett alapító levelét, melyben sem vakarás, sem törlés, sem valamely részé-ben gyanu fel nem merül, sőt minden hiba s gyanu felett áll, jelen kiváltsá-gos levelünkbe szóról szóra rövidítés, kiterjesztés nélkül beiktatni s beíratni rendeltük és az ebben foglalt minden korlátozást, záradékot, feltételt és tételt helybenhagyottnak, tetszőnek és elfogadottnak vallván, császári királyi hatal-munkkal kegyelmesen elfogadtuk, megerősítettük, helybenhagytuk, jóváhagytuk és a többször említett, ezuttal alapított pécsi lyceum részére örök időkre ke-gyelmesen megerősítettük és ezen a függő titkos pecsétünkkel, melyet mint Magyarországi apostoli királya használunk, megerősített levelünknek crejével és bizonyosságával kegyelmes királyi beleegyezésünket megadtuk, mindazáltal ép-ségben fentartván a minden alapítvány igazgatására vonatkozó, Felségünket illető, legfőbb felügyeleti, valamint egyéb jogot, ugyszintén épségben fentartván a már előbb kibocsátott és belátásunk szerint jövőben kibocsátandó, tanulmányi

ügyre vonatkozó legfelsőbb rendelkezéseinket. — Kelt valóban kedvelt hívünknek, tekintetes és nagyságos gróf revisnyei Reviczky Ádám, Sz. István apostoli király jeles rendének vitéze s a sz. Mórész és Lázár sardíniai királyi rendnek gyémántos nagy keresztes vitéze. aranykulesosunk, és valóságos belső titkos tanácsosunknak, Magyarországon királyi udvarnokunknak fő mestere, Borsódvármegye főispánja, nemkülönben ugyanazon Magyarországon udvari, ugy sz. István apost. király jeles rendjebeli kancellárunknak kezei által eszérszári városunkban Bécsben, Ausztriában augusztus hó 27. napján az urnak 1835. uralkodásunknak Magyar-, Cseh- és a többi országunkban első évében. Ferdinand s. k. Gróf Reviczky Ádám s. k. Duschek Ferencz s. k. (Függő p. h.)

(Dr. Lósz Antal „Báró Szepeszy Ignác és Pécs városa“ Pest, 1865. 14. s. k. I.)

12. sz.

406/1848. Tekintetes városi Tanács! Különösen tisztelt Urak!

A politikai fejlemények e korszakában az alapos aggodalom megszüntetése tekintetéből nemzeti őrsereg állitattván fel, ehhez a minden jó s nemesre fogékony, a kölesönös bátorság fentartására a haza védelmére mindenkor készenemes főtanodai ifjuság is szinte kíván csatlakozni. S midőn a dícséretes kívánságát a főtanodai ülés előtt alulírt napon kijelentő, a tanácsülés ezen hazafiúi törekvést helyeselvén, azt határozá: miszerint a főtanodai polgárság osztályonként választmányt nevezzen, mely az összes ifjuságnak hazafias buzgalmű szándokát hírül vigye a nemes tanácsnak, azon hozzátétellel: hogy midőn az ifjuságnak ezen ajánlott segedelme szükségeltetni fog, azt a főtanodai igazgatóságnak tudtára adná a nemes városi tanács. A kinevezett választmány vezérletét Tek. Radnich Ferencz lyceumi tanár úr szíves volt elvállalni. Kelt Pécsen a Főtanodai tanácsülésből márczius 20. 1848. A Tekintetes nemes városi tanácsnak alázatos szolgálja: Jónás József cz. kanonok, profess. és lyceumi id. Aligazgató.

13. sz.

Szerződés, melyet a pécsi püspök és a zirezi apát 1863. ápril 29. kötöttek.

Anno domini 1863. die 29-a Aprilis, in residentia episcopali Quinque-Ecclesiensi, sub praesidio Illmi ac Rssimi Domini Episcopi Georgii Girk, considentibus Rssimo et Illnis ac Rssimis Dominis Antonio Rezutsek, abbatiarum unitarum B. M. V. de Zircz, Pilis et Pászto Abbate Infulato, cum sibi adlaterato Theophilo Bula venerabilis conventus Zirczensis Priore, Josepho Kelemen praeposito maiore capitulari, Sigismundo Daróczy abbate praelato canonico lectore, Josepho Král electo episcopo, abbate canonico cantore, Michaela Vörös, abbate canonico custode, Josepho Jónás, abbate canonico Archi-Diacono, Michaela Virág abbate, Jacobo Klivényi et Francisco Sláby, cathedralis Ecclesiae Quinque-Ecclesiensis canonicis, servatae sunt conferentiae, quarum obiectum constituebat, Lyceum Episcopale Quinque-Ecclesiense, a pia memoriae Episcopo Quinque-Ecclesiensi Ignatio L. B. Szepeszy fundatum, quo tam per Iuridicae facultatis abolitionem, ac studii Philosophici cum Gymnasio commasationem, quam per classium Gymnasialium ad aedes Lyceales translationem et in iis collocationem iam a decem et ultra annis in statu prorsus abnormi, hocque ipso a mente pii fundatoris abundente consistit. Ambo Lycei Episcopalis a pio fundatore constituti Patroni, cum omnibus in Conferentiis his praesentibus membris, intime dolent abnormem statum hunc, nihilque magis in votis habent, quam ut Palaestra haec Litteraria in plena sua integritate, adeoque cum Iuridicae facultatis restitutione etiam, iuxta mentem pii fundatoris pro communi omnium civium Quinque-Ecclesiensium, totiusque huius regionis ardenti voto et justo desiderio rursus ac quam primum aperiatur. Quia tamen voto huic ardenti, iustoque omnium desiderio non facile superanda impraesentiarum adhuc obstant impedimenta: a) Quod studium Philosophicum cum Gymnasio commasatum sit, et

classibus Gymnasialibus ad Lyceas aedes translatis, illae totum Lycealis aedificii spatium ita occupent, ut pro Auditoriis Iuridicae facultatis locus non remaneat; et b) quod sacer ordo Cisterciensium hodieum adhuc luceat domus suae et residentiae Quinque-Ecclesiensis militari manu occupatione. Idecirco Lycei Episcopalis Quinque-Ecclesiensis Patroni, collatis utrinque consiliis, post maturam rei deliberationem, communi consensu in sequentibus coaluerunt; salva per omnia pii fundatoris mente, salvisque utriusque Patronorum in fundationem Episcopo Szepesyana mutuis juribus, et cum his connexis obligationibus: 1. Rssimus Dominus Abbas Cisterciensis festive et firmiter promittit omni virium contentione adlaboraturum se, ut domus, et residentia sua, suique ordinis, quantocius restituenda reparetur, adiustetur ac ita amplexetur, ut ad eam, si non prius inominasse tamen iam initio anni scholastici 1865/6. omnes octo classes (Gymnasiales suscipi et suis ibidem auditoriis cum Musaeo physico et reliquis adpertenentiis provideri possint. 2. Idem Rssimus Dominus Abbas declarat, se paratum esse totum actuale Gymnasium suscipere, atque illud propriis viribus et qualificatis idoneis, ordinis individuis providere; quia tamen hoc sine obtinendo e pia fundatione Episcopo Szepesyana succursu nec posset, nec in se assumere obstrictus esset, adeirco optat: a) ut relevetur ab obligatione ad duas Cathedras facultatis Iuridicae duo individua praesentandi et nominandi; optat: b) ut licitum ei sit duo haec individua, quae ut supradictum est, in facultate Iuridica, item illa duo individua quae iuxta tenorem fundationalium in studio Philosophico applicare posset, ad plenam octo Classium Gymnasialium provisionem, ea de causa adhibere, quia studium Philosophicum cum Gymnasio de facto commassatum est. Et quia jure gaudet ad piam fundationem pro quatuor individuis; idecirco optat: c) Ut fundatio Ignatio Szepesyana annue pendat sacro Ordini defecam pro uno individuo dotem 400 florenorum conv. mon. seu universim pro 4 individuis annue 1600 flos conv. mon.; optat: d) Ut cum de praesenti ordinis individuis totum octo Classium Gymnasium providere non posset, concedatur; ut actualas Professores, qui e Clero dioecetano penes Gymnasium funguntur, ibidem porro vices suas obire possint, quibus sacer ordo honorarium suum in plena mensura administrabit, percepturus tamen, ut supra optat, a fundo Lyceali annue 1600 flos conv. mon. Quod si concedatur, promittit Rssimus Dominus Abbas se curam habiturum, ut dum aliquis recesserit, huic ordinis individuum mox succedat, optat: e) Ut Musaeum Physicum, quod semper piae fundationis Szepesyanae proprietatem constituet, pro usu duntaxat, erga fidelem restitutionem et emergentis nefors damni resarcitionem, sacro ordini totum octo Classium Gymnasium sub conditione, ut supra recensentur, in se suscepturo, penes parandum in triplici per deputationem exmittendam Inventarium, ad tempus huius mutuae conventionis, concedatur. Demum optat: f) Ius suum ad consum piae fundationis Ignatio Szepesyanae ita inviolabiliter conservare et conservari, ut regressus eidem pateat tunc, dum mutato studiorum systemate studium Philosophicum a Gymnasio rursus se junctum atque adeo status normalis piae fundationis Szepesyanae intuitu studii Philosophici reductus fuerit. 3. Illmus Dominus Episcopus omnes praerecensitas condiciones, sub quibus Rssimus Abbas totum Gymnasium in sua domo et residentia idoneis propriis individuis providendum assumere paratus est, acceptat, adeoque vicissim Rssimo Dno Abbati promittit, declarando; a) se acquirere in conditionata resignatione Rdssimi Dni Abbatis quoad jus praesentandi et nominandi duo individua ad Cathedras facultatis Iuridicae; declarat: b) se concedere, ut Rssimus Dominus Abbas 4 illis individuis, quae in studio Iuridico et Philosophico applicare posset, pro tempore praesentis, in Gymnasio studiorum systematis in Gymnasio locum dare possit, quibus annuam dotem in simul 1600 flos conv. mon. e fisco fundationis Lycealis annue numerari admittet tunc, dum Rssimus Dnus Abbas totum Gymnasium effective suscepit. Promittit: c) se actuales Professores pro tempore quoad iisdem successivae alia applicatio assignari poterit

in subsidium Rssimi Dni Abbatis cedere paratum esse, sed postulat, ut D. Rssimus Abbas ab illa die, qua totum Gymnasium effective receperit, ichoanda, numeret eis honorarium illud, quod actu habent. Promittit: d) se consentire, ut Musaeum Physicum sub conditione restitutionis in plenum, uti petitum est, sacro ordini concedatur. Demum e) acceptat etiam declarationem Rssimi Dni Abbatis quoad jus ad regressum et ad eousum fundationis juxta dispositionem pii fundatoris, si ut supradictum est systema studiorum juxta priorem Ordinem, adeoque juxta mentem fundatoris adminus approximative mutatum fuerit.

4. Ambo Patroni consentiunt in eo, ut Directio Gymnasialis, quoad Director actualis penes Gymnasium manserit, in persona Emerici Kajdi relinquatur, et cum hujus solum recessu, ad liberam dispositionem Rssimi Dni Abbatis dum totum Gymnasium effective suscepit devolvatur. Demum: 5. Mutua haec Conventio in realeffectum abeat tunc tantum, si altissimo Loco approbatio accesserit. Quapropter Conferentiarum hoc protocolum authenticatum et subscriptum, via Excelsi Regii Locumtenentialis Consilii altissimo Loco humillime substernendum veniet. Datum Quinque-Ecclesiis anno, mense die ut supra. Georgius Girk m. p. Eppus Quinque-Ecclesiensis. Antonius Rezutsek m. p. Abbas Cistenciensis. Praesentibus: Josepho Kelemen m. p. Praep. M., Josepho Král m. p. Canonico Vicario Gerli Eppali, Michaele Vörös m. p. Custode Canonico, Josepho Jónás m. p. Abb. Canon. A.-Diacono Cathedr., Paulo Gottliebovies m. p. praep. Canon. A.-Diacono Toln., Michaele Virág m. p. Abbate Canonico, Jacobo Klivényi m. p. Canonico, Franc. Slaby m. p. Canonico. Notante Francisco Troll m. p. Canonico honorario et Cancellariae Eppalis Directore.

14. sz.

198. sz. Tekintetes városi Tanács! Azon vonzalomnál fogva, melylyel érdekét e szab. kir. városnak keblemen hordozom: szerencsém van tisztelettel ide zárva két ezer forintot 4 darab ötszáz forintos földtehermentesítési kötvényben a Tek. városi Tanácsnak átküldeni azon megkeresés mellett, sziveskedjék azokat a Szepeszy lyceum alaptőkéjének növelésére fordítani. — Tisztelettel maradván Pécssett, 1865. január 27. A Tek. Tanácsnak kész szolgálja Girk György s. k. pécsi püspök. (Eredetije Pécs város levélt. 616/1865. sz. a.)

15. sz.

A pécsi nemzeti Casinó egyesület elnökétől. 5. sz. Tekintetes Polgármester Ur! A pécsi nemzeti Casinó egyesület a Tek. Urnak f. é. január 20. k. felhívására, melyben Pécs városa közönségét felhívja az eddig nélkülözött jogakadémiának e városban ismételi felállithatása végett készpénz adományokkal, akár azonnal leteendő összegek, akár részletfizetésekben való járulásra — ezen czélra 500 frtot adni határozott olyformán, hogy ezen összegből a folyó év kezdetétől számítva évenként 50 frt, vagy a körülményekhez képest több is törlesztendő, a nem törlesztett összeg után 6% kamat fizetendő.

Miről midőn Tek. Uraságodat értesíteni szerencsés lennék, teljes tisztelettel vagyok a tek. polgármester ur Pécssett, február 5. 1865. őszinte tisztelője Angyal Pál s. k. elnök. (Eredetije Pécs város levélt. 738/1865. sz. a.)

16. sz.

65415. sz. Nagyméltóságu Püspök Ur! Ő császári és apostoli kir. Felsége f. é. aug. hó 2-án kelt legfelsőbb határozványával a pécsi joglyceum ismételi megnyitását, annak nyilvánossági jelleggel és közérvényességű bizonyítványok kiállításairai joggal azon feltétel alatt legkegyelmesebben engedélyezni méltóztatott, hogy a magyarországi jogakadémiák iránt 1850. évi szeptember hó 29-én kelt legfelsőbb elhatározás, valamint az e tárgyban már azelőtt kibocsátott és jelenleg is érvényes, vagy még ezentul kibocsátandó rendeletek határozatai

ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel birjanak, és hogy különösen az igazgató és tanárok kinevezése mindenkor a nagyméltóságú m. kir. udvari kancellaria jóváhagyásának fentartassék. Miről is Nagyméltóságod, vonatkozva f. é. február hó 7-ről 344. sz. a. felterjesztésére, örvendetes tudomásul a következő megjegyzésekkel értesítettik:

1. hogy a joglyceumi tanári fizetések a fentisztelt legfelsőbb elhatározás értelmében a jogakadémiákra nézve meghatározott összegekben lesznek megállapítandók, továbbá, hogy a könyvtár gyarapítására és berendezésére szükséges összeg a többi hasonló jogi intézeteknél követett elvek szerint határozandó meg;

2. hogy az érintett joglyceum első évi tanfolyamának a jövő tanév kezdetével leendő megnyithatása végett a kellő intézkedések haladéok nélkül megteendők.

Ezekhez képest Nagyméltóságod felhívatik, hogy a joglyceum részére egy ideiglenes igazgatót nevezni, egyszersmind az első évi tanfolyamra megkívántatott két tanári és a segédi állomás betöltésére mielőbb pályázatot nyitni sziveskedjék. Mivel pedig az idő rövidsége miatt alig remélhető, hogy a tanári kinevezések a jövő tanév kezdetével megtörténhessenek, ennél fogva célszerűnek találtatott Nagyméltóságod figyelmét arra felhívni, hogy a tanfolyam megnyitását egyelőre alkalmas és megbízható helyettes tanárok alkalmazásával eszközölni méltóztassék. Magát a pályázat szerkezetét illetőleg — miután a fentisztelt legfelsőbb elhatározás értelmében a tanári személyzet fizetései egészen a kir. jogakadémiák szervezete szerint állapítandók meg — a pályázatban ez világosan kiteendő, és mindenesetre csak a rendkívüli tanári állomások lévén betöltendők, kitérással rendes tanári állomásra és azzal a kir. jogakadémiai tanárokéval teljesen egyenlő illetékekre és nyugalmazási igényekre: tekintettel arra, hogy a kir. jogakadémiák szervezetét szabályozó legelől hivatkozott rendelvény 19. §-a szerint a rendkívüli tanárok fizetése 600, illetőleg 630—945 ft, czélzerű lészen a fennforgó helyi viszonyokra és az alapnak állására való méltó tekintettel a pályázatban a két rendkívüli tanár részére egyelőre 750 o. é. forintnyi fizetést, a könyvtári teendőkért 200 frtot és a tanársegéd részére 400 frtnyi fizetést felvenni, és a pályázatot legfőljebb 60 napi határidővel hirdetni ki, melynek eredményét Nagyméltóságod a kijelölés iránti nagyrabecsülendő véleményes jelentése kíséretében a kir. főkormánysszékhez felterjeszteni szives leendő, hogy e szerint a tanfolyam második fele már rendesen kinevezett tanárokkal kezdezhessék meg. A két tanári állomás közötti első évi tantárgyak egyelőre aként osztandók meg, hogy az egyik a jog- és államtudományi encyclopediát, észjogot és a római jogot, a másik pedig a magyar történelmet különös tekintettel az ausztriai birodalomra, valamint a statisztikát különös tekintettel az európai statisztikára fogja előadni, a tantárgyaknak a kir. jogakadémiákéhoz hasonló beosztása a tanfolyam és tanszemélyzet kiegészítése idejére fentartatván. Ezen módoszatok mellett a jogtanfolyamnak megnyitása és az alapnak eddig tudvalevő állása mellett az első két év semmi aggodalommal nem járand; sőt még a harmadik év sem, mivel még ez évben aligha fog szüksége fennforogni annak, hogy a rendkívüli tanárok valamelyike rendes tanárrá neveztessék, és így 750 frtnyi fizetése a jogakadémiai rendes tanári fizetésre emeltessék. Azonban ezen eset előfordulhat már a negyedik évben és így az 5. és 6. évben, a tanároknak, ha nem is mindnyájára, de legalább is nagyobb részére nézve; hozzájárul már mindjárt az első évben a tanársegédnek a tervezettől eltérő s a jogakadémiai tanárokéhoz hasonló fizetése, valamint a könyvtárnak évi legalább is 300 frtnyi dotatiója, hogy az a tudomány színvonalára emeltessék. Mindezek a költségvetést tetemesen növelik és a jövedelmeknek, azok forrásainak állandósítását és biztosítását szükségessé teszik. E tekintetben felmerülő aggályok eloszlatása végett indittatva érzi magát a kir. főkormánysszék Nagyméltóságodat felkérni, hogy a joglyceumi alapnak az időközben

— mióta t. i. a joglyceum visszaállítása feletti tárgyalások folytak — tőkésített jövedelmeit felszámolni, a költségvetést az első három évre, valamint egy külön költségvetést azon időpontra nézve, midőn a joglyceum tanárai rendesekké válván, a kiadásoknak rendszerinti legmagasabb mérve lépend be, elkészíttetni, azt világlatban tartani, egyszersmind mindezen költségvetéseknek egy példányát ide felterjeszteni szíveskedjék. Igaz ugyan, hogy a többször említett legfelsőbb elhatározás által az eddigi költségvetés tetemesen megváltozik, azonban reményli e főkormánysszék, hogy az időközben megtakarított és a teljes megalkulásig megtakarítandó összegnek tőkésítése és a már eddig jótékony adakozások útján befolyt tőkék kamatai által az alap évi jövedelmei eddig is szaporodottaknak tekintendők. A tanfolyam megkezdésével pedig újabb jövedelmi források is fognak nyílni, minők a tanpénzek, melyek összege a jogakadémiai szervezethez képest évenként 16 frt, a beíratási díjak évi 2 frt és a könyvtár használatáért is szedhető díjak szintén 2 frt, melyeket a joglyceumnak mentességi szabályoknak különben épentartása mellett annyival kevésbé lehet igénybe nem vennie, minél bizonyosabb az, hogy a tanároknak tíz-husz évi fizetése járuléka, valamint a netalán később felmerülendő nyugdíjazási igények biztosításáról már jó idején gondoskodni kell, hogy az újból életbeléptetett tanintézet állandósága biztosíttassék. Minél fogva nem mulaszthatja el e kir. kormánysszék Nagyméltóságodat ezennel felkérni, hogy a joglyceum megnyitása körül a kellő intézkedéseket mielőbb megtenni, a jelenleg rendelkezésre álló jövedelmi forrásokat az illetők közbejöttével megállapítani és oda hatni méltóztassék, hogy az alap növekedése a lehetőségig előmozdittassék, a városi közönségtől is, melyre az újból megnyitandó tanintézet anyagi tekintetben jótékony hatással leend, a már kijelentett abbéli ajánlatán belől, miszerint a joglyceumi alap adóját, ha különben az el nem engedtetnék, viselni kész lenne, határozott évi segélyösszeg remélhető levén.

Kelt Budán, a magyar kir. helytartótanáctól 1865. évi aug. hó 25-én.
Hueber Zsigmond m. k. Friedrich György m. k. Neumann Móritz m. k.

17. sz.

Az 1874-ik évi szabályzat a jogtanodák új szervezéséről.

1. A tanulmányi rendszer. a) Általános határozatok. 1. §. A kir. jogakademiák és az állam közvetlen rendelkezése alatt álló egyéb jogtanintézetek négy évi tanfolyammal ellátott, teljes jog- és államtudományi karokká alakítatnak át, egyedüli kizárával a jogtudorozási és a magántanúrrá való képesítési jogosítványnak.

2. §. Az eddig fennállott évi és félévi vizsgálatok megszűnnek s helyükbe a két magyar egyetem jog- és államtudományi karánál előszabott két alapvizsgálat és a jog-, meg az államtudományi államvizsgálatok lépnek.

3. §. A jogtanulók szabadságában áll akár a jogi, akár az államtudományi szakpályára tüzetesen készülni és ez esetben csak az egyik, vagy másik államvizsgálatra jelentkezni.

4. §. E célra a tanszakok a harmadik és negyedik évben a jog- és államtudományi két külön csoportozat szerint vannak beosztva, szabadságában állván a jogtanulóknak, a második év bevégeztével előbb akár a jog-, akár az államtudományi szaktanfolyamot hallgatni.

5. §. Pályavégzett joghallgatóknak csak azok tekintetnek, kik mind a négy évi tanfolyamot valamelyik jogkarrá átalakult tanintézetben szabályszerűleg bevégezték s ezek úgy mint az egyetem pályavégzett joghallgatói, szigorlatokra is bocsátatnak a nélkül, hogy az egyetemi pótfolyammal kellene jogtani pályájukat kiegészíteni.

6. §. Az alap- és államvizsgálatok tárgyait képező és bizonyos rendben, bizonyos órászámban kitűzött főcollegiumokon kívül, melyeknek az egyes években mi módon és mely időtartamban való előadása és hallgatása iránt a 14. §.

intézkedik, a többi special-collegiumok hallgatása a joghallgatók szabad tetszésére bízatik.

7. §. A tanítási szabadság elve ezen tanintézeteken annyiban honosíttatik meg, hogy a kötelezett főtárgyakon kívüli special-collegiumokra és oly szakokra, melyekre nincsenek külön rendszeresített tanszékek, mint pld. a bánya-jogra, államszámviteltanra, törvénytudományi orvostanra nézve stb. a közoktatási magyar kir. minister által oly magántanárok is jogosíthatók fel előadásokra, kik a két magyar egyetem valamelyike által ugyanazon szakból az előszabott habilitatio útján magántanári képesítést nyertek.

Az előadásra való jogosítvány elenyészik, ha egy tanév folyama alatt nem gyakoroltatik és csak új ministeri engedély folytán éledhet fel.

8. §. A magántanároktól hallgatott tanórák az előszabott köteles óraszámra teljesen úgy számíttatnak be, mint a rendes vagy rendkívüli tanároktól hallgatott collegiumok. — A magántanárok tanpénzre való jogosítványon kívül, semminemű fizetésre nem tarthatnak igényt. Ha azonban valamely tantárgynak előadása különösen kívánatosnak találtnék, melyre rendszeresített tanszék nem létezik — a nélkül, hogy valaki a tanárok közül arra ajánlkoznék, a magántanárnak külön évről-évre a közoktatási magyar királyi minister által engedélyezendő jutalmazás helyezhető kilátásba.

9. §. A magántanárok a tanártestületek tagjai, üléseik és tanácskozmányaikban részt vesznek, — de kivéve azon esetet, midőn saját hallgatóik leczekelátogatásáról vagy tanpénz alóli felmentesítéséről van szó, csak akkor bírnak szavazattal, ha a kettős számot meg nem haladják; többen lévén, magok közt kettőt választanak, kik ezen szavazati jogot gyakorolják.

10. §. A jelenleg fennálló segédtanári állomás megszüntettetik: ha tanár-helyettesítés válik szükségessé, jövőre a tanártestület intézkedik; hosszabb időre, nevezetesen legalább három hónapnál továbbra terjedő helyettesítés esetében, vagy a tanpénz mellett ajánlkozó egyik tanártestületi tag, vagy a helyettesi illetmény mellett alkalmazandó magántanár iránt a kar indokolt felterjesztést intéz a miniszterhez.

11. §. A tanártestület élén az igazgató áll, ki a kintstári, vagy tanulmányi alaptól fentartott jogtanintézeteknél egyszersmind ezen intézet tanára is.

Ezen jogtanintézeteknél az igazgatót a vallás- s közoktatásügyi miniszter által a tanári kar meghallgatása mellett teendő előterjesztés alapján Ő cs. és ap. kir. Felsége nevezi ki.

A magán pártfogók alatt álló tanintézeteknél az igazgatót az illető pártfogó nevezi ki s a vallás- és közoktatásügyi minister erősíti meg.

12. §. A kari jegyzőség tisztét, ha arra a tanártestület valamelyik tagja önkényt nem ajánlkozik, mindig a hivatalsenium szerinti legifjabb tagja viszi; a könyvtárőri tisztet a tanártestület valamelyik tagja teljesíti, kit evvel a tanári kar meghallgatása mellett, a vallás- s közoktatásügyi minister biz meg s ki ezért az e czimen jelenleg is járó javadalmazást élvezi.

b) Részletes szabályok. 13. §. Az évi tanfolyam, úgy mint eddig, két egyenlő részre oszlik, október elejétől február végéig — és márczius hó elejétől július hó végéig.

14. §. Az egyes tanszakok, melyek mint a két alapvizsgálatnak s az államvizsgálatoknak tantárgyai bizonyos megszabott óraszámban és bizonyos rendben hallgatandók, a jog- és államtudományi két külön csoportra való tekintettel az egyes tanfolyamokra következőleg oszlanak meg: I. tanév első felében: Bovezetés a jog- és államtudományokba hetenként 2 óra. Római jog hetenként 8 óra. Magyar alkotmány és jogtörténet hetenként 7 óra. Második felében: Római jog hetenként 8 óra. Európai jogtörténet hetenként 5 óra. II. tanév első felében: Jogbölcseészet hetenként 5 óra. Nemzetgazdaságtan hetenként 8 óra. Magyar magánjog hetenként 5 óra. Második felében: Jogbölcseészet hetenként 5 óra. Magyar magánjog hetenként 5 óra. Magyar közjog hetenként 6 óra.

Államtudományi szaktanfolyam. A tanév első felében: Alkotmány és kormányzati politika hetenként 5 óra. Pénzügytan hetenként 3 óra. Magyar közgazgatási jog hetenként 5 óra. Egyházjog hetenként 4 óra. Második felében: Magyar pénzügyi törvények hetenként 5 óra. Magyar állam statisztikája tekintettel Ausztriára hetenként 6 óra. Egyházjog hetenként 4 óra.

Jogtudományi szaktanfolyam. A tanév első felében: Büntető jog hetenként 5 óra. Peres és peren kívüli eljárás (beleértve a telekkönyvi eljárást) hetenként 5 óra. Osztrák magánjog hetenként 6 óra. Második felében: Büntetőjog hetenként 5 óra. Peres és perenkívüli eljárás hetenként 5 óra. Váltó- és kereskedelmi jog hetenként 6 óra.

15. §. A jogtanulók kötelesek a fenebbi tárgyakat az előszabott óraszám-ban hallgatni, azonkívül a tartandó special-collegiumok közül tetszés szerint annyit választani, hogy minden félévben legalább hetenként 20 órát hallgassanak.

16. §. A rendes és rendkívüli tanárok kötelesek hetenként legalább 10 órát adni oly formán, hogy mind a két félévet egybevéve a hetenkénti 10 órai átlag kikerüljön: a mennyiben pedig a szakját képező tantárgyra vagy tantárgyaira a 14. §-ban kiszabott idő nem ütné meg a heti 10 óra átlagot, a hiányzó órákat special-collegiumokkal kötelesek kitölteni.

17. §. Különösen a kar teendője lesz gondoskodni arról, hogy a bányajog, a törvényszéki orvostan, az államszámviteltan és az európai államok statisztikája ily special-collegiumokban előadassanak, vagy hogy azokra habilitált magántanárok megnyeressenek.

18. §. Tekintettel a jelen viszonyokra, a bölcészet és a művelődési történet köréből kötelezőleg hallgatandó egy-egy collegiumtól egyelőre eltekintetik; a mint azonban a körülmények lehetővé teendik, gondoskodva lesz, hogy a jogi karok külön bölcészet és történelmi két tanszékkal kiegészíttessenek; addig az illető karok feladata lesz, ott, hol arra szakképes qualificált magántanár kínálkozik, ki kész ezen szakokból a járó tanpénz fejében és kilátásba helyezendő jutalom mellett félévi hetenkénti 4 órás collegiumot tartani, ez iránt indokolt felterjesztést a ministerhez intézni.

Azon esetben, midőn ezen két tantárgy előadása iránt akár az illető tanszék rendszeresítése által véglegesen, akár valamely magántanár feljogosítása folytán időlegesen gondoskodva leendő, e két tanszak kötelezett főcollegium természetét ölti magára, és az első évi jogtanulók által hallgatandó.

19. §. A tanpénz-intézmény az ujja alakult jog- és államtudományi karoknál a két magyar egyetemen fennálló mód és mérv szerint honosittatik meg; minden jogtanuló félévenként annyi forintot fizet, a hány órát hallgat hetenként. A tanpénz a félév kezdetén a beiratáskor előzetesen fizetendő s az illető tanuló csak a tanpénz lefizetéséről szóló nyugta előmutatása mellett jegyezhető be az egyes tanárok külön névlajstromába.

20. §. A szegény sorsu, szorgalmas és jó előmenetelű ifjakat az egész, vagy fél tanpénz alól a kar menti fel; a kik arra igényt tartanak addig, míg a kar a felmentés felett nem határozott, csak feljegyeztetnek, formaszerű beigatásuk, vagy beiratásuk csak akkor történik, ha az egész tanpénz alóli felmentés a kar részéről megadatott, vagy ha a fél tanpénz alóli felmentés esete az illető legfeljebb egy hónap alatt a karvégzés kelte után a feldíjt lefizette. A kari tanártestület minden félév kezdetén, tehát október hó második felében tartozik ez ügyben üléssleg eljárni és a karvégzést mielőbb a folyamodókkal tudatni, hogy a jegyzékbe való időleges bevezetés hová előbb rendes beiratással átváltoztassék.

21. §. Minden rendes és rendkívüli tanár köteles időszakonként egy ingyenes collegiumot hetenkénti egy órában valamely special tárgy felett olyképen tartani, hogy minden félévben legalább két ily publicum forduljon elő a leczkerendben, a sorozatnak megtartása, valamint egyáltalán az iránt gondos-

kodni, hogy félévenként két ily publicum helyt nyerjen, a tanártestületnek, illetőleg az igazgatónak tiszte.

A publicum után tanpénz nem fizettetik; de az előszabott óraszámra a hallgatóknak teljesen beszámítatik.

22. §. A tanpénz a magán tanároknak olyképen jár ki, hogy a hallgatóiktól tétleg befizetett összeg nekik a 24. §-ban érintett időben s módon kiszolgáltatik.

23. §. A rendes és rendkívüli tanároknak járó tanpénz commassaltatik és levonatván ebből legelől azon alap javára, melyből a jogtanintézet fenntartatik, az eddig is fennlevő 5%-os illetmény, a többi a tanárok közt elosztatik a hetenkint tartott óraszám szerint, úgy azonban, hogy a fejenkénti osztalékarány a 12-öt meg nem haladhatja, a hetenkinti 12 órán túl elvállalt előadás az illőre ingyenes collegium természetével bir.

24. §. A tanpénzek behajtása, nyugtázása és kezelése az igazgatónak kötelessége, ki a befolyt tanpénz helyes s biztos kezelése iránt felelős, köteles jelesen minden félévben és pedig a tanév első felében december 1-én, a tanév második felében pedig május 1-én az alapnak járó 5%-it, nyugta és ellennyugta mellett az illető alapba beszolgáltatni, január 1-én és június 1-én pedig az egyes tanároknak kijáró tanpénzilletményt, azoknak nyugta mellett kiszolgáltatni és az egészről minden tanév végén a zárszámadást a kar elé terjeszteni, mely azt felülvizsgálhatja és ha helyesnek találja, kiszolgáltatja az abszolutoriumot. A zárszámadás kivonatja a kincstári vagy közalapokból fenntartott jogtanodák részéről minden tanév végével a m. kir. közoktatási miniszternek felterjesztendő.

25. §. A magántanulás az ekkép külön jog- és államtudományi karokká átalakult jogtanintézeteknél, úgy, a mint az f. évi 6017. sz. a. kelt rendeletben megengedtetik, jövőre megszüntetik. Kivételes esetekben, midőn előhaladott kor, vagy közszolgálatban való sikeres alkalmazás a tanulmányok alóli felmentést méltányossá teszi, a közoktatási m. kir. minister a kar meghallgatása után az illetőnek a tanfolyam elengedése mellett engedélyt ad az előszabott alap, illetőleg államvizsgálatok letételére.

II. A vizsgálati rendszer. 26. §. A jog- és államtudományi karokká átalakult jogtanintézeteknél ezentúl úgy, mint a két m. kir. egyetemnél két alapvizsgálat szabatik elő; az első alapvizsgálat tárgyai: az egyetemes európai jogtörténet, különös tekintettel a magyar történelemre, mint nemzeti jogtudományunk feladatánál fogva a jogtörténelemnek hazánkban megkívántató alakzata; továbbá a római jog, mint legfőbb európai anyajog és saját szerű fejlődése szerint a jogbölcseleti és jogtörténelmi iránynak összefoglalatja.

27. §. Ezen vizsgálat az első tanév végén és pedig július hó második felében, vagy a reá következő második tanév elején és pedig október hó első felében leteendő, különben a jogtanuló a második tanévre nem bocsáttatik.

28. §. A második alapvizsgálat tárgyai: a jogbölcselet, a magyar közjog és a nemzetgazdaságtan, mint az államtudományi képzettség alaptanszakai.

29. §. E vizsgálat a jogtani folyam második évének végén, jelesen július hó második felében, vagy a következő tanév elején, névszerint október hó első felében leteendő, különben a jogtanuló a harmadik évre nem bocsáttatik.

30. §. Ezen két alapvizsgálaton kívül van még a kar keblén belül tartandó két elméleti államvizsgálat, t. i. az egyik a jogtudományi, a másik az államtudományi államvizsgálat, a joghallgató tetszésére hagyatván, hogy az egyik- vagy másiknak, vagy mindkettőnek kívánja-e magát alávetni, de arra csak úgy bocsátható, ha a fent említett két alapvizsgálatot jó sikerrel kiállotta.

Általános elvképen áll, hogy mind az alap, mind az államvizsgálatok csak ott tethetők le, hol az illető az arra képesítő tanfolyamot befejezte.

31. §. A jogtudományi államvizsgálatnak tárgyai: a magyar magánjog, kapcsolatban az osztrák joggal, a mennyiben a magyar birodalom területén

gyakorlati jelentőséggel bir és tekintettel a házasságjog kanonjogi elveire; a polgári törvénykezés, a büntetőjog és eljárás; a kereskedelmi és váltójog.

32. §. Az államtudományi államvizsgálatnak tárgyai: a politika (alkotmány- és kormányzati politika); a pénzügytudomány; a magyar állam statistikája, tekintettel Ausztriára; a magyar közigazgatási jog és a magyar pénzügyi jog elevei és főbb intézményei; végre az egyházjog, mint az egyházak alkotmány- és közigazgatásának joga.

33. §. E két államvizsgálatnak egyike a harmadik tanév végén julius másod felében, vagy ezentúl bármikor tehető le; ki pedig mindkettőt kívánja letenni, a másikra csak a 8-ik félév utolsó hat hetében bocsátható.

34. §. A két alapvizsgára a bizottságot maga a jog- és államtudományi kar évenként alakítja a rendes, a rendkívüli és azon ténylegesen működő magántanárok közül, kik az abban képviselt valamelyik tanszakot tanítják, vagy tanították; elnöke a rendes tanárok egyike, felváltva a senium szerinti évenkénti turnusban; az egyes vizsgaesetekre kirendelendő külön bizottság három tagból áll, kik közül az első alapvizsgán csak ketten vizsgálnak.

35. §. A két államvizsgálatra a bizottság szintén évenként alakul, a rendes, rendkívüli tanárok és azon tényleg működő magántanárokból, kik az abban képviselt valamelyik szakot tanították vagy tanítják, meg azon szakférfiakból, kik a tanártestület javaslatára a vizsgálói bizottság egy-egy tanévre való elvállalására a közoktatási m. kir. miniszter által felkéretnek; mi iránt a felterjesztés mindig a megelőző tanév vége előtt a miniszterhez intézendő. Az elnökség a rendes tanárok közt évi turnusban a senium szerint változik; a minden egyes esetben kiindítandó négytagú külön vizsgáló bizottság akkép alakítandó, hogy a tanárok az abban résztvevő kültagok irányában számbeli többségben legyenek.

36. §. A bejelentés minden vizsgára a kar igazgatójánál történik, ki az arra szükséges kellékeket megvizsgálja, s elfogadás esetében a jelentkezőt arról az illető bizottmány időszerinti elnökének megjelölése mellett végzésileg értesíti, ha pedig a vizsgára való bocsáthatás nehézségbe ütközik, az ügyet a kar elhatározása alá vonja.

37. §. A vizsgára való bocsáttatást tartalmazó végzéssel a jelölt a bizottság időszerinti elnökéhez fordul, ki a vizsgálati napot s órát kitűzi; a vizsgálattól indokolatlan elmaradás esetében, mi felett a bizottság határoz, az illető ugyanazon félévben, ismétlés esetében pedig azon egész tanév folyamata alatt ama vizsgára nem bocsátható.

38. §. Ugyanazon egy külön vizsgáló bizottság előtt egyszerre a vizsga nem folyhat többel, mint legfeljebb hárommal, és annyi idő engedendő, hogy a jelöltnek minden egyes vizsgatárgyból való készültsége alaposan megítélhető legyen.

39. §. A vizsgálati eredmény felett a bizottsági tagok szavazattöbbséggel határoznak, egyenlő szavazatoknál döntő azoknak véleménye, kiknek részére az elnök áll.

40. §. Az eredmény egyszerű képesítéssel vagy nem képesítéssel jelöltetik meg, kitüntetéssel csak akkor, ha a vizsga minden tantárgyból kitűnő eredménynyel folyt le.

41. §. Az alapvizsgák eredménytelensége esetében, ha ez csak egyik vizsgálati tárgyra vonatkozik, felfüggesztésnek, ha pedig az az összes vizsgálati tárgyakra vonatkozik, visszavetésnek van helye. A julius havában kimondott felfüggesztés vagy visszautasítás a reá következő tanév október havában javítható. (Október havában történt felfüggesztés a reá következő tanév október havában javítható.) Október havában történt felfüggesztés a reá következő karácsonyig, teljes visszavetés pedig, feltéve, hogy az nem volt már az októberi határidőben ismételt, jövő február végéig kijavítandó, hogy az addig töltött tanidő teljesen beszámíttathassék.

42. §. A ki másodizben sem volt képes a vizsgát sikerrel kiállani, ha ez október havában történt, az egész megelőző tanévet ismételni, ha pedig ez a decemberi vagy februári vizsgálati határidőben történt, a tanév hátralevő idejét, mint a megelőző tanév hallgatója köteles tölteni, és e végre az illető tanév tanárainál újra beírandó, és az elvesztett tanidőre nézve e körülmény a lezárókönyv megfelelő helyén azon megjegyzéssel: „a három, illetőleg négy évi tanfolyamba be nem számíttatik“ feltüntetendő.

43. §. A két államvizsgálatnál a visszavetés és felfüggesztés tartama, tehát a pótlás, illetőleg ismételés határideje iránt az illető államvizsgálati bizottság határoz.

44. §. A vizsgálati eredmény a két alapvizsgánál csak a jelöltnek lezárókönyvébe jegyeztetik be; a két államvizsgálatnál erről külön bizonyítvány állíttatik ki, de a lezárókönyvbe való beiktatás elmarad.

Az, hogy valaki az államvizsgálatot ismételés folytán tette le, az államvizsgálati bizonyítványban nem érintetik.

45. §. Az alap- és az államvizsgálatok mindegyike után 8 forintnyi díj-illetmény jár; a tanpénz alól egészen vagy felében felmentett joghallgatók a vizsgálati díj alól is egészben vagy felerészben fel vannak mentve. Ismételés esetére szintén az egész 8 frtnyi díj, felfüggesztés esetében pótvizsgálat után csak a díj fele, t. i. 4 frt fizetendő, mindkét esetben a tanpénzmentesek is díjkötelesek. Kik különös ministeri engedély alapján a tanfolyam elengedésével bocsátatnak vizsgálatokra, miután különben is a tanpénz fizetésétől mentesek, háromszoros vizsgálati díjt, vagyis minden vizsgálat után 28 frtot kötelesek fizetni. A befizetett díjilletmények a résztvett vizsgáló tagok közt részesülésük aránya szerint osztatnak el.

46. §. Minden tanév vége felé a vizsgálati bizottságok összes tagjai a jogkari igazgató által külön értekezletre hívandók egybe, hogy a vizsgálatok folyama alatt szerzett tapasztalatok és azok folytán felmerülő kívánalmak iránt eszmecsere indíttassék; ezen tanácskormány megállapodásai az igazgató által még a tanév bevégezése előtt a jogi kar elé hozandók, mely azokat, ha maga részéről is helyeseknek találja, a miniszterium elé terjeszti, egyuttal a 35. §. értelmében a tanári kar keblén kívül a jövő tanévre meghívandó biztosokat javaslatba hozza.

III. Fegyelmi szabályok.

47. §. A beíratás, melyért az intézeti könyvtár javára szolgáló, s az igazgató által behajtandó 3 frt. fizettetik, valamint a beíratás minden tanév kezdetén október hó első 8 napja alatt történik, és pedig az igazgatónál és az egyes tanároknál, kiktől a beírandó előadásokat hallgat; a nyolcz nap lefolyása után jelentkező csak nyomós okból kari végzés alapján vehető fel; október hó utolsó napja után a felvételre kivételes méltányossági okokból csak a közokt. m. kir. miniszterium adhat engedélyt.

48. §. A jog- és államtudományi karokká átalakult jogtanintézetek szervezete nem semestéri, hanem egész évi tanfolyamok rendszerén alapulván, az igazgatói felvétel az egész tanévre terjed ki, és a tanév második felében a beíratás csak az illető tanárok külön catalogusában történik, és pedig a második félév kezdetétől számított 8 nap alatt; de a tanárok neveiket a lezárókönyvbe csak úgy írhatják be, ha a tanuló az egész járó tanpénz befizetése iránt magát igazolja; ellenkező esetben e kötelezettség teljesítéséig csak felfüggesztésnek lehet helye.

49. §. Az előbbi szakaszban érintett okból a tanév második felére való új felvételnek nem lehet helye, kivéve, ha valamelyik a jelen rendelet értelmében újjá szervezett jogkarból történik az átmenet. Ugyanazért a tanpénz alóli felmentés is az egész évre vonatkozik, jogában áll azonban a tanártestületnek, ha a felmentett nem fejtett ki kellő szorgalmat, kari végzéssel a felmentésnek a tanév második felére egészben vagy felerészben való megszünte-

tését az első félév végén tartandó tanártestületi ülésben kimondani, a midőn a tanpénzfizetés kötelezettsége iránt ugyanazon szabály áll, mint a többiekre nézve, kik ily felmentést nem is élveznek.

50. §. A jogtanulók polgári viszonyaikra, valamint közfenytés alá eső cselekvényeikre nézve a köztörvények és hatóságok, akadémiái viseletük és tankötelezettségeikre nézve pedig a kar fegyelmi hatósága alatt állanak.

51. §. A kari tanártestület hivatása arra törekedni, hogy ezen fegyelmi hatóság segélyével a jogtanuló ifjúságot az akadémiái szabadságnak saját, és a bennök reményét helyező haza javára való józan felhasználására, komoly tudományos törekvésre és fontos életpályájukra kívánt alapos képzettség elsajátítására telhetőleg indítsa.

52. §. Minden egyes tanár köteles hallgatóinak mind leczkelátogatási szorgalmáról, mind a tanulmányokban való előmeneteléről koronként tartandó colloquiumok által kellő meggőződést magának szerezni, és a szorgalmi vagy előmeneteli jegyeket aláíraskor a leczkekönyvben lelkiismeretesen bejegyezni.

53. §. Tapasztalt leczkelátogatási hanyagság esetében az illető az igazgatónak feljelentendő, ki azt maga elé idézi és szorgalomra komolyan inti; nem használván az intés, a félévnek aláírása karvégzésileg a jövő félévben tanusítandó szorgalomtól felfüggeszthető, makacs, és különösen feltűnő hanyagság esetében pedig az aláírás karvégzésképen egészen megtagadható, mely esetben, miután a jogtanintézet szervezete tanévi folyamok rendszerén nyugszik, az egész tanév elvész, sőt feltűnő, mások elesábitására, és így a tanfegyelem lazítására vezethető hanyagsági esetekben a következő szakaszban érintett eljárás és fenytésnek lehet helye.

54. §. Az akadémiái rendnek botrányt okozó megháborítása, a tanárok vagy tanuló társaik irányában tanusított illetlen megbotrányoztató viselet, vagy egyéb, a közfenytés alá nem eső, de a fegyelem felforgatására szolgáló cselekvények eseteiben, fegyelmi eljárásnak van helye, midőn a tanártestület fenytésül, vagy az igazgató általi, vagy a tanári testület előtti megintést, súlyosabb esetben a megrovást, sőt az intézettől egy évre való elutasítást mondhatja ki végzésileg. A különösen súlyosbító körülmények közt elkövetett kihágás eseteiben a hosszabb időre, vagy más intézetektől elutasításra szóló büntetés iránt a kar indokolt és a felvett jegyzőkönyvvel felszerelt felterjesztést intéz a közoktatási m. kir. ministeriumhoz, melyhez különben minden karilag kiszabott fenytés ellen 30 nap alatt nyitva áll a felebbezés útja.

55. §. A tanulók közhelyen az intézeti épületen kívül más mint társas czelokra nem gyülekezhetnek; az oktatásra rendelt épület helyiségeiben csak akadémiái ügyeik megvitatására gyülekezhetnek össze, ha erre a tanácskozás tárgyának előleges bejelentése után az igazgatótól engedélyt nyertek, a midőn azok, kik az engedélyt szorgalmazzák, a rend fentartása és a fegyelmi szabályzatok pontos megtartása iránt kezességet vállálnak.

56. §. A joghallgatók segélyezésére, vagy egyéb társadalmi és mivelődési czelokra fennálló, vagy ministeri engedély folytán ezentúl alakulandó egyletek az igazgató felügyelete alatt állanak; az akadémiái fegyelem szempontjából való kötelezettségeiket a felsőbb helyen jóváhagyott alapszabályok határozzák meg.

57. §. Ha valamely jogtanuló a fennálló köztörvények áthágása miatt bűnvádi vagy közrendészeti vizsgálat alá vonatik, erről, valamint a netalán kiszabott büntelésről az igazgató hatóságilag értesítendő, ki a szerint, a mint a kihágás az akadémiái rendre, vagy a tanuló ifjúság akadémiái becsületére többet kevesebbet károsan kihat, a vétkes ellen indítandó fegyelmi eljárás iránt az előbbi szakaszok értelmében intézkedik.

58. §. A fegyelmi eljárás folytán kiszabott büntetések világlatban tartatnak ugyan, de a többi jogkarokkal és az egyetemekkel csak azon esetre közölhetnek, ha valamennyi jogtani intézetekből való kizáratásra vonatkoznak. Az,

hogyan valaki ellen fenytés használtatott, sem a leczkekönyvben, sem egyéb tanodai bizonyítványokban ki nem tétetik.

A külön végbizonyítványok jövőre megszüntetnek.

A jog- s államtudományi tanfolyamnak teljes befejezése az indexbe az igazgató által bevezetett záradékban külön igazoltatik és hivatalos pecséttel láttatik el.

Kik azonban valamely külföldi egyetemre kívánnak átlépni, azoknak távozási bizonyítvány latin nyelven állítandó ki, melyben nemcsak az időtartam teendő ki, melyet azon karnál eltöltött, hanem az egyes tanévekben hallgatott tantárgyak is a hallgatott óraszámmal együtt; a tanárok nevei nem jegyeztetnek be, hanem, a mennyiben az illető az alap- s az államvizsgálatok egyikét s másikat letette volna, ezen körülmény is a távozási okmányban felemlítendő.

IV. Az egyetemek és a jog- és államtudományi karok közti viszonylat.
59. §. A fentlevő kir. jogakademiák és az állam közvetlen rendelkezése alatt álló jogtanintézetek újjászervezésének egyik főtendentiaja az lévén, hogy az utóbbiak teljes karokká kibővítve a tanuló ifjúságnak tudományos kiképeztesében egyenlőbb versenyre kelhessenek az egyetemekkel a nélkül, hogy menedékül szolgáljanak a netán nagyobb egyetemi szigor előli kimenekülésre, a kölcsönös átlépés az egyik tanintézetből a másikba elvileg teljesen szabadnak jelentetik ki.

60. §. Miután azonban a jelen rendelettel teljes karokká átalakított tanintézetek az egyetemektől lényegesen abban térnek el, hogy az utóbbiak egyes semesterek, az előbbieket egész évi tanfolyamok alapjára vannak fektetve, a téli félév, illetőleg valamely tanév első fele után az átmenetnek nem lehet helye.

61. §. A második tanévre vagy a két szaktanfolyam egyikére átlépők irányában azon kölcsönös elv áll fenn, hogy csak úgy engedhető meg, ha az előszabott első, illetőleg második alapvizsgát sikeresen ott tették le, hol az arra képesítő tanfolyamot végezték.

62. §. A két államvizsgálat valamelyikének letevésére nem állván fenn időhöz kötött kötelezettség, a negyedik évre minden feltét nélkül a kölcsönös átmenet szabadon megengedtetik ugyan, és a negyedik tanévet akár az egyetemen, akár az egyes jog- és államtudományi karok valamelyikén szabályszerűen végző joghallgatók a jog- vagy államtudományi szigorlatokra boesátandók. De ha nem a szigorlatokat, hanem az államvizsgálatok egyikét kívánják kiállani, azt azon tanintézeti vizsgáló bizottság előtt kötelesek letenni, hol az arra képesítő jog- vagy államtudományi tanfolyamot hallgatták.

V. Átmeneti intézkedések. 63. §. A jelen rendelet a jövő 1874/5-ki tanévvel lép életbe és nyer teljes alkalmazást következő, az átmenetre vonatkozó módosításokkal:

a) az ideai első éves jogtanulók folyó évi július hóban leteszik a római jogból az addig szokásos volt vizsgálatot és ez reájok nézve, mint az e rendeletben jövőre előszabott első alapvizsgálat vétetik, ők jövő 1874/5-ki tanévben a második évi tanfolyamra boesáttatnak, a midőn már egészen ezen rendelet intézkedései alá esnek;

b) az ideai második évesek folyó évi július hóban csak a nemzetgazdaságtanból tesznek vizsgálatot az eddig szokott modorban s úgy fognak tekintetni, mint a kik a két alapvizsgálatot ezen rendelet értelmében letették, tehát a jövő 1874/5-ki tanévben a harmad évi tanfolyamra fognak boesáttatni és akkor kötelesek a jelen rendelet szabványaihoz alkalmazkodni;

c) kik a harmadik évet az eddigi rendszer szerint az idén végezik be, vagy már előbb bevégezték: az eddigi bírói államvizsgálatot még az 1874/5-ki tanév folyama alatt tehetik le; mi végre az erre fennálló vizsgálati bizottmány még az 1874/5-ki tanév végeig fenhagyatik;

d) ha az ideai harmad évesek jövő tanévben folytatják tanfolyamukat, természetesen a jelen rendelettel életbeléptetett új szervezethez fognak alkalmaz-

kodni és az esetben oly pályavégzetteknek fognak tekintetni, mintha a két magyar királyi egyetem valamelyikén végezték volna quadrienniumukat;

e) a magántanulók ezen folyó 1873/4-ki tanévben még az eddigi rendszer értelmében tehetik le a még hátralevő vizsgálatokat; de a jövő tanévtől megszűnik magántanulási jogosítványuk és azon esetben, ha előhaladtabb koruk vagy közszolgálati alkalmazásuknál fogva kivételes tekintetbevételt igényelhetnek, az alapvizsgák vagy az államvizsgálatokra való boesáttatásukat külön, a közoktatási m. kir. ministeriumnál szorgalmazandó engedély fonalán kérelmezhetik.

64. §. Ezen rendeletnek a tankötelezettségre vonatkozó intézkedései nem nyernek alkalmazást azok irányában, kik kellő előkészültségük alapján csak saját további kiképeztetésükre, vagy egyéb közmívelődési érdekből az egyes tantárgyakat rendkívüli hallgatók vagy vendégek gyanánt a járó tanpénz lefizetése mellett kívánják hallgatni; de azzal semmi igényt nem nyernek akár külön bizonyítvány kiállítására, akár a vizsgálatokra való boesáttatás iránt.

18. sz.

Ő cs. és apost. kir. Felségének 1883. évi augusztus hó 20-ról k. legfelsőbb elhatározásával jóváhagyott szabályzat a magy. kir. tudomány-egyetemek és jogakadémiák tanulmányi és vizsgálati rendjét illetőleg. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter 1883. évi 28291. számú rendeletével.

I. Az alapvizsgálatokról.

1. §. Az első alapvizsgálat tárgyai: a) a római jog a pandektajog mellőzésével; b) az európai jogtörténet, különös tekintettel a magyar jogtörténetre.⁴⁰⁵⁾

2. §. Az első alapvizsgálat két félév igazolása alapján, a második félév végén tehető, de a rákövetkező, azaz harmadik félév kezdetén okvetlenül leteendő, különben a harmadik félév s az ezentul annak sikeres kiállása nélkül eltöltött tanidő, a rendes quadrienniumba be nem számítható.

3. §. A második alapvizsgálat tárgyai: a) a jogbölcselet, a történelmi rész mellőzésével, b) a magyar közjog, c) a nemzetgazdaságtan a pénzügytannal.

4. §. A második alapvizsgálat a negyedik beszámítható félév végén tehető, de a következő vagyis ötödik félév kezdetén okvetlenül leteendő, minthogy különben az ötödik félév s az ezentul a vizsgálat kiállása nélkül eltöltött tanidő, a rendes quadrienniumba be nem számítható.

5. §. Alapvizsgálati rendes határidő június hónap első fele és szeptember hónap első fele. Kivételes határidő január 5—15. napja, mely kivételes határidőben azok vizsgáltathatnak, a kik január hóval kezdik tanfolyamuk harmadik, illetve ötödik beszámítható félévét; ugyszintén azok is, a kik külföldi egyetemről jöve, a szeptemberi terminuson iratkoztak be, továbbá a tényleg katonai szolgálatból ősszel kilépettek (§. 7.), végül azok, a kik a megelőző határidők valamelyikén az egészből vagy a pótvizsgálati tárgyból képesítetteknek nem találtatván, a vizsgálat ismétlésére utasítottak.

6. §. Pótvizsgálati határidő azok számára, a kik egy tárgyból júniusban függesztettek fel, szeptember 1—15, azok számára, a kik szeptemberben függesztettek fel, november 1—15, azok számára pedig, a kik január 5—15. közt függesztettek fel, márczius 1—15. napjai közt tűzhető ki. Az e határidőben sikerrel letett pótvizsgálat a tanidő beszámítása tekintetében a felfüggesztés idejében teljes sikerrel kiállott vizsgálatával egyenlő.

A kik e határidőben nem képesítetnek ítéltetnek, a pótvizsgálatot még egyszer ismétellhetik a legközelebbi (azaz a novemberi, illetőleg januári vagy júniusi) vizsgálati határidőben.

⁴⁰⁵ A magyar alkotmány és jogtörténet az európai jogtörténettel egyenlő terjedelemben kérdezendő. E két tárgy abban az értelemben mégis egy tárgyat képez, hogy sem két külön tanár nem kérdez, sem csupán az egyik tárgyból való visszavetésnek helye nem lehet Min. 1892. nov. 17. 21442. sz. a. k. rendelete.

Ugyanezen határidőben tehetik a pótvizsgálatot azok is, a kik az első rendes pótvizsgálati határidőt elmulasztották. Az ismételt vagy utólag letett pótvizsgálat azonban a tanidő beszámítása tekintetében nem hat vissza.

A kik a pótvizsgálatot a felfüggesztést követő, második határidőben sem állják ki sikerrel, már csak a teljes vizsgálat ismételtesére bocsáthatók.⁴⁰⁶⁾ ⁴⁰⁷⁾

7. §. Kik azon időben, midőn valamely alapvizsgálatot letenni kötelesek, beigazolt tényleges katonai szolgálatban valának, azok az e miatt elhalasztott vizsgálatot, illetve elhalasztott pótvizsgálatot még a tartalékba helyeztetésüket követő legközelebbi határidőben a féléviek beszámítása tekintetében oly hatálylyal tehetik le, mintha azt a rendes határidőben állották volna ki. Ha pedig az ekkor megkísérlett alapvizsgán egy tantárgyból pótvizsgára utasíttatnának, ezen pótvizsgálatot a következő legközelebbi határidőben a tanidő számítása tekintetében szintén visszaható hatálylyal tehetik le. Az első alapvizsgálat sikeres kiállása előtt eltöltött tanidőből azonban a rendes quadrienniumba több mint 3 félév, a második alapvizsgálat sikeres kiállása előtt eltöltött tanidőből pedig több mint 5 félév, ezeknek sem számítható be. Hasonló elbírálás alá esnek a külföldi egyetemről átlépők.

8. §. Az alapvizsgálatokra való bocsáthatás feltétele a féléviek kellő számán felül az, hogy a folyamodó minden, a kérdéses vizsgálaton előforduló tárgyakból legalább egy félévi főkollegium hallgatását igazolja.

9. §. A vizsgálatra bocsáttatás iránti kérvény a kari dékánhoz intéztetik, ki a szükséges kellékeket megvizsgálja, s ha ezek rendben vannak, a jelentkezőt arról az illető bizottság elnökének megnevezése mellett végzésileg értesíti. Elutasító végzés ellen a karhoz lehet folyamodni, mely a vizsgálatra bocsátás kérdésében véglegesen határoz.

Belföldi karok hallgatói azon tanintézetnél vizsgáznak, a hol a vizsgálatra jogosító féléviek utóbbikat hallgatták.

10. §. A vizsgálatra bocsátottak névsorát a dékán a bizottság elnökével közli, a ki ez alapon a két bizottság közt a jelölteket egyenlően megosztja s a vizsgálati helyet, napot és órát kitűzi s a táblán kihirdeti. A vizsgálatról való indokolatlan elmaradás esetében, mit a bizottság ítél meg és jelent be a

⁴⁰⁶⁾ A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől 1897. sz. A jogi alap- és államvizsgálatokra vonatkozó 1883. évi szabályzat 6 §-ának értelmezése körül kérdés támadt az iránt, vajlon azok, kik valamely alapvizsgálatnál a júniusi határidőben pótvizsgálatra utasítottak és azt a következő szeptemberi határidőben is sikertelenül kísértvén meg, a pótvizsgálatot csakis a reá következő novemberi határidőben teszik le sikerrel, bírnak-e igényvel arra, hogy azon folytatólagosan hallgatott téli félévüket, melynek folyamán a szeptemberi és novemberi pótvizsgálatot tették, rendes jogi tanfolyamukba beszámíthassák-e?

A kérdéses szakasznak magyarázatául, ennél fogva a következőket tudatom az igazgatósággal: Mivel az idézett 6. §. világosan akként rendelkezik, hogy az ismételt vagy utólagosan letett pótvizsgálat a tanidő beszámítása tekintetében nem hat vissza, azok, kik a téli félév november havában másodszor tesznek pótvizsgálatot, ezen félévöknek beszámítására igényt nem tarthatnak.

Még inkább áll az azokra nézve, kik a szeptemberi határidőben nem pusztán pótvizsgálatot tettek, hanem az egész alapvizsgálatot ismételn tartoznak, és akkor még a novemberi pótvizsgálatra utasítottak; mert ezeknek pótvizsgáját ismétlő vizsga előzvéen meg, pótvizsgájuk szintén „ismételtnek” tekintendő.

Magától értetődik, hogy azok, kik a szeptemberi határidőben jelentkeztek először alapvizsgálatra s ekkor a novemberi pótvizsgálatra utasítottak, melyet ezen határidőben letettek, kérdéses téli félévöknek beszámítására jogosultak.

Az előbbi esetekben azonban a szóban forgó téli félév be nem számítható.

Erről az igazgatóságot miheztartásul és megfelelő közzététel céljából értesitem.

Budapesten, 1890. évi június hó 23. Gr. Csáky s. k.

⁴⁰⁷⁾ 26319 sz. Vallás- és közokt. m. kir. minisztertől. Az 1883. évi jogi tanulmányi- s vizsgálati rend 6. §-ának magyarázatául elrendeltem, hogy azokra a joghallgatókra, kik alapvizsgálatukon ennek teljes ismételtesére utasítottak, az idézett §-nak az a kedvezménye, hogy a pótvizsgálat két ízben tehető, nem vonatkozik. A mennyiben tehát ismétlő vizsgálatukon pótvizsgálatra utasítatván, ezen a pótvizsgálaton nem képesítetteknek találtatnának, újabb pótvizsgálatot nem tehetnek, hanem a teljes alapvizsgálatot ismételn tartoznak. — Budapest, 1893. július hó 28.

dékánnak, az elmaradó ugyanazon félévben ama vizsgára nem bocsátható, és így esetleg félévét veszti.⁴⁰⁸⁾

11. §. Ugyanazon egy vizsgáló-bizottság előtt egyszerre a vizsgálat nem folyhat többel, mint legfeljebb négygyel és annyi idő engedendő, hogy a jelöltnek minden egyes vizsgálati tárgyból való készülsége alaposan megítélhető legyen; a vizsgálat azonban egy tárgyból egy jelölttel, egy negyed óránál tovább ne tartson.⁴⁰⁹⁾

12. §. A vizsgálati eredmény felett a bizottsági tagok szótöbbséggel vagy egyhangulag határoznak.

13. §. Elfogadás esetén a jelölt képesítettnek ítéltetik készülségéhez képest, szótöbbséggel vagy egyhangulag, sőt, ha a jelölt a vizsgálat minden tárgyából kitűnő eredményt tanusított, kitüntetéssel nyeri a képesítést.

14. §. Ha a jelölt feleletei csak egy tantárgyból nem ütik meg a mértéket, abból lehetőleg ugyanazon bizottság előtt teendő pótvizsgálatra utasítható, és annak sikerétől függeszthető fel az egész vizsgálatnak eredménye; efféle pótvizsgálat a két alapvizsgálatra nézve a 6. §. szerinti időben s hatálylyal tehető.

15. §. Visszautasítás esetében a két alapvizsgálatnál ismétlésnek az 5. §. által kijelölt időben s hatálylyal van helye.

16. §. A vizsgálati eredmény a két alapvizsgálatnál a jelöltnek lecke-könyvébe jegyeztetik be, a jelölt nevének kitételével és a vizsgálati jegyző-könyvre való utalással.⁴¹⁰⁾

Az alapvizsgálati díjt (8 frt 40 kr.) nem fizetik a kik késedelem nélkül vizsgáznak, ha tandíjmentességet élveznek azon félévben, melynek végén a vizsgát tenni kötelesek.

Ezen elvnek megfelelőleg a tandíj felétől felmentettek, a vizsgadíj felétől is mentesek. Ezen kedvezménytől elesnek, a kik a vizsgálati határidőt meg nem tartják, még ha tandíjmentesek volnának is, a késedelmezve tett vizsgálatnak idején.⁴¹¹⁾ ⁴¹²⁾

II. Az elméleti államvizsgálatokról.

17. §. Két elméleti államvizsgálat tartatik; u. m. a jogtudományi és államtudományi, mely államvizsgálatok az 1883. évi I. t.-cz.-ben megállapított minősítő jelleggel bírnak.

18. §. A jogtudományi államvizsgálatnak tárgyai:

a) magyar magánjog, kapcsolatban az osztrák joggal, amennyiben a ma-

⁴⁰⁸⁾ A kik eddigelé engedélyt nyertek a jogi I. alapvizsgálatnak valamelyik jogakadémián tanfolyam hallgatása nélkül való letételére, de ezt az engedélyt mindeddig igénybe nem vették, kötelesek f. é. december hó végeig az illető jogakadémián az I. alapvizsgálatnak letételére jelentkezni, ellenkező esetben engedélyük hatályát veszti.

Azok pedig, kik jövőben fognak az I. alapvizsgálatnak tanfolyam hallgatása nélkül való letételére engedélyt nyerni, mindjárt ennek tudtul adása alkalmával végzésileg értesítendőek arról is, hogy ez az engedély csakis a végzés keltét követő két rendes vizsgálati határidőre vonatkozik, melynek igazolatlan elmulasztása esetén az engedélynek hatálya megszűnik. Min. 1895. június 20. 16759.

⁴⁰⁹⁾ Azon intézkedés, mely szerint az alapvizsgálatokon a vizsgálat egy tárgyból, egy jelölttel, egy negyedóránál tovább ne tartson, szorosan csak az egyetemekre vonatkozván, hol a vizsgálatokra jelentkezők száma fölötté nagy: a jogi tanintézetek mellett fennálló vizsgálati bizottságok nem kötelesek ezen intézkedéshez alkalmazkodni, hanem feljogosítatnak a vizsgálatra annyi időt engedni, amennyit szükségesnek tartanak arra, hogy a jelöltnek a vizsgálati tárgyból való készülsége alaposan megítélhető legyen. Min. 4914/1884.

⁴¹⁰⁾ Beírandó egyszersmind az is, hogy a képesítés egyhangulag vagy szótöbbséggel történt-e? Min. 1884. évi márczius 5-én 4914. sz.

⁴¹¹⁾ A rendes időn túl letett alapvizsgálat, ismétlő vagy pótvizsgálat sikeres kiállása előtt eltöltött tanidőnek a rendes tanfolyamba való beszámítása iránti intézkedést esetről esetre a miniszter magának tartotta fel. Min. 4914/1884.

⁴¹²⁾ Azok, kik különös miniszteri engedély alapján a tanfolyam elengedése nélkül bocsáttatnak vizsgálatokra, alapvizsgálatok után a vizsgálati díj háromszorosát, vagyis 25 frt 20 krt. kötelesek befizetni. Min. 1886. márczius 18. 48800/1885.

gyar birodalom területén gyakorlati jelentőséggel bir és tekintettel a házasság kánonjogi elveire;

- b) a büntetőjog és eljárás;
- c) a kereskedelmi és váltójog;
- d) a polgári törvénykezés;
- e) a magyar közigazgatási jog. ⁴¹³⁾

19. §. Az államtudományi államvizsgálatnak tárgyai:

a) alkotmányi és kormányzati politika.

b) magyar közigazgatási jog, tekintettel a perenkivüli eljárásra, azonban a telekkönyvi eljárás mellőzésével és büntetőjognak a kihágásokról szóló része s az arra vonatkozó eljárás;

c) a magyar pénzügyi jog elvei és főbb intézményei, kiterjeszkedve a jövővéki kihágásokra is;

d) az egyházjog mint az egyházak alkotmányi és közigazgatási joga;

e) a magyar állam statisztikájából a népességi, közmivelődési és közgazdasági rész, tekintettel Ausztriára.

20. §. Az államvizsgálat a tanfolyamnak az egyetemen vagy jogakadémián befejezése és a végbizonyítvány kivétele után tehető, és pedig a jogakadémiai hallgatókra nézve csak azon jogakadémián, a hol a végbizonyítvány kiérde-meltetett. ⁴¹⁴⁾

21. §. Az alapvizsgálatokról szóló 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15. és 16-ik pontok az államvizsgálatok tekintetében is irányadók, következő eltérésekkel:

a) az államvizsgálat iránti kérvényhez csatolandó az index és a végbizonyítvány, melynek kelte és száma az indexbe vezetendő és a lefizetett vizsgálati díjról szóló nyugta;

b) az államvizsgálatról való indokolatlan elmaradás esetében, a mit a bizottság ítél meg és jelent be a dékánnak, az elmaradó három hónap előtt új határidőt nem nyerhet és a befizetett vizsgálati díjakat elveszti;

c) az államvizsgálatoknál ugyanazon egy vizsgáló-bizottság előtt a vizsgálat egyszerre legfeljebb három jelölttel folyhat. Minden egyes jelőltre másfél óra engedhető;

d) egynél több tárgyból az államvizsgálatnál nincs helye pótvizsgálatnak. Pótvizsgálat nem tehető a felfüggesztést követő 7 hét előtt, mely határidő megtartása céljából a pótvizsgálatra utasító eredeti bizonyítvány a kérvényhez csatolandó. A pótvizsgálat egyszer ismételhető. Ha a pótvizsgálat másodizben sem sikerül, vagy ha az a teljes vizsgálat napjától számítandó hat hó alatt sikerrel le nem tétetik, a jelölt csak az egész vizsgálat ismételésére bocsátható;

e) visszautasítás esetében a jelölt két hónap előtt ismételésre nem bocsátható;

f) államvizsgálatoknál az eredményről a bizottság által aláírt bizonyítvány adatik ki, melynek kelte és száma a végbizonyítványra is rávezettetik; ⁴¹⁵⁾ ⁴¹⁶⁾

⁴¹³⁾ Azok, kik akár a jogtudományi, akár az államtudományi államvizsgálatot előzőleg már letették, a másik államvizsgálaton a magyar közigazgatási jogból nem kérdezendők, — kiemeltetvén, hogy a magyar közigazgatási jog a jogtudományi államvizsgálat tárgyai közt is főtárgyul van felvéve, itt ép oly behatóan és tüzetesen kérdezendő, mint az államtudományi államvizsgálaton. Min. 1886. évi ápril 8. 14378. sz.

⁴¹⁴⁾ A két államvizsga letétele között legalább három havi időköznek kell közbenjőnni, a mely azonban különös figyelmet érdemlő esetekben a tanártestület által leszállítható, de hat hétnél nem rövidebb időre. Min. 1888. évi június hó 20. 24062. sz.

⁴¹⁵⁾ Annak a lezkekönyvbe való bevezetése cimarad. Min. 4914/1884.

⁴¹⁶⁾ A képesítésnek megállapított fokozatai, nevezetesen hogy a vizsgálat „szótöbbséggel” „egyhangulag” vagy „kitüntetéssel” fogadtatott-e el, az államvizsgálati bizonyítványba, — alapvizsgálatoknál a lezkekönyvbe mindig bejegyzendő.

A vizsgálati bizottság tagjai először azíránt szavaznak, elfogadják-e a vizsgát vagy sem? Ha a többség elfogadja, akkor „szótöbbséggel” képesítettnek nyilvánítandó; ha valamennyien elfogadják, akkor másodszori szavazásnak van helye kizárólag a felett a kérdés felett, valjon „kitüntetéssel” képesített-e vagy sem. Min. 1891. évi szeptember 3-án 37928. sz. a. és 1892. szept. 5. 9559. sz.

g) a nem képesítést vagy felfüggesztést tartalmazó bizonyítvány, mely az új vizsgálati határidő kimérése céljából a kérvényhez csatolandó, a sikeresen kiállott vizsgálatról szóló bizonyítvány átadásakor elnökileg megsemmisítendő;

h) az államvizsgálati díj 20 frt, a pótvizsgálati díj 10 frt.

Díjmentességnek nincs helye. ⁴¹⁷⁾ ⁴¹⁸⁾

III. Vizsgálati bizottságok.

22. §. A két alapvizsgára a bizottságot maga a jog- és államtudományi kar évenként alakítja — a rendes, a rendkívüli, a jogosított és azon ténylegesen működő magántanárok közül, kik az abban képviselt valamelyik tantárgyat előadják, vagy az előző félévben előadták. Az egyes vizsgálati esetekre kirendelendő külön bizottság három tagból áll, kik közül az első alapvizsgán csak ketten vizsgálnak. A vizsgálati tárgyak rendes, rendkívüli és jogosított tanárain kívül a karnak egyéb nyilvános (rendes és rendkívüli) tanárai csak szükség esetében s csak kisegítőképp vihetők be a vizsgálóbizottságokba, úgy, hogy ezek addig, míg a vizsgálati tárgyak rendes rendkívüli s bár előadást nem is tartó jogosított tanárai és a tényleg előadó tanáraiból a szükséges szám kikerül, az egyes vizsgálati bizottságokban vizsgálóul ki nem rendelhetők.

23. §. A két államvizsgálatra a bizottság szintén évenként alakul a rendes, rendkívüli, jogosított tanárok és azon tényleg működő magántanárokból, kik az abban képviselt valamelyik szakot tanították vagy tanítják, meg azon szakferfiakból, kik a tanártestület javaslatára a vizsgálói bizottság egy-egy tanévre való elvállalására a közoktatásügyi magy. kir. miniszter által felkérletnek, mi iránt a tanév vége előtt a miniszterhez felterjesztés intézendő.

Ezen külső tagok az államtudományi államvizsgálathoz lehetőleg az állami közigazgatási tisztviselők, a jogtudományihoz pedig a bírói és ügyvédi kar jelesbjei közül szemelendők ki.

Az államvizsgálat öt tagu bizottság előtt tétetik, mely öt tagu vizsgáló bizottság akkép alakítandó, hogy az elnök és két tag az egyetem köréből, kettő pedig a kültagok közül vétessék.

Az egyetem köréből vett tagokra nézve szabály, hogy a súlypont lehetőleg a szaktanárokra fektetessék. A vizsgálati tárgyak rendes, rendkívüli s bár előadást nem is tartó jogosított tanárain kívül nyilvános (rendes vagy rendkívüli) tanárok itt is úgy, mint az alapvizsgálatoknál, csak szükség esetén oszthatók be s hívhatók meg vizsgálóul.

24. §. Minden bizottságban van egy elnök és alelnök. A tanév multával ez utóbbi lép az előbbinek helyébe, a másodelnökség pedig, a seniumban a következő rendes tanárt illeti, ki azon vizsgálat tárgyai egyikének szaktanára — vagy ki azok valamelyikéből abban az évben jogosítvány alapján legalább egy féléven át tandíjfizetéssel járó collegiumot tart.

25. §. Az elnökség és alelnökség senium szerinti évről-évre való váltakozása mind a négy vizsgálati bizottságra akként alkalmazandó, hogy senki egy időben elnökséget két bizottságban nem vihet, minél fogva, ha senium szerint valamely tanárt két bizottságban illetne meg az elnökség vagy alelnökség, csak egyiket vállalhatja el; továbbá: senki, a ki már egy turnusban elnökséget vagy alelnökséget viselt, azt ugyanabban a turnusban nem viselheti addig, míg az azon bizottságnak, melyben az elnöklés sorrend szerint rá következ-nék, van oly rendes ~~tanár~~ tanár tagja, a ki még azon turnusban sehol sem elnököl. A már eddig megkezdett turnus a jelen szabályzatnak megfelelően tovább folytatatik.

⁴¹⁷⁾ Még azokra nézve sem, kik tandíjmentesek voltak, mivel az államvizsgák letétele által kapcsolatban a jogvégzettséggel hivatalban való alkalmazásra képesítés szerezhető. Min. 4914/1884.

⁴¹⁸⁾ Azok, kik különös miniszteri engedély alapján a tanfolyam elengedésével becsáttatnak államvizsgálatokra, a díjnak kétszeresét, vagyis 40 frtot kötelesek fizetni Min. 1886. évi márczius 18-án 48800/1885. sz.

26. §. A vizsgálati bizottság két-két (A. B.) bizottságra osztva működik, az elnök és az alelnök vezetése alatt, ha a vizsgálandók száma egy-egy héten háromnál több. A jelöltek a két bizottság közt egyenlően osztandók meg.

27. §. Minden tanév vége felé a vizsgálati bizottságok összes tagjai a jogkari dékán által értekezletre hivandók össze, hogy a vizsgálatok folyama alatt szerzett tapasztalatok és azok folytán felmerülő kívánalmak iránt eszmecsere indíttassék.

Ezen értekezlet megállapodásait a kar legkésőbb a következő tanév elején tárgyalás alá veszi s ha a maga részéről is helyeseknek találja, saját véleménye és javaslatai kíséretében a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszti.

IV. Általános határozatok.

28. §. A félév beszámíthatására megkivántatik, miszerint hetenkint legalább 20 óra kimutattassék.

Ezen hetenkinti 20 órába az előnyelveken kívül bármely tanulmányi szakban hallgatott leckeik betudandók, a más karban választott ingyenes órák kizárásával.

Óraátszámításnak csak egymásra közvetlenül következő félévek között van helye.

Az óraátszámítás külön engedély nélkül történik, ha azon félévben, melyre az átszámítás eszközözendő, legalább 15 beszámítható óra van. Öt óránál többre terjedő óraátszámítást csak a kar engedélyezhet.

29. §. Hogy valaki pályavégzett joghallgatónak tekintethessék és az államvizsgálatok vagy szigorlatokhoz megkivántató végbizonyítvánnyal elláttathassék, nyolcz teljesen beszámítható félévet kell kimutatnia, melynél döntő az, hogy az alapvizsgálatokat a maga idején letette s a nyolcz félévet a kiszabott óraszám hallgatásával fejezte be, úgy, hogy mindazon tantárgyakból, melyek a két alapvizsgán, a két államvizsgálaton és a szigorlatokon mint vizsgálati tárgyak követeltetnek, legalább egy-egy félévi kollegiumot hallgatott legyen.

Megjegyeztetik, hogy a törvénykezési főkollegium után a perenkivüli eljárásból és a büntetőjogi főkollegium után a kihágásokról szóló részből külön kollegium nem kivántatik.

30. §. Főkollegiumnak csak az tekinthető, mely hetenkinti 5 órában tartatik, kivétevé a római jog, a melyből 8, a pénzügytan, közigazgatási jog, pénzügyi jog, statisztika, melyből 4—4 és a nemzetközi jog, a melyből 3 óra a főkollegium.

A tanárok nagyobb vagy kisebb óraszámú kollegiumokat is hirdethetnek, de minden tárgyból évenként legalább egy félévi főkollegium az itt megjelölt óraszámban tartandó.

Magától értetik, hogy a jelen §-ban megállapítottnál magasabb óraszámban hallgatott kollegiumok, a hallgatóra nézve a szabályszerű főkollegiumok érvényével bírnak.

31. §. Azonkívül minden joghallgató, a ki az 1882—3. tanévvel kezdte tanfolyamát, köteles tanpályája alatt két félévi kollegiumot hallgatni a történelemből, melyek közül legalább az egyiknek az egyetemes történelem legújabbkori részéből kell vétetnie; továbbá köteles egy bölcsészeti kollegiumot is hallgatni a bölcsészeti karnál. Ugy a történeti, mint a bölcsészeti kollegium hetenkinti 4 órából álló legyen.

A köteles tantárgyakon kívül hallgatásra ajánltatik: az államszámviteltan, bányajog, törvényszéki orvostan, közegészségtan és nemzetközi magánjog.

V. Átmeneti intézkedések.

32. §. A második alapvizsgálat az 1883/4. tanév szeptemberi terminusán és a pótvizsgálat az 1883/4. tanév novemberi határidején az eddigi tárgysorozat szerint teendő; az 1884-ik év januártól kezdve azonban, már csak a jelen rendtartás szerint tehető.

A pénzügytani főkollegiumnak a második évben való hallgatása a második alapvizsgálatra bocsáttatás kellékét nem képezi azoknál, a kik 1883/4. előtt négy beszámítható félévet befejeztek.

33. §. Az államvizsgálatok az 1883. évi május 18-án 11630. sz. a. kelt rendelet kihirdetésével megszűnnek jövőre a szigorlatok és a félévbeszámítások előfeltételei lenni. A nevezett naptól, illetőleg ezen szabályzat kihirdetésétől fogva az államvizsgálatok csakis a 18. és 19. §-okban megjelölt tárgysorozat szerint tethetők és azokra csak azok bocsáthatók, a kik nyolcz fél évet szabályszerűen végeztek s végbizonyítványt mutatnak fel.

34. §. A kik az államvizsgálatot az eddigi rendszer értelmében az egyetemen a hatodik félév után vagy később kiállották, azoknak az úgy számít, mint ha a jelen szabályzat szerint tették volna le s kapcsolatban a jogvégeztéssel, 1883. I. t.-cz.-ben megszabott minősítő jelleggel bír.

35. §. Azon joghallgatóknak, a kik az 1882/3. tanév végeig tényleg nyolcz félévet hallgattak, habár az előirt államvizsgálatok valamelyikét nem a rendes időben vagy egyáltalán nem is tették le, a jogi végbizonyítvány kiszolgáltatik.

36. §. Azok, a kik az 1882/3. tanév végeig tényleg hallgatott 8 félévük alapján nyertek végbizonyítványt, de államtudományi államvizsgálatot nem tettek, valamint azok is, kik az 1883. évi szeptemberi terminusban a II. alapvizsgálatot az eddigi tárgysorozat szerint tették le, ha államtudományi államvizsgálatra bocsáttatnak, a pénzügytanból is vizsgálandók, míg azok, kik már államtudományi vizsgálati bizonyítványt nyertek és jogtudományi államvizsgálatot is óhajtanak tenni, ez alkalommal a közigazgatási jogból nem kérdezendők.

19. sz.

Szabályzat az 1889. XXVI t.-cz. végrehajtása tárgyában.

Az 1889. évi XXVI. t.-cz. megengedvén azt, hogy azon joghallgatók, kik jogi tanulmányaik előtt, vagy azok megszakításával egyéves önkéntesi szolgálatot teljesítettek, vagy mozgósítás folytán katonai szolgálatra behívtak és egy félévnél hosszabb ideig szolgálatban tartattak; ugyszintén azon hallgatók is, kik igazolják, hogy mint egyéves önkéntesek besoroztatván, szolgálati évöket tanfolyamuk befejezésének idejére halasztották, amennyiben hét szabályszerű félév alatt a rendeletileg előszabott tantárgyakat hallgatták, ezen hét félévök alapján végbizonyítványt nyerhetnek s tanfolyamuk bevégeztnek tekintendő.

Ezen törvény végrehajtásául a következőket rendelem:

1. §. Azon joghallgatók, kik a szóban forgó törvény alapján tanpályájuknak 7 félév alatt való elvégzésére jogosultak, kötelesek tanulmányaikat olykép beosztani, hogy ezen idő alatt az 1883. évi 28291. sz. a. kelt rendelettel kiadott tanulmányi és vizsgálati rend 29. és 30. §-ában⁴¹⁹⁾ említett főcollegiumokat legalább az ott kitett óraszámban hallgassák.

2. §. A hallgatandó 7 félév összes óraszámának legalább is 150 órát kell kitennie olykép, hogy az utolsó 3 félévre összesen legalább 66 óra essék.

3. §. Az első négy félévre vonatkozólag fennálló szabályok továbbra is változatlanul fennmaradnak, tehát az alapvizsgálatokhoz való bocsáttatáshoz 2, illetve 4 beszámítható, legalább 20 órás félév hallgatása kívántatik meg, s az alapvizsgálatok sikeres letételéig eltöltött tanidő ezentul is 2, illetőleg 4 félév gyanánt számítandó be.

4. §. A jogakadémiákra nézve a következő tanulmányi rendet állapítom meg:

I. évfolyam. 1. félév. Bevezetés a jog- és államtudományokba heti 2 óra. Római jog heti 8 óra. Magyar alkotmány és jogtörténelem heti 7 óra. — 2. félév. Római jog heti 8 óra. Európai jogtörténet heti 5 óra.

II. évfolyam. 3. félév. Jogbölcsestet heti 6 óra. Nemzetgazdaságtan heti 5 óra. Magyar magánjog heti 5 óra. — 4. félév. Magyar magánjog heti 5 óra. Magyar közjog heti 6 óra. Pénzügytan heti 4 óra. Nemzetközi jog heti 3 óra.

⁴¹⁹⁾ valamint 31. §-ában. (Min. rend. 1890. márcz. 21. 57607. sz.)

III., vagyis jogtud. évfolyam. 5. félév. Büntető jog heti 5 óra. Peres- és perenkívül eljárás (beleértve a telekkönyvi eljárást) heti 5 óra. Kereskedelmi- és váltófog heti 6 óra. Osztrák magánjog heti 6 óra. — 6. félév. Büntető jog heti 5 óra. Peres- és perenkívül eljárás heti 5 óra. Magyar állam statisztikája, tekintettel Ausztriára heti 5 óra.

IV., vagyis államtud. évfolyam. 7. félév. Alkotmányi és kormányzati politika heti 5 óra. Magyar közigazgatási jog heti 5 óra. Egyházjog heti 7 óra. Magyar pénzügyi jog heti 5 óra.

A 8. félévben, mely csakis azokra nézve kötelező, kik egyéves önkéntesi szolgálatot nem teljesítenek, főkép a tétéles jogi tárgyakból tartandó speciál-collegiumok tartandók. Ezen félévnek tárgyai évenként állapítandók meg a jogakadémia tanári kara által és a nyári félév tanrendjével együttesen hozzám jóváhagyás czéljából szintén mindenkor feljelenlendők. Az eddig érvényben volt s a jelen módosításokon kívül ezentul is érvényben tartandó szabályzatban előszabott történelmi és bölcészeti collegiumok a hallgatók által lehetőleg az első két évfolyam lezakerendjébe veendőek fel.

Azon sorrend, melyben az évfolyamok ezen tanrendben következnek, ezentul a két utóbbi évfolyam tekintetében is megtartandó, vagyis a jogtudományi tanfolyamnak a tanulmányi pálya 4. évében való hallgatása ezentul nem lehetséges. Ezen új tanrend a jogakadémiákon az 1890/1. tanévvel léptetendő életbe.

5. §. Azon joghallgatók, kik a fentebbi pontokban említett követelmények szerint 7 szabályszerű félévet hallgattak és a kari dékán előtt katonakönyvükkel igazolják, hogy tanulmányaik megkezdése előtt, vagy azoknak megszaki-tásával egyéves önkéntesi szolgálatot teljesítettek vagy azt ezentul teljesíteni tartoznak, végbizonyítványuk kinyerésére jogosultak s így akadálytalanul boesátandók úgy az államvizsgálatokhoz, mint a szigorlatokhoz. Ehhez képest a tanulmányi és vizsgálati rend, illetőleg a szigorlati szabályzat ide vonatkozó szakaszai megfelelően módosulnak.

6. §. Azon joghallgatók azonban, kik az eddigi törvények értelmében egyéves önkéntesi szolgálatuk alatt egyuttal joghallgatók is voltak, önként érthetőleg a szóban forgó törvény és jelen szabályzat által megadott kedvez-ményre igényt nem tarthatnak.

Átmeneti intézkedések.

7. §. Minthogy az 1889. VI. t.-cz. rendelkezéseihez képest ezentul az egyéves önkéntesek egyuttal felsőbb iskolai hallgatók nem lehetnek, az 1883. tanulmányi és vizsgálati szabályzat 7. §-ában megadott kivételes határidőt még csakis azon volt egyéves önkéntesek vehetik igénybe, kik tényleges katonai szolgálatukat 1888—89-ben töltötték ki.

8. §. Azon egyéves önkéntesi szolgálatra kötelezett joghallgatóknak, kik jogi tanulmányaik egy részét már elvégezvén, a jogakadémiákon ezen szabály-rendelettel megállapított tanrendhez többé nem alkalmazkodhatnak, vagy az egyetemen igazolt akadály miatt hátralevő tanidejük alatt egyik-másik főcol-legiumot hallgatni képesek nem lennének, megokolt folyamodványukra hajlandó vagyok esetenként megengedni azt, amennyiben ezen főtárgyból sikeres colle-giumot tesznek, hogy a 7 félév leteltével végbizonyítványt nyerhessenek.

(28300. sz. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől. Az 1889. XXVI. t.-cz. végrehajtása tárgyában kibocsátott szabályrendeletemet miheztar-tásul és megfelelő közzététel czéljából az igazgatóságnak /- alatt küldöm meg s felhivom, hogy az abban megállapított tanrendnek az 1890—91. tanévvel való életbeléptetése iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg.

Egyuttal értesitem az igazgatóságot arról is, miszerint elrendeltem, hogy a jogakadémiákon érvényben levő szabályzatok tüzetesen átvizsgáltassanak, összeegyeztessenek s a szükségesnek mutatkozó változtatások figyelembe vétele

mellett s az 1875. évi és 1883. évi szabályzatok összeegyeztetésével új szabályzat szerkesztessék.

Felhivom ennél fogva az igazgatóságot, hogy ezen kérdést a legközelebbi tanártestületi értekezleten tárgyalás alá vevén, annak alapján esetleges javaslatait hozzám tegye meg.

Kelt Szepes-Mindszent, 1889. július 23. Gróf Csáky s. k.)

20. sz.

1225/1881. A pécsi püspöki joglyceum szabályzata.

1. A pécsi püspöki nyilvános joglyceumban a nm. vallás- és közoktatási magy. kir. miniszterium által megállapított tanrendszer kötelező, mindazonáltal a szervezeti szabályzatot tekintve, a következő kibővített rendszabályokkal:

I. Prodirector.

2. Az intézet élén, mint a püspök-kegyurnak és az intézet fentartójának képviselője és egyszersemind igazgató, a prodirektor áll, ki ebbeli tisztére, az alapító-levél értelmében, az eddigi szokás szerint alkalmaztatik.

3. A prodirektor nemcsak jogosítva van, hanem köteles is a tanárok előadásain időnkint megjelenni és azoknak mind pontos megtartását, mind szellemi irányát lehetőleg ellenőrizni.

4. A vizsgálati bizottságoknak elnöke a prodirektor egy másodelnökkel, ki a szervezet-szabályzat 35. §-ban előírt módon jelölendő ki a rendes tanárok közül, ki a vizsgálati ügyeket intézi és a prodirektor akadályoztatása esetében a vizsgálaton elnököl.

5. A tanárok és joghallgatók ellen felmerülő minden vád és panasz felett a prodirektor intézkedik. A tanárok iránti intézkedést esetleg a püspök-kegyur elé terjeszti. A joghallgatókra nézve hozott határozata csak akkor teendő át a tanári karhoz, ha az intézetből ideiglenes elutasítás vagy végleges kitiltás forog fenn; és a tanári karnak ebbeli határozata mindkét esetben a nm. vallás és közoktatási minister urhoz jóváhagyás végett felterjesztendő.

6. A prodirektor a püspök-kegyurhoz félévenként írásbeli jelentést teszen, melyben az intézet állapotát, főleg tekintettel annak szellemi gyarapodására vagy fogyatkozására, a tanárok hivatali működésére, a hallgatók szorgalmára és erkölcsi magatartására, híven előadja. Érintetlenül maradván egyébként a szervezeti szabályzat 46. §-ban foglalt intézkedés.

II. Hitszónok.

7. Az intézet vallás-erkölcsi czélú is lévén, a hitszónoknak kötelességévé tétetik, a szabályszerű hosszabb szünidőket kivéve, minden ünnep- és vasárnapon, a szent mise alkalmával rövid hit-erkölcsi oktatást tartani és pedig nyilvánosan a lyceumi templomban.

III. Tanárok.

8. A tanárokat, az ezen pályára képesített folyamodók közül, a püspök-kegyur nevezi ki, elsőben helyettes tanárokkul, kilátással a fokozatos előléptetésre. A kinevezést a nm. vallás és közoktatási ministeriumnak bejelenti.

9. A fokozatos előléptetésre nézve a püspök-kegyur fentartja teljes szabadságát és így az előléptetést a más jogakadémiáknál megállapított előléptetési időszakon túl is elhalaszthatja.

10. A tanárok évi díja az alapítványi tőkének ereje által szabályoztatik, minden tekintet nélkül a más akadémiáknál szabályozott évi díj mennyiségére nézve.

11. A tanárok kötelesek hivatásukat, mely vallás-erkölcsi is, pontosan, híven teljesíteni.

12. Különösen köteleztetnek a hitszónok által tartandó isteni szolgálaton megjelenni. Nemkülönben kötelesek oly ünnepélyes alkalmi isteni szolgálatban, melyre a prodirektor által meghivatnak, résztvenni; valamint a feltámadási és

urnapi körmeneteken testületileg megjelenni. A tanárok ebbeli mulasztása, kiválólag előléptetés alkalmával, a püspök-kegyur részéről szigoruan figyelembe fog vétetni.

13. Ha valamely tanár nagyobb mérvű kötelességmulasztást, hanyagságot tanusitana, vagy erkölesi viselete hivatalával ellenkezne, avagy hit- és állam-ellenes tanokat hirdetne; a prodirektornak, ha előre bocsátott intése sikertelennek mutatkoznék, jogában áll, csupán a szerzett erkölesi bizonyosság folytán is, az illetőt hivatalától felfüggeszteni és elmozdittatása iránt a püspök-kegyurnak előterjesztést tenni.

14. A püspök-kegyur a tanár elmozdittatását a nm. ministeriumnak bejelenti ugyan, de ahhoz tulajdonképeni felelősségnek hely nem adatik.

15. A hirdetési fekete táblán, a vizsgálati másodelnök vizsgálati hirdetményét kivéve, a tanárok részéről minden néven nevezendő hirdetmény csak az igazgató ellenjegyzése mellett függeszthető ki.

16. A tanárok a tanórákat úgy osztandják be, hogy minden osztályban egyenlő tanórálatogatás tétessék lehetővé. Tehát a rendes, ugynevezett kötelezett tantárgyak előadásai minden osztályban délelőtti 8—10; délután pedig 2—4 óráig tartassanak; a leezkerendben ugyanazon egy tárgyból két óra egymásután közvetlenül nem tartható, sem hégag az órák közt elő nem fordulhat.

17. A tanárok kötelesek a tanórák rendes megtartásában szigoruan alkalmazkodni a leezkerendben kitett órarendhez és az előadást legalább $\frac{3}{4}$ órai tartamra kiterjeszteni.

18. A tanár tartozik minden esetben, midőn akár betegség, akár más oknál fogva az előadást meg nem tarthatja, ezt az igazgatónak előre bejelenteni, vagy ha rögön állna be az akadály, utólagosan.

19. A tanárok a colloquiumot nem az egyes hallgató ajánlkozására, hanem szabad választás szerinti felhívás után tartandják meg.

20. A tanárok tartoznak a joghallgatók leezkelátogatásáról, erkölesi viselkedéséről és a colloquiumokról a havi ülésekben kimerítő és lelkiismeretes jelentést tenni.

IV. Joghallgatók.

21. A szervezeti szabályzatnak III. szakában a 47. §-tól az 58-ig foglalt fegyelmi szabályokon kívül még a következők állapotatnak meg:

22. A róm. kath. joghallgatók köteleztetnek, ünnep- és vasárnapokon a hitszónok által tartandó, vagy rendkívüli alkalommal a prodirector meghívása folytán, egyéb isteni szolgálaton megjelenni. Mulasztásuk a leezkekönyvben az akadémiai magaviseletre vonatkozó helyen fel fog tüntettetni. Feltünőbb hanyagság fegyelmi fenyték alá esik. Más vallásuak vallási kötelemök teljesítését saját lelkeszők bizonyítványával tartoznak igazolni.

23. A rendőri vagy polgári hatóságok által valamely joghallgató ellen kiszabott büntetések rendszerint maguk után vonják az akadémiai fegyelmi büntetések alkalmazását is.

24. A joghallgatók a városból az előadások időszaka alatt illető tanáraik engedélye nélkül nem távozhathnak, sem az engedélyezett időn túl el nem maradhatnak. A ki ilyenmő mulasztását nem képes igazolni, hallgatónak azon félévben nem tekintetik.

25. Az olvasókör és segélyegyleti helyiségben az előadások alatt tartózkodni tilos. Ellenkező esetben az említett helyiségek bezáratnak.

26. Ha valamely tandijmentes joghallgató a tandijelengedés kegyére akár szorgalomhiány-, akár kifogás alá eső magaviseleténél fogva magát a félév folyama alatt érdemtelenné tette, a tandij mentességtől bármikor azonnal megfosztatik.

27. A joghallgatók közül a fekete táblán, az olvasókör és segélyegylet elnökét sem véve ki, senki sem függeszthet ki bármily hirdetményt a prodirektor ellenjegyzése nélkül.

28. A fekete táblán kifüggesztett hivatalos közlemények leszakítása vagy megrongálása ideiglenes, esetleg végleges elutasítással fenyíttetik.

29. Dorbézolás, szerenesejáték, erkölcs- és jellemrontó helyek látogatása tilos és a vétséghez mért fegyelmi büntetést von maga után.

30. A dohányzás az intézet folyosóján, helyiségeiben, tantermekben szigorúan tiltatik. Ezen tilalom elleni vétség fegyelmi büntetés alá esik.

Kelt Pécsen, 1881. évi július hó 1-én. Dulánszky Nándor s. k. pécsi püspök. (P. H.) — 1063. eln. szám. Jóváhagyom. Budapest, 1881. július hó 16-án. Trefort. (P. H.)

21. sz.

723/867. Pályázati hirdetés két jogtanári és egy segédtanári állomás betöltésére.

A pécsi püspöki nyilvános joglyceumnál a jövő 1867/8-iki tanévben a harmadik tanfolyam is megnyitván, a római és egyházjogtan, ugyszintén a magyar törvénykezési eljárás és az osztr. polg. törvénykönyvi két tanszékre, nemkülönbén egy segédtanári állomásra ezennel pályázatot hirdetek azon megjegyzéssel, hogy a kinevezendő redkivüli tanárok mindegyike 750 frtnyi illetéket s azonfelül lakátalányt, a segédtanár pedig, a ki a könyvtári teendőket és a tollvivői hivatalt is viselendi, 500 o. é. frtnyi illetményt fog évenként nyerni; értetődván, hogy a rendkívüli tanároknak kilátásuk van rendes tanári állomásra és azzal a kir. jogakadémiai tanárokéval egyenlő illetékekre valamint nyugalmazási igényekre is.

A pályázók kellően felszerelt folyamodványaikat, melyekben kiteendő, melyik tanszékot óhajtanák elnyerni, f. é. június hó végéig bérmentesen küldjék a pécsi egyházmegyei hivatalhoz. Pécsen, 1867. május hava 1-én. Girk György m. k. pécsi püspök.

22. sz.

Ego N. N. juro per Deum vivum ac gloriosam Dei genitricem virginem Mariam et omnes sanctos atque electos Dei fideque mea spondeo ac promitto me superioribus meis debitum honorem, observantiam et respective in rebus officii obedientiam exhibiturum, instructionem per systema litterarium praescriptam aut successive per benignas resolutiones regias praescribendam exacte observaturum, iisque in omnibus punctis conformaturum; res et instrumenta cathedrae meae in numeratis habiturum, nihil eorum abalienaturum, omnia illa quae normaliter ad litteras moresque pertinent, praestiturum ac ut probum, honestum sedulum ac juratum professorem decet, collato mihi munere functurum.

Juro insuper me de praesenti nulli secretae societati aut confraternitati sive intra ambitum haereditariarum caesareo-regiarum ditionum, sive extra illas adlectum esse: neque amodo et in posterum in qualemcunque talismodi secretam associationem quocunque demum sub praetextu me immissurum. Ita me Deus adjuvet, beatissima virgo Maria et omnes sancti atque electi Dei.

23. sz.

Alapító-levél. Herczeg Lippe Schaumburg Adolf György ő Fensége mint Baranyamegye nagybirtokosainak egyike, keble nemesebb vonzalma által indítván a megye szellemi fejlődésének előmozdítása tekintetéből 1861. évben baranyamegyei születésű szegényebb sorsú s magukat tanulmányaikban s erkölcsi magukviselésében kitűntető pécsi lyceumi hallgatók, esetleg a hatodik osztályhoz tartozó tanulók segélyezésére egyezer pengő forintos urbéri kárpótlási kötelezvényből álló s Baranyamegye bizottmánya részéről 1861. évi augusztus hó 5. és utána következő napjaiban folytatólag tartott közgyűlésen 1129. szám alatt hozott s hitelesített másolatban jelen alapító levélhez fűzött határozattal, hálás köszönetének kifejezése mellett elfogadott és letétmenyileg

kezelés alá is vett jutalomdíj alapítványt tevén; az mint ilyen leendő a nemes keblű alapító óhajához s az alább foglaltakhoz képest kezelendő és évi kamatait jutalomdíjként adományozandók.

1. Az alapítványi tőkeként 1861. évi augusztus 5-én Pécsen Baranyavármegye bizottmánya részéről tartott közgyűlésen, herczeg Lippe Schaumburg Adolf ö Fensége nevében Reök Lajos dárdai uradalmi ügyész által átszolgáltatott 1854. évben 661. szám alatt Sopronban a soproni kerületre kiadott és a Nagyméltóságu m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszterium mult 1885. évi november hó 24-én 46470. szám alatt kelt rendeleténél fogva az alapítvány nevére átirandó, 1000, egyezer pengő forintos urbéri kárpótlási kötelezvény avagy ha az visszafizetésre kihuzatnék, annak tőke érték összege Baranyamegye házi pénztárában, mint „külön jutalomdíjalap“ kezelendő lesz s annak évi kamatait leendőnek az alább a 6. pont határozmányához képest a jutalomdíjban részesítettnek kiszolgálándók illetve kifizetendők.

2. Az 1000 egyezer pengő forintos urbéri kárpótlási kötelezvénybeli alapító tőkének egyévi kamataiból álló jutalomdíjban évenként csakis a pécsi jogi tanintézet (Lyceum) hallgatói közül egy, magát tanulmányaiban és erkölcsi magaviseletében kitűntető szegényebb baranyamegyei születésű ifju részesíthető, a pécsi jogtanintézetnek netáni megszűnte esetén pedig a jutalomdíj egy a pécsi főgymnasium hatodik osztályához tartozó és a fentebbi feltételeknek megfelelő ifjunak leendő adományozandó.

3. A jutalomdíjnak évenkénti adományoztatása czéljából minden év június hava 15-ig a megye által pályázati hirdetmény lesz kibocsátandó s az egyéb módon megfelelő közzététel mellett a jutalomdíjban részesülni óhajtók tudomására hozatala végett a pécsi jogi tanintézet igazgatóságának is megküldendő.

4. A jutalomdíjban részesülni óhajtók tartoznak folyamodványaikat leezkekönyvvvel (index) és saját illetve szülők vagyoni viszonyait a fennálló szabályok értelmében kiállított s közhatóságilag hitelesített bizonyítvánnyal felszerelni s a pályázati hirdetményben kitűzött határidőig Baranyamegye közgyűléséhez czimezve beadni.

5. A beérkező folyamodványok a megye alispánjának elnöklete alatt a megyei főjegyző, tisztí főügyész és a központi szolgabíróból, továbbá a pécsi jogi tanintézeti igazgató és az alispán által esetről esetre meghivandó két jogtanárból álló választmány által bíraltatván meg, indokolt véleményes jelentése minden év augusztus hava 1. napjáig a megye közgyűléséhez adandó be.

6. A választmányi jelentés alapján a megyei közgyűlés a jutalomdíjnak adományozása iránt véglegesen határoz s intézkedik egyszersmind a jutalomdíjnak a megyei pénztárnál leendő folyóvá tétele iránt.

7. A mennyiben előfordulna, hogy a jutalomdíjnak adományozása iránt folyamodvány egyáltalán be nem adatnék, avagy a jutalomdíj az azért folyamodóknak indokoltan adományozható nem volna, ez esetben jogában álland a közgyűlésnek, az alapító tőkének felszaporodó évi kamatait a következő évben egy, esetleg megosztva több pályázónak adományozni.

8. Ezen alapító levél 2 egyenlő példányban szerkesztve, jóváhagyás végett a Nagyméltóságu m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszteriumnak terjesztendő fel.

9. Megjegyeztetik, hogy a jutalomdíj alapítvány évi kamat jövedelmének mikénti felhasználása iránti kimutatás évenként a Nagyméltóságu m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz lesz fölterjesztendő.

Kelt Pécsen 1886. évi augusztus hó 9-én tartott rendes évnegyedes közgyűlésből. Kiadta Seh Károly s. k. tb. fő, I. aljegyző.

Másolat Hivatalból. Tekintetes nemes Baranya vármegye részéről Pécsen, 1861. évi augusztus hó 5. s utána következő napjaiban, folytatólag tartott évnegyedes bizottmányi közgyűlésnek jegyzőkönyvi kivonata.

1129/kgy. szám. Reök Lajos dardai uradalmi ügyész előterjesztí, miszerint Adolf György Lippe Schaumburg fejedelem mint a megye birtokosainak egyike keble nemesebb vonalmát követve, hivatásának ösmeri e hona, különösen pedig a megye szellemi fejlődésének előmozdításához saját erejével is járulni s ez által jelét adandó hajlandóságának, melylyel a megye irányában viselkedik. Ennek kapcsában megemlíti: miként ő herczegsége egy ezer forintos urbéri kárpótlási kötelezvényt azon ezélből helyezett a megyének intézkedése alá, hogy annak vagy ha az majd beváltatnék a tőke kamatjában a pécsi lyceum joghallgatói közül egy magát tanulmányaiában és erkölcsi magaviseletében ki-tüntető szegényebb baranyamegyei születésű ifjut méltóztatnék ösztöndíjjal részeltetni. Adddig pedig míg a jogi tanfolyam ez intézetben megnyittatnék, ezen ösztöndíjban egy a hatodik osztályhoz tartozó és a fentebbi feltételeknek megfelelő ifju lenne részesítendő.

Uralkodó herczeg Lippe Schaumburg Adolf György ő fenségének ezen nemes keblü ajánlatát a megye bizottmánya hálás köszönettel fogadván midőn ezt jegyzőkönyvileg az utókor hálás elismeréseül is megörökíti, egyuttal azt egy hozzá intézendő levélben is kinyilatkoztatni rendelte, a fölhozott s f. évi november hó 1-től lejárandott kamat szelvényekkel ellátott ezen egyezer pengő forintos urbéri kárpótlási kötvény a megye letéteményi pénztárában mint alapítványi tőke jelenleg letétetvén, főpénztárnok ur annak gondos megőrzésére utasittatik, megbiztatván egyuttal, hogy az évenkénti törlesztési huzások alkal-mával a kihuzandott számok lajstromát éber figyelemmel kísérve, ha hogy ezen 661. sz. a. a soproni kerületre kiadott kötelezvény visszafizetésre kilu-zatnék, arról azonnal további intézkedés tétele végett a megye bizottmányát értesitse. Ez alapítvány tételéről végre a pécsi lyceum igazgatósága is oly módon értesittetik, miszerint azonnal a tanodai év beálltával az érdeklött osztálybeli ifjakat erről értesítvén az ez ösztöndíjban részesülni óhajtókat kellőleg felszerelt folyamodványaiknak legfeljebb a f. é. november hó elsején tartandó bizottmányi nagy gyűlésre leendő beadására utasítsa. — Másolat hiteléül: Bartosságh Imre s. k. m. főjegyző.

36345. sz. Jóváhagyom. Budapest 1886. évi október 1. Trefort s. k. P. H.

24. sz.

Fundatio Josepho Jónás-iana pro stipendio duorum juris auditorum in lyceo episcopali Quinque-Ecclesiensi.

1896/1865. Reverendissimus Josephus Jónás, cathedralis ecclesiae quinque-ecclesiensis canonicus custos, abbas s. Abraham de valle Ebron, examiner synodalis, insignis ord. caes. austr. Francisci Josephi eques, superior scholarum diocesis inspector et director juris lycei quinque-ecclesiensis etc. ad memoriam eius servandam: quod in lyceo episcopali quinque-ecclesiensi, dum illud pri-vatum adhuc fuisset, tribus annis philosophiae et historiae pragmaticae, dum vero jure publicitatis donaretur, duobus annis philosophiae professor et facul-tatis senior, deinde vero in facultate juridica scientiarum politicarum et juris cambio-mercantili professor et senior natus, tum ab anno 1847—49 etiam lycei prodirector; cessante vero inter armorum strepitus cum fine anni scholar. 1848. facultate juridica, continuative facultatis philosophicae tribus annis director; dum vero e dispositione Excelsi dicasterii facultas etiam philosophica cessaret et instituta literaria ad gymnasium minus reducta essent, ne civitas et vicinia omni altiori instituto literario penitus privaretur, altiori dispositione facultatis philosophicae unione cum gymnasio minore demandata, coordinatio in gym-nasium majus ipsi committeretur, eius etiam directio ipsi concredita fuerit; novissime demum post intercapedinem 12 annorum, dum lyceum juris altissima resolutione regia mediante die 2. Aug. 1865. restitueretur, huius directio pro-visorie ipsi committeretur; — ad memoriam inquam horum omnium servandam, cumprimis tamen, ut nobilis aemulatio in moribus et cultura scientifica profi-

ciendi inter cives huius lycei juris excitetur, mille (1000) florenos m. conv. in obligatorialibus ad reluendas urbanitates editis, Nr. 5432. signatis, cum couponibus a 1. Maji 1865. censum ferentibus, pie et liberaliter obtulit, ut ejus interusura in aequalibus ratis inter duos in hoc lyceo episcopali quinque-ecclesiensi juris auditores, si tamen in Hungaria vel in partibus sub sacra sancti Stephani Corona adnexis ubicunque nati sint, et ob profectum in moribus et scientiis digni judicentur, titulo stipendii quotannis distribuantur. Disposuit etiam: ut jus nominandi pro uno stipendio, absque onere rationum cuicunque reddendarum, exerceat episcopus, qua lycei patronus, pro altero stipendio vero jus nominandi aequè citra rationem cuicunque reddendam exerceat venerabile capitulum quinque-ecclesiense, eo adnexo: ut tempore sedis episcopalis vacantiae, idem capitulum jure alterum etiam nominandi gaudeat. Piam hanc fundationem, ita ut praemissum est, auctoritate nostra ordinaria acceptamus disponentes: ut tota haec fundatio protocollis etiam venerabilis capituli et lycei episcopalis inferatur. Datum Quinque-Ecclesiis die 20. octobris 1865. Georgius Girk m. p. Eppus Quinque-Ecclesiensis.

25. sz.

Kivonat. Miskolezy Endre szerbiai választott püspöknek végrendeletéből.

4. Tíz ezer forintot vezéd. hagyok a végett, hogy attól járandó kamatnak felét huzza Miticzky György megaggott inasom míg él, másik fele pedig szolgáljon három Pécsen oskolába járó és jeles mind erkölcsű, mind tanulásu de szegény ifiúnak segedelmére, ha pedig megnevezett inasom meghal, az egész kamat hat, érintett tulajdonságú ifiak közé osztassék fel. Midőn ezen és az előbbi alapítványnak gondviselését, és mind az árváknak, mind a tanuló ifiaknak választását a Főtisztelendő káptalannak ajánlanám, egyszersmind arra kérem, hogy rokonyaimtól, kikről ezen végintézetemnek több számaiban történik emlékezet, származottakra különös tekintet legyen a választásban.

7. Ugyan ezeknek gondviselése alatt legyen öt ezer forintból Vezéd. álló alapítvány öt szegény Pécsen preparandiába járó ifiúnak számára, kit a Főtisztelendő Káptalan évenként választ, úgy hogy egyik egyik ezer forintnak kamatját huzza.

26. sz.

Alapítólevél, melynél fogva alulírott Simonfay János, pécsi hites ügyvéd, és Zavaros Péter, városi első tanácsnok, ezennel emlékeztetre adjuk mindenkinek, kiket a dolog illet, hogy boldog emlékezetű Farkas István 1848/9. honvédtiszt, később ügyvéd, volt pécsi lakos, városi bizottsági tag, 1877-ik évi február hó 21-én Pécsen kelt végrendeletének 7-ik pontja szerint hazafias lelkesülésénél fogva a következőket rendelte el u. m.: Tétessék le alapítványkép kétezer forint a városi törvényhatóság felügyelete alá Farkas István ösztöndíj ezim alatt s kamatai évenként nyilvánosan és ünnepélylyel adassanak ki a leghazafiasabban nevelendő tanítványait, a kijelölést egy, e czélra rendezendő ünnepélyen, minden ápril hó 6-án a városi törvényhatóság a tanári karral megteendí, ha a tanári kar résztvenni vonakodnék, úgy azon tanárok közreműködésével, kik arra vállalkoznak. Ezen ösztöndíj-alapítvány kezelése és kiosztás feltételei s módozataira nézve Pécs szab. kir. város hatóságával egyetértve, a következők állapittatnak meg u. m.: 1) Az ösztöndíj tőkéje „Farkas István, ösztöndíj” ezimen Pécs város közönségének felügyelete alatt, a többi városi alapítványnál alkalmazott mód szerint a városi pénztár által a számvevőség ellenőrzése és a tanács rendelkezése mellett külön számadásra kezelendő, mely számadás felülvizsgálat és a felmentvény kiadása végett évenként a bizottsági közgyűléshez betérjesztendő. Ezen alapítvány kezelése díjtalanul eszközözendő. A város tanácsa az ösztöndíjat a pénztárból minden évben oly időben utalványozza polgármester kezére ki, hogy az minden év ápril hó

6-án okvetlenül kiszolgáltathassák. 2) A kérdéses tőke kamatai évről-évre a helybeli jogakadémián, középiskolákban, tanítóképezdén, úgy a községi vagy felekezeti elemi nyilvános tanintézetekben alkalmazott képesített tanárok és tanítók közül annak adományozandó, ki hazafias irányu nevelésénél fogva, az alábbiak szerint összeállítandó bizottság által arra legérdemesebbnek találtatván, kijeleltetik. A kijelölő illetőleg az ösztöndíjat odaadományozó bizottság, a városi polgármester elnöklete alatt — a következőkép alakítandó meg u. m.: a törvényhatósági bizottsági közgyűlés választ a saját kebeléből 15 tagot, — a helybeli jogakadémiai, főgymnasiumi és főreáltanodai tanári kar saját kebeléből külön-külön hármat, a város területén levő tanítóképezdei tanárok egyet, az összes nyilvános községi vagy felekezeti elemi iskolák képesített tanítói pedig szintén saját kebeléből 5 tagot választanak. A választásnak titkosan, szavazat lapok beadásával kell történnie. Az esetben, ha a tanárok vagy tanítók ezen bizottságban résztvenni egyáltalán vonakodnának, a kijelölést, ösztöndíj odaítélést s átnyújtást a közgyűlés kebeléből kiküldött tagok lesznek hivatva érvényesen eszközölni. Ha pedig csak egyes intézet tanári kara vagy tanítói testülete vonakodnék a bizottságba a kijelölt mennyiségű képviselőjét megválasztani, a kijelölő bizottság a törvényhatóság és a többi tanintézet választottjaiból alakul meg s működik. A polgármesterrel mint szavazategyenlőség esetén, döntő szavazattal bíró elnökkel együtt, rendszerint 31 tagból álló bizottság minden évben ápril hó 6-án délelőtt 10 órakor a városház közgyűlési termében nyilvánosan s ünnepélyesen tartandó ülésre össze hívván, titkos szavazás és általános szótöbbség útján kijelöli, vagyis megválasztja azon tanárt, vagy tanítót, kit az évben az alapító nemes célzata szerint az ösztöndíjra legérdemesebbnek tart. Ha a szavazatok megoszolnának úgy, hogy általános szótöbbség nem éretik el, — a két legtöbb szavazatot nyert jelöltre nézve új szavazás eszközözendő. Az általános szótöbbséget nyert neve, polgármester által nyomban kihirdetvén, az ösztöndíj buzdító és az alapító nemes célzatát kiemelő ünnepélyes szavak kíséretében a jutalmazandónak azonnal átadandó. Az eredmény a törvényhatósági bizottságnak bejelentendő s azon tanintézeti igazgatóságnak, melynél a jutalmazott alkalmazva van, úgy a helyi lapok útján a nagy közönségnek tudomására hozandó. 3) Jelen alapítvány vagyonáról szerkesztett kimutatás vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumnak évenként felterjesztendő. 4) Jelen alapítványlevél három egyenlő példányban kiállítatván, egy példányban a nagym. m. kir. Belügyministeriumnak a legfőbb felügyelet szempontjából felterjesztetni, egy példányban Pécs szab. kir. város közönségének megőrzés és a szerinti intézkedés, egy példányban pedig az alapítvány kezelése végett a város tanácsának kiadatni rendeltetik. Pécssett, 1884. évi ápril hó 25-én. Simonfay János s. k. Zavaros Péter s. k.

57/3998. Jelen alapítólevél Pécs szab. kir. város törvényhatósága részéről ezennel jóváhagyatik. Pécs szab. kir. város közgyűlésének 1884. évi május hó 5-én tartott üléséből. Aidinger János s. k., kir. tanácsos polgármester. Majorossy Imre s. k. főjegyző.

25061/1887. sz. Jóváhagyatik oly megjegyzéssel, hogy az alapítványi tőke elhelyezése az 1877. évi XX. t.-cz. 295. §-a értelmében eszközözendő, továbbá, hogy a 4. §-ban említett „belügyministerium“ helyett vallás- és közoktatási ministerium értendő. Budapest, 1887. július 22-én. A miniszter helyett Berzeviczy Albert s. k. államtitkár.